

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TARİHİ GELİŞİM SÜRECİNDE AVRUPA BİRLİĞİ-
KOSOVA İLİŞKİLERİ VE NİHAİ STATÜ**

CEMAL ERKONUK

Danışman
DOÇ.DR. OĞUZ SANCAKDAR

2010

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Tarihi Gelişim Sürecinde Avrupa Birliği-Kosova İlişkileri Ve Nihai Statü**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../...../.....

CEMAL ERKONUK

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Tarihi Gelişim Sürecinde Avrupa Birliği-Kosova İlişkileri ve Nihai Statü

Cemal ERKONUK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Programı

Soğuk Savaştan sonra adeta bir genişleme ve küçülme içine hapsolan Liberal Dünyanın yaşadığı belirsiz süreç Balkanlar’da yeni bir pencere açmıştır. Bu süreçte bazı sorunların belli ülkeler de yoğunlaşması değil belli sorunların çoğu ülkenin ortak kaderi haline gelmesi ve küreleşmenin de tetiklediği değer ve yargılama standartlarının eşzamanlı olarak bu ülkelere kayması ilginç bir şekilde tekrar çok taraflılığı gündeme getirmiştir. Ne var ki yine bu süreçte küresel güçlerin tamamı bu sorunlar ve fırsatlar denizine açılmak için hazır değildiler. Bu sebeple Yugoslvaya 1991’de dağılmaya başlarken küresel güçler zamanında devreye girememişlerdir. Diğer taraftan Yirminci Yüzyıl’ın başından itibaren durmadan sorunlarla boğuşan Balkan halkları, Yirmi Birinci Yüzyıla girerken tarihlerinde olmadığı kadar yorgun ama umutlu bir halde bağımsızlık kampanyalarını sonlandırmayı başarmışlardır.

Bu çalışmada da Avrupa Birliği (AB)’nin Balkanlar’da başlattığı politika yada tam tersi olarak Balkanlar’ın AB’de başlattığı değişim ve karar alma süreçlerinde yarattığı metafor aktarılmaya çalışılmıştır. AB üyelerinin ‘Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’ ile başlayıp ve devam ettirdiği Balkan politikaları EULEX, ECHO, CARDS gibi ajans ve misyonları ortaya çıkarmıştır. Bugünde AB’nin bunlarla hedeflediği barış inşası, demokratizasyon, kalkınma hatta

Avrupahlaştırma (Europenization) konularını da en çok Kosova üzerinde görmekteyiz. Bunun en önemli sebebi elbette AB'nin özellikle Bosna Savaşı ve sonrasında ki Kosova Krizi sırasında oldukça pasif kalmış olmasıdır. Fakat AB'nin Kosova projelerini bağımsızlık ilanından 2 yıl önce başlatması Kosova'yı ilişkiler ve ekonomik bakımdan neredeyse AB'ye bağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Uluslararası Hukuk, Kosova, Güvenlik, Bağımsızlık, Kendi Kaderini Tayin.

ABSTRACT
Master Thesis
Improvement on the Process of EU-Kosovo relations and
Final Status
Cemal ERKONUK

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of European Union
Program of European Union

After the Cold War, the liberal world trapped into an expansion and contraction by the uncertain process and in the Balkans has opened a new window. In this process, not some of the problems in some countries, but some of the specific problems have become most of the countries common destiny and globalization also simultaneously trigger values and legal standards in these countries brought an interesting way again for the multilateralism. However, in this process yet, the global powers were not ready to sail into that sea of opportunities and problems. For this reason when Yugoslavia start to spread in 1991, the global powers failed to enter into force on time. On the other hand, since the beginning of the twentieth century, constantly struggling with problems of the peoples of the Balkans, so tired, but hopeful, have managed campaigns for independence with the date of entering into twenty-first century.

In this study, the European Union (EU) 's policy in the Balkans, or vice versa is initiated in the Balkans, is aimed to let the EU's to change and create a metaphor in the decision-making process. EU members revealed Balkan politics with the 'Common Foreign and Security Policy' and continued with the start of the EULEX, ECHO, and the mission agencies such as the CARDS. Today, these are targeted at the EU's peace-building, democratization, development and even Europeanization issues which are most commonly seen in Kosovo. The most important reason for this, the EU, as it is to remain quite passive especially after the Bosnian War and the Kosovo crisis. But when EU has initiated projects in

Kosovo two years ago of the date of Kosovo declaration of independence, today economic relations were nearly connected to the EU.

**Key Words : European Union, International Law, Kosovo, Security,
Independence, Self- Determination.**

TARİHİ GELİŞİM SÜRECİNDE AVRUPA BİRLİĞİ-KOSOVA İLİŞKİLERİ VE NİHAİ STATÜ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOSOVA’NIN ÖNEMİ VE YUGOSLAVYANIN DAĞILMASI

1.1.BALKAN COĞRAFYASINDA KOSOVA’NIN ÖNEMİ.....	4
1.2. KOSOVA TARİHİNE GENEL BAKIŞ	5
1.2.1. Birinci Dünya Savaşı İtibariyle Balkanlar ve Kosova.....	5
1.2.2. Birinci Dünya Savaşı – Birinci Yugoslavya; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı ..	10
1.3. İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM; YUGOSLAVYA VE KOSOVA	15
1.4. ULUSLARARASI POLİTİKADA BALKANLAR	22
1.5. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI; TİTOİST YUGOSLAVYA	26
1.5.1. İkinci Dünya Savaşına Doğru.....	26
1.5.2. İkinci Dünya Savaşı’nda Balkanlar	27
1.5.3. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ’nin kurulması.....	36
1.6. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE BALKANLAR VE YSFC.....	37
1.6.1. Soğuk Savaş Döneminde Balkanlar	37
1.6.2. Soğuk Savaş Döneminde Yugoslavya.....	39
1.7. TİTO’NUN ÖLÜMÜNDEN SONRAKİ GELİŞMELER	43
1.8. İKİ KUTUPLU SİSTEMİN DAĞILMASI: DOĞU AVRUPA’DA SOSYALİST REJİMLERİN YIKILMASI.....	49
1.9. YUGOSLAVYA’DA CUMHURİYETLERİN AYRILIŞI	52

1.9.1. Slovenya'nın Bağımsızlığı	52
1.9.2. Hırvatistan'ın Bağımsızlığı	56
1.9.3. Slovenya ve Hırvatistan'ın Bağımsızlığı Sürecinde Avrupa Birliği (AT) 'nin Tutumu	59
1.9.4. Makendonya'nın Bağımsızlığı	60
1.9.5. Bosna-Hersek'in Bağımsızlığı.....	63

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI YÖNETİM ALTINDA KOSOVA KRİZİ, AVRUPA BİRLİĞİ VE KOSAVA'NIN NİHAİ STATÜSÜ

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ (AT)' NİN DIŞ POLİTİKADA KARAR ALMA SÜREÇLERİ	66
2.2. KÜRESELLEŞEN DÜNYADA AVRUPA BİRLİĞİNİN KONUMU	69
2.3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KOMŞULUK POLİTİKASI'NA GENEL BİR BAKIŞ	72
2.4. ESKİ YUGOSLAVYA CUMHURİYETLERİNDEKİ İSTİKRARIN AB AÇISINDAN ÖNEMİ.....	73
2.5. YUGOSLAVYA'NIN DAĞILMASI VE AVRUPA BİRLİĞİ (AT): BADİNTER KOMİSYONU	80
2.6. KOSOVA KRİZİNİN YÖNETİLMESİ VE ULUSLARARASI BİR AKTÖR OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ'NİN DURUMU	84
2.6.1. Dayton Anlaşması İle Başlayan Süreçte Kosova Sorunu.....	84
2.6.2. Sanu Genelgesi	87
2.7. KOSOVA'DA ASKERİ MÜDAHALEYE YOL AÇAN İNSAN HAKLARI İHLALLERİ	88
2.7.1. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı İle Kuvvet Kullanımı	88
2.7.2. Kosova Sorununda Bm Güvenlik Konseyi Kararları	91
2.8. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KOSOVA MİSYONU (UNMIK)	92
2.9. İNSANİ MÜDAHALE OLARAK NATO'NUN ASKERİ HAREKATI.....	94
2.9.1. Ramboulliet Görüşmeleri	98
2.9.2. NATO'nun Askeri Müdahalesi	103

2.10. KOSOVA KRİZİNDE / GÜVENLİK YÖNETİŞİMİNDE	
AVRUPA BİRLİĞİ: AGİT	105
2.11. AB GENİŞLEMESİ VE BATI BALKANLAR.....	114
2.12. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN KOSOVA SINAVI.....	119
2.13. ULUSLARARASI HUKUKTA KENDİ KADERİNİ TAYİN	125
2.14. KOSOVA’NIN STATÜSÜ İLE İLGİLİ PLANIN AÇIKLANMASI:	
KOSOVA’NIN BAĞIMSIZLIĞI VE AB’NİN POZİSYONU	132
SONUÇ.....	145
KAYNAKÇA	151
EKLER.....	167

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AGİK	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKP	: Avrupa Komşuluk Politikası
AVNOJ	: Ulusal Kurtuluş Ordusu ve Antifaşist Konsey
BIA	: Sırbistan Güvenlik-İstihbarat Teşkilatı
BM	: Birleşmiş Milletler
CARDS	: Yeniden Yapılanma, Gelişme ve İstikrar İçin Topluluk Yardımları
ECHO	: AB İnsani Yardım ve Sivil Koruma Ajansı
EULEX	: AB Kosova Misyonu
GK	: Güvenlik Konseyi
ICTY	: Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi
JNA	: Yugoslavya Halk Ordusu
KFOR	: Kosova Gücü
MAAK	: Pan-Makendonya Hareketi
NATO	: Kuzey Atlantik İttifakı
ODGP	: Ortak Dışışleri ve Güvenlik Politikası
OGSP	: Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
SANU	: Sırbistan Bilim ve Sanat Akademisi
SAP	: İstikrar ve Katılım Süreci
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UÇK – KLA-	
KKO	: Kosova Kurtuluş Ordusu
UNMIK	: Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu
UN PROFOR	: BM Barış Gücü
VMRO	: Makedonya Milli Demokratik Partisi
YSFC	: Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti

GİRİŞ

‘Tarihi Gelişim Sürecinde Avrupa Birliği-Kosova İlişkileri ve Nihai Statü’ isimli bu çalışma ilişkilerin politik yönden başladığı kabul edilen 1990’lı yıllardan bu yana devam eden süreç ve izlenen politikaları incelemektedir. Her ne kadar bu süreçte ortaya çıkan anlaşmalar, uluslararası hukuk belgeleri ve insan hakları ilkeleri açısından yaşanan olaylar derinlemesine analiz edilse de çalışmanın açıklamak istediği bu sürecin vardığı son nokta ‘Kosova bağımsızlığı meselesi’ nin kendi başına mahiyetini açıklar olduğunu göstermektir. Zira Kosova Sorunu olarak doğan bu süreçte ağırlık bölgeye hakim olma çabası içindeki uluslararası güçlerin elinde olmuştur. Uluslararası dinamiklerin hareket etmesi ise bu güne yansıyan sürecin yönünü tayin etmiştir.

Bu doğrultuda, çalışma, Avrupa Birliği iradesinin hem Yugoslavya’nın dağılma süreci hem de Kosova ile tarihsel ilişki ve süreçler dikkate alındığında Kosova’nın bağımsızlık ilanı üzerinde ki etkilerini ve ilandan sonra ‘Kosova Cumhuriyeti’ denetiminin BM’den Avrupa Birliği’ne geçmesi sürecini ele almaktadır.

‘Kosova’nın Önemi Ve Yugoslavyanın Dağılması’ başlıklı Birinci bölümde Kosova’nın coğrafi ve siyasi yönden önemi, etnik yapısı ve tarihine değinilecektir. Kosova’nın statüsü tartışması İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra belirginleşmiştir. Bunun için Birinci Dünya Savaşı itibariyle Kosova’nın durumunu görmek gerekmektedir. Çünkü Kosova’nın bugüne yansıyan siyasi geçmişi Balkan Savaşları’nın bitimi ve Birinci Yugoslavya’dan itibaren şekil almaktadır. Daha sonra Kosova ve Yugoslavya’nın siyasi yaşamı paralel bir sorun olarak devam etmiştir. Kosova’yı daha açıklayıcı bir eksene koyacağı düşüncesi ile İkinci Dünya Savaşı öncesi Balkanlar’ı ve soğuk savaş sürecindeki Yugoslavya’yı da analiz etmeye çalıştık.

Balkanlar’da baş gösteren dönüşüm süreci ve bölgede yaşanan siyasi-ekonomik istikrarsızlığın Balkanlar’ı uluslararası bir sorun haline getirmesi ile ABD,

Rusya, Avrupa Birliği gibi uluslararası aktörleri farklı amaç ve çelişkili çıkarlar sebebi ile Balkanlar üzerine yoğunlaşmaya itmiştir. Yugoslavya'nın dağılması hem dahili dinamiklerin hızlı ve tutarsız adımları hem de uluslararası konjonktüre bağlı gelişen kendi kaderini tayin, barışçılık, kendiliğinden olmacılık kavramlarının etkisi altında artan şiddetle bir iç savaşa sürüklenmesi ile olmuştur.

Birinci bölüme paralel olarak, bu süreçte AB'nin Yugoslavya /Kosova'ya yönelik politikaları, bakışı ve tutumu İkinci bölümde 'Uluslararası Yönetim Altında Kosova Krizi, Avrupa Birliği Ve Kosova'nın Nihai Statüsü' başlığı altında değerlendirilecektir. AB'nin gerek pozisyonu gerekse kendine özgü nitelik ve değerlendirme kriterleri dikkate alındığında diğer uluslarüstü sistemlerden ziyade farklı bir yapı arz ettiği için AB'yi kronolojik olarak farklı politikaları izlemeye sevk etmiştir. Böylece meseleyi hukuki, siyasi, ekonomik ve sosyal açılardan analiz etmek bir bağlamda AB'nin karakteristiğinin kendisi olmaktadır. Sonuç olarak AB'nin de içerisinde bulunduğu uluslararası sistemde Kosova krizinin hapsolunması olgusunu düşünmek için AB'nin somutlaştırılmaya ihtiyacı vardır.

Diğer taraftan ABD çıkar stratejisi altında askeri ve ekonomik baskı çevresi yaratma politikasını, AB ise önde gelen Avrupalı devler liderliğinde barışa ve dolayısıyla Avrupa'ya bu bölgeden yönelen tehdidin yok olması karşılığında üyelik perspektifi rolünü oynamayı tercih etmiştir.

SSCB sonrası bir dönemde kendi dış politikasını yeniden biçimlendirmeye çalışan Rusya'nın ise, Yugoslavya Krizleri'nin ilk çıktığı sıralarda Uluslararası Toplum'la birlikte hareket etmesi kendisinin olayların gidişatına etkisini büyük ölçüde sınırlandırmıştır.

Bütün bu etkileri ile sancılı süreç Bosna çatışmasından Kosova sorununun belirmesine kadar kendini uluslararası sisteme farklı açılardan bağlamıştır. Bosna savaşı sırasında oluşturulan Temas Grubu Kosova sorunu ile aktivitesini tekrar kazanmış, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 Kararı ile kurulan misyonun (UNMIK)

görevlerinin yerine getirilmesi ve NATO'nun müdahalesi konularını Kosova tarihine eklemiştir.

Son olarak bütün bunları analiz etmeye çalışırken, Kosova'nın bağımsızlığı ile ilgili olarak geçen yaklaşık 10 yıllık süreden sonra nihai statünün ortaya çıkışı Balkanlar'ın bu bölgesindeki istikrarın ve güvenliğin risk edilmeden nasıl sağlanmaya çalışıldığı Avrupa Birliği köşesinden daha çok sosyo-ekonomik yönü ile, İkinci bölümün sonunda açıklanmaya çalışılmıştır.

Zaman kavramı ile gelişimin somut deneyimlerle devam edip sürmesinin izlenmesi bu çalışmanın ulaşmak istediği hedeflerden biriydi. Fakat çalışma esnasında, 20 nci yüzyıla damgasını vuran, büyük savaşların kaynak ve odağı olan bu bölgeyi eksensel olarak dikkate almanın, bütün hedefe ulaşmada eksiklik yaratacağı düşüncesi ile de meşgul olunmuştur. Genel olarak, kavramsal referanslara başvurarak bunlar arasında bağlantı kurmakla beraber, kronoloji ile yerel tarih arasında da kavramsal bağlantı kurmanın, kronolojik algılama yetisini güçlendireceği ve dolayısıyla çalışmanın hedefine ulaşması açısından yararlı olacağı fikri ile çalışmanın sonuna bir Kosova kronolojisi eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOSOVA’NIN ÖNEMİ VE YUGOSLAVYANIN DAĞILMASI

1.1.BALKAN COĞRAFYASINDA KOSOVA’NIN ÖNEMİ

Balkan Yarımadası’nın bulunduğu herhangi bir haritaya bakılacak olursa, Balkanların hem geçmişte, hem de günümüzde göç, ulaşım ve ticaret yollarının geçiş güzergahı üzerinde olduğu görülür. Bölge, Batı ve Orta Avrupa ile Orta Doğu arasında bir köprü durumundadır. Batı Asya ile Orta Avrupa, Kuzey Afrika ile Orta ve Kuzey Avrupa arasında, ulaşım ve taşımacılık açısından oldukça önemli bir bölgedir¹.

Balkanlar, Avrupa ve Asya arasında bir ‘köprü’ veya ‘kavşak’, bir ‘halk salatası’ veya ‘karışım potası’, Avrupa’da bir ‘barut fıçısı’ veya ‘düello alanı’dır². Balkan Yarımadası’nın coğrafi konumu ve bölgenin yapısı, adeta dış güçlerin buraya müdahale etmesini davet etmiştir³. Kosova da Balkanlar’ın en önemli toprak parçalarından biridir ve uzun tarihi boyunca hep bir geçiş noktası olagelmıştır. Bugün Kosova, Sırbistan’ın güneybatısında 2 milyon kadar Arnavut’un nüfusun %90’ını oluşturduğu, 10.887 kilometrekarelik alanıyla Balkanlar’ın küçük ama geçmişte olduğu gibi gelecekte de sadece Balkanlar için değil tüm komşu coğrafyalar için de büyük krizlere sebep olabilecek önemli bir bölgesidir. Kosova, jeostratejik açıdan çok büyük bir önem teşkil etmektedir. Kosova, coğrafi yer olarak Balkanlar’ın tam ortasında, Arnavutluk, Sırbistan, Makedonya ve Karadağ Cumhuriyetleri’ne komşu durumdadır. Balkanlar’ın önemli iki devleti Arnavutluk ve Sırbistan arasında bir ara bölge oluşturan Kosova güneye ve kuzeye uzayan yolların da kavşak noktasında bulunmaktadır.

¹ İhsan Gürkan, **Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye**, Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri , İstanbul: Vakfı Yayınları,1997, s.261.

² Georges Castellan, **Balkanların Tarihi**, 1. Baskı, İstanbul: Milliyet Yayınları,1993, s.15., John B. Allock, **Nationalism and Politics in Yugoslavia**, The Eastern Europe and CIS Yearbook 1992, European Publication Limited, London, 1992, s.297.

³ M. Todorova, **Balkanlar’ı Tahayyül Etmek**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.127.

Kosova nüfusunun % 90-92'sini Arnavutlar, ortalama % 5'ini Sırlar oluşturmaktadır. Sırlar Arnavutlardan sonra en fazla nüfusa sahip ikinci halktır. Bunlar daha ziyade şehirlerde ve şehirlere yakın kenar mahallelerde yaşarlar. 1999 NATO müdahalesiyle Kosova'dan, bilhassa Sırbistan içlerine göç etmişlerdir. Kosova'da yaşayan diğer etnik halklar olarak Türkler, Boşnaklar, Makedonlar, Romlar, Aşkaviler, Çerkezler, Goraniler ve Mısırlılar'dır.

Kosova'daki etnik yapı incelendiğinde görülür ki, Arnavut nüfus sürekli ve hızlı bir şekilde artarken, Sırlar ve diğer azınlıklarda belirgin bir düşüş söz konusudur. Arnavut nüfus, 1960-80 arasında neredeyse iki katına çıkmış, 1961'de Kosova'nın 2/3'ü oranındayken günümüzde bu oran % 90'lara ulaşmıştır. Buna Arnavutlar arasındaki doğum oranının yüksekliği⁴, Sırp ve diğer halkların bölge dışına göçü neden olmuştur. Ayrıca Sırların iddia ettiği gibi, Kosova'da etnik üstünlüğü artırmak için Arnavutluktan yapılan gizli sızmalar da ilave edilebilir⁵. Diğer taraftan Arnavutlar ile Sırlar arasında demografik açıdan çapraz bir ilişki vardır: Arnavutlar Kosova'da çoğunlukta olmalarına karşılık (Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti) SKC'de azınlık durumundadır. Sırlar da tersine Kosova'da azınlık, tüm SKC'de ise çoğunlukta'dır. Yani çoğunluk Sırlar, bu bölgede azınlık halk durumundadır.

1.2. KOSOVA TARİHİNE GENEL BAKIŞ

1.2.1. Birinci Dünya Savaşı İtibariyle Balkanlar ve Kosova

İnsanlık tarihi üzerinde büyük tahribat yapan Birinci Dünya Savaşı'nın çıkışında rol oynayan Balkanlar, İkinci Dünya Savaşı'nda da önemli rol oynamıştır. Dış politikada bir bölgede ihtilaflar artınca, bu bölge 'balkanlaştı' tabiri kullanılır. Türklere Avrupa kapılarını açan 1389 Kosova zaferinden, 19. yüzyılın başlarına kadar dünyanın en huzurlu bölgesi Balkanlar idi. Çok sayıda milletin birarada yaşadığı adeta milletler, dinler, mezhepler ve diller mozayiki olan Balkanlar,

⁴ Osman Karatay, **Kosova, Kanlı Ova**, İstanbul: İz Yayıncılık, 1998, s.120.

⁵ Diana Johnstone, **Ahmakların Seferi**, Çev. Emre Ergüven, Ergin Bulut, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2004, ss.55-56.

Osmanlı Devleti'nin 'Asr-ı Saadet hariç' dünyanın bir daha emsalini göremediği adalet ve insan hakları ile asırlarca birarada yaşadığı bir bölge idi⁶.

19 ncu Yüzyılın başına kadar Balkanlar coğrafyasının büyük bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altındaydı. Daha sonra Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ve 19 ncu yüzyılın başlarından itibaren Kosova'nın bağımsızlığını kazanıp Yugoslavya'nın yok olmasına kadar Balkanlar'daki karışıklık hep var olmuştur. Zaman zaman azalmış ya da artmıştır. Bu artış ve azalış aslında hem dahili hem de harici tahriklere göre dalgalanmıştır.

Coğrafi sınırları konusunda bile sorun yaşayan bu bölgenin etnik açıdan karışıklığı ise çok daha ciddi bir sorundur. Soğuk savaş dönemindeki nisbi istikrar dışında yaklaşık 200 yıldır, bu coğrafya çatışmaların ve bölünmelerin merkezi olmuştur. Balkanlar milliyetçilik fırtınasına ilk kez 19 ncu yüzyılda yakalanmıştır. 19 ncu yüzyılın sonları ile 20 nci yüzyılın ilk çeyreği arasında Balkanlar'daki bu fırtınada gemileri batanlar arasında Osmanlı ve Avusturya-Macaristan gibi imparatorluklar bulunmaktadır. Bu süreç içinde Balkan milliyetçilikleri çeşitli iç ve dış gelişmelerin etkisi ile ve birbirini adeta tetikleyerek ortaya çıkarken, Balkanlar bir çatışma ve kaos ortamına girmiştir⁷.

Dış güçlerin tahrip ve propagandasıyla bu bölge 'barut fıçısı' haline gelmiştir. Bu bölgede etnik gruplar arasındaki mahalli düşmanlık dış düşmanlığın üstündedir. Dış düşmanlığın temeli de ülke içindeki etnik gruplar arasında düşmanlıktan kaynaklanmaktadır⁸.

Büyük güçlerin belirledikleri Balkan sınırları, yeni çatışmaların zeminini hazırlamıştır. Çünkü Balkan ulus devletlerinde gelişen milliyetçi hareketler ellerindeki ile yetinmeye niyetli olmadıklarını kısa sürede göstermişlerdir. Bu

⁶ M. Necati Özfatı, **Hedefteki Ülke Kosova**, 1. Baskı, İstanbul: İzci Yayın No:10,1998, s.53.

⁷ Bilgin Çelik, **Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri**, Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Derneği Yayınları, 2008, s.13.

⁸ Özfatı, s.23.

yayılmacı ideallerinin temel hedefi Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da kalan son topraklarını da ele geçirmektir⁹.

Kosova Osmanlı Devleti'nin 1389'dan 1913'e kadar bir paçası idi¹⁰. Sırbistan ve Karadağ ise 1878 yılında Osmanlı'dan bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. 1878 Temmuz ayında toplanan Berlin Kongresi'nde Ayastefanos Anlaşması geçersiz kabul edilmiş ve Balkan Devletleri'nin sınırları yeniden belirlenmiştir. Anlaşmaya göre Sırbistan ve Karadağ'a bağımsızlık tanınmış, Bulgaristan'ın ise sınırları daraltılmıştır¹¹. Bosna-Hersek Osmanlı denetiminde kalmış ama buna karşılık Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun etkisine açık olacağı vurgulanmıştır. Berlin Düzenlemeleri¹² taraflardan hiçbirini, tatmin etmemiştir. Rusya, tek ve büyük bir Slav devleti kuramamış, Bosna-Hersek Avusturya'nın işgal ve yönetimine bırakılmıştır¹³. Kosova'da Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki ilişkilerin de kötüye gittiği dönem bu süreçte oluşmuştur. 1877-1878'de Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ'a verilen topraklardaki Müslümanlar kitleler halinde sürgün edilmeye başlandı. Bu sürgünün temelinde de bölgenin Müslümanlardan arındırılması, etnik açıdan saf bir yapıya dönüştürme amacı yatıyordu¹⁴.

Katılanların ve hedeflerin yerel çatışmalarını sadece Avrupa emperyalizminde görmek doğru olmaz. Bu savaşlara cesaret verenin devletler arasında özellikle de Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf arasındaki uyumsuzluk olduğunu görmek gerekir. Bosna-Hersek'in ilhakının neden olduğu kriz 1886-1887'den beri yarımadada, Viyana ile Saint-Petersburg arasındaki ilişkilere yön veren kendiliğinden oluşmuş saldırmazlık anlaşmasına son vermişti. Isvolsky ve onun halefi Sazanov, zaten Japonya'ya yenilip aşağılanmış ve 1905'teki devrimle zayıflamış bir Rusya'nın

⁹ Çelik, s.14.

¹⁰ Özfatura, s.33.

¹¹ Oral Sander, **Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918'e**, 4. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 1995, s.230.

¹² Berlin Kongresi sonrasında ulus-devlet olmaları için gerekli gördükleri topraklara sahip olamayan Balkan ülkeleri bu amaçlarını gerçekleştirmek için uygun koşulları beklemeye başladılar. Duygusal söylemler ve milliyetçi ideolojiler ile bilenmiş olan bu ülkelerin hemen tamamı soydaşlarının yaşadıkları topraklarla 'ulusal bütünleşme' amacını gerçekleştirmek için var güçleriyle çabalamaktaydılar. Aykut Kansu, **Sunuş: 1908'e gelirken Osmanlı İmparatorluğu ve Balkanlar**, Türk Devrimi ve İstikbali (Vladan Georgevitch), İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s.22.

¹³ Bir önceki antlaşmadaki Romanya, Sırbistan ve Karadağ'ın bağımsızlık hükümleri aynen korunuyor, Rusya Doğu Anadolu'da Eleşkirt ve Beyazıtı Osmanlı Devletine geri veriyordu. Sander, ss.229-230.

¹⁴ Bilal Şimşir, **Rumeli'den Türk Göçleri**, Cilt 1, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1968, ss.110-118.

başına geçtiklerini unuttular: Balkanlar'ın anlaşmazlıkları, Çarlık İmparatorluğu'na Üçlü İtilaf devletleriyle doğrudan karşı karşıya gelmeden öçalma imkanları sunuyordu. Balkan Devletleri'nin yakınlaşma girişiminde bulunmaları sonra da Avrupa'daki Osmanlı mirasının paylaşımı için birleşmeleri St.Petersburg'un himayesinde gerçekleşti¹⁵.

'Hasta Adam' nekahat dönemine mi girecekti? Çabuk olmak gerekiyordu ve daha 1908 yılının Aralık ayında başkan Isvolsky, bir 'Balkan Bloğu' kurulması fikrini Yasama Meclisi'ne sundu. Sırp ve Bulgarlar karşılıklı sondajlar için harekete geçtiler. Venizelos da, 1911 Nisanı'nda Sofya'ya öneriler yaptı¹⁶⁻¹⁷.

Belgrad ve Sofya arasındaki tartışmalar uzun ve zor geçti. Tartışmalar, 1912'de üçüncü bir tarafın, ki bu Avusturya-Macaristan olabileceği gibi Türkiye'de olabilirdi, saldırısına karşılık bir askeri savunma ittifakıyla son buldu; ancak, gizli bir protokolde, Makedonya ve komşu bölgelerin paylaşımlarının özel şartları belirtiliyordu. Eski Sırbistan yani Kosova ve Novi Pazar sancağı, Stara Planina çizgisine kadar Sırbistan'a iade edilecek, Rodop'un doğusundaki topraklar ve Struma Vadisi Bulgaristan'a verilecekti. Stara Planina ve Ohrid Gölü arasındaki merkezi bölgeye gelince, burası Sofya'nın isteğine göre özerk bir bölge olacak veya Çar'ın hakemliğinde iki ülke arasında paylaşılacaktı. Osmanlı İmparatorluğu'yla savaş halinde Bulgaristan 200000, Sırbistan ise 150000 kişilik kuvvet sağlayacaktı. İki ay sonra Atina ve Sofya'da buna benzer bir antlaşmaya vardılar; bu antlaşma açıkça İstanbul'a karşı yapılmıştı; fakat toprak paylaşımları konusunda sessiz kalıyordu; çünkü iki başkent de gözlerini Selanik'e dikmişti. Ekim ayında, Karadağ, Sırbistan ve Bulgaristan'la Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelebilecek muhtemel saldırılara karşı savunma antlaşması imzaladı¹⁸. 1865-1868 yıllarında Prens Mihailo'nun Belgrad'da

¹⁵ Castellan, s.385.

¹⁶ Castellan, s.386.

¹⁷ İtalyan-Türk Savaşı (Trablusgarp), bütün potansiyel mirasçılar için cesaret vericiydi ve 1912 ilk baharında bu planlar somutlaştı. Castellan, s.386.

¹⁸ Aslında Balkan Devletleri tek başlarına karar verdiler. 30 Ekim 1912'de seferberlik ilan ettiler ve bir ultimatomla, Makedonya'nın yönetiminde önemli reformlar istediler. İstanbul yığınak yapmaya başladı ve 8 Ekim'e, yani Karadağ'ın ordusunu, 'asayiş sağlamaya' üzere Arnavutluk'un kuzeyine göndermesine kadar bu ultimatomu duymazlıktan geldi. Bir hafta sonra Osmanlı Hükümeti, Sırp ve Bulgar büyükelçilerinden başkenti terk etmelerini rica ediyordu. 18 Ekim'de savaş ilan edilmişti ve Girit'in Enosis'isini sağlayan Yunanistan bu ittifaka katılıyordu. Castellan, s.387.

öldürülmesi nedeniyle oluşulamayan birlikten esinlenerek adlandırılan İkinci Balkan Devletleri Birliği, işte bu diplomatik kararlardan oluşmuştur¹⁹.

1912 yılında patlak veren Birinci Balkan Savaşı'nda Bulgar-Sırp-Yunan-Karadağ ittifakı kısa bir süre içerisinde Osmanlı Devletine karşı önemli zaferler kazanmıştır. Birinci Balkan Savaşı, 30 Mayıs 1913 tarihinde yapılan Londra Antlaşması ile son bulmuştur. Balkan savaşları süresince Osmanlı hakimiyeti altında kalan Kosova Londra Antlaşması ile tamamıyla Osmanlı hakimiyetinden çıkmış, Sırbistan'a bırakılmıştır²⁰. 1912 yılında Balkan devletleri tarafından kurulan ittifakın ne denli gevşek yapılı olduğunu gösteren en önemli olaylardan birisi 1913 yılında bu devletler arasında gerçekleşen İkinci Balkan Savaşı'dır. Kuş kusuzdur ki, Balkanlar trajedisinde bu küçük devletleri kışkırtan Büyük Güçlerin rolü olmasıdır. Bunlar özellikle yeni oluşan devletlerin koruyucuları olan Rusya ve Avusturya-Macaristan'dır²¹.

Sırpların 1913 yılında Kosova'da hakimiyetlerinin başlaması ile birlikte, Sırpların Müslüman Halka yönelik çok ciddi saldırıları gerçekleşmiştir. Öyle ki bu baskı ve yıldırma politikaları sonucunda Müslüman Arnavut, Boşnak, Türk ve diğer Müslüman etnik gurupların büyük bir çoğunluğu evlerini terk ederek, Arnavutluk'a aynı zamanda Balkan Müslümanları'nın ana vatanı olarak kabul gören Türkiye'ye göç etmişlerdir.

1913 yılında yapılan Bükreş Anlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki egemenliği sona erimiştir. Birinci Dünya Savaşından sonra, Katolik Slav Halkaları bünyesinde barındıran Avusturya-Macaristan İmparatorluğunda dağılmıştır. 15-19 ncü yüzyıldan 20 nci yüzyıla kadar, Balkanlarda bulunan Slav halkları, Doğuda Osmanlı Devleti'ne Batı'da ise Avusturya-Macaristan

¹⁹ Castellan, s.386.

²⁰ Fatma Taşdemir, Pınar Yürür, 'Kosova Sorunu: Tarihi ve Hukuki Bir Değerlendirme', **GÜİİBF Dergisi**, Cilt 1, Sayı.3, 1999, s.135.

²¹ Marangelen Verli, **Kosova in the Historical Focus**, vol. 1, Botimpex, Tirana, 2002, s.36.

İmparatorluğu idaresine tabii olarak yaşamışlardır. Birinci Dünya Savaşı sonrası ise Balkanlarda yeni bir dönem başlayacaktır²².

1.2.2. Birinci Dünya Savaşı – Birinci Yugoslavya; Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı

Birinci Dünya Savaşı bir Sırp Milliyetçinin Avusturya-Macaristan Velihtı'nı öldürmesi ile başlamıştır. Bunun üzerine Avusturya Sırbistan'a 48 saat süreli kabul edilmesi mümkün olmayan ve Sırp Devleti'ni hiçe sayan çok ciddi bir ultimatoma vermiştir. Avusturyalılar da Sırp'ların kendi isteklerini kabul etmesini beklemiyorlardı. Onların tek bekledikleri savaş için ihtiyaç duydukları son bahanelerini elde etmektir. Sırbistan kaçamak cevaplar vererek hamisi Rusya'dan kendisini destekleyeceğine yönelik cevap bekliyordu. Rusya Almanya ile olabilecek gerginlikten ötürü Sırp'lara başlangıçta yardım edememiştir. Bunun üzerine 28 Temmuz 1914'de Avusturya-Macaristan Sırbistan'a savaş ilan etmiştir²³.

Avusturya-Macaristan, Sırp'lar ile olan mücadelenin çok kısa süreceğini düşünüyorlardı. Fakat Sırp'lar hiç de Avusturya'nın düşündüğü kadar zayıf bir direnç göstermemiştir. Bunun sonucunda, Avusturya-Macaristan'ın müttefiki Almanya Sırbistan'ı bile yenmekten aciz olan Avusturya'nın da sorumluluğunu üzerine almak ve Avusturya'nın Sırp'lar ile olan mücadelesine destek olmak zorunda kalmıştır²⁴.

Sırbistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na girerken amacı, Sırp, Hırvat ve Sloven uluslarını birleştirmektir. Sırp Başbakanı Nikola Paşiç, yeni devlet hedefini şöyle açıklamıştır; *'Balkanlar'da barış ve istikrarı sağlamanın koşulları bellidir. Yeni bir devlet kurulmalıdır. Yeni devletin sınırları geniş olmalı, etnik bakımdan birbirine uyumlu, bir arada yaşamak için sorun yaratmayan unsurları içermeli, siyasi açıdan güçlü, ekonomik bakımdan bağımsız ve ayrıca Avrupa kültürü ile uyumlu olmalıdır'*²⁵. Sırp Yönetimi, daha 1915 yılında Güney Slavlarını birleştirme misyonunu sağlamak yönünde adımlar atarak Avusturya-Macaristan'daki Slav siyasi

²² İrfan Kaya Ülger, **Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003, s.32.

²³ Oral Sander, **Siyasi Tarih**, Cilt 2, s.356.

²⁴ Sander, ss.356-357.

²⁵ Ülger, s.35.

göçmen örgütleriyle ilişki kurarak Hırvat-Sırp Dalmaçya ittifakı önderliğinin, Güney Slavlarının birleşmesini hedefleyen ‘Yugoslavya Komitesini’ kurmasına destek vermişti²⁶. 1915 yılında Hırvat ve Slovenler tarafından Londra’da kurulan Komitenin amacının Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içinde yaşayan Slav azınlıkların sorunlarını müttefiklere anlatmak olduğu da belirtilmektedir^{27- 28}.

Merkezi önce İtalya’da iken daha sonra Londra’ya taşınan Yugoslav Komitesi’nin Yugoslavya’nın gelecekteki teşkilatlanması için en önemli göçmen örgütü olduğunu ve tamamıyla gayri-resmi bir niteliğe sahip olan Komitenin Avrupa ve Amerika’daki büyük göçmen gruplarıyla da temasta bulunduğu belirtilmektedir²⁹. Georges Castellan, Yugoslav Komitesi’nin reklamcı R.W. Seton-Watson ve H.W. Steed’in desteği ile, Birinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar Hırvat, Sloven ve Sırp dayanışmasının sözcülüğünü yaptığını, Birleşik Amerika’daki etkin göçmen topluluklarının kısa sürede komitenin savunduğu tezi benimseyip etrafında birleştiklerini ifade etmektedir³⁰.

Güney Slavlarının birleşmesi yönünde uzun yıllar boyunca ortaya atılan fikirler sonucu oluşan beklentilere yanıt vermesi ümidiyle oluşturulacak olan Yugoslavya, 1918’de biten Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan ‘Sırp, Hırvat, Sloven’ krallığının temelleri üzerinde kurulmuştur³¹. 1918 yılında kurulan

²⁶ Tanıl Bora, **Yugoslavya, Milliyetçiliğin Provakasyonu**, 2. Baskı, İstanbul: Birikim Yayınları, 1995, s.38.

²⁷ Ülger, (Yugoslavya:35).

²⁸ İnci Dünya Savaşı’nın sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu parçalanırken, Avusturya-Macaristan Parlamentosu’nun Slav kökenli milletvekilleri 6 Ekim 1918’de Hırvatistan’ın Zagreb Şehri’nde toplanarak ‘Sloven, Hırvat ve Sırp Milli Komitesi’ni’ kurmuşlardı. Komite amacını Avusturya-Macaristan monarşisi altında yaşayan bütün Slav halklarını bağımsız bir devlet düzeni içinde toplamak üzere kurulduklarını duyurmuştur. Aslında bu yapılanma, I nci Dünya Savaşı’ nda yenik düşen Avusturya-Macaristan’ın parçalanma süreci sonucunda, yeni kurulacak ve savaştan İttifak Devletleri’nin yardımı ile zaferle çıkmış olan, Sırbistan’ın toprak kazanımları için oluşturulan yasal bir düzenlemeydi. Bora, s.38.

²⁹ Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi**, Cilt 2, İstanbul: Küre Yayınları, 2006, s.154.

³⁰ Castellan, s.414.

³¹ Aslında daha 1908 yılında Avusturya-Macaristan’ın Bosna-Hersek’i ilhak etmesi Güney Slavların birliğini amaçlayan milliyetçiler için çok kötü bir gelişmeydi. Bu ilhak son derece radikal yeni milliyetçi örgütlenmelere neden olmuştur. ‘Milli Savunma (Narodna Odbrana)’ örgütü bütün Güney Slav ülkelerinde Pan-Slav amaçlarla çalışacak bir ajan ağı ördü. ‘Birlik veya Ölüm’ ya da ‘Kara El’ adıyla anılan yeni gizli örgüt Pan-Slav idealleri Sırpılık esası üzerinde kavrayan doktriniyle ırkçı-şoven hatları daha belirgin bir hareket idi. Bora, s.27 Bu hareketin pek çok ajanı vardı ve bunlardan en ünlüsü Saraybosna suikastını gerçekleştirecek olan Gavrilo Princip idi. Castellan, s.414. 1910’lara gelindiğinde Sırbistan Devlet yöneticileri ve entelijensiyası ‘Güney Slavların Prusyası’ gibi gördükleri

Güney Slav Krallığı (Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı), hem imparatorluklar çağında ortaya çıkan ‘İlliryanizm’ ve ‘Yugoslavizm’ hareketlerinin temsil ettiği ‘Güney Slavlarını Birleştirme Projesi’nin hem de savaş sonucu değişen dünya dengelerinin bir sonucu idi³².

Özellikle, ‘Modern Sırp İdeolojisi’ ni oluşturan XIX.Yüzyıl dil bilim reformisti Vuk Stefanoviç Karaddziç, ‘Merkezi Güney Slav Diyalekti’yle konuşan herkesi ‘Sırp’ olarak tanımlamıştır. Bu görüş, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı’nın oluşmasındaki politik konseptin temelini oluşturmuştur³³.

Yeni kurulan Yugoslav Devleti, 1 Aralık 1918’de ilan edildi. Resmi adı Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı olan devlet, Sırbistan Krallığı, Karadağ Krallığı ve Avusturya-Macaristan’ın Sloven ve Hırvat toprakları dahil edilmiş bir coğrafya üzerinde kurulmuştur. Prens Aleksandır Krallığın başına geçmiştir^{34 - 35}.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Kosova toprakları, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan ordularının işgaline uğramış, Kosova’lı Müslümanlar açısından Sırpların uygulamış oldukları zulümler geride kalmıştır³⁶. Hatta Avusturya-Macaristan Kosova’lı Arnavutlara Kosova’nın Arnavutluk ile birleşmesi gerektiğini ortaya atmış, doğaldır ki böyle bir gelişmeye hiçbir zaman fiilen destek olmamıştır.

Sırbistan’a bütün Güney Slavlarını birleştirme misyonunu biçiyorlardı. Bora, s.27. 1910 yılında Sofya’da toplanan Pan-Slavist Kongre Balkanlardaki Slavların birliğini sağlamlaştırmayı amaçlamış olmasına rağmen 1913 yılında Sırplarla Bulgarlar arasında başlayan Balkan Savaşı’nın İkinci aşaması bu amacı engellemiştir. Nesrin Kenar, **Yugoslavya: Bir Dönemin Perde Arkası**, Ankara: Palme Yayınları, 2005, s.28.

³² Nuray Bozboru, ‘Kosova’da Uluslararası Yönetimin Kurulması ve Yeni Belirsizlikler’, **Türkiye-ABD İlişkileri**, Ankara: *Avrasya Dosyası Dergisi*, Cilt 11, sayı:2, 2005, s.283.

³³ Christopher Cviic, **Remaking the Balkans**, London, Royal Institute of International Affairs, 1995, s.69.

³⁴ Kenar, ss.42-43.

³⁵ 1 Aralık 1918’de Belgrad’da ilan edilen ‘Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı’ tam gerçeği yansıtmıyordu. Öncelikle, bu üç halk dışında Almanlar’ı, Vovodina’daki Macarları, Kosova ve Makedonya’daki Arnavutlar’ı, Banat’taki Romenler’i, Bosna-Hersek ve Makedonya’daki Türkleri, Çekleri ve Slovaklar’ı, Rutenyalılar’ı, İtalyanlar’ı, mülteci Beyaz Ruslar’ı ve yetmiş bin değişik kökenli insanı da içinde alıyordu. Toplam olarak nüfusun % 17’sini oluşturan iki milyondan fazla değişik ırktan insanı kapsıyordu. Ayrıca, dile göre, Sırp-Hırvat birliği de sayılabilir. Gerçekte, 5.4 milyon Sırp 3.7 milyon Hırvat söz konusuydu. Bu arada, Makedonyalı Slavlar’ın artık Güney Sırp olarak nitelendiğini ve Sırp’lardan sayıldığını da belirtmek gerekir. 1.3 milyon Müslüman’a gelince, kaçının Hırvat, kaçının Sırp olduğu bilinmiyordu. Castellan, s.426.

³⁶ Bu tarihlerde Sırp’lardan kurtulma fikriyle hareket eden Kosova Arnavutları Avusturya işgalini desteklemiştir. Fatma Taşdemir, Pınar Yürür, (Kosova Sorunu: Tarihi:136).

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Balkanlar'da yenilgiye uğramış,³⁷ Bulgaristan ise İtilaf devletleri ile ateşkes antlaşması imzalamıştır.³⁸ İttifak Devletleri'nin orduları güneyden ilerleyerek, kalan Sırp askerleri ile birleşmiş Avusturyalıları Sırbistan'dan ve Kosova'dan çıkarmışlardı. İttifak ordularının yerini hemen Sırp askerleri aldı ve böylece 1918 yılında Kosova'da bir kez daha Sırp hakimiyeti kurulmuş oluyordu³⁹.

1918 yılı içinde içerisinde Karadağ Krallık içerisine katılmıştır. 1920 yılında ise, Trianon Anlaşması ile Macaristan'dan ayrılmış olan Voyvodina, yeni kurulan 'Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı' ile birleşme kararı almıştır⁴⁰.

Yugoslav Krallığı, çöken Habsburg imparatorluğu ile boy ölçüşebilecek kadar çok etnili bir yapıyı bünyesinde barındırıyordu. Devletin %43'ünü Sırlar, %23'ünü Hırvatlar, % 8.5'ini Slovenler, %6'sını Boşnak Müslümanlar, %6 Türkler, %5'ini Makedonlar, %3.6'sını Arnavutlar ve yaklaşık %14 bir nüfusu da Alman, Macar, Çingene, Ulah ve diğer milletler oluşturuyordu⁴¹.

Birinci Dünya Savaşı şartlarının sonucu olarak kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı içerisinde barınan halklar, (özellikle Sırlar ve Hırvatlar) çatışan amaçları için mücadele etmiş ve bu halklar arasındaki düşmanlıklar ve tatminsizlikler her geçen gün artmıştır. Bunun sonucu oluşan gruplar İkinci Dünya Savaşı sırasında birbirlerine karşı büyük katliamlar gerçekleştirmişlerdir⁴².

³⁷Batılı Devletler de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun parçalanması sonucunda, tekrar güçlü bir Germen yapısı ile karşı karşıya gelmemek için Avusturya-Macaristan'ı mümkün olduğunca çok parçacıklı bir yapıya büründürmenin peşindeydiler. Batılı Devletler Sırbistan merkezi yapısı içerisinde kurulacak olan, Yugoslavya oluşumunun Balkanlar'ın merkezinde, çok etnik unsuru bünyesinde barındıran en uygun çözüm olabileceği konusunda fikir birliği yaptılar. Bu çerçevede savaş sonrası İttifak Devletleri Avusturya-Macaristan'ın parçalarından olan Hırvatistan, Slovenya ayrıca Bosna-Hersek ve Sırbistan'ı aynı devlet çatısı altında buluşturma fikrine destek vermişlerdir. Pınar Yürür, 'Geçmişten Günümüze Kosova Sorunu', Yüksek Lisans Tezi, Ankara GÜ SBE, 1999, s.6.

Ahmet Meriç Önen'in 'Kosova'nın Nihai Statüsü-Tarihi Süreç ve Günümüzdeki Gelişmelerin İncelenmesi', Atılım Üniversitesi SBE, 2006, s.51.

³⁸Fatma Taşdemir, Pınar Yürür, (Kosova Sorunu: Tarihi:136).

³⁹Nesrin Kenar, (Yugoslavya: Bir Dönemin:43).

⁴⁰Bora, s.39.

⁴¹Bora, s.39, Bilgin Çelik, 'Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri' adlı kitabında bu son %14 'lük kısma Türkleri de eklemektedir.

⁴²Alaeddin Yalçinkaya'nın 'Önce Vatan' adlı internet gazetesindeki 'Bir Dönemin Perde Arkası: Yugoslavya' isimli kitap için yazdığı yorumdan alınmıştır.

<http://www.oncevatan.com.tr/Detay.asp?yazar=31&yaz=8862> (11.10.2009).

Yeni kurulan Krallık da iktidar yapısı giderek Sırp kimliğini öne çıkaran bir politika izlemiştir. Bu durum Krallık içerisinde yaşayan tüm etnik unsurların aleyhine gelişmiştir. Ancak Müslüman Türk, Arnavut ve Boşnaklar bu yapıdan en fazla etkilenen insanlar olmuşlardır. Sırlar özellikle geçmişten gelen Arnavut ve Müslüman düşmanlıklarını unutmamışlardı. Krallık içerisinde sayıları çok fazla olmayan Almanlar ve Slovenler bile azınlık olarak tanınıp hakları korunurken, Arnavutlar, Türkler ve diğer Müslümanlar bu hakka sahip olamamıştır. Ayrıca kendi dilinde eğitim görme hakkı tanınmamış kamu alanında da Müslüman azınlıkların ana dillerini kullanmaları engellenmiştir. Türkler azınlık olarak, Krallık içerisinde Sırların baskılarından çekindiklerinden, mevcut yapıya boyun eğmek zorunda kalmışlardır. 1919-1924 yılları arasında Arnavutlar zaman zaman yönetim karşısı ayaklanmışlardır⁴³.

Diğer taraftan yeni devletin politik hayatı güzel başlamıştır: 1920 tarihli ilk seçimler adil bir şekilde yapıldı ve bunun sonucunda bir düzine kadar parti, Meclis'teki dört yüz on dokuz sandalyeyi paylaştılar. Baştaki, Pasiç'in radikal partisini, Demokrat parti, Eski Radikaller ile eski Avrupa Sırları'nın oluşturdukları koalisyon, Hırvat Köylü Partisi ve Komünist Parti izliyordu⁴⁴. 28 Haziran 1921'de, Hırvat milletvekillerinin boykotuna rağmen yürürlüğe giren Krallığın ilk anayasası, devleti merkezileştirip, üniter bir yapıda Sırp egemenliğini üstün kılmaya çalışmıştır. Anayasanın adına Vidovdan Anayasası dendi. Savaş öncesindeki Sırbistan Anayasası'ndan esinlenilmiş bu anayasa, başta ordu başkanı olan ve başbakanı seçen bir kral, bir meclis, (Skupština) ve tamamen hükümetin elinde olan bir idareyle merkeziyetçi bir yapıya sahipti. Bu gelişmelerin ardından her geçen gün Krallık içerisinde huzursuzluklar artmıştır⁴⁵.

⁴³ Bora, ss.39-40.

⁴⁴ Castellán, s.427.

⁴⁵ Yugoslavya'nın 1918 yılındaki kuruluşundan 2. Dünya Savaşı sırasında 1941 yılında yıkılışına kadar geçen süre Sırlar ve Hırvatlar arasında sürekli çekişme ile geçmiştir. Sırp- Hırvat-Sloven Krallığı içindeki temel anlaşmazlık konularının başında devletin örgüt yapısı geliyordu. Hırvatlar ve Slovenler kendilerinin de yönetimde söz sahibi olacakları federal bir sistem istiyorlardı. Buna karşın Sırlar üniter ve merkeziyetçi bir modelden yanaydı. Ülger, (Yugoslavya:39).

1.3. İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM; YUGOSLAVYA VE KOSOVA

Birinci Yugoslavya Krallığı'nın kuruluşundan itibaren geçen, 121 aylık sürenin, 117 ayında Sırp lar başbakanlık yapmıştı. Bu arada, Savaş ve Donanma Bakanlıkları da, her zaman Sırp lar'ın elinde olmuştu. Bu on yıl boyunca, aldatıcı bir demokrasi görüntüsü sürüp gitmişti. 20 Haziran 1928 tarihinde, Skupština'da, Karadağlı bir milletvekili Hırvat üyeler üzerine ateş açtı: Stjepan Radić ve iki arkadaşı öldürüldü. Tüm Hırvatistan 'kanlı Skupština'yı lanetledi ve krallık ikiye bölündü. Kral, parti başkanlarını, özellikle Radić'in halefi ve Dr. Maček'i⁴⁶ toplantıya çağırarak, önlerine krallığı ikiye ayıran bir plan koydu. Precani'ler, Macar ve İtalyanlar'ın aşırı milliyetçiliğinden çekindikleri için bunu kabul etmediler.

9 Ocak 1929 tarihinde I. Aleksandır parlamentoyu feshetti ve Vidovdan Anayasası'nı da yürürlükten kaldırdı⁴⁷. Dünya genelinde, dikta rejimlerinin hakim olduğu bu dönem içerisinde Kral Aleksandır da benzer bir yönetim çizgisi belirleyerek, ülkede yaşayan etnik azınlıkların tamamının ancak kendisine bağlı kalmaları halinde birliğin devamının sağlanabileceğini savunmuştur. Kral Aleksandır 1929 yılı içerisinde Ülkedeki Sırp Kimliğinin hakimiyetini pekiştiren yeni bir anayasa ile ülkeyi 9 eyalete bölmüş, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın adı Yugoslavya-Sırp-Hırvat dilinde 'Yugoslav' kelimesi 'Güney Slavları', 'Yugoslavya' ise 'Güney Slavlarının Yurdu' anlamına gelmektedir -olarak değiştirmiştir⁴⁸. Arkasından da dini ya da etnik kimlikli tüm siyasi partiler kapatılmıştır. Tek kral, tek devlet, tek millet anlayışı benimsenerek etnik gurupların yaşadığı yerlere göre belirlenen sınırlar da kaldırıldı⁴⁹. Bundan itibaren Yugoslav tarihinde, Krallık Diktatölüğü olarak adlandırılan dönem başladı⁵⁰.

⁴⁶ Vladimir Maček, Stjepan Radić'ten sonra Hırvat Köylü Partisi'nin lideri. İkinci Dünya Savaşı'na kadar partiye lidelik etti.

⁴⁷ Castellan, s.429.

⁴⁸ Klemencic, Matjaz ve Zagar, Mitja, **Ethnic Diversity Within Nations: The Former Yugoslavia's Diverse Peoples**, California, ABC-CLIO, 2003, s.14.

⁴⁹ Şule Akşin ve Melek Fırat, **İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar**, OBİV yayınları, İstanbul, 1993, s.130.

⁵⁰ Castellan, s.429.

Kosova'nın 1912 yılında Sırbistan tarafından işgal edilmesinden itibaren, Sırp unsurunun kontrolünde baskı altında bir arada yaşamaya başlayan Kosova'lı Müslümanlar sosyal ve ekonomik birçok sıkıntıyı bu dönemde de göğüslemek zorunda kalmışlardır. Kosova'lı Müslümanlar içerisinde en kalabalık etnik gurubu Arnavutlar oluşturmaktaydı. Türklerde bu baskıcı rejimden nasiplerini alsalar da, sayıca Arnavutlara göre daha az olmaları nedeni ile, denge unsuru olarak algılanmış ve Arnavutlar kadar baskı görmemişlerdir. Arnavut'ların durumu Sırbistan'ın İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile, 1941 yılında Alman işgal kuvvetleri tarafından kontrolün ele geçirilmesine kadar geçen süre içerisinde her geçen gün daha da kötüye gitmiştir. 1918-1941 yılları arasında Sırp ve diğer Slavlar anarşi terör ve askeri eylemlerle Arnavutlar'a ait topraklara yerleştiler⁵¹. Silah zoruyla, Arnavutlar'ın mallarını ve arazilerini ellerinden aldılar. Sırlar, Kosova'yı Sırplaştırmak için 1918-1941 yılları arasında yüzbinlerce Ortodoks Sırp ve Karadağlı'yı Kosova'ya yerleştirip, burada yaşayan Müslüman Arnavut ve Türklerin elinden aldığı arazi ve gayrimenkulü bunlara vermiştir. Fakat Kosova'da yaşayan Müslümanların yüksek doğum oranı yani demografik hadise, sırların planını bozmuştur⁵².

İki dünya savaşı arası dönemde Yugoslavya kontrolü altında bulunan Kosova'da yaklaşık 600.000 kişi yaşamakta ve bu nüfusun yarısından fazlası etnik Arnavutlar'dan oluşmaktaydı. 1926 yılına kadar Arnavutluk ile Yugoslavya sınır antlaşmasının yapılmamış olması, nüfus hareketlerinin devam etmesini teşvik etmiştir. Kosova'dan Arnavutluk'a ve Arnavutluk'tan Kosova'ya göçler bu dönemde de devam etmiştir.

1919–1941 yılları arasında devam eden birinci Yugoslavya'da her hangi bir siyasal statüleri olmamakla birlikte nüfus itibarıyla Kosova'da nüfusun %70'ini oluşturan Arnavutlar hızlı nüfus artışına rağmen her zaman azınlık olarak değerlendirilmişlerdir⁵³. Arnavut azınlık bölgede sayıca en geniş halk olmasına rağmen en güç şartlar, altında yaşayan halk olmuşlardır. Yugoslavya Krallığı'ndaki

⁵¹ Özfatıra, s.51.

⁵² Özfatıra, s.49.

⁵³ Hasan Ünal, 'Balkanlar'da Geniş 'Arnavut Meselesi ve Türkiye', *Avrasya Dosyası*, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, 1998, ss., 111-149.

Sırp etkisi giderek yoğunlaşan bir şekilde, eski Sırbistan olarak tanımladıkları Kosova bölgesinin demografik yapısını değiştirmek için farklı politikalar uygulamışlardır. Sırp'ların politikaları; Arnavutları öncelikle siz Türksünüz diyerek, Kosova'da yaşayan Türkler ile birlikte, Türkiye'ye göç etmeleri için teşvik etmek, arkasından da Slav kökenli kabilelerin Kosova bölgesine göç etmeleri yönünde teşvikler yapmak ve buna rağmen Kosova'da kalan Müslümanlara yönelik asimilasyon uygulamak üzerine kurulmuştur⁵⁴⁻⁵⁵.

Belgrad'da 1937 yılında 'Sırp Kültür Klubü'nde hükümet temsilcileri, askeri yetkililer ve bilim adamları arasında Arnavut sorunu üzerine bazı müzakereler yapılmıştır. Sırp tarihçisi ve sonraki bakan Vaso Cubrilovic, 1937 yılında hükümete verdiği bir memorandumda Arnavut sorununun çözümü için müslüman Arnavutların zorla göç ettirilmelerini önermiştir. Söz konusu memorandumda Cubrilovic, hükümetin Yugoslavya'nın kanlı Balkan toprakları üzerinde bulunduğunu unuttuğunu ve Kosova sorununu kolonizasyon gibi hızlı sonuç vermeyen, batılı metodlarla çözmeye çalıştığını ve çözümün ancak Arnavutların kitle halinde göç ettirilmeleriyle sağlanabileceğini öne sürmektedir. Ona göre, müslüman din adamları ve Arnavut ileri gelenleri para yada tehditle göçe ikna edilmeli, başarılı olunamaması halinde ise polis terörüne başvurulmalıydı. Bu memorandum, 1991 yılında Yugoslavya bünyesinde çıkan savaş sırasında ve 1992'den sonra özellikle Bosna-Hersek'teki müslümanlara karşı uygulanan 'etnik temizleme' faaliyetlerinin daha 1930'larda Kosova Arnavutlarına karşı düşünülmüş olduğunu göstermektedir. 1938 yılında Türk ve Yugoslav hükümetleri arasında Kosova ve Makedonya'da yaşayan 40.000 Türk ailenin Türkiye'ye göçüne dair bir konvansiyon imzalanmıştır. Konvansiyonda müslüman Arnavutların da bu anlaşma kapsamında olduğu

⁵⁴ İskender Muzbek, **Hukuki Belgeler Çerçevesinde Kosova Türkleri**, Balkan Türkleri, ASAM Yayınları, Ankara, 2003, ss.100-104.

⁵⁵ Krallık Yugoslavya'sı Sırp idarecilerinin 1918 yılından itibaren 'Eski Sırbistan' diye adlandırılan Kosova'nın demografik yapısını değiştirmek için çaba sarfettiklerini ve başlıca üç yöntem kullandıklarını görmekteyiz: Arnavutları, Arnavutluk ya da Türkiye'ye göç etmeye teşvik; Slav kolonizasyonu; asimilasyon. Ancak bu yöntemlerle başarılı sonuçlar alınamamıştır. Arnavutların bir kısmı Arnavutluk ve Türkiye'ye göç etmişlerse de, göç beklenen boyutlarda olmamıştır. Bu dönemde daha çok, Arnavutluk'a oranla göçmen kabul etme kapasitesi yüksek olan Türkiye'ye yönelik göç politikaları üretilmiştir. Aydın Babuna, '*Kosova Sorunu Üzerine*', http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm (15.10.2009).

belirtilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkması bu projenin uygulanmasını engellemiştir⁵⁶.

Yugoslavya'da Arnavutlara uygulanan baskının en şiddetlisi eğitimde ve kültürel alanda yaşanmıştır. Kosova'nın Sırp tarafından işgal edilmesinden itibaren ülke yönetiminin eğitim politikası yalnızca burada yaşayan Sırp halkı esas alacak şekilde düzenlenmiştir. İlk ve orta öğretim okulları yalnızca Sırpça eğitim verilmiştir. Arnavut halk için hiçbir girişimde bulunulmadığı gibi Balkan savaşlarının çıkmasından kısa bir süre önce Türkler tarafından açılmasına izin verilen Arnavut okulları Sırp hükümeti tarafından 'Arnavutların bu okullara kendilerinin devam etmek istemedikleri' iddia edilerek kapatılmıştır⁵⁷.

Başlangıçta Osmanlı döneminden kalma birkaç özel Türk okulunda, Türkçe eğitime kısa süreli devam edilmiştir. Arnavutlar için uygulanan politikanın aynısı Türkler için de uygulanarak, Türklere ait okullar da öğretmen yetersizliği ve çeşitli bahaneler öne sürülerek kapatılmıştır. Yugoslavya'daki diğer azınlıkların çoğunluğu kendi gazetelerini çıkardıkları halde, tek bir Arnavutça yayın satılmasına izin verilmemiştir. Sırp yönetiminin İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen süre içerisinde, Müslüman azınlığı ve özellikle Arnavutları hedef alan yok sayma politikaları her geçen gün etkisini artırarak devam etmiştir.

Krallık Yugoslavya'sı Sırp idarecilerinin 1918 yılından itibaren 'Eski Sırbistan' diye adlandırılan Kosova'nın demografik yapısını değiştirmek için çaba sarfettiklerini ve başlıca üç yöntem kullandıklarını görmekteyiz: Arnavutları, Arnavutluk ya da Türkiye'ye göç etmeye teşvik; Slav kolonizasyonu; asimilasyon. Ancak bu yöntemlerle başarılı sonuçlar alınamamıştır. Arnavutların bir kısmı Arnavutluk ve Türkiye'ye göç etmişlerse de, göç beklenen boyutlarda olmamıştır. Bu dönemde daha çok, Arnavutluk'a oranla göçmen kabul etme kapasitesi yüksek olan Türkiye'ye yönelik göç politikaları üretilmiştir⁵⁸.

⁵⁶ Babuna, http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm (15.10.2009).

⁵⁷ Neol Malcom, **Kosova**, Sabah Yayıncılık, Çev.Özden Arıkan, İstanbul, 1999, s.326.

⁵⁸ Babuna, http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm (15.10.2009).

Slav kolonizasyonu kendisini Sırp iskan politikası olarak, 1914'de bölgenin Sırp tarafından yeniden işgal edilmesinden sonra ve Yugoslavya Krallığı döneminde daha ciddi şekilde uygulamaya başlamıştı. 2 Eylül 1920'de Yugoslavya Krallığı, daha iyi yaşam koşulları elde etmek için, Amerika ve Kanada'ya yönelen kitlesel göçü durdurmak ve bu insanlara Kosova'daki nüfus dengesini Sırp yönünde değiştirecek çözümler bulacak kanunlar çıkardı. Çıkarılan kanunlar ile Sırp Krallığın kuzey bölgelerinde yaşayan Sırp ve Karadağlılara Kosova'da verimli topraklarında arazi sahibi olma imkanı sunuldu. Birinci Dünya Savaşı'ndan yeni çıkmış ve henüz sanayileşememiş bir tarım toplumu olan Sırbistan Krallığı'nda bu amaçlı çıkarılan kanunlar o dönemin gerçekleri düşünüldüğünde çok cazip gelmiş olmalıdır. Bu amaçla arka arkaya çıkartılan bir dizi iskan kanunu ile çok sayıda Sırp ve Karadağlı aile bölgeye yerleştirilerek, yeni yerleşimci Sırlara ve Karadağlılara, Kosova'nın yerleşik Müslüman halklarından daha iyi yaşam şartları sunulması sağlanıyordu. Slav göçmenlerin yerleştirileceği yeni köyler, stratejik bir yaklaşımla başlıca haberleşme ulaşım ve ticaret yolları üzerinde toplanmış ve Arnavutluk'a bitişik hassas sınır bölgesinde kuzey Sırbistan'dan gelen Sırp ve Karadağlıların yerleşmesi sağlanmıştır.

İskan politikasını desteklemek amacıyla çıkarılan ve 'Toprak Reformu' adı altında gerçekleştirilen uygulamalarla da Arnavutlar sahip oldukları toprakları Sırp ve Karadağlılara bırakmaya zorlanmışlardır⁵⁹. Yugoslav devlet makamları yerleşik Arnavutlar'a karşı da son derece adaletsiz bir tutum sergilemiş ve onların mallarına ve dini açıdan önem taşıyan binalarına müsadere uygulamıştır. Osmanlı döneminde Arnavutlar'a verilen toprakların çoğu bir belgeye dayanmadan verildiği için, topraklarına Sırp devlet görevlileri tarafından el konulan Arnavutlar ve diğer etnik gruplar, Sırp devlet yetkililerinin istediği yazılı belgeleri gösterememeleri nedeniyle topraklarına el konulmasına karşı hiçbir şey yapamamışlardır.

Ağırlıklı olarak Yugoslavya Devleti'nin güney bölgelerini kapsayan reform politikasının iki temel amacı; Makedon ve Arnavut nüfusunun millileşmesini engellemek ve bu bölgelerde yaşayan yerli halk ile yeni yerleşimciler arasında bir

⁵⁹ Malcom, s.348.

uçurum yaratmaktı. Sırp lar bu yolla kendi sosyal, ekonomik ve siyasi konumlarını koruyacaklarını ümit ediyorlardı. İki savaş arası dönemde Yugoslav Krallığına uygulanan bu politikalar sonucu bölgede Slavların oranı büyük ölçüde artmıştır.

Sırp kaynakları da reform politikaları adı altında bölgede iskan politikası uygulandığını inkar etmemişlerdir. Çünkü Sırp lar daima bu uygulamada haklı olduklarını savunmuşlardır. Sırp lara göre Kosova'da geniş ve verimli ama işlenmeyen topraklar vardı, bu toprakların tarıma kazandırılması gerekiyordu. Ayrıca Kosova, tarihsel olarak bir Sırp toprağıydı. Ancak zamanla buradaki Sırp nüfusu azaltılmıştı. Bu halkın şimdi eski yurtlarına dönme hakları vardı. Sonuçta uygulanan ayrımcı politikalarla bölgede yaşam şartları zorlaşan Kosova'lı Müslümanlar bir kısmı kendi istekleriyle bir kısmı da zorla Kosova'dan uzaklaşmak zorunda kalmışlardır.

Balkanlar'ın iki savaş arasındaki dönem içerisinde genel yapısını kısaca özetlemek gerekirse, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Balkanlar bir dizi iç ve dış karışıklıklar içine girmiştir. İç karışıklıkların nedenleri, iktidar mücadeleleri, Balkan devletlerinin ekonomilerinin bozuk yapısı ve bölgede iki savaş arasında kurulan faşist diktatörlüklerin iç politikaya etkisi olarak özetlenebilir.

Yugoslavya ise bu dönemde daha önce aktarıldığı gibi sözde reform politikalarının uygulanması aşamasındaydı. Bunların biri de Sırp Epik⁶⁰'inin can sıkıcı bir sorun olarak baktığı 'Müslüman Türk sorununa' 'kökten bir çözüm' bulacağı fikrinin nasıl sağlamlaştırılması ve benimsetilmesi gerektiği idi.

Arnavutların baskılarla bölgeden kaçırılmasını yavaş bulan Belgrad hükümeti yeni arayışlara girdi. Sonunda hükümet Arnavut sorununun çözümü için Müslüman Arnavutların zorla göç ettirilmelerini öneren memorandumun uygulanmasına karar vermiştir. Bu memorandum sonucu alınan karar sonucunda, Kosova sorununun çözümün ancak Arnavutların kitle halinde göç ettirilmeleriyle sağlanabileceğini öne sürmekteydi.

⁶⁰Eski Sırbistan'da tarihsel hafızadan form almış şiir akımı. Daha çok 1389 Kosova Savaşına dayandırılmaktadır.

Sırp memorandumunda ortaya konulan amaç Kosova bölgesine bir yandan diğer Slav nüfusun iskanı sağlanırken diğer yandan da Arnavutları Türkiye, Arnavutluğa ve İtalya'ya göç etmeye zorlamaktı. Sırlara göre Almanya'nın on binlerce Yahudi'yi sürebildiği bir devirde birkaç yüz bin Arnavut'un yer değiştirmesi ile dünya savaşı çıkacak değildi. Memorandumda Arnavutların göç ettirilmesi için çeşitli yöntemler kullanılması öneriliyordu. Arnavut halk Türk topraklarının güzelliğine, orada yaşamının refahına, düşük vergi oranları gibi göç etmeyi cazip kılabilecek unsurlara inandırılmalıydı. Bundan başka, bölgeye yerleştirilenlerin çoğunlukla Karadağlılar olması gerekmektedir. Çünkü kibirli ve acımasız olan Karadağlılar bu tarz davranışları ile Arnavutları bölgeden uzaklaştırabileceklerdi. Bu sebeple de Karadağlılar ile Arnavutlar arasındaki sürtüşmelerin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Arnavutlar için bu topraklarda yaşamayı imkansız hale getirmek onların Yugoslav topraklarından göç ettirilmeleri için başlıca yöntem idi. Memorandumda Arnavutlara ait eski arazi belgelerinin geçersiz sayılması, devlete ait bütün otlakların geri alınması, Arnavutların devlet, yerel yönetim ya da özel kuruluşlarda işten çıkarılmaları, Müslüman din adamlarına kötü muamele edilerek halkın din duygularının kışkırtılması gerektiğinden de bahsedilmekte idi. Sırbistan'ın 1878'den beri başarıyla uyguladığı diğer bir yöntem olan Arnavutlara ait köylerin ve kentlerin ateşe verilmesi de başka bir tedbir olarak bu karar kapsamında yer alıyordu. Arnavut nüfus, belirtilen yöntemlerle, para yada tehditle göçe ikna edilmeli, başarılı olunamaması halinde polis terörüne başvurulmalıydı⁶¹.

Bu önlemlerin bir kısmı Arnavutlara karşı uygulanmıştır. Arnavutları topluca ülkeden atma planıyla hareket eden Yugoslav hükümeti 1933'ten itibaren Türk hükümeti ile çok sayıda Müslüman Arnavut'un Türkiye'ye gönderilmesi konusunda görüşmelerde bulunmuştur. Pek çok öneri ve tartışmadan sonra anlaşmaya varılmıştır. Kosova'lı Müslümanlar bu plana yaşadıkları baskı ve yıldırma politikası nedeni ile bu uzun süreç içerisinde makul karşıladıkları görülmüştür. Sırp hükümetinin bölgede uyguladığı politikalar ve yaşam şartlarının zorlaşması

⁶¹ Malcom, s.348, George Fyson ve Jonathan Silberman, **Roots of The Conflict; The Truth About Yugoslavia**, George Fyson (ed.), New York, Pathfinder, 1993, s.34.

yüzünden iki savaş arası dönemde Kosova'dan 90 ile 150 bin arasında insanın göç ettiği sanılmaktadır⁶².

Bu arada 1930'lu yılların ortalarında Yugoslavya Komünist Partisi de toplumsal düzeyde güçlenmeye başlamıştı. Yugoslav ekonomisinde yabancı sermaye girişine paralel olarak canlanma görülüyordu. İşçi sayısının artışı ve ulus sorununun yarattığı gerilim, Komünist Parti'nin desteğinin artmasına neden oluyordu. 1937 yılında Parti Genel Sekreterliğine, savaş sonrasında kurulacak İkinci Yugoslavya'nın tek hakimi Josip Broz Tito getirildi.

1934 yılında Kral Aleksandır'ın öldürülmesinden sonra Yugoslavya'nın devamı için gösterilen çabalar yeterli olmamış ve 'Birinci Yugoslavya'nın yirmi üç yıllık kısa ömründe, etnik gruplar arasındaki problemlerin çözüme kavuştuğu bir sistem oluşturulamamıştır. Zaten yüzyıllarca büyük devletlerin yönetiminde yaşamış olan bu insanların siyasi tecrübelerinin yetersizliği ve üç kurucu halk arasında birlik ruhunun sağlanmaması, Birinci Yugoslavya'nın çözülmesine sebep olmuştur⁶³.

Birinci Yugoslavya'nın ne denli yüzeysel değerler üzerine kurulduğu İkinci Dünya Savaşı sırasında daha iyi anlaşılmıştır. Sırpların hakimiyetindeki Birinci Yugoslavya'nın ömrü fazla uzun sürmedi ve nihayet 8 Temmuz 1941 tarihinde tekrar parçalandı⁶⁴.

1.4. ULUSLARARASI POLİTİKADA BALKANLAR

1920'ye kadar Doğu Ordusu ile Balkanlar'da bulunan Fransa, yeni Balkan düzeninin kurulmasında garantör devlet olarak gözükiyordu. Toprak kavgalarında İtalya'ya ve Bulgaristan'a karşı Yugoslavya'yı, Arnavutluk'a karşı Yunanistan'ı

⁶² Malcom, s.348.

⁶³ David A. Dyker ve Ivan Vejvoda (eds.), **Yugoslavia and After, A Study in Fragmentation, Despair and Rebirth**, New York, Addison Wesley Longman, 1996, s.10.

⁶⁴ Fyson ve Silberman, s.34.

destekliyordu. Neuilly Antlaşması maddelerine kesin olarak bağlı kalarak, Bulgaristan'ın silahsızlanmasında gözlemci oldu⁶⁵.

Orta Avrupa'daki statu quo⁶⁶'yu korumak amacıyla, özellikle Macar milliyetçiliğine karşı, Çek E. Benes 1921 yılında Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya'nın katıldığı 'Küçük Antant'ı oluşturdu. Küçük Antant, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Tuna ve Balkanlar bölgesinin ilk önemli ittifak sistemi olarak ortaya çıkacaktır. Romanya da, Birinci Dünya Savaşı'ndan müttefiklerin desteği ile kazançlı çıktığından dolayı, Küçük Antant'ta yer alıyordu. Ayrıca, Balkanlar'da Bulgaristan'ın Güney Dobruca ve Rusya'nın Baserabya konusundaki talepleri Romanya'yı endişeye sevk etmekteydi. Fransa bu oluşumun gerçekleşmesinde akıl hocalığı yaptı ve 10 Haziran 1926'da Romanya, 11 Kasım 1927'de Yugoslavya ile birer antlaşma imzalayarak birliği pekiştirmiş oldu. Fransa'nın bu ittifaklar sistemi, 1815'ten sonra Matternich'in almış olduğu tedbirlere benziyordu. Belçika, Polonya ve Küçük Antant devletleriyle yapmış olduğu bu anlaşmalara modern bir Kutsal İttifak getirmişti. Bu on yıllık süre boyunca, Belgrad ve Bükreş yönetimleri Fransa'nın Balkan politikasındaki dayanakları haline gelecektir.

Fransa, 1923 yılından itibaren Mussolini İtalya'sı ile sürtüşüyordu. Özel iç meseleleri yüzünden, savaş sonrasındaki ilk yıllarda Arnavutlar, Yunanlılar ve Yugoslavlar karşısında geri çekilmek zorunda kalan İtalya, Duce yönetiminin etkisiyle saldırgan bir politika geliştirmeyi amaçlıyordu. Ağustos 1923 tarihinde, Arnavutluk - Yunanistan sınırının tayini için çalışan bir komisyonun görevlilerinin Yunan sınırında öldürülmesi üzerine Mussolini, Atina'ya bir ultimatoma gönderdi ve bombardımanlarla beraber, daha sonra Cemiyet'i Akvam'ın zoruyla boşaltacağı Korfu Adası'nı bombalayarak işgal etti⁶⁷.

⁶⁵ Osman Karatay ve Bilgehan A. Gökdağ, **Balkanlar El Kitabı**, Cilt 1 : Tarih, Karam Vadi Yayınları, Ankara 2006, s.650.

⁶⁶ Statu quo (veya status quo) bir olgunun günümüzdeki durumunu belirten bir Latince deyiştir. Statükoyu sürdürmek var olan durumu olduğu gibi korumak anlamına gelir.

⁶⁷ Höpken Wolfgang, 'Balkan Cooperation between the Two World Wars: National Self-Interest and Multilateral Cooperation', **İki Dünya Savaşı Arasında, Avrupa ve Balkanlar, İdeolojiler ve Uluslararası Politika**, İstanbul, 1994, ss.99-110.

Mussolini, Avusturya- Macaristan'dan boşalan Balkanları arzuluyor ve Roma İmparatorluğu dönemindeki 'mare nostrum'dan esinlenerek yeni bir 'mare nostro' yani İtalya'nın liderliğinde bir Akdeniz birliğini hayal ediyordu. Kuzey İtalya'nın bir taraftan Doğu, diğer taraftan da Güneydoğu Avrupa ile bağlantısını sağlayan ve Kuzeye doğru derinlemesine uzanan Adriyatik bölgesinde egemenlik temini İtalyanların üzerinde durduğu önemli hususlardan birini teşkil ediyordu. Bu çerçevede Mussolini, öncelikle Adriyatik Denizi'ni egemenliği altına almayı düşünüyor, bunun içinde Yugoslavya'yı ortadan kaldırmak istiyordu. Bu amaçla Mussolini Bulgar ve Romen milliyetçiliğini cesaretlendirdi ve ülkeyi güçsüz kılabilmek için, Bulgar VRİM gibi, Hırvat Ustaşa aracılığıyla Hırvat terörizmini harekete geçirdi.

Mussolini, Romanya (1926) ve Yunanistan (Eylül 1928) ile dostluk ve işbirliği antlaşması imzalayarak Belgrad Yönetimini yalnız bıraktı. Esmer'in ifadesiyle, 'İtalya ve Yunanistan'ı bir araya getiren amil Yugoslavya' idi⁶⁸. Aynı zamanda, Yunan-Türk-İtalyan bloğunu oluşturarak Fransa'nın etkisine karşı denge kurmak da istiyordu. Ancak Türkiye ve Yunanistan, 1930 Ekimi'nde 'Türk-Yunan Dostluk, Tarafsızlık ve Hakemlik Antlaşması' yoluyla problemlerini çözerek, İtalyanların Oniki Ada'daki varlıkları nedeniyle rahatsız oldukları Ege Denizi'nde statu quo'nun sağlanması yolunda bir adım attılar.

Bütün bu gelişmeler, Balkan devletlerinin önlerine konulan tüm güçlülere rağmen iki savaş arası dönemde aralarında bir birlik kurma hedeflerini ortaya koyma ve bunu başarmaları açısından siyasi tarihteki yerini almıştır⁶⁹⁻⁷⁰.

Siyasi sorunların çözümü ve güvenlik bağlamında yaşanan tehdit algılamalarının yanı sıra, bu işbirliğinde tarım ülkelerini şiddetli bir şekilde sarsan 1929 ekonomik kriz de, Balkan başkentleri arasında bir yakınlaşma doğurdu.

⁶⁸ A. Şükrü Esmer', **Siyasi Tarih**, İstanbul, 1944, ss.580-591.

⁶⁹ Karatay ve Gökdağ, s.652.

⁷⁰ Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk on yıl boyunca Bulgaristan'ın revizyonist politikaları ve Yunanistan ve Türkiye arasındaki bazı sorunlar işbirliğini mümkün kılmamıştır. Bununla birlikte diğer büyük devletlerin de çıkarları doğrultusunda bölgeye müdahale etmeleri karışıklıkları daha da arttırmıştı. Kenar, s.56.

Girişim, bir Yunanlı köylü toprak politikası savunucusu olan A. Papanastassio'dan geldi. Cemiyet'i Akvam'ın desteği ile gerçekleştirilen konferansların ilki 1930 Ekimi'nde Atina'da, ardından İstanbul, Bükreş ve Selanik'te yapıldı. Ekonomi, kültürel işbirliği, sağlık konularında bir dizi komisyon oluşturuldu; ancak, siyasi sorunlar ağır bastı. Bulgarlar, Makedonya'daki Bulgar kökenliler ve Ege Deniz'ne açılan bir bölge ile ilgili isteklerini sürdürdüler. Mussolini tarafından cesaretlendirilen Sofya yönetimi, uzlaşmaz bir tavır takındığı için Balkan Federasyonu fikri bir kez daha başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun üzerine, diğer devletler dördü bir pakt oluşturma yoluna gittiler. Atina'da 9 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya'yı içine alan Balkan Antantı antlaşmasına imza atıldı. Fakat, Balkan Antantı kolay çözülebilir, zayıf bir gruplaşma olarak ortaya çıktı. Bulgaristan revizyonist bir politika izleyerek Yunanistan ve Romanya'dan toprak istediği, Arnavutluk ise, İtalya'nın vesayeti altına girdiği için Balkan Antantı'na katılmadılar. Arnavutluk ile Bulgaristan'ın Antant dışı kalması ise, birliğin isminin tartışılır hale gelmesine neden oldu. Antant hükümlerine göre, dört devlet birbirlerinin Balkan sınırları konusunda güvence vermiyorlar ancak çıkarlarına yönelik bir tehdit durumunda birbirleriyle görüşmelerde bulunmayı taahhüt ediyorlardı⁷¹.

Bu oluşum, bir kez daha siyasi engellere takıldı. Fransa bu oluşumu koruması altına almayı arzuluyordu; ama, durum artık 1921'deki gibi değildi. 1933 Ocak ayından beri, Hitler III. Reich'i korumaktaydı. Antant'a ilk darbe, Kral Aleksandır'ın 1934 yılında Marsilya'da uğradığı suikast ile geldi. Belgrad Ustaşilerin⁷² arkasında İtalya'nın olduğunu biliyordu; ama Duce'nin Hitler'in kollarına düşmesinden korkan Paris yönetimi tepkileri yatıştırmaya çalıştı; bu da Balkan kamuoyu tarafından döneklik olarak kabul edildi. Etiyopya savaşı ve Cemiyet-i Akvam'ın uyguladığı yaptırımların başarısızlığa uğraması, ikinci darbe oldu. Bu gelişmeler, küçük devletlerin uluslararası dayanışmaya güvenemeyeceklerini gösterdi. Ancak, en büyük darbe, Mart 1936 tarihinde Rhenanie kıyılarının işgal edilmesi oldu. Bu Fransız ordularının güçsüzlüğünü gösterdi ve sonuç olarak Orta Avrupa'daki gibi Balkanlardaki müttefiklerine de yardım için yetersiz kaldığı ortaya çıktı. Mayıs 1936'da Belgrad'da yapılan Antant toplantısı, şu sonucu açıkça ifade ediyordu:

⁷¹ Kenar, s.56.

⁷² Balkanlar'da Hırvatistan milliyetçiliğinin ortaya çıkardığı faşist rejim.

Bundan böyle, Balkan işbirliği politik alanla sınırlanacaktı; askeri işbirliği artık geçerli değildi⁷³.

25 Mart 1937'de İtalya ile Yugoslavya arasında imzalanan dostluk ve tarafsızlık antlaşmasıyla da Yugoslavya Fransa'dan uzaklaştı. Yugoslavya'nın bu dönüşünde kolektif barış siyasetinin iflası ve Fransa'nın Cemiyet-i Akvam'daki iki yüzölçümü etkili oldu. Bu durum haliyle Yugoslavya'yı Küçük Antant ve Balkan Antant'ın dan da uzaklaştırdı.

Hitler faktörü de Antant sürecinde önemli bir unsur olarak ortaya çıktı. Bunun ilk işareti, Kral II. Carol tarafından, Ağustos 1936 tarihinde, Fransa yanlısı ve Cemiyet-i Akvam'ın önde gelen isimlerinden olan Dışişleri Bakanı Nicole Titulescu'nun görevinden alınması oldu. Onunla birlikte, Küçük Antant ya da Balkan Antantı gibi işbirliği temellerine dayalı 'ortak güvenlik' fikri de sönüp gitti. Bundan böyle Balkan devletleri 'kahverengi şeytan' karşısında tek kalmışlardı. Siyasal, iktisadi, etnik ve askeri problemler içinde bulunan Balkanlar'da, Nazi Almanyası'nın genişlemesi karşısında savunma hattı kurulamadığı için Bulgaristan ile Romanya Mihver Devletleri'nin gönüllü uyduları; Yunanistan ile Yugoslavya'da talihsiz kurbanları oldu.

1.5. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI; TİTOİST YUGOSLAVYA

1.5.1. İkinci Dünya Savaşına Doğru

Sovyetler Birliği ile müttefik olmayı reddeden Romanya ve Yugoslavya, 1935 paktı ile bu ülkeye bağlanmış olan Çekoslovakya'yı yalnız bıraktılar. M. Stojadinoviç Yugoslavya'sı Bulgaristan ile olan problemini 1938 yılı Temmuz ayında yapılan bir antlaşmayla çözüme bağladı. İtalya ile de, Mart 1937'de bir antlaşma imzalamıştı. Bunların ardından Almanya'ya yönelmiş, ekonomik alanda bu ülke ile alım satımını iki katına çıkartmıştı. Münih Uzlaşmaları (Eylül 1938), bundan böyle yegane 'Büyük Demokrasiler' olarak kalmış olan Fransa ve İngiltere'ye

⁷³ Karatay ve Gökdağ, s.652, Fyson ve Silberman, s.33.

savaşmaktan başka çare kalmadığını gösterdi. Versailles Antlaşması'nın kıymetli çocuğu Romanya ve az sevilen Bulgaristan, her ikisi de III. Reich'in yönergesine girmişlerdi. Bu çerçevede, İtalya'nın 1925'lerden itibaren göz diktiği, Yugoslav hükümeti sınırları içindeki, Balkanların en küçük ülkesi olan Arnavutluk, 1939 yılında İtalya tarafından işgal edilecek ve İkinci Dünya Savaşı'nın silahlı hareketleri de başlatılmış olacaktır. Bu durum Yugoslavya hükümetinin isteyebileceği en iyi şeydi. Çünkü Yugoslavya'nın dışladığı Arnavutlara İtalya kucak açmıştır. İtalyan işgali Yugoslavya'nın Arnavutları Kosova bölgesinden göç ettirme politikasını kolaylaştırmıştır. Arnavutlar Kosova'dan uzaklaştığı sürece demografik yapı Sırp'ların lehine geliştiği için, Arnavutların İtalya'ya gitmeleri Sırp'ları çok mutlu etmiştir.

Diğer taraftan, İngiltere ve Fransa bu işgali reddettiler. Danzig nedeniyle Polonya'ya verilen garantiyi, tehdit altındaki iki ülkeye, Yunanistan ve Romanya'ya da vaat ettiler. Balkanlar böylece büyük çatışmanın karışık ortamına girmiş oldu⁷⁴. 1930'ların sonlarında Avrupa'da güç dengesi hızlı bir değişim içerisindeydi. Fransa ve müttefikleri güç kaybediyorlardı.

Yugoslavya'da ki durum ise farklıydı, gelecekte Yugoslavya'nın başına geçecek ve kaderini yönlendirecek olan lider Josip Broz Tito, bu sıralarda Yugoslavya Komünist Partisi'nin başına geçerek hem işgalci kuvvetlere, hem de bu iki gruba karşı mücadele vermiştir. 'Partizanlar' olarak isimlendirilen Josip Broz Tito'nun öncülüğünde kurulan direniş hareketi, hem ülkeyi işgalden kurtarmayı hedeflemekte, hem de Komünist Parti öncülüğünde kitlelerin desteğini alan yeni bir yönetim kurmak amacındaydı⁷⁵.

1.5.2. İkinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar

2. ni Dünya Savaşında Balkanlar Hitler ve Stalin'in kısılacı arasında idi. Balkan halkları uzun süren Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'yla bu 'yedi yıllık' savaştan yara bere içinde çıkmıştı. Daha sonra Fransızların ulus-devlet modeli

⁷⁴ Karatay ve Gökdağ, ss.652-653.

⁷⁵ Ülger, s.47.

başvurulan örnek olmuştu. Ancak bu model sosyal ve dini gerginlikle daha da kızışan ülke içi etnik zıtlığı da saklıyordu. Bu zıtlıklar ulus-devletlerin diktatörlükle yıkılma arasında gidip gelen kırılgan yapıları kuruluşlar haline gelmesine neden oldu⁷⁶.

1940–41 yılları arasında Almanya, Almanya-İtalya-Japonya mihverine katılması için Yugoslavya'ya baskı uygulamaya başlamışlardır. Bunun karşılığında Selanik Limanı ve Kral Duşan zamanından beri Sırpların iddialarına maruz kalan Vardar yolu Yugoslavlara bırakılacaktı⁷⁷. Komşuları, Macaristan, Slovakya ve Romanya'nın da Alman güdümüne girmesiyle iyice bunalan Yugoslav hükümeti, Mart 1941'de Mihvere katılma anlaşması imzalamıştır. 25 Mart'ta imzalanan anlaşma metni kamuoyuna açıklanınca sert tepkiler geldi Almanya–Yugoslavya anlaşmasının imzalanmasından sonra, 27 Mart 1941'de General Duşan Simoviç'in öndeliğindeki Cunta, Kralı düşürerek yönetime el koydu ve anlaşmayı reddetti. Bunun üzerine Alman ordusu, 6 Nisan'da Belgrad'ı bombalayarak Yugoslavya'ya girdi. Sırp Kralı ülkeden kaçtı ve 17 Nisan'da Yugoslav ordusu koşulsuz olarak teslim oldu⁷⁸.

Almanların Yugoslavya'yı, çok kısa bir süre içinde işgal etmesinin ana sebebi ülkede birliğin ve dayanışmanın olmamasıdır. Alman birliklerinin başarısından çok, Yugoslavya'yı oluşturan halkların birbirleri arasındaki çekişmelerin varlığı, işgali kolaylaştırmıştır. Savaş sırasında ülke Alman, İtalyan, Macaristan ve Bulgaristan orduları tarafından işgal edilmiştir⁷⁹. Almanya kendi güdümünde bir Hırvat-Sloven Devleti kurmuştur. Kendilerini diğer Yugoslavya halklarından üstün gören Katolik Hırvatlar Sırlara ve Müslümanlara karşı cephe alarak Almanya'nın da desteği ile 'Ustaş' hareketini başlatmış ve bölgedeki diğer halkları katletmişlerdir. Nazilere ve Hırvatlara karşı direnişe geçen Sırlar da 'Çetnikler' hareketini başlatarak, zamanla güçlenmişler ve kanlı saldırılar düzenlemişlerdir.

⁷⁶ Karatay ve Gökdağ, s.656.

⁷⁷ Karatay ve Gökdağ, s.657.

⁷⁸ Bora, s.46.

⁷⁹ Fyson ve Silberman, s.34.

Çetnikler, işgalin ardından Yugoslavya’da Sırpların hakim olacağı bir yönetim kurulmasını savunuyorlardı. Partizanlar ise, savaş sonrasında kurulacak Yugoslavya’da tüm ulusların yönetimde temsil edilmesini zorunlu görüyorlardı. Etnik bakımdan Hırvat olan Tito’nun savaş sonu kurulacak düzenin ulus ötesi olacağını ve bu sistemde tüm uluslara temsil hakkı tanınacağını açıklaması, Sırpların dışında kalan Yugoslavya halkları tarafından sempati ile karşılanıyordu⁸⁰.

Kosova’nın büyük bir bölümü ve Makedonya’nın batısı İtalyan işgal bölgesi, geri kalan bölümü de zengin maden yatakları nedeniyle Alman işgal bölgesi olmuştur. İtalya kendi işgal bölgesindeki yerlerin Arnavutluk ile birleşmesine izin vermiştir. Alman hükümeti de Birleşik Arnavutluk’u savaş sonunda tanıyacağını bildirmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca Birleşik Arnavutluk’un bir parçası olan Kosova ve Batı Makedonya’da, Almanlar tarafından Arnavut okulları, idaresi ve jandarması kurulmuştur⁸¹.

Bölge faşist güçler tarafından işgal edilir edilmez Arnavutlar geçmişte iskan edilen ve Slavlara verilen toprakları geri almak amacıyla Sırp köylerine saldırmışlardır. Arnavut halk Yugoslavya’nın parçalanması fırsatından yararlanarak yılarca süren Slavlaştırma politikasının intikamını almak istemişlerdir.

Fakat Hitler’e karşı mücadele veren Balkan halkları arasında Yugoslavlar ve Yunanlılar’la beraber Arnavutlar da kabul edilmektedir (1941-1944).Yugoslavya’da direnişin iki çekirdeğini oluşturan Partizanlar (Titocular) ve Çetnikler (Draja Mihayloviç yanlıları) sadece farklı değil aynı zamanda birbirlerine düşmandılar. Alman ve İtalyan İşgali, işbirlikçi hükümet sorunlarına bir de iç savaşı ekledi. Çetnikler monarşi yanlısı, koyu Ortodoks, Hırvat ve Komünist düşmanı olan ‘Büyük Sırplar’dı. Yugoslav Komünist Partisi, Sovyet Cumhuriyetine dönüşmüş bir Yugoslavya düşünüyordu. Hırvatistan’da, Bağımsız Devlet tüm Dalmaçya’yı İtalyanlara bırakmak zorunda kalmış, fakat karşılığında Bosna-Hersek-i almıştı⁸². Bu

⁸⁰ Erleta Gjejlani, ‘Değişen Uluslararası Güvenlik Sistemi Bağlamında Yugoslavya’nın Dağılması ve Kosova’nın Nihai Statüsü Sorunu’, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2007, s.56.

⁸¹ <http://www.ihh.com/kosova> (03.10.2009).

⁸² Castellan, s.395.

olay ‘Büyük Hırvatistan’ hayalini taşıyan Hırvat milliyetçilerin isteğine tamamen uygundu. Hırvatistan böylece sadece yarısı Hırvat olan altı buçuk milyon nüfusa sahip oluyordu. Buna yaklaşık, iki milyon kadar Sırp asıllı Ortodoks ve yedi yüz bin kadar o dönem hiçbir milliyete tabi olmak istemeyen, ‘saf Hırvat’ olarak söz edilen Müslüman (Boşnak) ekleniyordu⁸³.

Böylece tüm fanatik sapma olasılıklarına rağmen, durumu belirleyen yine din oldu. Sırpı katletmeye gitmeden Önce silahlarını kutsuyorlar, Müslümanlar ‘cihat’ naraları atıyorlar, yok edilme ve çocuklarının zorla vaftiz edilmesiyle tehdit edilen Ortodokslar, Bosna camilerini ateşe veriyorlardı. Öbür yanda Karadağ'da Mussolini bağımsız krallığın yeniden doğması için uğraşıyordu.

Sırbistan'dan kovulan Tito, Doğu Bosna'da birliklerini yeniden toparlayarak, 1942 yazı boyunca tüm Batı ve Orta Bosna'yı fethetti. Sonra Bihaç'a yerleşerek Ulusal Kurtuluş Ordusu'nu ve Antifaşist Konsey'i' (AVNOJ) kurdu. 26 Kasım 1942'de kurulan bu konsey sivil otoriteye sahipti ve başkanı da 1920'deki Kurucu Meclis'in eski Başkanı Dr. İvan Ribar'dı. Tito partizanları Makedonya'da, Arnavutluk ve Kosova'da Tito'nun Karadağ kökenli elçisi Svetozar Vukmanoviç Tempo yönetiminde örgütlendiler. Tito'nun çevresinde bir Sırp olan Aleksandar Rankoviç, Slovenyah Edvard Kardel, Karadağlı Milovan Cilas ve İspanya iç savaşına katılmış, savaş tecrübesi çok olan başkaları da bulunuyordu. Aynı durum Slovenya'da da meydana geldi⁸⁴.

Londra'da bulunan Yugoslav Krallık hükümeti, müttefiklerin tanıdığı tek hükümet durumundaydı. Tito'nun devreye girmesi işleri değiştiriyordu. Sırp diasporası ise Çetnik tarafını ve kralı tutuyordu. Tito 1943 Kasım'ında Bosna'nın Yayçe şehrinde ikinci AVNOJ'u topladı ve konsey geçici hükümet tarzında ve başında Yugoslav Mareşali Tito'nun bulunduğu bir ‘Ulusal Kurtuluş Komitesi’ tayin etti. Meclis öngörülen ülkenin federal bir temel üzerinde yeniden yapılanmasına, İtalyanların elindeki bazı toprakların geri alınmasına, ‘Ulusal İrade’ ortaya çıkana dek Kral Petre'nin ülke topraklarına girmesinin yasaklanmasına karar verdi. Tito'nun etrafında oluşan üç yüz bin

⁸³ Misha Glenny, **Balkanlar 1804-1999, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler**, İstanbul, 2000, s.80.

⁸⁴ Nikola Anić, ‘**The National Liberation War in Yugoslavia 1941-1945**, Belgrade, 1985, s.86, Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl siyasi Tarihi (1914-1980)**, Cilt 1, Ankara, s.156.

asker karşısında krallık hükümeti güçsüz kalmıştı. Sonuç olarak 2. Dünya Savaşı sonrası ülkenin başına Tito ve partisi geçmiş oldu. Çünkü daha savaş sürerken bile Tito'nun yanında Churchill'in askeri heyeti bulunuyordu. Mihayloviç'in etrafındaki İngiliz görevlileri geri alınmıştı. Bu arada Alman işgal yetkilileri Belgrat'ta inanmış Alman yanlısı ve savaş eski bakanlarından General Milan Nedić tarafından yöneltile bir hükümeti başa getirmişlerdi⁸⁵.

2. Dünya savaşında İtalyanlar Arnavutluk'u işgal etti. İtalyanların Arnavutları İtalyanlaştırma politikasıyla karşı karşıya gelen halk, memnuniyetsizliğini hemen belirtti. İtalyanlar Arnavutluğu 1939 Nisanında işgal edince Arnavut Kralı Ahmet Zogu Londra'ya sığınmıştı⁸⁶. Arnavut milliyetçileri 'Arnavut toprakları' Kosova'yı, Yunanistan'a ait olan Çamerya'yı, Karadağ'daki Arnavut yerleşim yerlerini, Batı Makedonya ile Üsküp dolaylarını, İştip ve saireyi ve Güney Sırbistan'ı Arnavutluk ile birleştirme amacı güdüyorlardı. İtalya 'Büyük Arnavutluk'un' Merkez devletler sayesinde etnik sınırlarına kavuştuğunu ilan edebilirdi. Roma, yönetimi milliyetçi burjuva temsilcisi olan Mustafa Kruya'ya vererek ona çok sınırlı bir özgürlük tanıdı. Balkanlarda komünist partilerin en genci olan Arnavutluk Komünist Partisi (AKP), 1941 Kasım'ında Tiran'da kurulmuştu ve lideri olarak da Enver Hoca seçilmişti. Arnavutluk'un milliyetçi seçkinleri temkinli davranışlarını korurken, ilk hareket girişimi yepyeni ve pek de kalabalık olmayan AKP'den geldi⁸⁷.

Stalingard'ta Almanlar ile Ruslar arasında gerçekleşenlerden sonra durumdan endişelenen İtalyanlar, Arnavutluk'ta Arnavut milliyetçilerle ilişki kurmak için yollar aradılar. Arnavutlar'a bayraklarını, paralarını ve kısıtlı da olsa özgürlük imkanı sağladılar. Arnavutluk hükümetinin yeni başkanı Buşati'nin Balli Kombetar ile ilişkisi vardı. Bu yeni koşullarda, AKP, Elbasan yakınındaki Labinot kasabasında 1943 yılı Mart ayında ilk ulusal konferansını topladı. Konferans boyunca Enver Hoca, Yugoslav tezi olan saldırı fikrine karşı çıktı. 1943 Temmuz'unda Mussolini'nin düşüşünü iki hareketin toplantısı izledi. Enver Hoca Arnavutluk'un Yugoslav federasyonu üyeliği fikrine karşı çıktı. Bu arada Arnavut partizanlar, İtalya'nın

⁸⁵ Stevan K. Pavlowitch, **A History of the Balkans**, London, 1999, s.297.

⁸⁶ Glenny, s.82.

⁸⁷ Robert D. Kaplan, **Balkanlarda Kaynayan Kazan**, çev. Dilek Şendil, İstanbul, 1995, s.39.

teslimi sırasında, beş tümenlik bir ordunun teçhizatına ve silahlarına el koyan ‘Ulusal Kurtuluş Ordusu’ nu kurdular⁸⁸.

Fakat Almanlar çabuk hareket ederek, Yunanistan'dan gelen yetmiş bin asker ile bütün şehirleri ve kasabaları ele geçirdiler. Tiran'da bağımsızlık ilan ederek bir meclis, bir hükümet ve bir naiblik konseyi oluşturdular. Yeni yetkililerle birçok bağlantısı olan Balli Kombetar, Alman askerlerine saldırılmaması emrini verdi. Kuzeydeki Katolik aşiretlerinin şefleri ve Kral Zogu taraftarları da örgütlendiler. Fakat çelişik bir tutum sergilediler. Çünkü, Almanların Kosova'yı Yugoslavlar'a vermeye niyetleri yoktu. Burayı kendi propagandaları için kullanıyorlardı. Burada Sırlara karşı kaba kuvvete başvuran İkinci Prizren Bağlaşmasının (Birliği'nin) örgütlenmesine izin verdiler⁸⁹.

Kurtuluş Ordusu'nda yirmi bin askeri bulunan ve siyasal olarak yalnız kalan partizanlar, ‘işbirlikçi’ olarak gördükleri herkese karşı mücadeleye giriştiler. Düzeni sağlamakta zayıf kalan milliyetçilerin önünde, Almanlar yönetimi ele aldılar ve bazı Arnavut birimleri ile desteklenerek, 1943 tarihinde partizan direniş örgütlerine karşı büyük bir saldırı başlattılar. Enver Hoca da Tito ile benzer sıkıntılar yaşadı. Ancak Ocak 1944'te Mehmet Shehu'nun tugayının karşı saldırısıyla, sarılmış olan kurmay heyeti kurtarıldı. 1944 Mart ayı sonunda, başka amaçlar doğrultusunda tahrik edilmiş Kızıl Ordu, Romanya ve Wehrmacht sınırlarına dayanıyor ve Arnavutluk da biraz rahat nefes alıyordu. Almanlar Kasım ve Aralık 1944'te işgal ettikleri Yunanistan ve Arnavutluk'tan çıktılar. Sözü edilen birlikler Hırvatistan'da Ustaşa işbirlikçileri ve Hırvat Devleti Ordusu'ndan destek alarak cesurca direndiler ve ancak Mayıs 1945'te silahlarını bıraktılar⁹⁰.

Yunanlılardaki direniş, Yugoslav ve Arnavut komşularında olduğu gibi, memleketi bir iç savaşa sürükleyecek derecede önce rakip, daha sonra birbirine düşman hareketlere bölündü⁹¹. Mültecilerin bile bölündüğü Yunanistan'da Stalin'in çağrılarına komünistler

⁸⁸ K., Stevan s.305, Harun Bodur, **Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Ankara, 2005, s.100.

⁸⁹ K., Stevan s.305. , Stefanos Yerasimos, **Milliyetler ve Sınırlar**, İstanbul, 1995, s.67.

⁹⁰ K., Stevan s.305.

⁹¹ Yerasimos, s.67.

cevap verdiler. Buna sosyalistler ve sol görüşün diğer farklı eğilimleri de katıldı. Kısa süre sonra farklı direniş örgütleri arasında çatışmalar patlak verdi ve çok şiddetli çatışmalar yaşandı.

Kuzey'in üstün gücü Kızıl Ordu'nun Balkanlara inışıyle, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk'ta komünistler zafere ulaşmıştı. 23 Ağustos 1944'te Bükreş'te askeri krallık darbesi gerçekleşti. 30 Ağustos tarihinde Kızıl Ordu Bükreş'e girdi. 8 Eylül 1944'te Kızıl Ordu Bulgaristan'a girdi ve Sofya'da da darbe gerçekleşti. 20 Eylül 1944'te Kızıl Ordu ve Tito'nun partizanları Belgrat'ı kurtardı. 18 Ekim 1944'te İngiliz birlikleri General Scobie'nin komutasında Atina'ya çıktı. 28 Kasım 1944'te Enver Hoca'nın partizanları tek başlarına Tiran'ı kurtardılar ve oradan Kosova'ya geçerek Karadağ'da Podgoriça'ya kadar alandan Almanları kovup geri çekildiler⁹².

Fakat Yunanistan'da 1946'da kanlı bir iç savaş başladı. Churchill'in İngilizlerin birliklerinin varlığı nedeniyle Yunanistan'da komünistler başarıya ulaşamamıştı. Bulgaristan, Romanya'dan sonra Kızıl Ordu tarafından işgal edilen ikinci ülkeydi. Oradaki hava kuzey komşusundan farklıydı. Halkın genel Rus yanlılığının yanında, Moskova'da Enternas-yonall'in eski genel sekreteri olan Georgi Dimitrov desteğindeki Vatan Cephesi'nin kurduğu hükümet iktidara geldi, 2. Dünya Savaşı sonrasında Balkanlarda Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan'ın sınırlarının belli olmasına karşın, Yunanistan'da daha birkaç yıl iç savaş devam etti.

2. Dünya Savaşı yıllarında, Türkiye'nin başlıca kaygısı savaşın dışında kalmaktı. Türkiye, Sovyetler Birliği ve Mihver Devletleri ile ilişkiler de azami dikkati göstermek koşuluyla Müttefiklerin yanında yer almayı tercih etti. Savaş başladıktan sonra 19 Eylül 1939'da karşılıklı yardım antlaşması imzaladı. Bu antlaşmayla Türkiye, savaş Akdeniz'e bulaşırsa Müttefiklere yardım etmeyi taahhüt ediyordu. Türkiye, antlaşmaya ittifak hükümetlerinin hiçbir surette Türkiye'yi Sovyetler Birliği ile bir çatışmaya sürükleyemeyeceğine ilişkin bir çekince koydu⁹³.

⁹² Yerasimos, s.68, Georges Langlois, Jean Boismenu, Luc Lefebvre, Patrice Regimbald, 20.

Yüzyıl Tarih', çev. Ömer Turan, İstanbul, 2000, s.113.

⁹³ Bodur, s.100.

1940 yazında Alman ordularının Paris önlerine geldiği sırada İtalya'nın savaşa girmesi Türkiye'yi zor durumda bıraktı. Müttefikler, Türkiye'den ittifak antlaşmasıyla üstlendiği yükümlülüğü yerine getirmesini talep ettiler. Ancak, Türkiye, bir saldırıya uğramadığı sürece, savaşa katılmamak eğilimindeydi. Çeşitli mazeretler ileri sürerek savaşa girmekten kaçındı. 24 Mart 1941'de Sovyetler Birliği, 18 Haziran 1941'de de Almanya ile birer saldırmazlık paktı imzalamıştı ama 1941 Haziranı'nda Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırması, Alman-Sovyet işbirliği kuşkusunu ortadan kaldırdı ve Türkiye'yi rahatlatmıştı. Müttefikler ve Mihver Devletleri arasında bir denge politikası izleyen Türkiye'nin bu tutumu iki tarafı da tatmin etmekteydi. Ancak, Müttefikler, sonuca daha çabuk ulaşabilmek için Türkiye'yi savaşa sokma çabalarını artırdılar. Mihver Devletleri'nin yıkımın eşiğine geldiği sırada, Türkiye ilk adımı attı, Nisan 1944'te Almanya'ya krom sevkıyatını durdurdu. Ağustos 1944'te Almanya, Ocak 1945'te Japonya ile diplomatik ilişkileri kesti. Türkiye'nin 23 Şubat 1945'te, Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmesi, pratikte bir değer taşımadığı gibi, savaş sonrası yeniden biçimlenen dünyada bir süre yalnız kalmasını da engelleyemedi.

Balkanlarda devletlerin bazılarını Sovyet modeli bazılarını Amerikan modeli sunulması, bu ayrılıktan sadece devletlerin değil halkların da etkilenmesine neden oldu. Balkan tarihinde 1945 yılı, bir parantez olarak kalacak kırk beş yıllık bir dönemin başlangıcına damgasını vurur. Bu dönem, sadece 'Demirperde'yi Epir'den Trakya'ya geçirip, Yunanistan'ı doğal sınırlarından ayırmasıyla değil, özellikle yarımadanın güney ucunu, merkezi Washington olan askeri bir Atlantik Birliği içine alarak ileri bir karakol haline dönüşmesini sağlaması ve buna karşılık, zaman zaman dahil olan Yugoslav toprakları dışında kalan diğer tüm bölgelerde beyni ve kalbi Kremlin olan imparatorluğun güney kanadının yer almasıyla belirginlik kazanmıştı⁹⁴. Siyasal olarak artık Balkanlar yoktu ve bölgesel örgütlerden birinin girişimi, büyük devletlerden birinin engeline çarpıyordu. Moskova yönetimi Yunanistan'daki Amerikan üslerinin varlığını açıklıyor, Washington yönetimi ise, yarımadanın nükleer silahlardan arındırılması projelerinde bazı tuzaklar bulunduğunu düşünüyordu⁹⁵.

⁹⁴ Glenny, s.83.

⁹⁵ Bodur, s.103.

Bazılarına Sovyet, bazılarına da Amerikan modeli sunulması, bu ayrılıktan dediğimiz gibi sadece devletlerin değil, halkların etkilenmesine de neden oldu. Komünizm ise, Rus şeklini tarihsel geleneklere ve farklı kültürlerle uygulayarak, kendine özgü nitelikler kazanmıştı. Öyle ki, ‘Balkanlı bir komünist’ ten bahsetmek atılacak iftiraların kurbanı olmak demektir. Bu, halkların ve devletlerin ilişkileri aradaki farkları daha da belirginleştiriyordu. Şüphesiz, bu Balkan komünizmlerinin, tarihsel gelişme koşullarına bağlı olarak ortak yönleri de bulunuyordu. Başlangıçta hepsi, çok uluslu veya kırsallığın egemen olduğu toplumlara uyarlanmış bir Marksizm-Leninizm olarak kendini gösterdi. Bu iki özellik, o devletleri 1920’li yılların Bolşevik Rusya’sına benzer kılıyordu. Buna bir de, Kızıl Ordu’nun Romanya ve Bulgaristan’daki Hitler adlı savaş makinelerini alt etme başarısından ekleniyordu. Ancak sadece askeri danışmanları kabul eden Yugoslavya ve Arnavutluk için durum farklıydı. Ayrıca, Bulgar komünist lider Dimitrov, Romen lider Ana Pauker, Yugoslav lider Tito gibi birçok komünist liderin Moskova’da yetiştiğini de unutmamak gerekir. 1948 Haziran’ında Tito’nun Stalin’den ayrılması imparatorluğun bütünlüğünü bozmuş olsa bile, birçok faktör ilk dönemin ortak Stalinciliğini açıklamaya yetmektedir⁹⁶.

Daha da Önemlisi devletin anlamı düzelmemişti. Lublana Slovenleri hala kendilerini Sırp sömürgesi gibi hissediyorlardı. Kosova Arnavutları, Bulgaristan Türkleri, Romanya Macarlarından söz etmeye bile gerek yok. Boş ama parlak uluslar arası sözler altında, kültürlerin rekabetleri, dil çatışmaları hatta, o dönemlerde Vietnamlılar, Kübalılar, Angolalılar lehinde kitleleri harekete geçirirken, komünist ülkeyi çoğunluktaki etnik gruba indirgeyen parti, günlük sürtüşmeleri ihmal ediyordu. İki kuşak boyunca, laik zıtlamalardan ortaya çıkan milliyetçiliklerden soyutlanmış duyarlılık suskunlukla karşılandı⁹⁷.

Aile grupların içinde bu suskunluk etkili değildi. Müslüman bölgelerde yeni rejimlerin ilk kanunlarından biri de kadınlara başörtüsü yasağıydı. Direniş olsa da bu uygulama ortadan kalktı. İş kanunlarında bildirilen kadın erkek eşitliği ise, parti nutuklarından çok kentleşme ve iş sayesinde gelişti. Makedonya, Arnavutluk hatta

⁹⁶ Nikola, s.156., Bodur s.100.

⁹⁷ Nikola, s.156.

Bulgaristan köylerinde hala ağır yük taşıyan eşeğe veya katıra binmiş erkeğini yürüyerek takip eden kadın fotoğrafları var.

1989'da başlayan Balkan devrimleri, yarım yüzyıllık komünist yönetime son vermek istemiş, fakat, aynı anda yeni yoldaki her adımda canlanmaya yol açan bir devamlılığı başlatmıştır. Orta Avrupa'da olduğu gibi, yarımadada da hareket noktası Gorbaçev'in perestroykası oldu. Sebepleri ne olursa olsun perestroyka, Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk Sosyalist Cumhuriyetleri'nde ve tabi ki daha önce kopan Yugoslavya Sosyalist Federasyonu'nda etkili oldu⁹⁸.

Yugoslavya ve Arnavutluk'un durumu daha farklıydı. Tito 1948'den, Enver Hoca da 1960'tan beri Sovyet modelini bırakmış durumdaydılar. Belgrad, Moskova ile ilişkileri normale döndürmüştü. Tiran yönetimi ise Comecom üyesi değildi. Bu nedenle Sovyetler Birliği'ndeki ekonomik kriz bu ülkelerin halklarını hemen etkilemedi. Ne yazık ki perestroyka etkisiyle bir 'Yugoslav Devrimi' meydana gelmedi. Sonuç, Sloven, Hırvat, Makedonya, Bosna, Sırp, Karadağ 'devrimleri' oldu. Bunlar her cumhuriyetin komünist veya demokratik rejim biçimlerini ve federasyonun kaderini tayin eden hareketlerdi ama Hırvatistan'da, Bosna'da ve Kosova'da kanlı çatışmalara nefret ve kin neden oldu.

1.5.3. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin kurulması

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan yeni Yugoslavya aslında Soğuk Savaşın bir belirtisidir. Yeni Yugoslavya eski Krallık Yugoslavya'nın arazisi üzerine İtalya'dan alınan Rijek ve İstriya yarımadasını katarak 'Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti' şeklinde kurulmuştur. Yeni devlet Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Makedonya olmak üzere altı federal cumhuriyetten oluşmaktaydı. Sırbistan sınırları içerisinde Voyvodina ve Kosova'ya ise önce 'özel' sonra da birincisine 'özerk' vilayet, ikincisine de 'özerk' birim statüsü verilmiştir⁹⁹.

⁹⁸ D. Robert, s.40.

⁹⁹ Karatay, (Kosova Kanlı Ova:90).

1.6. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE BALKANLAR VE YSFC

1.6.1. Soğuk Savaş Döneminde Balkanlar

İkinci Dünya Savaşı sırasındaki ve sonrasındaki olaylar, özellikle Yunanistan ve Türkiye dışındaki Balkan ülkelerinde Komünist rejimlerin kurulması ve Sovyet etki alanının Balkanlara yayılması itibarıyla önemlidir. Christopher Cviic'e göre¹⁰⁰, 1945 yılından sonra komünizmin Balkanlara girişi, bölgenin tarihi açısından geçmişe oranla köklü bir yenilik getirmiştir. Dolayısıyla, Balkan tarihinde 1945 yılı, bir parantez olarak kalacak 45 yıllık bir dönemin başlangıcına damgasını vurması itibarıyla tam bir dönüm noktasını teşkil etmektedir¹⁰¹.

Soğuk Savaş döneminin Balkanlar açısından temel özelliği, bu dönemin ürünü olan 'Çift Kutuplu Güç Dengesi'nin taraflarından biri olan Sovyet Bloku ile Batı Bloku'nun arasındaki sınır bölgelerinden birini Balkanların oluşturması olmuştur. İkincisi ise, Sovyet Bloku'nun dağılmasının, aslında, Rus-Çin uyumsuzluğundan önce Yugoslavya'daki ayrılıkçı hareket sonunda Balkanlar'da başlamasıdır. Bunlara eklenebilecek üçüncü bir nokta ise, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, güneye, Akdeniz ve Orta Doğu'ya yönelen Sovyetler'in İran'dan sonra Balkanlar'daki girişimlerinin Yunanistan İç Savaşı'nda Batı'nın zaferi; Yugoslavya'nın Moskova'dan kopması; hatta Çin nüfuzunun Balkanlara kadar uzanması sonunda başarısızlığa uğramasının, onları, Türkiye üzerinden atlayarak Orta Doğu'ya inmek gibi, sonu başından belli olan bir serüvene itmiştir. Bu serüven, Sovyetler'e büyük kaynak kaybına ve olanaklarının aşırı düzeyde dağılmasına neden olduktan sonra, Balkanlardaki girişimlerini de başarısızlığa uğratmıştır¹⁰².

¹⁰⁰ Yazar, 'In Search of the Balkan Recovery : The Political and Economic Reemergence of South-Eastern Europe' isimli kitabında 2000'den sonrası dönemde Balkanlar'daki kısır döngünün fırsata çevrilmesinden bahseder. Çatışmalardan ziyade işbirliğine odaklanan ve ekonomik alanların genişletilmesi ile artan refahın Balkan potansiyelinin bir sonucu olduğunu ve dolayısı ile Güney Doğu Avrupa'nın Komünizm'den sonra 20 yıl içinde dünyanın en dinamik pazarlarından biri haline geldiğini anlatır.

¹⁰¹ Christopher Cviic, **Remaking the Balkans**, New York, 1991, s.6.

¹⁰² Fahir, s.155.

Diğer taraftan, Stalin'in 1953 yılında ölümünden sonra, Sovyetler Birliği'nde meydana gelen gelişmeler Balkanları da etkilemekten geri kalmamıştır. Bu arada su üstüne çıkan Rus-Çin Uyuşmazlığı da Komünist dünyasının liderliğinde yarattığı ikilik ile birlikte, Çin'in kimi Balkan ülkeleriyle ilişkileri bakımından da Balkanlar'da yankılar uyandırmıştır. Bu kapsamda, Sovyetlerin 1953 yılından sonra destekledikleri 'Barış İçinde Beraber Yaşama ve Politik Yumuşama' doktrinleri, Marksizm-Leninizm'in klasik biçimde yorumlanmasını yeğleyen Çinli ve Arnavut liderler tarafından eleştirilecek ve bunlara meydan okuyacaktır. İşte bütün bunlardan dolayıdır ki, 1945'den sonra Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya hükümetleri, dış ilişkilerle iki ayrı düzeyde ilgilenmişlerdir: a) NATO üyeleri, Asya ve Afrika'nın yeni devletleri dahil olmak üzere, Sovyet sistemi dışındaki devletlerle olan ilişkiler; b) Diğer komünist ülkeler ve özellikle Doğu Avrupalı komşuları ve SSCB ile olan daha yakın ilişkiler. Nitekim, Romanya Yugoslavya ve Arnavutluk Çin'e yakınlaşmış, özellikle Romen liderleri Arnavutluk'ta olduğu gibi beklenmedik biçimde bir manevra alanı kazanmışlardır. Buna karşılık, Sovyet Bloku Ekonomik İşbirliği Örgütü COMECON ve Varşova Paktı, Sovyetler'in Balkan ülkeleriyle ilişkilerini büyük ölçüde kurumsallaştırmış, fakat sonuçta Sovyetlerle birlikte Batı dünyasının da, Yugoslavya'nın belirli bir mesafe açığında ve uzağında kalmaları süreci, 30 yıldan fazla bir süre, hatta Tito'nun 1980 yılında Ölümünden sonralarına kadar sürmüştür¹⁰³.

Bu çerçevede, Soğuk Savaş döneminin ilk üç on yıllık döneminde, Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya, öteki Doğu Avrupa ülkelerine oranla, bir ölçüde bağımsız bir dış politika izleme olanağı bulmuşlardır. Arnavutlar'ın ve Romenler'in Kremlin'den bağımsız dış politikalar izlemelerine, Sovyet liderliğindeki değişme; komünistlerin Çin'de iktidarı ellerine geçirmeleri; özellikle de, dünya güç dengelerindeki değişmeler olanak sağlamıştır¹⁰⁴.

Balkanlar, büyük devletlerin nüfuz bölgelerine ayrılmasından dolayı Avrupa'nın Doğu Avrupa dışındaki diğer Önemli bölgelerinden köklü bir farklılık

¹⁰³ Langlois ve diğerleri, s.113.

¹⁰⁴ İhsan Gürkan, **İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Değin Balkanlar (1945-1989)**, İstanbul, 1993, s.77.

gösterecek, ayrıca bazılarına Sovyet, bazılarına da Amerikan modeli sunulması, bu ayrılıktan sadece devletlerin değil, halkların da etkilenmesine neden olacaktır. Dolayısıyla, Savaşın sonraki yıllarda, Balkan milletlerinin uluslar arası statülerinde meydana gelen değişikliklerden daha önemli olmak üzere, iç politika alanında görülen köklü gelişmeler ağırlık kazanmış, anılan değişiklikler, halkların günlük yaşamını etkilemiş; üstelik daha önceki üç yüz yıllık gelişimden de daha kapsamlı olmuştur. Bu kapsamda komünistlerin siyasi ve iktisadi programları toplum yapısı üzerinde parçalayıcı bir etki yapmıştır¹⁰⁵.

Yunanistan'da bir iç savaş başlatan, fakat sonunu getiremeyen komünistler, Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk'ta komünist rejimler kurmayı başaramışlardır. Fakat, Balkan komünist ülkelerinden sadece Bulgaristan, Komünist Blok'un diğer üyeleri ve doğal olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği (SSCB) ile başlangıçta kurduğu ilişkileri sonuna kadar sürdürmüştür. Başlangıçta Sovyetlerle iyi ilişkiler içinde bulunan Yugoslavya ile SSCB'nin arası 1948'de açılmış, Moskova'dan kopan Belgrad yönetimi daha sonraları Bağlantısızlar Grubu'nun kurulmasında görev üstlenmiş ve uzun süre Sovyetlerin ve Doğu Avrupalı komünistlerin düşmanlığını üzerine toplamıştır. Bu sürede bir ara Çin ile iyi ilişkiler kuran Yugoslavya, daha sonra Sovyetlerle ilişkilerini düzeltmiştir. Arnavutluk da Yugoslavya'ya benzer bir politik çizgi üzerinde yürümüştür¹⁰⁶.

1.6.2. Soğuk Savaş Döneminde Yugoslavya

1945'den 1990 yılına kadar 35 süreyle Yugoslavya'nın tek hakimi o-lan Tito, Hırvat kökenliydi. Yugoslavya'yı oluşturan uluslar ve cumhuriyetler arasında gizliden gizliye süren rekabeti kaldırmak isteyen Tito, bu nedenle ulusüstü bir söylemle Güney Slav Ulusu (Yugoslav) oluşturma ameliyesine girişti. Tito, eski Yugoslavya'daki ulus sorununu uluslara daha geniş özerklik ve eşitlik sağlayarak çözmek istiyordu. Sırpların tahakküm, Hırvatların ayrılık talepleri karizmatik kişiliği ile işbaşında bulunduğu

¹⁰⁵ Fahir, s.165.

¹⁰⁶ Gürkan, s.78.

dönemde önleyen Tito, buna SSCB'nin 1936 tarihli anayasasından esinlenerek hazırlanan Yugoslavya'nın 1946 tarihli anayasasını hazırladı¹⁰⁷.

Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde devletlerin Sovyetleşmesi ve uydulaşması süreci en etkin bir şekilde kendisini Balkanlar'da da göstermeye başladı. Bu süreç, beraberinde ekonominin de Sovyetleşmesine neden oldu. Tarımın kamulaştırılması (SSCB'nden daha az şiddetle), anahtar sektörlerin devletleştirilmesi (ağır sanayi, enerji, ulaşım, iletişim, banka) önceliğin araç-gereçlere ve büyük şantiyelere verildiği 5 yıllık planlamalarla Sovyetleşme tamamlandı. Planlamanın SSCB'nin ihtiyaçlarına göre ve COMECON aracılığıyla yapılması bu ülkelerin Batı ile olan geleneksel iktisadi ilişkilerinin tamamen kesilmesine neden oldu (Sovyet parası uluslar arası para sistemine entegre olmadığı için döviz karşılığı değıştiri-lemiyordu. Böylece bu ülkeler Sovyetlerin uydusu haline geldi.)

Sovyetleşme ve uydulaşmanın etkisi kültür ve sanat dünyasında daha az olmadı. Her yerde Sovyetler Birliği'nin Dostları Dernekleri kuruldu. Diğer taraftan okullarda Rusça zorunlu ders haline geldi.

Bu baskı makinasından tek bir ülke kurtulmayı başardı; Yugoslavya. Yugoslavya'nın en büyük kozu 1945'te Kızıl Ordu tarafından değil de Josip Bronz Tito önderliğindeki Partizanlar tarafından kurtarılmasıydı. 1945'te ülkeye hakim olan komünistler diğer komünist partilerden önce programlarını uygulamaya başladılar; Ekonominin tamamen devletleştirilmesi ve merkezileştirilmesi, tarımın kamulaştırılması. Fakat Tito Yugoslavya'nın Kremlin yöneticileri tarafından yönlendirilmesine izin vermedi.

SSCB Tito'nun kendine tabi olması için yaptığı başarısız girişimlerden soma 1948'de Kominform aracılığıyla resmi olarak Yugoslavya'yı mahkum etti ve ekonomik bir ablukaya karar verdi¹⁰⁸. Bu kapsamda açıklanan Kominform Kararı şu şekilde ifade buluyordu: 'Yugoslav Komünist Partisi yöneticileri işçi sınıfının yönetici rolü konusunda, köylülerin Yugoslav devletinin en sağlam temelini oluşturduğunu açıklayarak Mark-sist-Leninist yoldan popülist bir yola kaymıştır. (...) Yugoslav

¹⁰⁷ Castellan, s.44.

¹⁰⁸ Castellan, s.176.

yöneticileri Komünist Partisi'nin rolünü küçümsüyorlar; sınıf bakışı açısından çok farklı unsurlardan (işçiler, köylüler, çalışanlar, kulaklar, tüccar, küçük işletmeci, burjuva aydınları vs.) oluşan partisiz halk cephelerinde Komünist Partisi'nin rolünü eritiyor. (...) Enformasyon bürosu (Kominform), Yugoslav Komünist Partisi'nin hatalarının SSCB'nin Komünist Partisi ve diğer Komünist Partiler tarafından eleştirilmesi Yugoslav Komünist Partisi'ne kardeşçe bir yardım teşviki olup, işlenilen hataların mümkün olan hızla düzeltilmesi için gerekli olan bütün şartları bu partinin yönetim i için oluşturdu. Fakat, dürüst bir şekilde bu hatayı kabul edip; düzeltme yolunu denemektense, Yugoslav Komünist Partisi'nin liderleri eleştirilere kızarak eleştirilere karşı düşmanlık göstererek Parti karşıtı bir yola koyuldu. (...) Enformasyon bürosu, Yugoslav Komünist Partisi'ni merkez komitesine açıklanan bütün bu sebeplerden dolayı, kardeş komünist partiler topluluğundan, tek komünist cepheden ve bunun sonucunda enformasyon bürosundan dışlıyor. Yugoslav Komünist Partisi'nin zinde kuvvetlerine, mevcut liderlerinin açık ve dürüst bir şekilde hatalarını tanımalarını, düzeltmelerini ve emperyalizme karşı tek sosyalist cephenin güçlendirilmesini ya da Yugoslav Komünist Partisi'nin mevcut yöneticileri bunu yapmaya muktedir değillerse, onları değiştirip Yugoslav Komünist Partisi'ne yeni beynelmilelci bir yönetim getirilmesinin zorlanması görevi düşüyor.' Kuşkusuz bu karar, Yugoslavya'nın Komünist bloktan ayrılışını beraberinde getirdi¹⁰⁹.

Yugoslavya'nın Moskova ile arasının açılması ve Sovyet Bloku'ndan çıkarılması, 1945'ten sonraki Balkan dengelerinin bozulması tehlikesini doğurdu¹¹⁰. Böylece yaratılan kısa süreli belirsizlik dönemi, Batılı devletlerin sahneye çıkması ve Yugoslavya'ya askeri ve iktisadi yardım sağlaması, hatta 1953 tarihli İkinci Balkan Paktı (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya) kanalı ile NATO ile bağlantı kurulmasıyla sonuçlandı. Burada, ABD'nin 'çevreleme' (containment) stratejisi çerçevesinde, Yugoslavya'nın Sovyetlere tekrar dönmesini engelleme çabası da etkili oldu. Nitekim, Yugoslavya'nın da katılımıyla oluşturulan İkinci Balkan Paktı'nın, Yugoslavya silahlı kuvvetlerinin nötrale edilmesi; Balkanlarda Varşova Paktı tehdidinin Bulgaristan ve Romanya ile sınırlanması; ve İtalya'nın savunmasının kolaylaşması gibi bazı stratejik yararları oldu. Fakat, Balkan Paktı'nın, Soğuk Savaş döneminin Balkanlar açısından

¹⁰⁹ Castellan, s.77.

¹¹⁰ Fahir, s.168.

önemli bir girişimi olmakla beraber; Balkanlar'a özgü revizyonizmin etkisi altında, kuruluşundan itibaren yarattığı engeller yüzünden ömrü fazla uzun olmayacaktır.

Tito Batı'yla ticari ilişkilerini arttırarak ABD tarafından sunulan yardımı kabul etti. Tito bağımsızlığından ödün vermeden adem-i merkezîyetçiliğe ve seçilmiş işçi danışmanlarının şirket yönetiminde aktif rol oynadığı kendi kendini yönetmeye dayalı komünizmi ülkeye hakim kıldı. Bu çerçevede, 1960'ların sonlarında komünist rejimi biraz yumuşatarak, işletmelerde 'özyönetim' denen özerklik sistemini uygulamaya ve başta Almanya olmak üzere, Avrupa Topluluğu ülkelerine işçi göndermeye başlamış ise de, Yugoslavya'nın dışa açılması, onun ölümünden sonra daha fazla hız kazandı¹¹¹.

Kültür hayatında kısmen de olsa özgürlükler gözlendi. Fakat tek parti sistemi yerleşmiş, polis hakimiyetini koruyordu. Bireyin ilahlaştırılması Stalin'inkini aratmıyordu. Böylece dönemin Sovyetlere bağlı olmayan tek komünist partisi oluşmuş oldu¹¹².

Sovyetler Birliği'nde yaşanan 'Glasnost' ve 'Perestroika' politikalarının etkileri kendisini Balkanlarda üniter komünist devletlerle, Yugoslavya federasyonunda farklı sonuçlarla kendisini göstermiştir. Şöyle ki, Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk'ta demokratikleşme süreci ağır bir hızla devam ederken; Yugoslavya'da yapay sınırlar; din, mezhep ve kültür farklılıkları ve karışık nüfus yapısının yarattığı etnik sürtüşmeler, Tito döneminde üzerlerine kalın bir kül tabakası çekilen ulusçuluk akımlarının yeniden alevlenmesine ve düzen bozucu merkezkaç kuvvetler doğurmalarına yol açmıştır. Sırpların kısmen kendi yarattıkları bu durumdan yararlanmak ve geleneksel 'Büyük Sırbistan' düşlerini gerçekleştirmek amacıyla federal ordu desteğinde giriştikleri hareket, Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilke kez bir iç savaş çıkmasına yol açmış ve savaş sona ermeden altı federe cumhuriyet ve iki özerk bölgeden (ilden) kurulu Yugoslavya federasyonu parçalanmıştır¹¹³.

¹¹¹ Gürkan, s.80.

¹¹² Gürkan, s.80.

¹¹³ Langlois, s 114.

1974 yılında Yugoslav Anayasası'nda yapılan kapsamlı değişiklikler sonucunda Yugoslavya'yı oluşturan altı kurucu cumhuriyete (Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Makedonya ve Karadağ) ilaveten iki tam otonom bölge oluşturuldu. Sırbistan'ın altında kurulan bu iki Özerk bölgeden biri kuzeyde Macarların yaşadığı ancak çoğunluğu oluşturamadıkları Voyvodina diğeri de Arnavutların toplam nüfusunun yüzde doksanına ulaştığı Kosova idi. Bu iki bölge Yugoslavya sistemine otonom statü ile katılmış olmalarına rağmen, bu 'sıradan' bir otonomi değildi. Her şeyden önce otonomiye veren otorite federal bir devletti ve 1974 anayasasında yapılan değişikliklerle Yugoslav federalizminin kapsamı iyice genişletilmişti. Ayrıca, otonom statü verilen bölgeler hukuki açıdan pek çok konuda kurucu cumhuriyetlerle eşit bir konuma getirilmişti. Örneğin, bu özerk bölgeler Yugoslavya federal kurumlarında cumhuriyetlerle eşit bir konumda temsil hakkı elde etmişler ve bilhassa Yugoslavya Başkanlık Konseyi'nde tıpkı cumhuriyetler gibi veto hakkına sahip hale getirilmişler, yine kurucu cumhuriyetler gibi bu bölgelerin de idari sınırları çizilerek, bölgelerin iç yönetimlerinin tamamı kendilerine bırakılmıştı¹¹⁴.

1.7. TİTO'NUN ÖLÜMÜNDEN SONRAKİ GELİŞMELER

Yugoslavya'da komünizmin kurucusu Tito'nun 4 Mayıs 1980'de ölümü, parçalanmanın ilk adımını oluşturmuştur. Her ne kadar, Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya herhangi bir istikrarsızlık geçirmemiş ve 6 cumhuriyetin cumhurbaşkanları rotasyon sistemi ile devleti yöneterek, kollektif liderlik yoluyla istikrarı korumuşlarsa da, süreç içerisinde uluslar ve cumhuriyetler arasında önceleri gizliden giliye süren çatışma ve rekabet net bir şekilde ortaya çıkacaktır¹¹⁵.

SSCB'nin uydularının dışında, diğer komünist modeller de şok gelişmelerden sarsıldı. Balkanlar gündemin önüne geçti. Maoist ve Stalinci anlayışın son temsilcisi ve 1944'den bu tarafa Enver Hoca'nın demir bir elle yönettiği Arnavutluk 1985'ten itibaren yumuşama dönemine girdi. Çok partili sisteme geçip özgür seçimler yaparak

¹¹⁴ İrfan Kaya Ülger, 'Sırlara Göre Kosova Sorunu', *Avrasya Dosyası*, Cilt. 4, Sayı. 1-2, 1998, s.8.

¹¹⁵ Gürkan, s.88.

liberalleşmeye çalıştı¹¹⁶. Yugoslavya, farklı am aynı zamanda trajik bir durum arz ediyordu. Farklı, çünkü komünist devlet uzun süredir Moskova'yla bağlarını koparmıştı.

Özgür seçimler yapıp, komünistler iktidardan kovulduklarında reform hareketleri yaygınlaşmıştı. Çünkü Yugoslavya 6 cumhuriyet (Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Makedonya ve Karabağ) ile iki özerk eyaletten (Kosova ve Voyvodina) meydana gelen federal bir yapıya sahip, kendisini ifade etmek isteyen farklı milliyet, ırk ve dinlerden oluşan bir ülke idi.

Kosova'da Etnik Hareketlilik

Tito'nun ölümünden sonra Kosovalı Arnavutlar arasında özerk bölge olarak kalmak yerine Yugoslavya içerisinde 'yedinci kurucu cumhuriyet' olma eğilimlerinin gelişmeye başladığı gözlemlendi. Nitekim, Tito sonrası Yugoslavya'nın en önemli sorunu, 1986 yılından itibaren ortaya çıkan Kosova meselesi olacaktır¹¹⁷. Sırbistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Kosova'nın bir cumhuriyet olma ve özellikle de Sırp milliyetçiliğinin boyunduruğundan kurtulma çabaları gündemdeki yerini koruyacak ve milliyetçilik akımları her bölgede filizlenmesini tamamlayarak, siyasetin temel unsuru haline gelecektir¹¹⁸.

Kosova'da, önce aydın çevreler ve üniversite öğrencileri arasında başlayan bu eğilimlerin yıllar içerisinde artmakta olduğu dikkat çekmekteydi; ancak hareketin 'ayrılıkçı' veya diğer bir deyişle o zamanki Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsız bir devlet kurma eğilimi taşımadığı ortadaydı ve bu, bölgeyi yakından izleyen bütün gözlemcilerce kabul edilmekteydi. Fakat, 1986'dan itibaren Kosova'da ortaya çıkan her hadise bir öncekinden şiddetli olacak ve zaman zaman ayaklanmaya da dönüşecektir. 1988'deki hadiseler bu tür büyük çaplı ayaklanmaların ilki olacaktır¹¹⁹.

¹¹⁶ Ünal, (Balkanlar'da Geniş:116).

¹¹⁷ Ülger, (Sırlara Göre Kosova Sorunu:8), Glenney, s.80.

¹¹⁸ Cviic, s.33.

¹¹⁹ Ülger, (Sırlara Göre Kosova Sorunu:9), Cviic, s.33.

Kosova'da gelişen bu yedinci cumhuriyet talebi Tito'nun ölümünü müteakiben bütün Yugoslavya'da başlamış olan Yugoslavya'nın nasıl yeniden yapılanması gerektiği tartışmalarıyla da at başı gidiyordu. Diğer bir ifadeyle, Kosova'dan gelen bu talep Yugoslavya'nın kendisini ne tür bir yapısal reforma/reformlara tabi tutması yönündeki tartışmaları da hızlandırmıştı¹²⁰.

Kosova halkının bu geniş çaplı milliyetçi ayaklanması, Sırbistan ile Karadağ'ın tepkilerine sebep oldu. Bu iki cumhuriyette Arnavutlar aleyhine gösteriler yapıldı. Buna karşılık, Yugoslavya'da milliyetçiliğin öncülüğünü yapan ve Sırp milliyetçiliğine karşı çıkan Hırvatistan ve Slovenya ise, Arnavutları desteklediler ve Sırbistan'ın Arnavutlara karşı sert tedbirler almasını eleştirdiler. Hırvatistan ve Slovenya Yugoslavya'nın bağımsız devletler konfederasyonu haline dönüştürülmesini teklif ederken, Sırlar mevcut federasyonun bile çok fazla olduğu kanaatini ifade etmeye başlamışlardı¹²¹.

On yıldan fazla bir süre Sırbistan'ın bir numaralı adamı olan ve 'Büyük Sırbistan' hayalleri ile Yugoslavya'nın başına geçen Karadağ kökenli bir aileden gelen, pragmatist bir Stalinist olarak da bilinen Slobodan Miloseviç, 1980'lerin ortasından itibaren Sırbistan'da rüzgarın yönünü keşfetti; milliyetçi söylemin sözcülüğünü yapmaya başladı.

1987'de Sırbistan Komünist Partisi içinde demokratik reformlardan yana olan kanat ile ideolojik bakımdan milliyetçi, siyasi bakımdan otoriter/muhafazakar kanat arasında bir ayrım belirdi. Reformcu kanadın önderliğini Ivan Stambolic, milliyetçi kanadinkini ise Slobodan Miloseviç yürütüyordu. Reformcular, partinin totaliter yapısının terkedilmesini savunuyorlardı. Miloseviç ve çevresi ise devlet-millet özdeşliğine dayalı monolitik ve totaliter bir yapılanmadan yanaydılar. Bazıları Miloseviç'in içinde yer aldığı grubu 'neo-Stalinist' olmakla suçluyordu. Seçimlerde milliyetçi grubun adayı Miloseviç rakibini geride bıraktı ve Sırbistan Komünist Partisi Başkanı oldu. Miloseviç'in liderliği ele geçirmesi, Sırp milliyetçiliğinin

¹²⁰ Ülger, (Sırlara Göre Kosova Sorunu:9).

¹²¹ Ülger, (Sırlara Göre Kosova Sorunu:9).

liderliği ele geçirmesi, Sırp milliyetçiliğinin Sırbistan'da iktidara gelmesini simgeliyordu¹²².

Sırbistan'da milliyetçiliğin Cumhuriyetin resmi ideolojisi konumuna yukselmesinde, Slobodan Miloseviç'in 27 Nisan 1987'de Kosova Polje kentinde oninlerce Sırp ve Karadağlıya karşı yaptığı konuşma önemli dönüm noktasını simgeledi. Miloseviç burada 'Yugoslavya Sırları' adına konuştuğunu açıklıyordu. Eylül 1987'de yapılan Sırbistan Komünist Partisi'nin 8. Kongresi'nde Miloseviç reformcu kanadı yönetimden uzaklaştırdı. etnik hareketi, Sırp milletin tarihsele düşmanlarına karşı 'onurlu' bir tutum olarak yeniden meřrulařtırıldı¹²³.

Aralıklarla devam eden Kosova gösterileri, Sırlar arasında 'anavatan elden gidiyor' düşüncesinin yayılmasına neden olmuştu. Sırp milliyetçileri, Yugoslavya içinde Sırların 'elini kolunu bağlayan tüm engellerin' kaldırılmasını istiyordu. Herşeyden nce Sırbistan'ın, özerk bölgeler olan Kosova ve Voyvodina üzerinde tam egemenliği sağlanmalı, Cumhuriyet ve özerk bölge sınırları dikkate alınmadan Sırların yaşadıkları yerlerde Sırp ulusunun tam ulusal ve kültürel bütünleşmesi temin edilmeliydi¹²⁴.

Sırbistan Komünist Partisi artık Sırp milliyetçilerinin denetimine geçmişti. 1988 yılı boyunca partinin desteği ile değişik kentlerde Kosova Sırları ile dayanışma gösterileri düzenlendi. Federal Komünistler Birliği ise bu aşamada Sırbistan'ı yatıştırma yanlısı bir tutum izliyordu. Bundan cesaret alan Sırbistan liderliği, 1989 yılında Kosova ve Voyvodina'nın otonomi statülerini ortadan kaldırdı ve adı geçen bölgeler doğrudan Sırbistan'a bađlandı¹²⁵.

Artık Yugoslavya dağılma süreci içerisinde hızla yuvarlanmaya başlamıştır. Fakat bölgeyi yakından izleyen hemen herkes savaşın Kosova'da patlak vereceğini tahmin ederken, bilindiği gibi savaş önce Slovenya'da baş lamıştır. Oradan ise süratle önce Hırvatistan'a sonra da Bosna'ya yayılmıştır.

¹²² lger, (Sırlara Göre Kosova Sorunu:10)., Castellan, s.153.

¹²³ lger, (Sırlara Göre Kosova Sorunu:10).

¹²⁴ Glenny, s.81.

¹²⁵ Gürkan, s.90.

Milosević, 1990 yılı içinde ‘Büyük Sırbistan’ hayalini gündemde tuttu. Bu düşünceye göre, Büyük Sırbistan'ın sınırları Bosna Hersek'in tamamı, Hırvatistan'ın Sırpların ikamet ettiği bölümü, Kosova, Karadağ ve Batı Makedonya'ya kadar uzanıyordu. Milliyetçiliğin Sırbistan liderliği tarafından körüklenmesi, Sırpların yoğun veya azınlıkta bulunduğu yerlerde gerilimi yükseltti. İkinci Dünya Savaşı dönemindeki anılar belleklerde yeniden canlanmaya başladı. Sırp ve Hırvatlar birbirlerini ‘Çetnik’ ve ‘Ustaşa’ akımlarını diriltmekle suçluyorlardı. Sırp bu dönemde Tito'yu açıkça eleştirmekten de kaçınmadılar. Tito'nun ‘hain ve katil bir Hırvat’ olduğu Sırp arasında konuşulmaya, hatta yayın organlarında yer almaya başladı¹²⁶.

Hırvatistan ve Slovenya'nın başını çektiği grup Yugoslavya'nın konfederasyon esası üzerine yeniden kurulması tezlerine ağırlık verirken, 1989'da Sırbistan Devlet Başkanlığı'na seçilen Milosević Sırp Bilimler Akademisi'nin yayınladığı memorandum uyarınca çalışmalarına başladı ve ilk iş olarak tanklar ve hava kuvvetleri kullanılarak Kosova ve Vojvodina'nın otonomileri askıya alındı. Otonomileri ellerinden alınan Kosovalılar 1990 yılında kendilerine otonomi veren Yugoslavya'nın dağıldığını belirterek yedinci cumhuriyet olma isteklerini bağımsızlık isteğine dönüştürdüler.

Kosova meselesi ile birlikte, Yugoslavya'nın başını ağrıtan diğer konular ise Sloven ve Hırvat milliyetçiliği olacaktır. Slovenya Meclisi 2 Temmuz 1990'da Slovenya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan edecek ve bağımsızlık kararı 23 Aralık 1990'da halk oylamasına sunulacaktır. Oylamaya katılan halkın % 88,5'i bağımsızlık yönünde oy kullanacaktır¹²⁷.

Halk oylamasının yapıldığı gün, Cumhurbaşkanı Milan Kucan, verdiği demeçte Slovenya'nın Yugoslavya'dan ayrılıp ayrılmama meselesinin ancak diğer cumhuriyetlerle yapılacak müzakerelerden sonra belli olacağını söyleyecektir¹²⁸.

¹²⁶ Castellán, s.154.

¹²⁷ Castellán, s.155.

¹²⁸ Gürkan, s.92.

Slovenya ile bir kader birliği içinde olan Hırvatistan da Slovenya gibi, egemenlik ve bağımsızlık yolunu seçecektir. Bu çerçevede Hırvatistan Parlamentosu 25 Temmuz'da aldığı bir kararla, cumhuriyetin adından 'sosyalist' kelimesini çıkarmış ve devletin adını 'Hırvatistan Cumhuriyeti' olarak ilan etmiştir. Yapılan bir diğer anayasa değişikliğine göre de, Hırvatistan'ın kendi milli bayrağının olması karara bağlanmıştır¹²⁹.

Bosna-Hersek ve Makedonya'daki gelişmeler, başlangıçta Slovenya ve Hırvatistan'daki kadar sert olmamıştır. Makedonya Cumhuriyeti, Miloseviç'in 'merkeziyetçi' federalizm adı altındaki Sırp milliyetçiliğine bir tepki olarak, cumhuriyetlerin egemenliğine dayanan 'konfederal' sisteme taraftar olmuştur. Buna karşılık Makedonya'da Pan-Makedonya Hareketi (MAAK) ve Makedonya Milli Demokratik Partisi (VMRO) Makedonya'nın bağımsızlığı için mücadele etmekteydiler. Bu sonuncusunun lideri olan Ljupca Georgievski, 'Makedonya Devleti'nin' egemenliğinin herhangi bir şekilde ihlali Balkanlarda yeni bir savaşa sebep olacaktır diyordu.

Yugoslavya'nın yıkılışı, 1989 fırtınasının istikrarsızlaştırdığı bölgede şiddetli buhranlara neden oldu. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ve komünist bir rejim altında kalan bu federal ülke farklı milliyet, kültür ve dinleri barındırıyordu. Kriz aynı zamanda etnik grupların bir arada yaşamalarının zorluğunu da açığa çıkardı. Toplu ölümlere sebep olan bir iç savaş patlak verdi. Dünya farklı din ve etnik gruplara sahip ülkenin dramını sembolize eden birbirine iki adım aralıkla öldürülmüş nişanlı çiftin fotoğrafı, Müslüman kadınların sistematik olarak tecavüze maruz kalması, eski şehir Dubrovnik ve Mostar Köprüsü'nün yıkılması karşısında sessiz kaldı. BM de insani yardımları ulaştırmada aciz kaldı. Ülke din ve milliyetler ekseninde bölündü. Siyasi sorunlar, zaten patlama noktasında olan durumu daha da kötüleştirdi. Yugoslavya Federasyonu yerini Hırvatistan, Slovenya, Sırbistan, Bosna Hersek, Makedonya ve Kosova'ya bıraktı.

¹²⁹ Glenny, s.82.

1.8. İKİ KUTUPLU SİSTEMİN DAĞILMASI: DOĞU AVRUPA'DA SOSYALİST REJİMLERİN YIKILMASI

Soğuk Savaş'ın bitimi global anlamda bölgelerin barış ve güvenlik alanlarına kesin ve drastik bir şekilde girmiştir. Son zamanlara kadar, uluslararası güvenlik sistemi, iki kutbun ideolojik kapsamlı sistemlerinin, olası bir nükleer saldırısı üzerine kuruluydu. Hızlı dünya değişimleri, özellikle malların, kapitallerin ve insanların daha kolay bir şekilde hareketi, Soğuk Savaş sırasında oluşturulan örgütlerin yeniden yapılanmalarını gerektirmiştir.

Soğuk Savaş sırasında, uluslararası güvenlik, iki süper güç arasındaki olası nükleer saldırıyı engellemek amaçlı, silahların dengelenmesi üzerine kuruluydu. Diğer devletlerin egemenlikleri ise güçlerden birine bağlı olarak kalmakta ve diğer gücün saldırısına karşı kendini koruma altına almaktaydı. 1990'ların başlarına kadar uluslararası güvenlik genelde düşman tarafın rezistansı na dayanmaktaydı ve Batılıların endişeleri iki blok arasında bir termonükleer çatışmanın olmasına dayanmaktaydı. Fakat Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber ve askeri ve politik blokların dağılması ile beraber uluslararası güvenlik eski tanımını bir anlamda kaybetmiştir. Artık bir tek tarafın tehdidi ile uğraşmak yerine oluşan yeni sistem içerisinde ve özellikle Sovyet Rusya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan sistem de birçok tehditle karşı karşıya kalınmıştır. Ayrımcılık ve aşırı milliyetçilik dünyada çatışmaların ortaya çıkmasına tohum ekmiştir. Self-Determinasyon ve ayrılma durumları gibi ortaya çıkan oluşumlar daha önceden belirlenmediği ve hazırlanmadığı için, Yugoslavya'daki gibi kanlı olaylara zemin hazırlamıştır. Daha önceden ağır bir şekilde silahlanmış olan bir İmparatorluğun dağılması, bunun ardından bir sürü problemi olan yeni egemen devletin ortaya çıkması ve aynı zamanda Avrupa'da bulunan eski Sovyet bloğunun birçok üye devletinin siyasal ve ekonomik yapılanmaları, uluslararası güvenlik alanında çok ciddi sorunlara yol açmıştır¹³⁰.

Yugoslavya'nın Soğuk Savaşın bitişiyile, Sovyetlere karşı daimi bir sorun kaynağı olmasından kaynaklanan Batı için stratejik önemi yok oldu. Bu da Tito

¹³⁰ Claude Nicolet, 'The Interrelationship Between the Evolution of Civil Society and Progress in Regional Security: The Case of the Balkans', www.iews.org/publications.nsf, (18.12.2009).

döneminde Batı tarafından verilen mali kredilerin (ki bunlar ülkeyi borç batağına sürüklemiştir) ve ülkeyi bir arada tutmak için uygulanan totaliter rejime göz yumulmasının sonunu getirmiştir.

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasının sembolize ettiği iki kutuplu dünya düzeninin ve Soğuk Savaş'ın sona erişinin; dünyada barış ve silahsızlanmanın hüküm süreceği yeni bir dönemi başlatacağı inancı yaygındı. Berlin Duvarı 'nın yıkılmasından sonra, ABD'nin askeri harcamalarının tekrar başlaması, Orta Asya'da ve Orta Doğu'da askeri diplomasi aracılığıyla nüfuz kazanması, yeni yüksek teknoloji askeri projeler, NATO'nun doğuya doğru genişleme hareketleriyle Soğuk Savaş döneminin güçler dengesine dayalı dünya düzeninin yerini bir barış dönemi değil bilakis savaşın; güç ve nüfuz yayılımı/paylaşımının yeniden tanımlanmış bir aracı olduğu bir Sıcak Savaşlar dönemi almıştır.

Başlangıçta ABD'nin Balkanlar ile ilgili bir planı ve geçmişte bir ilgisi yoktu. ABD'ye göre Yugoslavya meselesi Avrupa'nın meselesiydi.

1990'ların başında durum ABD açısından böyleydi ve Körfez Savaşı dolayısıyla dikkatler Ortadoğu'ya ve petrole çevrilmişti. Daha sonra ABD, Balkanlarda güç sahibi olmak ve yıkılan SSCB'nin yerine Balkanlara yerleşerek dünya hakimiyeti ve modern Roma planının bir parçasını daha yürürlüğe sokmak amacını gütmüştür. Bu amaca göre de Rusların desteğine sahip olan Sırlar onlara göre karşı taraftı ve kaybetmeleri gerekiyordu.

Slovenler ve Hırvatlar ise ABD'nin değil müttefikleri olan, özellikle iktisadi açıdan ABD'ye rakip olmaya ve ona karşı bir güç olmaya çalışan Avrupa'nın özellikle Almanya ve Avusturya'nın arka bahçesi ve tarihi kültürel parçasıydı. Dolayısıyla ABD açısından amaçlarına en uygun araçlar Boşnaklar ve Arnavutlar olarak ortaya çıkıyordu. Bu yüzden ABD Bosna'ya, Afganistan gibi yerlerde savaşmış, iyi savaşçı ve acımasız olarak bilinen 4 ila 5 bin mücahit gelmesini sağlamış veya izin vermiştir. Arnavutlar ise Sırbistan'ın zayıf karnı olarak Sırbistan'ı pasifize etmek için kullanılmıştır.

Batı dünyasının geçmişine bir bakış Batı'ya has bir özelliği ortaya koyar: Kendini karşıtıyla belirlemek. Bunun temel açılımı ise kendisinin kim olduğunu karşıtı saydığıının kim olmadığıının belirlemesidir. Kendisini iyi ve karşıtlarını kötü olarak tanımlayan bu yaklaşım günümüzde ABD'nin diplomaside sıkça öne sürdüğü 'Şer Devletler' ve 'Şer Ekseni' gibi adlandırmalarda açığa çıkmaktadır. Soğuk Savaş dönemi yerini insan hakları , demokrasinin yayılması, toplumların kurtarılması kisveleri altında yapılan Sıcak Savaşlar dönemine bırakmıştır.

Doğu Avrupa'daki sosyalist rejimlerin 1989 sonuna doğru teker teker yıkılmaya başlaması, Türkiye ve Yunanistan dışında, bu rejimleri benimsemiş olan Balkan ülkelerinde de etkisini göstermiştir.

Bulgaristan'da 35 yıldır iktidarda bulunan Todor Jivkov gitmiş yerine Dışişleri bakanı olan Petar Mladenov gelmiştir. Bulgaristan böylece daha yumuşak bir sisteme daha yumuşak bir geçiş yapmıştır¹³¹.

Romanya ise Bulgaristan gibi yumuşak bir geçiş yapamamıştır. 25 yıldır iktidarda bulunan Nicolae Ceausescu bütün Doğu Bloğu'nu sarsan değişmeye direnince ayaklanma sonucu devrilerek ve kaçmaya çalışırken yakalanıp, ülke yönetiminde söz sahibi olan eşi Elena Ceausescu ile birlikte kurşuna dizilmiştir. Romanya'da değişme yanlılarının oluşturduğu ılımlı sol eğilimi Ulusal Selamet Cephesi İon İliescu liderliğinde yönetimi ele geçirmiştir.

Arnavutluk'ta Enver Hoca'nın 1985'te ölümünden sonra başa gelen Ramiz Alia 1990 başından itibaren bir dizi ekonomik-siyasal önlemler alarak bu değişimlerden etkilendiğini göstermiştir. Bu ülkede Nisan 1990'da başlayan gösteri ve ayaklanmalar sonucu hem dış politikada SSCB ve ABD ile ilgili iliş kiler kurmaya başlamıştır, hem de ülke içinde çok partili düzene geçilmiştir.

¹³¹ İlhan Uzgel, **Doğu Blokunda Sosyalist Rejimlerin Çöküşü Balkanlar ve Türkiye**, TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001, Cilt 2, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, ss.480-498.

Yugoslavya'daki rejim değişikliği ise, bu ülkenin kendisine özgü yapısından dolayı , tüm bu ülkelerden daha farklı bir biçimde yaşanmıştır. Bu ülke zaten diğer tüm doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinden gerek ekonomik yapısı, gerek etnik yapısı ve federal sistemi, gerekse dış politikası açısından farklılık gösteriyordu. Dolayısıyla, zaten hassas dengeler üzerinde duran Yugoslavya'da rejim değişikliğiyle birlikte, bir parçalanma sürecine de tanık olunmuştur¹³².

1.9. YUGOSLAVYA'DA CUMHURİYETLERİN AYRILIŞI

1.9.1. Slovenya'nın Bağımsızlığı

Slovenler, Güney Alpleri ile Adriyatik arasındaki bölgeye VII. Yüzyılda gelmişlerdir. Ancak Slovenler Ortaçağda diğer Slavların başardığı gibi, bir devlet kuramamışlar ve Alman ve Avusturya yönetiminde yaşamışlardır¹³³. 13 ncü Yüzyıl ile I. Dünya Savaşı arasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na bağlı kalan Slovenya¹³⁴, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Sırp ve Hırvatlarla birlikte 1 Aralık 1918'de kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın içinde yer almışlardır. Slovenler, İtalya, Macaristan ve Avusturya'ya karşı korunma amacına dayalı olarak bu krallığa dahil olmuşlardır. Yugoslavya fikri ortaya çıkmazdan önce Hırvatların (Germen kültürü etkisindeki) Macarlaşmak ve Slovenler de Avusturyalılaşmak yolunda idiler. 1929'un başında Kral Alexander iktidarı ele geçirmiş ve tüm yetkileri kendinde toplayarak diktatörlüğünü ilan etmiştir. Bu dönemde ülke dokuz eyalete bölünmüş, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın adı Yugoslavya olarak değiştirilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile Tito, bütün halkları bir araya getirerek Yugoslavya Federasyonu'nu kurmuştur, Slovenya, bu dönemde İkinci Yugoslavya'da yer alan altı cumhuriyetten birisi olmuştur.

Slovenya, 1960' ların ikinci yarısından itibaren komşuları Avusturya ve İtalya'yla bağlarını kuvvetlendirmiş, Hırvatistan'la birlikte, Avusturya, İtalya, Almanya ve Macaristan'ın bazı eyaletlerinin dahil olduğu 'Alp-Adriyatik Çalışma

¹³² Uzgel, s.481.

¹³³ Mihailo Crnobrnja, **The Yugoslav Drama** ,Quebec, McGill-Queen's University Press, 1994, s.29.

¹³⁴ Klemencic ve Zagar, s.45.

Grubu'na katılarak dış ticaretini geliştirmiştir. Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin toplam nüfusunun yalnızca yüzde sekizini oluşturan Slovenya, 1980 Yılı verilerine göre, ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasının üçte birine, kaliteli yönetime ve homojen bir yapıya sahipti. Slovenler, ayrıca, refah seviyesi yüksek ve barışı sağlamış iki komşusu olan İtalya ve Avusturya ile çok iyi ilişkiler kurmuşlardı. Slovenya'nın Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nde ki refah düzeyi en yüksek cumhuriyet haline gelmesinde, dış ticaretin ve komşularıyla olan iyi ilişkilerin payı çok büyüktür.

Soğuk Savaş Dönemi sonrasında diğer cumhuriyetlerin ekonomileri savaşlar ve ambargolar nedeniyle kötüye giderken, Slovenya bunların arasında ekonomisi büyüyen tek cumhuriyet olmuştur¹³⁵.

Dünyada 70'lerde yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle Yugoslavya'da yatırımlar azalmış, dış borçlar, işsizlik ve enflasyon hızla artmıştır¹³⁶. Bu krizler, özellikle Bosna ve diğer fakir cumhuriyetleri daha fazla etkilemiş ve cumhuriyetler arasındaki gelişimlik farkları daha fazla artmıştır.

Tito'nun 1980'de ölmesi Yugoslavya'yı lidersiz ve başsız bırakmıştır. Karizmatik ve saygın liderin yokluğunda, Yugoslavya başkanlığın her yıl dönüşümlü olarak bir üyeye geçtiği dokuz kişilik bir konsey tarafından yönetildi. Bu mutabakat sağlanamayacak başkanlık sistemi merkezi hükümeti zayıflattı ve cumhuriyetler ile özerk bölgelerin hükümetlerinin güçlenmesini sağladı. Sloven liderler 80'li yıllar boyunca ekonomik sebeplerle Yugoslavya'dan ayrılmaya çalışmışlardır. 1989 yılının ortalarında Slovenya'da baş gösteren Komünist Parti'den Sosyal Demokrat Parti'ye geçiş olayı ilk defa plüralizmin Yugoslavya'da ortaya çıkmasına sebep oldu. Bu olay, Yugoslavya için sonun başlangıcına doğru giden bir yol açtı. Cumhuriyetler arasındaki gerginlik 1989'un Mart ayında Sırbistan'ın Sloven mallarını boykot

¹³⁵ Gosar, Anton, **Slovenian Responses to New Regional Development Opportunities:Reconstructing The Balkans**, Derek Hall ve Darrick Danta, (eds.), New York, Wiley, 1996, s.101.

¹³⁶ Fyson ve Silberman, s.34.

etmesiyle hızlandı. Sırbistan yönetimi, Sloven mallarına boykot kararı almasına, Slovenya'nın Kosova Arnavutlarına destek verdiği iddiasını gerekçe gösterdi¹³⁷.

1990 seçimlerinde Hırvatistan ve Slovenya'da iktidara geçen sağcı partiler, yoksul federe devletleri sırtlarında taşıdıkları bir yük gibi gördüklerinden onlardan ayrılarak Avrupa Birliği ile ilişkilerini sıkılaştırma arayışı içine girdiler. Sırbistan yönetiminin, Sloven mallarına boykot kararı almasına misilleme olarak Slovenya yönetimi de önce Sırbistan mallarına boykot ederek karşılık verdi. Daha sonra artan gerginlikler sonucunda Slovenya, federal bütçeye yaptığı ödemeleri durdurduğunu ilan etti. Hemen ardından, 2 Haziran 1990'da Slovenya, dış ve ekonomik ilişkiler ile hukuk işlerinde bundan böyle federal devletten bağımsız hareket edeceğini açıkladı.

Slovenya'da ilk çok partili seçimler sonucu iktidara gelen siyasal çizgisi demokrat olan parti koalisyonları önce siyasi yapı da demokratikleşme hedefini gerçekleştirdiler. Daha sonra serbest piyasaya geçiş reformlarını tamamladılar, kendilerini AB'ye uygun hale getirmeye çalışıyorlardı. Bu sırada meydana gelen çekişmeler, asıl hedef olan bağımsız ve AB'ye üye Slovenya için ortam oluşturdu. Slovenya, ülkesinde bağımsızlık referandumu düzenleyerek amacına giden yolda en son hamleyi gerçekleştirdi. Referandumun sonucu hiç şaşırtıcı değildi: federasyon birimlerinden en gelişmiş ve zengini olan, Avrupa'ya dini/kültürel yakınlığı ile bilinen Katolik Sloven halkı % 88,5 oy oranıyla bağımsızlığa 'evet' dedi.

25 Haziran 1991'de Slovenya bağımsızlığını ilan etti. Ülkede bulunan ve Yugoslav ordusuna ait olan kışla, Sloven tarihinin bu en önemli günlerinden birinin hemen sonrasındaki sabah, Belgrad'tan gelen direktiflerle Slovenya'nın federasyondan ayrılmaması için harekete geçti.

AT Slovenya ile Sırbistan arasındaki savaş sırasında Yugoslavya'ya, Yugoslavya Ulusal Ordusu ile Slovenya arasında ateşkes sağlamak üzere o sıradaki, bir önceki ve bir sonraki dönem başkanı ülkelerin dışişleri bakanlarını göndermiştir. Ancak, Slovenlerin kararlılığı karşısında, bu diplomatik girişim başarısız olmuştur.

¹³⁷<http://www.netpano.com/haber/156/Kosova/Savasindan/Kosova/KatliaM%C4%B1na>. Web sayfasındaki 'Yenilgiyi Hazmedemediler' bölümünden alınmıştır. (19.12.2009).

On günün ardından savaş sona erdi ve Yugoslav birlikleri Slovenya'yı terk etti¹³⁸. Bu gelişmede, Slovenya'da Sırp'ların nadir olarak bulunması ve Slovenlerin arkasında Almanya'nın bulunması etkili olmuştur.

ABD Büyükelçisi Warren Zimmermann Slovenler hakkında şöyle yazmaktadır: 'Erdemleri demokrasi, kusurlarıysa bencillikti. Yugoslavya'dan ayrılırken, Sloven olmayan 22 milyon Yugoslav'ı görmezden geldiler. Ayrılmalarından sonra ortalığın kan gölüne gelmesinde önemli bir sorumlulukları bulunuyor'¹³⁹.

Slovenya'nın Haziran 1991'deki ayrılışı Yugoslavya'nın dağılma sürecini başlatmıştır. Yugoslavya'da savaşı başlatanlar Slovenlerdi. Slovenya Batı ile Yugoslavya arasındaki tek çıkış kapısıydı. Slovenya bağımsızlık ilan ederek, hem diğer cumhuriyetlere giden mallar üzerindeki hakkın hem de gümrük gelirlerinin üzerine konmuştur. Bu duruma JNA (Yugoslavya Halk Ordusu)'nın tepki göstermesi son derece doğaldı. Fakat gerçekte Sırp azınlığın bulunmadığı Slovenya'da gerçek bir savaş olmamış; kararsız ve başsız bir JNA birliğinin kendini müdafaasından başka bir şey olmamıştır; zira saldıran değil saldırı ya uğrayanlardı. Küçük ve zengin bu cumhuriyetin bağımsızlık 'bedeli' yüksek olmadı ; Federal Ordu'dan 39 kişi ve gönüllü Sloven Cephesi'nden 22 kişi hayatını kaybetti.

Slovenya, Yugoslavya Federasyonu içinde çatı şmaları n ve huzursuzlukların en az yaşandığı, en şanslı cumhuriyet olarak nitelendirilebilir. Bunun başlıca nedenleri, bu cumhuriyetin etnik doku bakımından daha homojen bir yapıya sahip olması ve Batı Avrupa ülkeleri ile olan tarihi ve dini bağlarından dolayı bu ülkelerden sürekli destek almasıdır. Slovenya'daki Sırp nüfusu Bosna-Hersek ve Hırvatistan'da olduğu kadar fazla değildir. Tarihte defalarca Bavyera, Frank, Çek, Habsburg, Türk, İtalyan ve Alman yönetimi altında yaşayan Slovenler, buna rağmen,

¹³⁸ Katja Zizek, **Hem Yugo-Nostalji Hem de Bağımsızlık**, s.9.
<http://ilef.ankara.edu.tr/akildefteri/yazi.php?yad=2573>, (11.10.2009).

¹³⁹ Warren Zimmermann, **Origins of a Catastrophe**, Times Boks, New York, 1996. s.169.

kendi dillerini ve kültürel kimliklerini korumayı başarmışlardır¹⁴⁰. Ekonomik avantajları iyi kullanmayı bilen Slovenya, bağımsızlığını ilk ilan eden ve en kolay şekilde elde eden cumhuriyet olmuştur.

Slovenya azınlık hakları konusunda gerekli düzenlemeleri yapmış yasal, yargısal, politik ve ekonomik sistemlerini AB standartları ile uyumlaştırarak 2002'nin sonunda AB'yle müzakerelerini tamamlamış,¹⁴¹ 2004 yılında da AB'ye üye olmuştur.

1.9.2. Hırvatistan'ın Bağımsızlığı

Hırvatlar, uzun süre Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun egemenliğinde yaşamaları ve batı kültürünü benimsemeleri nedeniyle, kendilerini bir 'Balkan Halkı' olmaktan çok, bir 'Orta Avrupa Halkı' olarak tanımlamaktadırlar.

1918'den sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılması ile özgür kalan Hırvatlar, özellikle, dağılan bu imparatorluğun topraklarına göz diken İtalya'dan korunmak için Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'na dahil olmuşlardır. Ancak, bu devlet içinde geleneksel kimliklerinin tam olarak tanınmaması Hırvatlarda Sırlara karşı bir güvensizlik duygusunun gelişmesine neden olmuştur. 1930'ların başında, Sırlara karşı, milliyetçi Hırvatlar tarafından, ayrılıkçı faşizm taraftarı bir yer altı hareketi olan 'Ustaş' oluşturulmuştur¹⁴².

1941-45 yılları arasında bağımsız bir devlet kuran Hırvatlar bunu, Tomislav'ın İmparatorluğu'nun yeniden doğuşu olarak nitelendirmişlerdir. Ancak bu, varlığı, mihver devletlerin istilasına dayanan bir işbirlikçi devlet olmaktan öteye gidememiştir¹⁴³.

¹⁴⁰ Michael Chapman, **Slovenian National Identity Exemplified**, Reconstructing The Balkans, Derek Hall ve Darrick Danta (eds.), New York, Wiley, 1996, s.109.

¹⁴¹ Klemencic ve Zagar, s.300.

¹⁴² Hugh Poulton, **Balkanlar: Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler**, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1993, s.11.

¹⁴³ Scott M. Pusich, 'The Case for Regionalism in Croatia', **Reconstructing The Balkans**, Derek Hall ve Darrick Danta (eds.), New York, John Wiley and Sons, 1996, s.55.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Hırvatistan, Tito liderliğinde kurulan Yugoslavya cumhuriyetlerinden birisi olmuştur. Tito'nun ölümü sonrasındaki otorite boşluğu ve daha sonraki yıllardaki yeniden yapılanma sürecinde Hırvatistan'da da bir takım siyasi değişimler başlamıştır.

Hırvatistan'ın Slovenya kadar homojen bir etnik yapıya sahip olmaması, girilen yeni süreçte daha fazla etnik problem yaşanmasına neden olmuştur. 1991'de yapılan nüfus sayımına göre bu cumhuriyette 4.760.374 kişi yaşıyor ve bunların yüzde 77.9'unu Hırvatlar teşkil ediyordu. Geri kalan nüfusun yüzde 17.3'ünü ulusal azınlıklar, yüzde 2.2'sini kendisini Yugoslav olarak tanımlayanlar, yüzde 2.6'sını kendisini herhangi bir azınlığa dahil görmeyenler oluşturuyordu. Sırp'lar ise ulusal azınlık olarak nüfusun yüzde 12.2'sini oluşturuyordu. Ağustos 1992 itibarı ile bu oran, Sırp-Hırvat savaşı sonucu Sırp'ların ülkeyi terk etmeleriyle yüzde 8'e düşmüştür¹⁴⁴.

1989'da, Franjo Tuğman tarafından kurulan 'Hırvatistan Demokratik Birlik Partisi'nin 1990'da yapılan çok partili seçim sonucunda¹⁴⁵ iktidara gelmesi ülkede yaşayan Sırp'ları rahatsız etmiştir. Tuğman'ın faşizmi yeniden canlandırma eğilimine girmesi, Ustaş bayrağının yeniden kullanılmaya başlanması ve Sırp Ortodokslara karşı ayrımcı politikalar benimsenmesi özellikle başta Hırvatistan'ın Faşist Ustaş Partisi lideri Ante Pavelic tarafından yönetildiği İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkede yaşayan Sırp'ların geniş kapsamlı Ustaş katliamına maruz kalmalarını ve Jasenovac'daki toplama kamplarında, on binlerce Sırpın öldürülmesini unutmayan yaşlılar olmak üzere bir çok Sırpı endişelendirmiştir¹⁴⁶.

Hırvatistan'da yaşayan Sırp'lar özellikle bu ülkenin sınırları içindeki 'Krayina' bölgesindeki nüfusun çoğunluğunu oluşturuyorlardı. Dolayısıyla da bu bölgenin tamamen kendilerine ait olması gerektiğini savunuyorlardı . 1990'daki anayasa değişikliği ile, eski anayasaya göre 'kurucu ulus' olarak kabul edilmiş olan Sırp'lar

¹⁴⁴ Hüseyin Bağcı, **Güvenlik Politikaları Ve Risk Anazlizi Çerçevesinde Balkanlar (1991-1993)**, Ankara, Dış Politika Enstitüsü, 1994, s.59.

¹⁴⁵ Christopher Cviic, 'Croatia', **Yugoslavia and After: A Study in Fragmentation, Despair and Rebirth**, David A. Dyker ve Ivan Vejvoda (eds), New York, Addison Wesley Longman Publishing, 1996, s.205.

¹⁴⁶ Cviic, (Yugoslavia and After:195).

‘azınlık’ konumuna getirilmişler, polis teşkilatındaki ve yönetimdeki güçleri azaltılmıştır.

Hırvatistan’daki Sırp lar, bu gelişmeler üzerine, yeni politik eğilimlere girmişler ve hangi politik rejimi destekleyeceklerine kendilerinin karar vermeleri gerektiğini savunmaya başlamışlardır¹⁴⁷.

Temmuz 1990’da Hırvatistan’daki gayrı-resmi yollarla kurulmuş olan Sırp partisi burada yaşayan Sırp ların özerkliğini ilan etmiştir. Ancak bu özerklik ne Hırvatistan, ne de başka bir ülke tarafından tanınmıştır¹⁴⁸.

25 Haziran 1991’de ‘Hırvatistan Meclisi’, ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. Bunun ardından, ülkedeki Sırp polisinin ve milis kuvvetlerinin silahsızlandırılması için girişimler başlamıştır. Özellikle Sırp ların yoğun olarak yaşadıkları Krayina’daki yerel savunma birliklerinin silahsızlandırılmasına karşı çıkan Sırp lar ‘Krayina Sırp Cumhuriyeti’ni kurduklarını ilan etmişlerdir. Hırvatlar topraklarının bir kısmının Sırp kontrolüne girmesini, Sırp lar ise yükselen Hırvat milliyetçiliğini tehdit olarak algılamışlardır.¹⁴⁹ İşte Sırbistan ile Hırvatistan arasında yaşanan ve daha sonra büyük savaş halini alan gelişmelerin temelinde bu olaylar yatmaktadır.

Hırvatistan’daki Sırp lar, aslında tek başlarına bir güç oluşturmuyorlar, tamamen Sırbistan’a güveniyorlardı. Nitekim, Belgrad Hükümeti bu gelişmeler karşısında tedirgin olmuş ve tedbir olarak Hırvatistan’daki Sırp ları silahlandırmıştır. Hırvat Hükümeti bu silahlara el koymak istediğinde ve bu yönde harekete geçtiğinde ise, karşısına yaklaşık yüzde yetmişini Sırp askerlerinin oluşturduğu Federal Ordu çıkmıştır¹⁵⁰. Federal Ordu Hırvatistan’ın büyük şehirlerine girmiş ve ülke topraklarının önemli bir bölümünü işgal etmiştir.

¹⁴⁷ R. J. Crampton, **The Balkans Since The Second World War**, London, Longman, 2002, s.242.

¹⁴⁸ Andrey Ivanov, **The Balkans Divided: Nationalism, Minorities and Security**, Frankfurt, Euro-Atlantic Security Studies, Peter Lang, 1996, Cilt 1, s.93.

¹⁴⁹ Derek Hall and Darrick Danta, **Reconstructing the Balkans: a Geography of the New Southeast Europe**, New York, Wiley, 1996, s.28.

¹⁵⁰ Cviic, (Yugoslavia and After:196).

2 Ocak 1992’de, BM ve AT’nin girişimleriyle Hırvatistan ve Sırbistan arasında ateşkes imzalanmıştır. Mart 1992’de BM barış gücünün (UNPROFOR) Hırvatistan’a girmesiyle Federal Ordu Hırvatistan’dan tamamen çekilmiş ve ülke tam bağımsız hâle gelmiştir.

Hırvatların bağımsızlık girişimi hem maddi kayıplara neden olmuş, hem de bir çok insanın hayatını kaybetmesi ile sonuçlanmıştır. Haziran 1991’den Şubat 1992’ye kadar süren yedi aylık savaş sırasında 6829 insan hayatını kaybetmiş ve 25.951 insan yaralanmıştır¹⁵¹.

1.9.3. Slovenya ve Hırvatistan’ın Bağımsızlığı Sürecinde Avrupa Birliği (AT) ’nin Tutumu

1991’de Slovenya ve Hırvatistan bağımsızlıklarını ilan edince, Almanya, çok açık ve aktif destek verdi; Ayrıca, bu cumhuriyetlerin bağımsızlıklarının tanınması yolunda müttefiklerine baskı yapmaktan da geri kalmadı. Bu cumhuriyetlerle, Almanya’nın arasında tarihi, kültürel bağları ve yoğun ticaretinin de bulunması, Almanya’nın bu destekleri vermesinde en önemli unsurdur. Almanya’nın desteği, Slovenya ve Hırvatistan’ın bağımsızlıklarına kavuşmalarında çok büyük bir rol oynamıştır. Hırvatistan ve Slovenya’nın Yugoslavya Federal Cumhuriyeti’nden ayrılma kararları karşısında Almanya bu cumhuriyetleri desteklerken, AT üyelerinin genel tavırları federasyonun bütünlüğünün korunması yolunda olmuştur. Özellikle İngiltere ve Fransa bu konuda ısrarcı tavırlar sergilemişlerdir.

16 Aralık 1991’de AT tarafından yapılan açıklamada bazı şartların yerine getirilmesi halinde, Yugoslavya’dan ayrılan cumhuriyetlerin 1992’nin ocak ayından itibaren tanınabileceği belirtilmiştir. Fransız Anayasa Hukuku uzmanı Robert Badinter başkanlığında kurulan ‘Badinter Komisyonu’ cumhuriyetlerin tanınma şartlarını belirlemiştir. Komisyonun görevi; bağımsızlıklarını ilan eden

¹⁵¹ Cviic, (Yugoslavia and After:196).

cumhuriyetlerin ekonomik durumlarını, insan hakları ve demokrasi alanlarındaki ilerlemelerini saptama ve rapor hazırlamak olarak belirlenmiştir¹⁵².

Almanya'nın 'Badinter Komisyonu' raporunun sonuçlanması nı beklemeden Slovenya ve Hırvatistan'ı tanıdığını açıklaması, Eski Yugoslavya ve AT arasındaki ilişkiler açısından bir dönüm noktası olmuştur. Almanya, 'Yugoslavya Krizi' konusunda baştan beri diğer AT üyelerinden bağımsız bir politika izlemiştir. Bağcı, Almanya'nın bu tutumunu Avrupa'da sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda dışişleri ve güvenlik politikaları alanında da belirleyici olmak istemesine bağlamıştır¹⁵³.

Başbakan Helmut Kohl'ün 1 Temmuz 1991'de Yugoslavya'nın parçalanması halinde, 'kendi kaderlerini kendileri tayin etme' prensibinin uygulanması ve bunun için de bu cumhuriyetlerin tanınması gerektiği yolundaki açıklaması Almanya'nın AT ortak politikasından sapacağı işaretlerini veriyordu. Kohl'e göre, Almanlar gibi kendi kaderlerini kendileri tayin ederek ulusal birliğe ulaşmayı başaranlar, bu hakkı Slovenlere ve Hırvatlara da tanımamazlık edemezdi¹⁵⁴.

1.9.4. Makedonya'nın Bağımsızlığı

Yugoslavya Federasyonu'na bağlı Makedonya Cumhuriyeti, 'Vardar Makedonyası' olarak anılır ve Makedon topraklarının sadece bir bölümünü oluşturur. Yunanistan'daki Ege Makedonya'sı ile Bulgaristan sınırları içindeki Pirin Makedonya'sı, bu tarihsel coğ- rafia'nın diğer bölümleridir¹⁵⁵.

Makedonya'nın diğer Yugoslav cumhuriyetlerinden önemli bir farklılığı yayılmacılığın (irredentizm) hem öznesi hem de nesnesi olmasıydı. Tıpkı Makedon milliyetçiliğinin tüm Makedonları tek bir çatıaltında toplamak için Pirin ve Ege Makedonya'sında hak iddia etmesi gibi, Bulgar ve Yunan milliyetçiliği de Büyük

¹⁵² İrfan Kaya Ülger, 'Ortadoğu Sorunu ve Yugoslavya'nın Dağılmasının Avrupa Dış Politikası Çerçevesinde Analizi', **Stradigma Dergisi**, Eylül 2003, Sayı 8, s.1.

¹⁵³ Bağcı, s.51.

¹⁵⁴ Bağcı, s.52.

¹⁵⁵ INAF, **The Republic of Macedonia, The Rising Sun in the Balkans**, İstanbul,1993.

Bulgaristan ve Büyük Yunanistan projeleri için Makedonya'ya 'açılmak' istiyorlar, Makedonya topraklarında hak iddia ediyordu. Sırp milliyetçilerinin Makedonya'yı 'Güney Sırbistan' olarak kabul etmesi, sorunu daha da karmaşık hale getiriyordu¹⁵⁶.

Makedonlar, kendi Cumhuriyetlerinde nüfusun üçte ikisini (%67) oluştururlar. Arnavutlar, %25 nüfus oranıyla Makedonya'daki en kalabalık azınlık grubudur. Bunun dışı nda kalan etnik grupların en önemlileri Türkler, Sırp, Bulgarlar, Boşnaklar, Romanlar ve Pomaklar olarak sıralanmaktadır¹⁵⁷.

Yugoslavya'nın geri kalmış Cumhuriyetlerinin en küçüğü ve fakiri olan Makedonya, iktisadi ve siyasi bakımdan tek başına varlığını sürdürebilecek durumda değildi. Bu nedenle, Yugoslavya'nın geleceğine ilişkin tartışmalarda Makedonya'nın tercihi birlik içinde kalma şeklindeydi. Makedon liderliği, mevcut anlaşmazlıkların giderilmesi için Yugoslavya Cumhuriyetlerinin gevşek bir federasyon çatısı altında toplanmasını zorunlu görüyordu.

Makedonya'da 1990'ın sonunda yapılan çok partili ilk genel seçimler sonrasında, komünistlerin azınlıkta olduğu bir koalisyon hükümeti oluşturulurken, Makedonya'nın hassas dengelerinin bilincinde olan ve milliyetçiliğe karşı ulus-ötesi bir söylemi öne çıkaran eski Makedonya Komünist Partisi Genel Sekreteri Kiro Gligrov Cumhurbaşkanı seçildi.

Yugoslavya'nın 1991'de alevlenen iç çekişmelerinde Makedonya, genelde uzlaşmacı ve ılımlı bir politika takip etti. Makedonya'nın çıkarlarını federasyon içinde kalınarak daha iyi korunacağına düşüncesi toplumda genel kabul görüyordu. Ancak Makedonya'nın, Yugoslavya'nın diğer Cumhuriyetlerinde yaşanan gelişmelere daha fazla seyirci kalamayacağı da açıktı. Slovenya ve Hırvatistan'ın 1991 Haziran ayında bağımsızlıklarını ilan ederek Federasyondan ayrılmaları ve hemen ardından patlak veren çatışmalar Makedonya'da Sırp hegemonyası altına girme kaygısı yarattı¹⁵⁸.

¹⁵⁶ Ülger, Yugoslavya, s.127.

¹⁵⁷ Ülger, Yugoslavya, s.127.

¹⁵⁸ Allock, s.297.

Makedonya liderliği ülkenin geleceğini belirlemek için halk oylaması yapmayı kararlaştırdı. 8 Eylül 1991’de, Arnavut azınlığın boykot ettiği referandumda, oylamaya katılanların %90’ı tercihlerini bağımsızlıktan yana kullandı.

17 Eylül 1991’de Makedonya parlamentosu, ortamın karışıklığını fırsat bilerek Makedonya Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını ilan etti.

Sırp idareciler, Makedonya’yı ciddi bir tehdit olarak görmüyordu. Biliyorlardı ki Makedonya’nın komşu devletleri bu duruma tepki göstereceklerdi. Bu beklentisinde yanılmadılar çünkü Yunanistan ve Bulgaristan Makedonya’dan toprak talebinde bulundular. Sırp politikasının buradaki stratejisi eğer Bulgaristan ve Yunanistan taleplerinde başarılı olurlarsa kendisi de bunu fırsat bilerek Makedonya’da Sırpların yoğun yaşadığı bölgelerdeki toprakları Sırbistan devletine katacaktı .

17 Eylül 1991’de bağımsızlığını ilan eden Makedonya BM güçlerinin gelmesini sağladıktan sonra, JNA’nın çekilmesini istedi. Böylece birlikten çatışmasız ayrılan tek ülke oldu.

1992 Ocak ayında Türkiye’nin Makedonya’yı resmen tanıdığını açıklaması, Yunanistan kamuoyunda büyük tepki yarattı. Selanik kentinde yüz binlerce kişinin katıldığı gösterilerde, Türkiye ve Makedonya protesto edildi.

Mart 1992’de Federal Ordu, Makedonya topraklarından tamamen çekildi. Aynı ay Makedonya, daha önceden Yugoslavya’dan bağımsızlıklarını ilan eden Hırvatistan ve Slovenya ile diplomatik ilişki kuruldu.

Rusya, Makedonya’yı 1992 Ağustos ayında tanıdı. 8 Nisan 1993’de ise Makedonya’nın Birleşmiş Milletler üyeliği, Yunanistan’ın isim itirazı aşamadığı için, ‘Eski Yugoslavya Cumhuriyeti’ adı altında kabul edildi.

Makedonya, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden savaşmadan ayrılan tek federe cumhuriyet olmuştur. Bosna'da yaşanan katliamlara karşın Makedonya'da kan dökülmemesi son derece ilginçti.

1.9.5. Bosna-Hersek'in Bağımsızlığı

Bosna-Hersek, Eski Yugoslavya'yı oluşturan federal cumhuriyetler arasında etnik dokusu en karışık olanıdır. 1991'deki nüfus sayımına göre, toplam 4.760.000'lük¹⁵⁹ Bosna-Hersek nüfusunun yüzde 44'ünü Müslümanların, yüzde 31'ini Sırpların, yüzde 17'sini Hırvatların ve yüzde 6'sını ise kendilerini 'Yugoslav' olarak tanımlayanların oluşturduğu tespit edilmiştir¹⁶⁰.

'Ortaçağ Sırp İmparatorluğu'nun önemli bir parçası olan Bosna ve Hersek eyaletleri, 15 nci Yüzyılda Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Bosna halkı Osmanlı yönetimine uyum sağlamış ve bu imparatorluk yönetimi altında yaşamayı benimsemiştir. Ancak daha sonraki gelişmeler sonucunda, Bosna-Hersek, 1878 Berlin Anlaşması ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na verilmiştir.

Bosna-Hersek Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın bir parçası olmuştur. Ancak, bu yeni yapılanma içinde buradaki Müslümanlara hiçbir politik hak tanınmamıştır¹⁶¹.

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Bosna-Hersek'te yaşayan halklar bir yandan dış kuvvetlere karşı mücadele verirken, bir yandan da kendi aralarında çatışmalara girmişlerdir. Savaş sonunda, Bosna-Hersek Tito Yugoslavyası'nın federal cumhuriyetlerinden birisi olmuştur. Bu federasyon içinde Bosna, ilk başlarda 'Sırp, Hırvat ve Diğerlerinin Devleti' olarak anılsa da, daha sonraları burada önemli bir

¹⁵⁹ Catherina Samary, **Parçalanmış Yugoslavya: Bosna'da Etnik Savaş**, çev. Bülent Tanatar, İstanbul, Yazın Yayıncılık, 1995, s.173.

¹⁶⁰ Klemencic ve Zagar, s.311.

¹⁶¹ Snjezana Buzov, 'The Problem of Muslims in Non-Muslim States of The Balkans: Bosnians, Albanians and Others', **Balkan Currents: Studies in the History, Culture and Society of a Divided Land**, L. A. Tritle (ed.), Los Angeles, The Basil P. Caloyeras Center for Modern Greek Studies, Loyola Marymount University, 1994, s.38.

nüfus oranını oluşturan Müslümanların anayasal hakları da ısrarlı tutumları ve mücadeleleri sonucunda 1974 Anayasası'yla teminat altına alınmıştır.

Tito'nun ölümünden sonra ülkenin sürüklendiği istikrarsızlıktan, etnik dokusu çok karışık olan Bosna-Hersek de büyük oranda etkilenmiş ve daha sonraları bir felakete sürüklenmiştir.

Bosnalı Müslümanlar, Sırp ve Hırvatlar 1990'da kendi milliyetçi partilerini kurmuşlardır. Bosna'da kurulan Sırp ve Hırvat partileri Sırbistan ve Hırvatistan'ın başkentleri olan Belgrat ve Zagreb'deki partilerle sıkı işbirliği içinde çalışmışlardır. 1990'nın sonunda yapılan çok partili seçimlerde, Müslümanların kurmuş olduğu 'Demokratik Eylem Partisi' çoğunluğun oyunu almış, partinin başkanı Alija İzzetbegović Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Aslında bu seçim, bir bakıma Bosna-Hersek'in etnik dokusunu yansıtmış, oyların yüzde 36'sını Müslümanlar, yüzde 30'unu Sırp, yüzde 18'ini ise Hırvatlar almıştır¹⁶².

Üç milliyetçi partinin koalisyon oluşturulmasıyla kurulan hükümet, bu partiler arasında program birliği olmamasından dolayı hiçbir ilerleme kaydedemediği gibi, parti üyeleri arasındaki rekabet, giderek devlet kurumlarına yansımaya başlamıştır. Bosna-Hersek Hükümeti'ni oluşturan milliyetçi partiler arasındaki fikir ayrılıkları, daha sonraları Slovenya ve Hırvatistan'ın federasyondan ayrılmalarına karşı gösterdikleri farklı tepkilerle daha belirgin hale gelmiştir.

Bosna-Hersek Parlamentosu 15 Ekim 1991'de bağımsızlık kararı almıştır. Bu karar 29 Şubat ve 1 Mart 1992'de yapılan referandumlar ile Müslümanların ve Hırvatların büyük çoğunluğu tarafından onaylanmış ve bundan iki gün sonra Parlamento resmen bağımsızlık ilan etmiştir. Buna büyük tepki gösteren Bosnalı Sırp ise 7 Nisan 1992'de 'Bosna Sırp Cumhuriyeti'ni' kurduklarını duyurmuşlardır¹⁶³.

¹⁶² Ivanov, s.87.

¹⁶³ Klemencic ve Zagar, s.313.

Bağımsız Bosna-Hersek Cumhuriyeti, 7 Nisan 1992’de AT ve ABD tarafından tanınmıştır¹⁶⁴. Bosna’nın Birleşmiş Milletlere yaptığı üyelik başvurusu ise 22 Mayıs 1992’de kabul edilmiştir.

Uluslararası politikacıların, Hırvatistan’ın tanınmasının savaşın bitmesine yol açtığı gibi, Bosna’daki çatışmaların da aynı şekilde engellenebileceği umuduna girmeleri bir yanılgı olmuş, Bosna-Hersek Cumhuriyeti’nin tanınmasından çok kısa bir süre sonra, ülkede çok büyük acılara ve kayıplara sebep olan savaşlar başlamıştır. Özellikle ‘Federal Ordu’ tarafından desteklenen Sırpların tarihe ‘Etnik Temizlik’ - Bu ifade İngilizce’ye ve bir çok dile Sırp-Hırvat Dili’nden geçmiştir ve temel amacın yabancı kültürün kökünün kazınmasının olduğu etnik çatışma vahşetini simgelemektedir - diye geçen vahşeti başlatmalarıyla ülkede büyük bir dram yaşanmıştır.

¹⁶⁴ Bağcı, s.103.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI YÖNETİM ALTINDA KOSOVA KRİZİ, AVRUPA BİRLİĞİ VE KOSAVA’NIN NİHAİ STATÜSÜ

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ (AT)’ NİN DIŞ POLİTİKADA KARAR ALMA SÜREÇLERİ

AT, Yugoslavya’daki çatışmaların başladığı ilk yıllarda güçlü ve kararlı bir tepki göstermekten uzak kalmıştır. Bu dış politika zayıflığı birlik üyelerinin tam anlamıyla ortak bir dış politika geliştirememiş olmalarına ve ulusal çıkarları doğrultusunda ayrı tavırlar sergilemelerine bağlanmaktadır.

AT’nin kurucusu olan devletler, İkinci Dünya Savaşı sırasında yerle bir olmuş Avrupa Kıtası’nın yeniden yapılanmasını tamamen barış temellerine oturtmayı amaçlamış ve bunu kendi aralarında sağlamışken, yıllar sonra Balkanlar’da çıkan çatışmalara karşı tepkisizlikleri, büyük eleştirilere maruz kalmalarına neden olmuştur. AT, bu sıralarda uluslararası ortamda itibar kaybına uğramış ve gücü tartışılmaya başlanmıştır.

AT’nin dış politika konusundaki zayıflığı, dış ilişkilerini ilk başlarda ekonomik ağırlıklı bir zeminde yürütmesine bağlanabilir. Bunda, AT ülkelerinin İkinci Dünya Savaşı sonrası nda ‘kuvvet’ kullanma yolunu değil, ‘barış’ temellerine odaklanmayı tercih etmeleri ve bunun için de ‘ekonomik işbirliği’ yolunu seçmeleri etkili olmuştur. Böylece, ilk başlarda AT’nin kendi iç dinamikleri daha çok, ekonomik alanlarda şekillenmiş ve kurucu ülkelerin öncelikli amaçları ekonomik kalkınma olmuştur.

Siyasal dış politika ise, Roma Antlaşması’nın imzalanmasından 1970’li yıllara kadar, Topluluk için üzerinde çok fazla durulan konulardan biri olmamıştır. 1970’te kabul edilen ‘Davignon Raporu’, ‘Avrupa Siyasi İşbirliği’ projesini başlatmıştır. Oybirliği ile karar alan üye ülke dışişleri bakanlarının bir araya gelmesi ile oluşan ‘Avrupa Siyasi İşbirliği’ dış politika konusunda işbirliğinin çekirdeği olarak kabul

edilebilir. Ancak bu işbirliği mekanizmasının Topluluk organlarından tamamen bağımsız olması ve kurucu antlaşmalarda yer almaması ciddi bir sorun olmuştur¹⁶⁵. ‘Avrupa Siyasi İşbirliği’ üye ülkeler arasında dış politika konusunda yalnızca bir istişare mekanizması niteliği taşımaktan ileri gidememiştir¹⁶⁶.

1986 tarihli ‘Tek Avrupa Senedi’, söz konusu işbirliğinin kurumsal hale getirilmesi açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu çerçevede, ‘Avrupa Konseyi’, ‘Dışişleri Bakanları’ ve ‘Siyasi Komite’ düzeyinde, daha ileri boyutta bir siyasi işbirliği mekanizması işlemeye başlamıştır. Buna rağmen, üye ülkeler arasında ortak tutumların benimsenmesi konusunda önemli bir gelişme sağlanamamıştır.

Soğuk Savaş Dönemi’nin ardından Eski Yugoslavya cumhuriyetlerindeki gelişmeler AT/AB için çok önemli bir deneyim olmuştur ve AT/AB’nin dış politika konusunda zayıf kaldığı ve daha ileri adımlar atılmasının gerekliliği somut olarak ortaya çıkmıştır. 1993’te yürürlüğe giren ‘Maastricht Antlaşması’ ile ‘Avrupa Siyasi İşbirliği’, ‘Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası’ (ODGP) haline dönüştürülmüştür. Antlaşmanın İkinci Maddesi’nde, Birliğin amaçlarından birinin özellikle, ortak bir savunmaya doğru gidecek olan ve aşamalı bir şekilde ortak bir savunma politikasının oluşumunu da içeren, ortak bir dışişleri ve güvenlik politikasının oluşturulması yoluyla kimliğini uluslararası düzeyde kabul ettirmek olduğu belirtilmiştir¹⁶⁷.

1 Mayıs 1999’da yürürlüğe giren ‘Amsterdam Antlaşması’yla ‘Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası’nın kapsamı genişletilerek¹⁶⁸ içine ‘Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası’ (OGSP) eklenmiştir. Bu politika kapsamında ‘Acil Müdahale ve Siyasi Planlama Ünitesi’ ile ‘Avrupa Konseyi Yüksek Temsilciliği’ oluşturulmuştur. Böylece, ‘Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası’ alanına giren gelişmeler karşısında, AB Konseyi belirli ‘ortak tutum’ ya da ‘ortak hareket’ kararı

¹⁶⁵ Mehmet Özcan, ‘AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası’, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Turkish Weekly, 2006.

¹⁶⁶ Europa, ‘Activities of the European Union’, **The Common Foreign and Security Policy**, Summaries of Legislation, 2008.

¹⁶⁷ Europa, Activities of the European Union, The Common Foreign and Security Policy, Summaries of Legislation, **Foreign and Security Policy**, 2008.

¹⁶⁸ Council of the European Union, Cologne European Council, 3-4 June 1999, Annex III of the Presidency Conclusions, ‘**Presidency Report on Strengthening of the Common European Policy on Security and Defence**’ 2008.

alabilecektir. Amsterdam Antlaşması'yla getirilen düzenlemeye göre 'ODGP' ile ilgili kararlar yine oybirliği ile alınmakta ancak karara katılmak istemeyen üye devlet çekimser kalabilmektedir. Bu durumda çekimser kalan üye devletin karar aşamasına katılmayışı kararın alınmasına engel olmayacaktır. Çekimser kalan üye devlet ortak hareket alanında yer alıp almayacağına kendisi karar verecektir. Çekimser kalan üye devletlerin oy ağırlığının üçte birden fazla olması durumunda ise alınan karar geçersiz sayılacaktır¹⁶⁹. Böylece, 'ODGP' yine uluslararası düzeyde kalmış, bu politikayı desteklemesi için ihtiyaç duyulan bir savunma gücü de oluşturulamamıştır.

Özellikle Kosova'daki savaş sırasında AB'nin zayıf kalmasının da etkisiyle üye devletlerin ODGP'nin ancak önemli bir savunma gücüyle desteklendiğinde başarılı olabileceğini vurgulamaları sonucunda, Haziran 1999'da düzenlenen 'Köln Zirvesi'nde, 'Petersberg Görevleri'¹⁷⁰ olarak anılan kriz yönetim görevleri OGSP'nin güçlendirilmesi sürecinin merkezine yerleştirilmiştir. Bu görevler insani yardım ve kurtarma; barışı koruma ve barış yapma dahil, kriz yönetiminde muharebe kuvveti görevlerinden oluşmaktadır. Aynı zirvede, AB Konseyi, 'Birliğin askeri güçle desteklenen özerk eylem kapasitesi kazanması ve NATO'nun girişimlerinden bağımsız şekilde uluslararası krizlere müdahale etmeye hazır bulunmasına karar vermiştir¹⁷¹.

Aralık 1999'da gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nin, askeri kabiliyetler konusunda ana hedefin belirlenmesi açısından ayrı bir önemi vardır. Bu çerçevede 2003'e kadar, Petersberg Görevleri'ni yerine getirebilecek 60,000 kişilik 'Acil Müdahale Gücü'nün oluşturulması ve bu gücü altmış gün içinde yerleştirme ve en az bir yıl süreyle tutma yeteneğine ulaşılması yönünde karar alınmıştır.

AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nı değişen dünya düzeni içinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar temelinde oluşturmuş ve geliştirmiştir. Dedeoğlu'nun belirttiği

¹⁶⁹ Özcan, 'AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası', *Turkish Weekly*.

¹⁷⁰ 19 Haziran 1992'de kabul edilen Petersberg Deklarasyonu ile Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) AB'nin savunma unsuru olarak geliştirilmesine karar verilmiş ve görevleri 'Petersberg Görevleri' adı altında tanımlanmıştır.

¹⁷¹ Council of the European Union, 'European Security and Defence Policy', http://ue.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=261&lang=EN (03.02.2010)

gibi, ‘bütünleşme’ yolunda ilerlenip diğer aşamalara geçildiğinde, her aşamaya uygun düşecek yeni anlaşmalar, yeni kurumlar, destekleyici yapılar oluşturulmaktadır¹⁷². Nitekim, dış politika konusunda geçmişteki olumsuz tecrübelerinden ders alan AB, günümüzde çok daha ileri bir noktadadır. Özellikle Batı Balkanlara yönelik olarak başlattığı süreçler hem AB’nin uluslararası gücü, hem de bölge ve Kıta güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Politik yaklaşımların yanında, gerekli ve yerinde kullanılan askeri gücün de etkisi kanıtlanmış olduğundan, AB bu konuda da tedbirli olma yoluna gitmiştir. Ayrıca, ODGP çerçevesinde getirilen yeni düzenlemeler AB’nin NATO’yla sıkı işbirliği içinde hareket etmesini sağlamıştır.

2.2. KÜRESELLEŞEN DÜNYADA AVRUPA BİRLİĞİNİN KONUMU

Küreselleşen dünyada Avrupa Birliği’nin konumuna baktığımızda da birçok çelişik durum ortaya çıkmaktadır. AB, en başta, küreselleşen dünya gerçeğini yansıtan ve onun bölgesel bir uzantısı olan bir yapılanmadır; bu nedenle AB, hem bugünkü küreselleşmeyi temsil eden bir güçtür, hem de küreselleşmeye karşı bir savunma ve de küreselleşmeye karşı bir yanıttır. AB, mal, sermaye, hizmet ve işgücü dolaşımını serbestleştirerek, ticarete korumacı politikalardan vazgeçerek kendi bölgesi için küresel değilse de ‘bölgesel bir ekonomi’ yaratmakta ve sonuç olarak küreselleşmenin önemli bir parçasını temsil etmekte ve onu hızlandırmaktadır. Öte yandan AB, küreselleşmeyi en azından kendi sınırları içinde kendi koyduğu kurallar içinde yaşamaya çalışmakta, örneğin toplumsal öncelik ve seçimlerini göreceli de olsa korumaya çalışmakta ve bu nedenle yine dünyadaki öteki ekonomik güçlerden ayrılmaktadır. Dolayısıyla içinde yaşadığımız süreçte, bir yandan avantajları, öte yandan da zaafiyetleri bulunmaktadır. Bugün AB, ABD ve Japonya olarak öne çıkan üç ekonomik blok arasında kıyasıya bir yarışın sürdüğü çok açık. ABD ve Japonya ile ekonomik performans açısından kıyaslandığında AB için uyarıcı olan bazı göstergeler ortaya konmakta ve bazı politika değişiklikleri istenmektedir. Örneğin AB, gerek rekabet gücü, gerek GSMH’da ve istihdamdaki artış, gerek teknoloji ve bilgi yoğun sektörlerin gelişmesi açısından ABD ve Japonya’dan daha geride

¹⁷² Beril Dedeoğlu, ‘Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birikimler’, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Beril Dedeoğlu (ed.), İstanbul, Boyut Yayınları, 2003, s.17.

görülmektedir. Bunun gibi bilgi teknolojisine yapılan yatırım, bilgi teknolojisinin ürettiği katma değer ve kişi başına düşen araştırma ve geliştirme harcamaları açısından da AB, Japonya'nın ve ABD'nin arkasında kalmaktadır. Bu nedenle birçok AB üyesi ekonomilerini küreselleşmenin getirdiği koşullara göre yeniden yapılandırırken, bir yandan da tüm gelişmiş ülkeler gibi pazarını genişletecek, büyüme hızını arttıracak, rekabet gücünü yükseltecek önlemler ve politikalar da arayışına girmekte. Aslında ekonomik ve parasal birlik de, Doğu'ya doğru genişleme da bu arayışların birer sonucu.

Öte yandan AB'nin küresel düzeyde oynadığı role baktığımızda, bu düzeyde politikaları etkileme gücünün çok kısıtlı olduğunu görüyoruz. AB'nin bir bütün olarak dünya ekonomisi içinde önemli bir yeri olsa da, AB siyasi bir birlik tarafından temsil edilmediğinden ekonomi politika ve kurallarının belirlenmesinde bir rolü yok. Örneğin WB, IMF, gibi uluslararası kuruluşta AB bir siyasi birlik olarak temsil edilmiyor. Yani IMF ve WB içinde AB'nin bir grup olarak oy kullanması mümkün değil; hatta zengin yedi ülke grubunda da, dört AB üyesinin farklı öncelikleri nedeniyle birlikte davranma olasılığı çok düşük. Birçok konuda İngiltere veya İskandinav ülkeleriyle Kıta Avrupası arasında farklı politikaların benimsendiği de görülmektedir.

Küreselleşen piyasa ve yarattığı sorunlar karşısında gerek üye ülkeler arasında, gerek AB'nin farklı kurumları açısından henüz birleşmiş ve netleşmiş bir görüşe sahip çıkıldığını söylemek de çok zor. Örneğin küreselleşmenin dönüştürülebilmesi için, her şeyden önce insan haklarının yalnız temel hak ve özgürlüklerden ibaret olmadığının, bunların ekonomik ve sosyal haklar da dahil olmak üzere birbirinden ayrılamaz bir bütün olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Yani, aynen Avrupa refah devletinin de olduğu gibi, şimdi de insan haklarının bir bütün olarak küresel, bölgesel ve ulusal düzeylerde hayata geçirilmesi gibi bir anlayışa, sosyo-ekonomik hakların tıpkı refah devleti içinde kurumsallaşması gibi bir kurumsallaşmaya ve de bunları kurumsallaştıracak ve hayata geçirecek örgütlenme ve mekanizmalara ihtiyaç var. AB organları arasında bile, küreselleşmeye ve getirdiği sosyal sorunlara da, küreselleşme karşısında AB'nin oynayabileceği rol konusuna

farklı bakıldığını söylemek mümkün. Örneğin Avrupa Parlamentosu sosyal açıdan sorumlu bir küreselleşmeden yana görünmekte, fakat bugün için bunu iş edinecek bir noktaya gelmiş değildir; Avrupa Komisyonu, küresel düzeyde insan haklarını savunurken aslında Avrupa'nın çıkarlarını korumayı öne almaktadır; Avrupa Konseyi toplantılarında zaman zaman bu konuda duyarlılık taşıyan söylemler dile gelse de, bu toplantılardan verimsiz tartışmalardan başka bir sonuç alınamamaktadır. Dolayısıyla AB, en azından şimdilik, küreselleşmenin siyasallaştırılması veya sosyal açıdan daha sorumluluk taşıyan bir küreselleşme yaratılması konusunda etkin bir aktör olmadığı gibi, insan haklarının bütünlüğü, küreselleşmenin sosyal açıdan dönüştürülmesi gibi konularda da istekli ve kararlı bir noktada değil. Dolayısıyla, bu konularda ne ve nasıl yapılacağından önce, ciddi bir niyet sorunu karşımıza çıkmaktadır.¹⁷³

Sonuç olarak, daha dayanışmacı bir dünya hayalini benimsediğimiz ve bu nedenle bugünkü küreselleştirmeyi dönüştürmeyi hedeflediğimizde, Avrupa'nın benimsediği siyasal-toplumsal modeli, insan hakları konusundaki bütüncül yaklaşımı, ekonomi ve siyaseti sentezleyen toplum anlayışı, Avrupa Birliği ve başından buyana geçirdiği aşamalar, AB içinde, sınırlı kalsa da, ekonomik bütünleşmeyi sosyal bütünleşmeye bağlayan anlayış gibi birçok özelliği tartışmak anlamlı görünmektedir. Ancak bu özelliklerin, yarının dünyası için bir umut olup olmayacağını da, hatta önümüzdeki yıllarda Avrupa açısından bile geçerliliklerini sürdürüp sürdüremeyeceklerini de bilmiyoruz. Bu nedenle, AB ve seçimlerinin hem Avrupa hem de dünya açısından önemli sonuçları olacağını söylemekten başka bir şey söylemek mümkün görünmüyor. Kuşkusuz, küresel düzeyde ortaya çıkan eğilimlerin, örneğin küresel bir hukuk ve küresel bir toplum oluşturulması konusundaki arayışların güç kazanması da, AB'nin bu doğrultuda bir rol oynayabilmesi birçok koşula ve uzun bir zamana bağlıdır, yüzlerce engelin varlığından da söz edilebilir. Bu nedenle bu tür iddiaların ve burada kurulan ilişkilerin naifliğini daha baştan kabul etmek gerek. Yine de geleceğin dünyasıyla ilgili olarak ekonomik ve siyasal güçler analizi yapmak yerine, gelecek ve insanlık için, insan ve toplumların ihtiyaçları gibi, bu ihtiyaçların küresel sistemle yakın ilgisi

¹⁷³ Koray, Kalder Konuşma Metni

gibi, yeryüzüne ve insanlığa bütünlükçü bir bakışla bakmak gibi farklı analizlerin önemli olduğunu düşünölmelidir¹⁷⁴.

2.3. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KOMŞULUK POLİTİKASI'NA GENEL BİR BAKIŞ

Avrupa Birliği farklı komşular ile farklı ilişkiler geliştirmiştir. EFTA ölkeleri ile Avrupa Ekonomik Alanı, Aday ölkeler (Hırvatistan, Makedonya, Türkiye), Potansiyel Adaylar (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova ve Sırbistan için istikrar ve birlik süreci) ve güneydeki 10 Akdeniz ölkesi ile kuzeyde Bağımsız Devletler Topluluğu, Moldova, Ukrayna, Rusya (stratejik ortaklık) için Avrupa Komşuluk Politikasını (AKP) geliştirmiştir.

AKP kapsamında değeriendirilen Beyaz Rusya, Ukrayna, Moldova, Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan, Suriye, Filistin, İsrail, Ürdün, Mısır, Libya, Tunus, Cezayir ve Fas gibi ölkelerin bazıları bizim de coğrafi komşularımız. Ancak, AKP kapsamında İran ve Irak yer almıyor. AB, yedi ölkelye 2005 yılında yürürlüğe giren, 3 - 5 yıl süreli aksiyon planları yayımladı (İsrail, Ürdün, Moldova, Fas, Filistin Yönetimi, Tunus ve Ukrayna). Aksiyon Planları, AB ile taraf ölkeler arasında anlaşmaya varılan bir siyasi belge niteliğinde. Bu belgede, AB ile taraf ölkeler arasında, geniş kapsamlı siyasi diyalog süreci, temel özgürlükler, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, demokrasi, ekonomi, ticaret ve pazarın yapısıyla ilgili başlıklar yer alıyor. Ayrıca, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan ile 2006 yılından beri yürürlükte olan AKP Aksiyon Planı mevcuttur. Mısır ile henüz AKP Aksiyon Planı uyarlanamadı. Cezayir ile 2005 yılı sonlarından beri Kurumsal Anlaşma yürürlükte, Belarus, Libya ve Suriye ile yürürlükte herhangi bir anlaşma bulunmamaktadır¹⁷⁵.

AB genişleme sürecine paralel olarak Mart 2003'de 'daha geniş bir Avrupa' konusunda iletişim belgesi ile AKP'nin temelleri atılmıştır. 2004 yılında Komisyon'un Strateji Belgesi'nde, Birliğin insan itibarına saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı temeli üzerine

¹⁷⁴ Meryem Koray, 'Günümüz Dünyasında AB'nin Rolü: Liderlik Değil, 'Modellik' mi?', KALDER Konuşma Metni.

¹⁷⁵ <http://ec.europa.eu/comm/world/enp> (26.12.2009)

kurulduğu, Komşuluk Politikası'nın paylaşılan değerler konusunda üstlendiği taahhütleri geliştirmeye çalıştığı ve bu politika kapsamında komşu ülkelerin pratikte taahhütleri yerine getirmesi ve geliştirmesi için bir fırsat yakaladığı açıkça belirtilmiştir. 12 Mayıs 2004 tarihinde 'AKP Stratejisi Belgesi' hazırlanmıştır. 2004 yılında 10 yeni ülkenin katılımı ve 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya'nın üyelikleri ile AB'nin sınırları ve komşuları da değişmiştir. 2005 yılında ilk 7 ülke için AKP Aksiyon Planı, sonraki 5 ülke için ülke raporu hazırlandı. 2006 yılında diğer 3 ülkenin (pek yakında ele alınacak 5 ülkenin) AKP Aksiyon Planları ve ilk ilerleme raporları hazırlandı. 2007 yılında 2007-2013 bütçesinden 15 milyar €'luk bir bütçe AKP Aksiyon Aracı ile AKP'nin finansal olarak desteklemesi hedeflenmiştir.

AB ve komşularının refahı, güvenlik ve istikrarını sağlayan değerlere önem verilmiştir. Bunun yanında komşu ülkelere ortak tehlikelere karşılık verebilmek için geliştirilmiş bütüncül cevap niteliğinde olan demokratik reformlar (hukukun üstünlüğü, temel haklar), pazar ekonomisi ve sürdürülebilir kalkınma (ticaret, rekabet, enerji, taşımacılık, çevre ve insan ilişkileri) gibi konuları içeren reformlar da bulunmaktadır.

Komşuluk Politikası aracılığı ile AB, liberal, politik ve ekonomik değerleri yaymaya çalışmaktadır. Bu da komşularındaki refah, istikrar, güvenlik ve reform ilerleyişine de katkı sağlayacaktır.

2.4. ESKİ YUGOSLAVYA CUMHURİYETLERİNDEKİ İSTİKRARIN AB AÇISINDAN ÖNEMİ

Balkan Yarımadası'nın stratejik önemi, Avrupa'yı Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Anadolu üzerinden Asya'ya bağlaması ve Karadeniz, Ege Denizi ve Akdeniz'i kontrol edebilen konumundan kaynaklanmaktadır¹⁷⁶. Yarımada Avrupa Kıtası'nın doğuya açılan kapısıdır ve geçmişten günümüze göç, ulaşım, ticaret yollarının geçiş güzergahında bulunmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı Yarımada, tarih boyunca yoğun istilalara uğramış ve göçler almış, bunun doğal sonucu olarak da çeşitli zamanlarda din, mezhep ve etnik köken farklılıklarından kaynaklanan çatışmalara ve

¹⁷⁶ Osman Metin Öztürk, **Türk Dış Politikasında Balkanlar**, Balkan Diplomasisi, Ankara, ASAM Yayınları, 2001, ss.2-3.

savaşlara sahne olmuştur. Balkan Yarımadası'nda bu çatışmaların en yoğun yaşandığı bölge ise 'Eski Yugoslavya' topraklarıdır. Bunun temel nedeni, bu bölgenin etnik dokusundaki çeşitliliğin çok fazla olmasıdır.

AB için Balkan ülkeleri arasında 'Eski Yugoslavya'nın çözülmesiyle kurulan yeni devletlerin, özellikle 'Soğuk Savaş Dönemi' sonrasında geçirdikleri süreçler nedeniyle ayrı bir önemi vardır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi Avrupa'nın güvenliği açısından çok önemli bir gelişme olurken ve o yıllarda ortak bir 'Avrupa Savunma ve Güvenlik Mekanizması'nın oluşturulması yolunda adımlar atılırken, özellikle Yugoslavya cumhuriyetlerinde çıkan krizler ve savaşlar kıta için yeni bir tehdit unsuru haline gelmiştir. AT/AB ülkeleri İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden günümüze kadar barış içinde yaşamışlardır. Bu, Avrupa tarihindeki en uzun barış dönemi olmuştur¹⁷⁷. Ancak, Soğuk Savaş sonrasında girilen yeni dönemde Yugoslav cumhuriyetlerde başlayan istikrarsızlıkların ve güvenlik sorunlarının özellikle bazı sınırdaş AB üyelerine yansması ve hatta sıçraması olasılığı yüksektir. Keza AB üyeleri bu ülkelerle aynı kıtayı paylaşmaktadır ve günümüzde AB üyesi konumunda olan bazı devletlerin Eski Yugoslavya cumhuriyetleri ile tarihi bağları vardır.

Eski Yugoslavya cumhuriyetlerindeki istikrarsızlıkların AB'yi etkileme riski yeni genişleme dalgalarına paralel olarak giderek daha da artmıştır. Örneğin çok yakın zamanda AB üyesi olan Macaristan, Yugoslavya'nın federal yapısını uzun zaman özellikle Voyvodina'da yaşayan Macar azınlık bakımından tatminkar bulsada, 80'lerden sonraki gelişmeler bu azınlığın güvenliğini de tehdit etmiştir. Macaristan, çok güçlü bir milliyetçiliğin hakim olduğu bağımsız bir Sırbistan'da Macar azınlığın durumunun tehlikeye gireceğinden endişe duymuştur. Nitekim, 1988'den sonra, Sırp milliyetçilerinin 'Voyvodina Macarları'na baskısı artmış ve 1991-2 yıllarında 'etnik temizlik' politikası bu halka da uygulanmıştır¹⁷⁸. Dolayısıyla, günümüzde bir AB üyesi olan Macaristan için bu ülkelerdeki gelişmeler önem teşkil etmektedir. Benzer

¹⁷⁷ Edy Korthals Altes, **The Contribution of the EU to Peace and Security in an Unbalanced World**, Pugwash Conferences on Science and World Affairs.

¹⁷⁸ Cviic, (*Remaking the Balkans: 117*).

durumlar Yugoslavya topraklarında yeniden yapılanan ülke sınırlarında kendi etnik kökenlerinden gelen insanların yaşaması ve bu ülkelerden bazıları ile toprak sorunları olmasından dolayı Yunanistan, Bulgaristan, Slovenya ve Türkiye gibi bazı diğer AB üyeleri veya adayları için de geçerlidir. Yakın gelecekte AB içinde yer almaya hazırlanan Bulgaristan'ın uzun zamandan beri Makedonya toprakları üzerinde iddiaları vardır. Aynı şey AB üyesi olan Yunanistan için de geçerlidir. Sonuç olarak, bu ülkelerin çeşitli sebeplerle tarihi hesaplaşmaları yeniden gündeme getirmeleri ve hatta eski Yugoslavya cumhuriyetlerinde çıkan çatışmalara müdahale etmeleri söz konusu olabilir.

Eski Yugoslavya bölgesindeki istikrarsızlığın çok daha ileri boyutlarda etkileri de söz konusudur. Buradaki etnik çatışmaların şekil değiştirerek bir pan-İslamist, pan-Türkist veya pan-Slavist harekete dönüşmesi de olasıdır¹⁷⁹. Keza, İranlı yetkililerin Yugoslavya'daki çatışmalar sırasındaki ifadeleri, Slav Müslümanlara doğrudan askeri müdahale ile yardım etme konusundaki gönüllülüklerini ortaya koymuştur. İranlı Ayetullah Ali Hamaney'in 'Batılı hükümetler Müslümanların katledilmesini durduramazlarsa, bizim Müslüman savaşçılarımızın Sırlara, yaptıklarını ödetmelerine izin vermek zorundadırlar.' şeklindeki sözleri de bunu destekler niteliktedir¹⁸⁰. Batı basını 1992 itibarıyla Bosna'daki Türk, İranlı ve Suudi savaşçıların sayısında artış olduğunu bildirmiştir¹⁸¹. Aynı husus Slavlar açısından da geçerlidir. 'Radio Free Europe'da, Kosova'daki gönüllü Rus askerlerinin varlığının 'Pentagon' tarafından doğrulandığı belirtilmiştir. Rusya'nın Sırbistan'a savaş sırasında verdiği destek Sırların 'Slav' kökenli ve Ortodoks Dini'ne mensup olmalarından kaynaklanmaktadır. Ruslar geçmişte de benzer tavırlar sergilemişler ve Osmanlı yönetimi sırasında Slav Balkan halklarını sürekli kışkırtarak isyanların çıkmasını sağlamışlardır. Sırların 1876'da Osmanlı İmparatorluğu'na savaş açmaları da Rusların kışkırtmaları ile gerçekleşmiş ve hatta Ruslar Türk idaresindeki

¹⁷⁹ W. Kipp Jacob ve L. Thomas Timothy, 'International Ramifications of Yugoslavia's Serial Wars: the Challenge of Ethno-national Conflicts for a Post - Cold-War European Order', **European Security**, Winter 93, Cilt 1, Sayı 4, ss.146-193.

¹⁸⁰ W. Kipp Jacob ve L. Thomas Timothy, 'International Ramifications of Yugoslavia's Serial Wars: the Challenge of Ethno-national Conflicts for a Post Cold War European Order', **European Security**, Winter 93, Cilt 1, sayı 4, **The Kansas City Star**, October 9, 1992.

¹⁸¹ W. Kipp Jacob ve L. Thomas Timothy, 'International Ramifications of Yugoslavia's Serial Wars: the Challenge of Ethno-national Conflicts for a Post - Cold-War, European Order', **European Security**, Winter 93, Cilt 1, sayı 4, **Newsweek**, October 5, 1992.

Slav kardeşlerini kurtarmak için ‘Slavlara Yardım Cemiyeti’ kurmuşlardır. Türklere karşı savaşı Karadağ ve Sırp kuvvetlerinin başkomutanlığına bir Rus general getirilmiştir¹⁸².

Eski Yugoslavya’daki istikrarsızlıklar Türkiye’yi de yakından ilgilendirmektedir. Türkiye, özellikle Bosna-Hersek ve Kosova’da yıllarca devam eden insanlık trajedisi karşısında bu topraklarda yaşayan Türkler ve Müslümanlar açısından büyük endişe duymuştur. Batı Balkanlar’daki istikrarsızlık ve güvenlik sorunları, yakın coğrafi konumu, bölge ülkeleri ile tarihi bağları olması ve bu ülkelerde çok sayıda Türk kökenli vatandaşın yaşaması dolayısıyla Türkiye için de bir tehdit unsuru teşkil etmektedir.

Görüldüğü gibi, Eski Yugoslavya cumhuriyetlerinde çıkan çatışmalar ve savaşlar bu sınırlar içinde kalmayıp, bu ülkelerle çeşitli bağları olan diğer ülkeleri de içine çekme potansiyeline sahiptir. Bu, Avrupa Kıtası ve hatta Dünya güvenliği açısından büyük bir tehdit oluşturmaktadır.

Eski Yugoslavya cumhuriyetlerindeki çatışmaların ve istikrarsızlıkların AB ülkelerine verdiği en büyük zararlardan birisi de bu bölgeden kaçan veya kaçmaya zorlanan mültecilerin kendi topraklarına sığınmalarının yarattığı sosyal ve ekonomik sıkıntılardır. 1994’ün ilk yarısında bu ülkelerden Avrupa ülkelerine çok sayıda insan göç etmiştir¹⁸³. Bu sığınmalar ekonomik yükün yanında, söz konusu ülkelerdeki ırkçılık hareketlerinin de artmasına neden olmuştur.

AB’yi olumsuz etkileyen bir başka faktör ise, bu ülkelerden geçen yolların AB üye ülkelerine bağlanması ve güvenlik sorunlarının ulaştırmaya, dolayısıyla da ülke ekonomilerine zarar vermesidir.

¹⁸² Hans Kohn, **Panislavizm ve Rus Milliyetçiliği**, çev. Agâh Oktay Güner, Ankara, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1991, s.10.

¹⁸³ Williams, M., Allan, **The Balkans: A European challenge’, Reconstructing The Balkans**, Derek Hall and Darrick Danta (eds.), New York, John Wiley and Sons, 1996, s.214.

Eski Yugoslavya cumhuriyetlerinin ekonomilerinin kötüye gitmesi ve yönetimin zayıflamasıyla siyasi ve ekonomik sıkıntıların beraberinde getirdiği kaçakçılık, sınırların/gümrüklerin denetimsizliği ve işsizlik gibi problemler de AB'yi doğrudan etkileyen faktörlerdir. Bölgedeki istikrarsızlık nedeniyle yeterli yatırımların yapılmaması, işsizlik, ekonomik geri kalmışlık gibi nedenler bölgede gayri-meşru faaliyetlerin artmasına neden olmuştur. Bazı yazarlar, on yıl süren savaşların ve istikrarsızlıkların organize suç şebekeleri için mükemmel koşullar oluşturduğunu ve bölgede yerleşen çetelerin insan ticareti, eroin (AB üye ülkelerinde yakalanan eroinin üçte ikisi bu yolla girmektedir) ve sigara kaçakçılığı olaylarına karıştıklarını belirtmektedir¹⁸⁴. Güney Doğu Avrupa bu illegal ürünlerin AB'ye girişinde de transit bölge niteliğini taşımaktadır. Bölge, kadın ticareti; özellikle Afganistan ve Burma'dan gelen eroinin ve bir çok bölgede üretilen sigaranın geçişi; Doğu Avrupa, Rusya ve hatta Güney Amerika'dan gelen silahların Avrupa'ya sokulması için adeta bir sıçrama tahtası niteliğindedir. Göçmenlerin çoğu AB ülkelerine daha çok bu bölgeden girmektedirler¹⁸⁵.

Tüm bu nedenlerle, Eski Yugoslavya cumhuriyetlerinin istikrara kavuşması AB için çok önemlidir. Bu ülkelerin karşılaştığı tüm sıkıntılar AB ülkelerine de yansımakta ve bu ülkelere büyük zararlar vermektedir. AB'nin bu ülkeleri kendi yapılarına entegre etme ve istikrara kavuşturma girişimleri aslında iki taraflı menfaat sağlayacak ve kendi üyelerinin refahına ve güvenliğine de katkı da bulunacaktır.

Dedeoğlu, devletlerin tarihsel, dinsel, kültürel benzerliklerinin bulunması, benzer sosyo-ekonomik evreler geçirmiş olmaları ile rejimlerinin, siyasi sistem ve yapılarının aynı kategorilerde düzenlenmiş olmasının bütünleşme bakımından itici güç oluşturduğunu ifade etmiştir¹⁸⁶. Batı Avrupalı devletlerin AB çatısı altında toplanmalarında, çoğunun benzer yanlarının ağır basmasının rolü büyüktür ve bu bütünleşme Dedeoğlu'nun ifadelerini desteklemektedir. Eski Yugoslavya

¹⁸⁴ Chris Patten, **EU Strategy in the Balkans**, The International Crisis Group, Brussels, 10 July 2001.

¹⁸⁵ Misha Glenny, 'Migration Policies of Western European Governments and the Fight Against Organised Crime in SEE', **Journal of Southeast European and Black Sea Studies**, Cilt 4, Sayı 2, May 2004, s.250.

¹⁸⁶ Beril Dedeoğlu, 'Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birikimler', **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Beril Dedeoğlu (ed.), İstanbul, Boyut Yayınları, 2003, s.18.

cumhuriyetlerinin ise bu devletlerin çoğundan farklı süreçler geçirmiş olmaları bu ülkelerle uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır. Ancak, geçmişlerinde Batı Avrupalı devletlerden farklı siyasi, sosyal ve ekonomik süreçler geçirmiş olan bir çok ülkenin aradaki açıkları kapatarak günümüzde AB üyesi olmaları Eski Yugoslavya cumhuriyetleri için de önemli bir örnek teşkil etmektedir. Eski Yugoslavya cumhuriyetlerine özgü en büyük sorun, bu ülkelerin çoğunun etnik doku bakımından çok karışık olmalarıdır. Ancak, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlık hakları gibi AB normlarının gerçek anlamda benimsenip bu ülkelerde yerleştiği ve sosyo-ekonomik problemler çözüme kavuştuğu zaman bu ülkelerin de AB içinde yer almaları hayal değildir. Nitekim bu cumhuriyetler AB'nin 'Feira Zirvesi'nde 'potansiyel adaylar' ilan edilmişlerdir ve bu ülkelerin tam üyeliğe hazırlanmaları için bir takım süreçler başlatılmıştır.

Soğuk Savaş Dönemi'nin bitiminden günümüze kadarki süreçte gelinen noktada bir değerlendirme yapılacak olursa, Eski Yugoslavya cumhuriyetlerinde çok önemli adımların atılarak olumlu gelişmelerin kaydedildiği ve bunda AB'nin önemli rolü olduğu söylenebilir. Chris Patten, 'AB haritası Batı Balkan ülkeleri olmadan tamamlanmış sayılamaz. AB bu ülkelerin üyeliğe hazırlanmaları için elinden geleni yapacaktır ve bizim arzumuz, bir gün bu ülkelerin üyeliğinin gerçekleştiğini görmektir'¹⁸⁷ ve 'Balkanlar Avrupa'nın bir parçasıdır. Bizler aynı gemideyiz. Geçmişimiz ve geleceğimiz birbirine bağlıdır'¹⁸⁸ ifadeleriyle bölgenin AB açısından önemini vurgulamıştır.

Soğuk Savaşın sona ermesini takiben Yugoslavya'nın dağılması ve altı cumhuriyetten dördünün bağımsızlıklarını ilan etmeleri 90'lı yılların başından itibaren Balkanları yoğun ihtilafların ve büyük çatışmaların yaşandığı bir bölge haline getirdi. Bölgedeki kaosu giderek etnik kıyımlara ve toplu sürgünlere dönüşmesi uluslararası toplumun bölgeye insani amaçlarla müdahalesini zorunlu kılmıştır. 1995'de Bosna-Hersek 1999'da da Kosova müdahalelerinden sonra bu

¹⁸⁷ Europa, European Commission, External Relations, European Union in the World, 'European Commission Proposes New European Integration Partnerships for the Western Balkans', IP/03/721-Brussels.

¹⁸⁸ Chris Patten, 'EU Strategy in the Balkans', **The International Crisis Group**, Brussels, 10 July 2001.

topraklarda Birleşmiş Milletler'in uluslar arası himaye yönetimleri (international protectorate) kurulmuştur. 2001 tarihinde Makedonya'da hükümet ile Arnavut güçleri arasında çıkan çatışmalar yine Batı'nın müdahalesi ile bastırılabilmiş ve bu ülkede de Ohri Antlaşması ile bir reform süreci başlamıştır.

Bölgede halen mülteciler sorunu, ekonomik sıkıntılar, etnik milliyetçilik ve bazı sınır ihtilafları konularına çözüm getirilebilmiş değildir Ancak Balkanlar'daki durumun 1990'lı yıllara göre oldukça iyi olduğu söylenebilir. Çatışmalar durmuştur, bölgedeki tüm devletlerde seçilmiş hükümetler görevdedir, bu hükümetler daha az veya daha fazla bir güçle reform süreçlerini takip etmekte ve genelde Avrupa yanlısı bir eğilim sergilemektedirler.

Bölgenin normale dönüş sürecinde yaşadığı çeşitli sıkıntıları ve eski sorunlardan kaynaklanan yeni ihtilafları bir tarafa bıraktığımızda Balkanlara istikararı getiren önemli bir unsurun bölge ülkelerine bir Avrupa perspektifi sunulması olduğunu söyleyebiliriz. Avrupa Birliği Batı Balkanlar veya Güneydoğu Avrupa olarak tanımladığı 5 ülke ile (Arnavutluk, Bosna - Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan - Karadağ) İstikrar ve Katılım Süreci (SAP) başlatmıştır¹⁸⁹. Bu süreç, Avrupa Birliği ve beş katılımcı devlet arasında bireysel anlaşmaları, Yeniden Yapılanma, Gelişim ve İstikrar için Toplumsal Yardım programı vasıtasıyla mali desteği, AB'nin alacağı ticari tedbirleri ve her alanda bölgesel iş birliğini beraberinde getirmektedir.

Avrupa Birliği 2014'e kadar Balkanlar'la entegrasyona gitmeyi planlamıştır. Balkanlar coğrafyasına dahil olan ancak eski Yugoslavya coğrafyasından farklı kefiye koyulan Bulgaristan ve Romanya ile üyelik imzalanmış ve bu ülkelerin 2007'de tam üye olmaları sağlanmıştır. Hırvatistan ve yine bölge ülkesi olan Türkiye'nin aday ülke statüleri resmileşmiştir. 2014 yılını olası bir tarih olarak ele aldığımızda 10 yıl içinde her altı kişiden birinin Müslüman olduğu, 35 üyeli 600 milyon nüfuslu bir Avrupa Birliği'nin ortaya çıkabileceği gözlemlenmektedir.

¹⁸⁹ Stabilization and Association Process,
http://europa.eu.int/comm/external_relations/sec/actions/sap.htm

2.5. YUGOSLAVYA’NIN DAĞILMASI VE AVRUPA BİRLİĞİ (AT): BADINTER KOMİSYONU

1989–91 yılları arasında, Yugoslavya Krizi su yüzüne çıkarken; Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği olma yolunda ekonomik ve siyasal bütünleşmesini bir adım ileri götürmekle meşguldü. Kamuoyuna dünyanın harikası ve hatta kurtuluşu olaraklanse edilen Avrupa Birliği projesi eski doğu bloğu ülkelerini Brüksel yörüngesine girmek için çekiyordu. Yugoslavya Avrupa Birliği üyesi Yunanistan ile Birliğin geri kalan ülkeleri arasında kara bağlantısını sağlayacak konumda olduğu için öncelikli aday olarak düşünülebilirdi. Ancak Yugoslavya’nın bütünleşmeye yönelik bir programı yoktu. AB üyeliği yolundaki tek pratik politika Yugoslavya Başbakanı Ante Markoviç’in IMF önerisi olarak uyguladığı kemer sıkma politikasıydı. Bu politika federal bütçeyi ve kamu harcamalarını azaltarak federal hükümetin nüfuzunu kesin bir şekilde azaltıyor, siyasi idarenin cumhuriyetlerdeki hükümetler tarafından ele alınmasını hızlandırıyordu. Slovenler ve Hırvatlar bu noktada diğerlerini beklemeden ve Yugoslavya’nın geri kalanıyla bağlarını kopararak öteki cumhuriyetlerden önce Avrupa Birliği’ne girme şansları olduğunu fark ettiler. Böylelikle Avrupa Topluluğu kendi sorunlarıyla uğraşırken Yugoslavya’yı görmedi; Üyelik vaadiyle ve benzeri politikalarla önleyebileceği bir savaşı engellemedi; bilakis savaşın çıkmasının sebeplerinden biri oldu.

AT tarafından oluşturulan Badinter Tahkim Komisyonu, gerçek amacı Almanya’nın Yugoslavya’nın parçalanması yönündeki talebine Avrupa Birliği’nin göstereceği oportünist kabule yasal bir açıklama getirmektir. Adına rağmen komisyon hiçbir zaman çatışan taraflar arasında tahkim görevi üstlenmedi. Bunun yerine, AT bakanlarından oluşan yürütme yetkisi dışında yasal dayanağı olmayan komisyon, Yugoslavya sorunun çözümünde yasal argümanların temelini oluşturan görüşler yayımladı. Aralık 1991 ve Temmuz 1992 arasında yayınlanan ön görüşünde yeni bir belirsiz içtihadın oluşmasına katkıda bulundu. Bu içtihat bağlamında; öznel ahlaki kriterler, eski ülkelerin yıkılmasını ve yenilerinin tanınmasını haklı çıkaracak şekilde kullanılabiliyordu.

16 Aralık 1991’de AT tarafından yapılan açıklamada bazı şartların yerine getirilmesi halinde, Yugoslavya’dan ayrılan cumhuriyetlerin 1992’nin ocak ayından itibaren tanınabileceği belirtilmiştir. Fransız Anayasa Hukuku uzmanı Robert Badinter başkanlığında kurulan ‘Badinter Komisyonu’ cumhuriyetlerin tanınma şartlarını belirlemiştir. Komisyonun görevi; bağımsızlıklarını ilan eden cumhuriyetlerin ekonomik durumlarını, insan hakları ve demokrasi alanlarındaki ilerlemelerini saptama ve rapor hazırlamak olarak belirlenmiştir¹⁹⁰.

Badinter komisyonu AT’ye üye devletleri ciddi sorumluluklarından kurtarıncasına öteki devletlerce tanınmanın sadece beyanatta kalacağını açıkladı. Gerçekte, devletlerin tanınması önemli bir konuydu ve önemli olaylarda büyük etkileri olacaktı. Ayrılıkçı devletlerin tanınması savaşı durdurmaya değil, bir iç savaşı uluslararası soruna dönüştürmeye ve uluslararası müdahaleye olanak sağlamaya yönelikti. Böylelikle uzlaşma yolları kapanmış ve çatışmalar daha da kutuplaşmıştır¹⁹¹.

Belgrad hükümetinin öne sürdüğü hukuki yaklaşım ise Yugoslavya’yı oluşturan halkların ayrılma sürecinde de hak sahibi oldukları yani ayrılmanın Yugoslavya’yı oluşturan cumhuriyetlerin sınırlarına göre değil halkların yaşadıkları bölgelere göre gerçekleştirilmesi idi.

Yugoslavya’nın dağılma sürecinin hukuki boyutunu görmezden gelen komisyon, 29 Kasım 1991’de YFSC’nin ölüm fermanı anlamına gelen YFSC’nin bir dağılma sürecinde olduğu anlamına gelen ilk görüşünü yayınladı.

Bu benzeri olmayan beyanatın anlamı Yugoslavya’nın yasal statüsünün kabul edilmediği ve ölmek üzere olduğu; ülkeden kalan parçaların hak talep edenler tarafından olabildiğince çok alınmasının tavsiye edilmesidir.

Badinter Komisyonu’nun Sırbistan ve budanmış Yugoslavya üzerindeki etkileri muazzamdı. Batı Yugoslavya’yı ‘eski’ sıfatını kullanmadan anmayı tabu addediyor,

¹⁹⁰ Ülger, Ortadoğu Sorunu:5.

¹⁹¹ Johnstone, ss.55-56.

Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'ni tanımıyor ve onu eski YFSC'nin varisi kabul etmiyordu.

16-17 Aralık 1991'de 'Badinter Komisyonu' tarafından hazırlanan raporda Yugoslavya'nın dağılma sürecinde olduğunu belirtilerek insan hakları, demokrasi ve azınlıkların korunması yolunda belirli kriterlerin sağlanması koşuluyla bağımsızlıklarını ilan eden cumhuriyetlerin tanınacağı duyurulmuştur. Bu kriterlere sadece Makedonya ve Slovenya uyum sağlamış ve AT Komisyonu bu cumhuriyetlerin tanınmasını önermiştir. Slovenya ve Hırvatistan'ın -Hırvatistan'ın bağımsızlık koşullarına tam olarak uyum sağlayamamış olmasına rağmen bağımsızlıkları 15 Ocak 1992'de AT tarafından tanınmış¹⁹² ve böylece Yugoslavya'nın varlığı resmen sona ermiştir¹⁹³. Bundan üç ay sonra ABD de AT'nin yolundan giderek Slovenya, Hırvatistan ve Bosna'nın bağımsızlıklarını tanımıştır. Bu gelişme, ABD'nin 'Yugoslavya Politikası'nda meydana gelen büyük bir değişiklik olarak değerlendirilebilir. Zira, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık sinyalleri vermelerinden yalnızca on ay önce zamanın ABD Dışişleri Bakanı James Baker, Belgrat'a yaptığı ziyarette, ABD'nin Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını hiçbir şekilde tanımayacağını duyurmuştur¹⁹⁴. ABD'nin bu konuda AT'nin yolundan gitmesi bir bakıma bölgede gelecekte yapacakları işbirliğinin başlangıcı olarak nitelendirilebilir.

6 Nisan 1992'de Müslüman yönetimindeki Bosna-Hersek Cumhuriyeti de AT tarafından tanınmış, ancak, aynı gün Sırp'lar Bosna'ya saldırmıştır. Almanya, tanınmanın Sırp saldırılarını sona erdireceği görüşünü savunmuş olsa da, tanıma kararının ardından Yugoslavya'daki çatışmaların şiddeti daha da artmıştır.

Makedonya'nın tanınmasında ise, Badinter Komisyonu kriterlerine uyum sağlamış ve AT Komisyonu'nun bu cumhuriyetin de tanınmasını önermiş olmasına rağmen, Yunanistan'ın itirazı nedeniyle gecikme olmuştur. Makedonya'nın bir

¹⁹²Friedman, Francine, **Bosnia and Herzegovina: A Polity on the Brink**, London, Routledge, 2004, s.40.

¹⁹³ Bernnet, Christopher, **Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences**, London, Hurst and Company, 1995, s.1.

¹⁹⁴ Bernnet, Yugoslavia's ..., s.2.

Yunan ülkesi, Makedonların ise Yunan kökenli olduklarını iddia eden Yunanistan bu ülkenin bağımsızlığını ilan etmesinden dolayı endişeye kapılmıştır. Yunanistan ‘Makedonya’ isminin kullanılmasına karşı olduğundan isim değişikliği talep etmiş ve bu yeni bağımsız cumhuriyetin kendisinden toprak talep etmeyeceğini garantilemesini istemiştir. Makedonya’nın taleplerini yerine getirmemesi üzerine Yunanistan bu ülkeye bir süre ekonomik yaptırımlar uygulamıştır. Ancak daha sonra BM duruma el koymuş ve Yunan ve Makedon Cumhurbaşkanı New York’da bir araya gelerek bir anlaşma imzalamışlardır¹⁹⁵. Makedonya, ‘Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti’ (geçici olarak)¹⁹⁶ diye anılmayı ve Yunanistan’dan hiçbir şekilde toprak talep etmeyeceğini de resmi olarak duyurmuştur. Yunanistan ise ülkeye karşı uyguladığı ambargoya son vermiştir¹⁹⁷.

Yunanistan Yugoslavya krizinin başından beri sürekli olarak Sırbistan’ı destekler bir tutum sergilemiştir. Yunanistan, Almanya’nın tersine, Yugoslavya’nın dağılmasına karşı çıkmış ve Sırlar’ın Yugoslavya’yı bir arada tutarak, kendi yönetimleri altına alma fikrini desteklemiştir. Bunda, Sırlarla olan tarihi bağların etkisi büyüktür. Zira Sırlar da Yunan halkı ile aynı dine mensuptur ve benzer kültürel değerlere sahiptir. Yunanistan, daha da ileri giderek Sırlara karşı uygulanan ambargoyu delmiş ve bu cumhuriyete ağır silahlar da dahil olmak üzere, önemli miktarlarda malzeme sevkıyatında bulunmuştur. Ancak, daha sonraki gelişmeler paralelinde Yunanistan da diğer AT üyeleri ile ortak hareket etmeye başlamıştır.

Sırp ve Karadağlı temsilciler AT’nin ve bazı ülkelerin Karadağ’ın bağımsızlığına karşı çıkmaları ve bu konuda ısrarlı tutum sergilemeleri üzerine, (bunun daha fazla ayrılmalara ve çatışmalara yol açabileceği endişesi yüzünden) federal birliğin yeniden kurulması yolunda Mart 2002’de bir karar almışlar ve 14 Mart 2002’de AT Yüksek Temsilcisi Javier Solana nezaretinde ‘Belgrat Anlaşması’ imzalanmıştır. Bu anlaşma doğrultusunda hazırlanıp Sırp ve Karadağ parlamentoları tarafından onaylanan ‘Anayasal Sözleşme’ 4 Şubat 2003’de yürürlüğe girmiş,

¹⁹⁵ Klemencic ve Zagar, , s.359.

¹⁹⁶ Ancak daha sonra Makedonya’nın ismi konusunda Yunanistan’ın huzursuzluğu devam etmiş ve uygun bir isim bulunamaması Yunanistan’ın hem iç politikasında hem de uluslararası ilişkilerinde krizlere neden olmuştur.

¹⁹⁷ Williams, s.219.

‘Federal Yugoslavya Cumhuriyeti’, ‘Sırbistan ve Karadağ’ adını almıştır. Yeni düzenlemeye göre, iki cumhuriyetin ortak bir dışışleri ve savunma politikası olsa da, para birimleri ve gümrük mevzuatları ayrıdır. Ayrıca, üç yıl sonra, her iki cumhuriyetin de birlikten ayrılma hakkı olacaktır.

2.6. KOSOVA KRİZİNİN YÖNETİLMESİ VE ULUSLARARASI BİR AKTÖR OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ’NİN DURUMU

2.6.1. Dayton Anlaşması İle Başlayan Süreçte Kosova Sorunu

1995 yılına gelindiğinde Yugoslavya artık resmi olarak dağılmış, ancak ülkenin pek çok yerinde etnik çatışmalar azalmakla beraber devam etmiştir. Söz konusu bölgeler, BM askerleri tarafından kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Kosova’da da gerginlik doksanlı yıllarda yükselmiştir bu durumun nedenleri çok çeşitlidir. Öncelikle hükümet diğer bölgelerdeki sorunlar nedeniyle zayıflamakla birlikte Kosova ile ilgili herhangi bir karar almamıştır. Daha önce bölge üzerinde getirilen tüm kısıtlamalar devam etmiş, söz konusu kısıtlamalara karşın Arnavutların kurmuş olduğu sistem ayakta kalmıştır. Bu sistemde Sırlar ve diğer azınlıklar ayrımcılığa uğramışlar ve kendilerini çok güvende hissetmemişlerdir. Bunlardan başka, özellikle dağılma ile birlikte ülkenin ekonomik durumu daha da kötüleşmiş ve elbette bu durum tüm az gelişmiş bölgeleri olduğu gibi Kosova’yı da çok etkilemiştir¹⁹⁸.

Bölgeyi ayakta tutan en önemli nokta, Arnavutların haklarını geri almak için silahlı bir mücadele yöntemini benimsememiş olması ve bu nedenle çatışmaların yaşanmaması olmuştur. Arnavutların genelinde bu eğilim sürmesine rağmen aynı dönemlerde, çeşitli politik kökenlerden gelmiş olan radikal milliyetçi Arnavutlar tarafından Kosova Kurtuluş Ordusu (KKO) adı verilen bir örgüt kurulmuştur. Kuruluşundaki dağınık yapı nedeniyle tam olarak ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmeyen örgüt, Arnavutların benimsediği bu yöntemle seslerini

¹⁹⁸ Roland Dannreuther, ‘*War in Kosovo: History Development and Aftermath*’, **Kosovo: Perceptions of War and Its Aftermath** (der. Mary Buckley, Sally Cumming), Australian Publications, 2002, ss.12-29.

duyuramayacaklarını ileri sürerek silahlı mücadele için propaganda yapmaya başlamıştır¹⁹⁹.

İlk eylemlerine 1993 yılında başlayan KKO bu eylemiyle üç Sırp polisinin ölümüne ve beşinin de yaralanmasına sebep olmuştur. Örgütün eylemleri genel olarak Sırp polis kuvvetlerini ve Sırplarla yakın ilişkileri olan Arnavutları hedef alır nitelikte olmuştur. Bu eylemler 1995 yılına kadar ufak çapta ve yalnızca belli kişilere yönelik olarak kalsa da istikrarlı şekilde devam etmiştir²⁰⁰.

1995 yılında Dayton Barış Anlaşmaları için görüşmeler yapılırken Kosovalı Arnavutlar, Rugova'nın batı ülkeleri ve özellikle ABD ile kurmuş olduğu ilişkiler buna ek olarak barışçıl bir mücadele yöntemi benimsemiş olmaları nedeniyle kendi sorunlarının da mutlaka gündeme getirileceğine ve batıdan yardım alarak sorunlarını çözüme ulaştıracaklarına inanmışlardır. Ancak Miloseviç'le yapılan anlaşmaya Kosova ile ilgili bir madde eklenmesi halinde anlaşmanın sonuçlandırılmayacak olması ihtimali ABD'nin ve diğer batı ülkelerinin Kosova sorununu ihmal etmesine veya en azından ertelemesine neden olmuştur²⁰¹.

Kosova Arnavutları için Dayton Barış Antlaşması bir dönüm noktası olmuştur. Sorunların burada ele alınmaması Arnavutlar arasında büyük bir hayal kırıklığı yaratmış ve artık pasif direnişlerinin bir sonuca varmayacağını düşünmeye başlamışlardır²⁰². Bu da KKO'nun halktan destek alarak daha geniş çaplı bir harekete geçmesi için uygun bir ortam hazırlamıştır. Nitekim, KKO, Dayton Barış Anlaşması'nın hemen ardından silahlı mücadele olmaksızın amaçlarına ulaşmanın mümkün olmayacağını ilan etmiş ve eylemlerini hızlandırmaya ve güvenlik güçlerinin yanı sıra artık sivilleri de hedef almaya başlamıştır²⁰³.

¹⁹⁹ Tim Judah, 'A History of the Kosovo Liberation Army', **Kosovo: Contending Voices on Balkan Interventions** (der. William Joseph Buckley), Michigan, Cambridge Press, 2000

²⁰⁰ Chris Hedges, 'Kosovo's Next Masters?', **Foreign Affairs**, Vol. 78, No: 3, 1999, ss.25- 29.

²⁰¹ Michael Mcgwire, **Why did we bomb Belgrade?**, International Affairs , 76/1, 2000, s.5.

²⁰² Marc, Weller, **The Rambouillet Conference on Kosovo**, International Affairs, 75/2, 1999, s.218.

²⁰³ Mcgwire, s.6.

KKO genel olarak, Tito döneminde düşüncelerinden dolayı hapiste yatmış milliyetçi Arnavutların kurduğu bir ekip olarak ortaya çıkmıştır. Ekip düzenli şekilde örgütlenememiş, liderler bile örgüt elemanlarını tam olarak tanıyamamış ve yönlendirememiştir. Örgütün düzenli, organize bir gerilla mücadelesi yaratmaya hazırlandığı dönemde Arnavutluk'ta çeşitli ayaklanmalar yaşanmış ve bu ayaklanmalarda devlete ait silah depoları yağmalanmıştır. Yağmalanan silahlar KKO'ya silah sağlanması amacıyla kaçırılarak Kosova'ya getirilmiş, bunun üzerine silah fiyatları çok ciddi şekilde düşmüştür²⁰⁴. Bu dönemde silahlanan tüm Arnavut milliyetçileri Kosova Kurtuluş Ordusu adına hareket etmeye başlamış, bu nedenle örgütün organize olması imkansız hale geldi ve hareket bir şekilde kendi başına ilerlemiştir.

1990'ların sonuna kadar KKO'nun eylemleri artarak devam etmiş ve eylemler başarıya ulaştıkça destek de artmıştır. 1996'da örgüt büyük çaplı bombalı eylemlere de adını duyurmaya başlayınca Sırp Hükümeti tarafından terörist örgüt ilan edilmiştir. Terörist örgüt ilan edilmesinin ardından Sırp güçleri de Kosova'daki baskıyı arttırmış ve örgüt ile bir mücadeleye girmişlerdir²⁰⁵.

1997 yılında KKO neredeyse bölgenin %30'unda etkin hale gelmiştir. KKO, bu dönemde bölgede azınlıkları temsil eden tüm siyasi partileri çalışmalarından alıkoymaya çalışmıştır. 1997 yılının sonlarına doğru örgüt Rugova Hükümetini ve Kosova parlamentosunu tanımadığını ve bu yöntemle hiçbir yere varılamayacağını açıklayarak tüm halkı silahlı mücadeleye çağırmıştır²⁰⁶. 1997 yılı boyunca, Sırp kuvvetleri ile KKO arasında yaşanan çatışmalarda 1700 KKO militanı, 180 Sırp polisi ve 120 Sırp askeri, 800 sivil öldürülmüş, 200000 kişi ise evlerinden ayrılmak zorunda bırakılmıştır²⁰⁷.

²⁰⁴ Albania, http://en.wikipedia.org/wiki/Albania#The_Fall_of_Communism_and_Democratic_Albania (29.12.2009).

²⁰⁵ <http://www.fas.org/irp/world/para/kla.htm>. (02.01.2010).

²⁰⁶ Mcgwire, ss.4-5.

²⁰⁷ Regis Debray, **Bir Gezginin Cumhurbaşkanı Açık Mektup**, NATO'nun Balkan Seferi (der. Tarık Ali), İstanbul, Om Yayınları, 2001, s.435.

KKO'nun, Arnavutları silahlı çatışmaya yöneltmesi bölgede daha önceki yıllarda devam eden sistemi işlemez hale getirmiştir. Barış yanlısı Arnavutların, Sırp'ların ve diğer azınlıkların can güvenliği örgüt tarafından tehdit edilirken; örgütün tavrı nedeniyle bölgedeki tüm Arnavutlar da Sırp kolluk kuvvetlerinin hedefi haline gelmiştir.

2.6.2. Sanu Genelgesi

Kosova'da artan Arnavut ulusçuluğu Sırp'lar ve Arnavutlar arasında etnik bir gerilime yol açmıştır. Bu gergin ortamda, Sırbistan Bilim ve Sanat Akademisi'nin (SANU, Sırpça baş harflerden oluşan kısaltma) 16 üyesi 1985'te 'SANU Genelgesi' olarak bilinen bir taslak belge çıkarmışlar ve bu belge 1986'da kamuoyuna yansımıştır. SANU Genelgesi'nde, Yugoslavya'da Sırp'ların karşılaştığı politik zorluklar ve Tito'nun Sırbistan'ın iktidarını 'kasıtlı' olarak engellediği dile getirilmiş; Sırp toprakları dışında kalan Sırp'ların karşılaştığı sorunlar üzerine odaklanılmıştır²⁰⁸.

Bu Genelge'de, Kosova'nın Sırbistan'ın eyaleti olduğu ve bu eyaletinin 1981 baharından beri süren 'topyekun bir savaşta', 'fiziksel, politik, hukuki ve kültürel soykırıma' maruz kaldığı iddia edilerek, Kosova'ya özel bir önem verilmiştir. Genelge, 1986'da Kosova'nın otonom statüsünü, Sırp'ların 1804'de Osmanlılardan bağımsızlığını kazandığı tarihten sonraki süreçteki 'Sırp'ların en büyük tarihi yenilgisi' olarak tanımlamış; böylece Kosova'nın özerk statüsünü, Nazi işgalinden de kötü bir durum olarak sıralama yoluna gitmiştir²⁰⁹.

Genelgenin yazarları, 200.000 Sırp'ın Kosova'nın dışına çıkarıldığını ve eğer bu durum radikal önlemlerle değiştirilmezse, 'Kosova'da hiçbir Sırp'ın kalmayacağını' iddia etmişlerdir. SANU Genelgesi Sırp'ların bölge üzerindeki Büyük Sırbistan emellerini ortaya koyan önemli bir belge olma özelliği göstermektedir.

²⁰⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War (02.02.2010).

²⁰⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War (02.02.2010).

2.7. KOSOVA'DA ASKERİ MÜDAHALEYE YOL AÇAN İNSAN HAKLARI İHLALLERİ

NATO üyesi Devletlerin hükümetleri askeri müdahaleye karar vermeden önceki yakın süreçte, sadece Mart 1998 ve Mart 1999 arasında, yaklaşık 2000 kişi Sırp yönetimine ait polisler tarafından öldürülmüştür. 1998 yazında çeyrek milyon insan evleri, kasabaları ve tarlaları Sırp'lar tarafından yok edilerek yaşadıkları yerlerden sürülmüşlerdir. Ocak 1999'da Racak Kasabasında 40 kişi katledilmiş ve bu katliama ait deliller BM insani yardım ekipleri tarafından bulunmuştur²¹⁰.

1998 yılında, Sırp asker ve polisleri ile Kosova Arnavutları arasındaki çatışmalar 1500 Kosovalının ölümü ile sonuçlanırken, yaklaşık 400.000 kişi mülteci konumuna düşmüştür. Nisan 1999'un başında, BMMYK tahminlerine göre, etnik temizlik süreci sonucunda 226.000 mülteci Arnavutluk'a, 125.000 mülteci Makedonya'ya ve 33.000 mülteci de Karadağ'a göç etmiştir. Mayıs itibarıyla 1,5 milyon kişi, yani Kosova nüfusunun %90'ı yerlerinden çıkarılmış, ve 225.000 Kosovalı kaybolmuş ve 5000 kişi de öldürülmüştür²¹¹.

Bölgedeki insan hakları ihlallerine son vermek üzere BM Güvenlik Konseyi kararlarına ve uluslararası toplumun diğer üyelerinin çağrılarına rağmen FYC yetkilileri, Kosova'daki etnik-ayrılıkçı teröristlerin Sırp'lara karşı insan hakları ihlalleri yaptığını iddia ederek²¹² bölgedeki insani soruna karşı yürütülen çözüm arayışlarına karşı yapıcı eylemlerde bulunmamıştır.

2.7.1. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı İle Kuvvet Kullanımı

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın, 24. maddesi Örgütün barış ve güvenliğin tehlikeye düştüğü durumlarda daha hızlı ve etkin hareket edebilmesini sağlamak için GK'ni uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda üyeler adına hareket

²¹⁰ <http://www.nato.int/kosovo/history.htm> (04.01.2010).

²¹¹ <http://www.nato.int/kosovo/history.htm> (04.01.2010).

²¹² Carman Neustaedter, **State Sovereignty vs. Humanitarian Intervention: The NATO - Kosovo Conflict**, November 2000, <http://pages.cpsc.ucalgary.ca/~carman/courses/kosovo.html>

etmeye yetkili ve görevli kılmıştır. GK bu konudaki yetkilerini kullanırken Antlaşmanın ilgili maddelerine uygun, BM'nin amaç ve ilkeleriyle uyumlu hareket etmekle yükümlüdür²¹³.

GK'nin bu yetkileri ile ilgili düzenlemeler yoğun olarak Antlaşmanın VII. Bölümünde düzenlenmiştir. 39. maddeye göre GK barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptarsa uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur. Böylece 39. madde GK'ni hem barış ve güvenliğin tehdit altında olduğunu saptamak hem de bunun için gerekli tedbirleri almakla yetkilendirmiştir. Son cümle ile de 41 ve 42. maddelere atıfta bulunarak bu tedbirlerin niteliğinin de Antlaşma ile belirlendiğini açıkça belirtmiştir²¹⁴.

40. madde diğer maddelere dayanarak alınacak tedbirlerin kararlaştırılmasından önce durumun ağırlaşmasını engellemek amacıyla çeşitli tedbirler alabileceğini ve devletlerin bu tedbirlere uymak zorunda olduğunu belirtir. Hemen arkasından 41. maddede ise GK'nin silahlı kuvvet kullanımına başvurmadan önce alabileceği tedbirler yer almaktadır. Bunlar tahdidi olmaksızın ekonomik ambargo, diplomatik ilişkilerin kesilmesi, iletişim araçlarının kesintiye uğratılması olarak sayılmıştır. Eğer bu önlemler de yetersiz kalırsa veya bu önlemlerin yetersiz kalacağı kanısına varılırsa, o zaman GK, söz konusu maddede öngörüldüğü üzere uluslararası barış ve güvenlik ortamının korunması veya yeniden tesisi için kara, hava veya deniz kuvvetleriyle her çeşit eylemde bulunabilir. Söz konusu eylemler üyeler eliyle yapılacak çeşitli operasyonları da içine almaktadır²¹⁵.

Antlaşmanın 43. maddesi ve devamındaki maddeler ise bu kuvvet kullanımının ne şekilde yapılacağına dair hükümler içermektedirler. Öncelikle her ülke ile GK arasında çeşitli özel anlaşmalar yapılacağı ve bütün üyelerin bu anlaşmalar çerçevesinde GK'ne gerektiğinde geçit hakkı dahil olmak üzere her çeşit

²¹³ Charles Chaumont, (çev. Radi Başgut) , **Birleşmiş Milletler**, İstanbul İletişim Yayınları, 1995, s.26.

²¹⁴ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri III**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1997, ss.216-217.

²¹⁵ David Vesel, 'The Lonely Pragmatist: Humanitarian Intervention in an Imperfect World', **Brigham Young University Journal of Public Law**, January, 2004, s.10.

askeri yardımı yapmayı taahhüt edeceği öngörülmüştür. Sonraki maddelerde ise GK'nin gerektiğinde harekete geçebilmesi ve kendisine bağlı birlikleri kullanabilmesini kolaylaştırmak amacıyla askeri danışmanlık yapabilecek bir Askeri Kurmaylar Komitesi kurulması, GK emrindeki tüm askeri birliklerin stratejik noktalarda Komite tarafından kumanda edilmesi planlanmıştır²¹⁶. Antlaşma'da bu tür düzenlemelere gidilmesi aslında Örgüt kurulurken daha aktif ve işlevsel bir güvenlik sistemi oluşturulmasının planlandığını göstermektedir. Ancak 43. maddede söz edilen anlaşmalar yapılarak yürürlüğe konulamamış, 47. maddede öngörümü bulunan Askeri Kurmaylar Komitesi de kurulamamıştır²¹⁷. Bu nedenle, GK söz konusu durumlarda kendisi askeri kuvvet kullanamamış üye devletleri kuvvet kullanımı ile yetkilendirmekle veya kuvvet kullanımını tavsiye etmekle yetinmiştir²¹⁸.

Antlaşmada, aynı zamanda, GK'nin gerektiğinde kendi yetkisi altında alınan zorlayıcı önlemlerin uygulanması için bölgesel anlaşma ya da kuruluşlardan yararlanacağına dair bir hüküm de bulunmaktadır. Bununla birlikte, hiçbir bölgesel anlaşma uyarınca ve hiçbir bölgesel kuruluş tarafından GK'nin izni olmaksızın zorlama eylemlerine girilmeyecektir²¹⁹. Aynı zamanda bölgesel kuruluşlar GK'yi barışın ve güvenliğin korunması için aldıkları tüm tedbirlerden ve gerçekleştirdikleri tüm eylemlerden haberdar etmekler yükümlü kılınmıştır. Böylece, bölgesel örgütlerin kuvvet kullanması yalnızca GK'nin izin veya yetki verdiği durumlarda ya da birlikte meşru savunma hakkının kullanılması amacıyla meşru kabul edilmiş, diğer kuvvet kullanımları ise tamamen kuvvet kullanma yasağının içinde sayılmıştır²²⁰.

²¹⁶ Antonio Cassese, 'International Law', New York, Oxford Press, 2005, S.321.

²¹⁷ Chaumont, s.57.

²¹⁸ Vera Gowlland-Debbas, 'The Limits of Unilateral Enforcement of Community Objectives in the Framework of UN Peace Maintenance', **European Journal of International Law**, Vol. 11, No: 2, 2000, s.368.

²¹⁹ BM Antlaşması 53. Madde.

²²⁰ Gowlland-Debbas, s.364.

2.7.2. Kosova Sorununda Bm Güvenlik Konseyi Kararları

Güvenlik Konseyi 1160 Sayılı Karar ile, FYC'ni 25 Mart 1998 tarihinde Temas Grubu'nun belirttiği eylemleri uygulayarak ve görüşme yoluyla Kosova sorununa politik çözümü sağlayacak gerekli önlemleri derhal almaya; Kosova'nın Arnavut liderlerini tüm terörist eylemleri kınamaya ve Kosova Arnavut toplumu içindeki bütün unsurları, barışçı yollarla amaçlarını gerçekleştirmeye çağırıştır. 1160 Sayılı Kararda, Kosova sorununun çözümü, FYC'nin toprak bütünlüğüne dayalı çözüm ilkesi çerçevesinde ve Kosova'da yaşayan tüm Arnavutların hakları göz önünde tutularak sağlanması gerektiği belirtilmiştir²²¹. 1160 Sayılı kararda önemli bir nokta da, Güvenlik Konseyi'nin, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğü ve egemenliği esas alınarak çözüm arayışına başvurulması çağrısıdır.

1160 Sayılı kararda Kosova da dahil olmak üzere FYC'ye karşı silah ambargosu konulmuştur. Aynı zamanda sivillere ve Kosova'daki barışçı gösterilere aşırı güç kullanan Sırbistan polisi ve KLA'nın eylemleri Güvenlik Konseyi tarafından kınanmıştır²²².

Güvenlik Konseyi 23 Eylül 1998 tarihli 1199 sayılı kararında, Kosova'daki durumun kötüye gitmesinin '*bölgedeki barış ve güvenliğe tehdit*' oluşturduğunu teyit etmiş; ve çatışan tarafları sürdürülebilir bir ateşkese ve 1160 sayılı kararda belirtilen önlemleri almaya davet etmiştir²²³.

Güvenlik Konseyi'nin, NATO müdahalesinden önce BM Kurucu Andlaşması'nın VII. Bölümü altında Kosova sorunuyla ilgili çıkardığı 1160 ve 1199 Sayılı Kararlarda Kosova'daki durumu gözlemlemesi için bir gözlemci gücünün (Kosovo Verification Mission) yerleştirilmesi için AGİT'i yetkilendirmiş, FYC, KLA ve diğer tüm devlet ve örgütleri güç kullanımını ve insan hakları ihlallerini

²²¹ Resolution 1160 (1998), Adopted by the Security Council at its 3868th meeting, on 31 March 1998, <http://www.nato.int/kosovo/docu/u980331a.htm> (23.12.2009)

²²² Resolution 1160 (1998), Adopted by the Security Council at its 3868th meeting, on 31 March 1998, <http://www.nato.int/kosovo/docu/u980331a.htm> (23.12.2009).

²²³ Resolution 1199 (1998), Adopted by the Security Council at its 3930th meeting , on 23 September 1998, <http://www.nato.int/kosovo/docu/u980923a.htm> (23.12.2009).

sona erdirmeye çağırmış ve FYC'nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü garanti etmiştir. 1199 Sayılı Kararında yer alan şu husus önemli olmaktadır: '*Kosova'daki durumun kötüleşmesi, uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturmaktadır*'²²⁴. Fakat bu kararlarda, NATO dahil herhangi bir dış gücün insani amaçlı ya da başka bir amaca dayalı askeri güç kullanımı için yetkilendirilmesi söz konusu değildir.

BM Güvenlik Konseyi, 1199 Sayılı Kararda, insani felaket ve mülteciler sorununun ve bunun uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini belirtmekle birlikte askeri bir müdahale öngörmediği gibi, Kosova'daki insani krize son vermek ve bölgede barış ve düzeni sağlamak için, sorunun çözümünde tarafları diyalog ve işbirliği gibi barışçı yöntemleri uygulamaya çağırmıştır. Kararda Sırp polisi Arnavutlar üzerinde baskı ve şiddeti derhal sona erdirmeye, KKO terörist eylemlerini durdurmaya, Federal Yugoslavya Cumhuriyeti Hükümeti de acilen Kosova ile siyasi diyalog başlatmaya ve gerekli önlemleri almaya çağırılmıştır. Üye ülkelerden ise terörist eylemlere yardımcı olacak herhangi bir davranıştan kaçınmaları, silah ambargosunu sürdürmeleri istenmiş, ayrıca GK çatısı altında bir komite oluşturularak şartların uygulanmasının denetleneceği, ayrıca bölgede bulunan AGİT temsilcilerinin de BM genel sekreterine durumla ilgili periyodik raporlar vermesi gerektiği bildirilmiştir²²⁵.

2.8. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KOSOVA MİSYONU (UNMIK)

Birleşmiş Milletler Kosova'da faaliyet alanı ve yapısal karmaşıklığı bakımlarından benzeri görülmemiş bir misyon yükümlenmiştir. Kosova'da BM liderliğinde diğer çok-taraflı örgütlerle birlikte yürütülecek bir misyon tasarlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu (United Nations Mission in Kosovo-UNMIK) 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararında, BM Genel Sekreterinin savaşın tahrip ettiği Kosova'da BM önderliğinde geçici bir sivil idare oluşturulması ve bu idare altında Kosovalıların tedricen tam özerklikten yararlanabilecekleri

²²⁴ Resolution 1199 (1998), Adopted by the Security Council at its 3930th meeting , on 23 September 1998, <http://www.nato.int/kosovo/docu/u980923a.htm> (23.12.2009).

²²⁵ 1199 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı, , <http://www.un.org/documents/scres.html#1199>.

hususunda yetkilendirilmesi sonucu 10 Haziran 1999'da hayat bulmuştur. 1244 sayılı Karar UNMIK'i şu faaliyetler için oluşturmuştur:

1. Temel sivil idare işlevlerini gerçekleştirmek;
2. Kosova'da tam özerkliğin ve öz yönetimin oluşmasını güçlendirmek;
3. Kosova'nın gelecekteki statüsünün belirlenmesi için siyasi bir süreci tesis etmek;
4. Tüm uluslararası mercilerin insani ve afet yardımlarını eşgüdümlemek;
5. Önemli altyapı inşaatlarını desteklemek;
6. Sivil hukuk ve düzeni sağlamak;
7. İnsan haklarını geliştirmek;
8. Tüm sığınmacıların ve yerlerinden edilmiş insanların Kosova'daki evlerine güvenli bir şekilde ve her hangi bir engellenmeyle karşılaşmaksızın dönüşlerini sağlamak²²⁶.

UNMIK içindeki Kosova'daki Sivil İdare, merkezi, bölgesel ve mahalli olmak üzere üç düzeyde faaliyet göstermektedir. UNMIK Kosovalı liderlerle ve insanlarla yakın temas kurup çalışarak sağlık, eğitim, bankacılık, maliye, posta, telekomünikasyon, hukuk ve düzen gibi alanları kapsayan tüm zorunlu idari işlevleri ve hizmetleri yerine getirmektedir²²⁷.

UNMIK, vesayet işlerini yürütmek için öncelikle 'dört sütunu' kendi semsiyesi altına almıştır. Söz konusu dört sütunu şunlar oluşturmaktaydı: BM yönetimindeki Emniyet ve Adalet ile Sivil İdare, AGİT yönetimindeki Demokratikleşme ve Kurum İnşası, AB yönetimindeki Yapılanma ve İktisadi Gelişme. UNMIK'in asıl hedefi Kosova'nın nihai statüsünü belirleyecek siyasi süreci hazırlamak olmuştur. Birinci Sütun (Emniyet ve Adalet) UNMIK'in Kosova'da hukuk düzenini oluşturma çabasının merkezinde yer almıştır. Adalet Bölümü ve UNMIK Emniyeti biraraya getirilerek eşgüdümleşmiş bir idare meydana getirilmek suretiyle adli soruşturmalarda ve kovuşturmalarda etkin bir eşgüdüm sağlanmış ve UNMIK'in suça karşı sıfır hoşgörü siyasasını desteklemiştir. Adalet Bölümünün asıl

²²⁶ UNMIK - At a Glance- Introduction, <http://www.unmikonline.org/intro.htm> (01.12.2009).

²²⁷ Ocak 2000'de Müşterek Geçici İdari Bölümler oluşturulmuştur.

misyonu çok etnikli, bağımsız, tarafsız ve yetkili bir adli teşkilat oluşturmak olmuştur. Yine de kısa dönemde etnik ve organize suçlar uluslararası yargıç ve savcılarca ele alınmıştır. Adalet Bölümü Kosova'daki ıslah sisteminin idaresinden de sorumlu tutulmuş ve görevinin odak noktasını Kosova'daki kayıp insanların tespit edilmesi teşkil etmiştir. Bunlardan başka, suç mağdurlarına yardım ve avukatlık hizmetleri sağlanmış, herkes için adalet temin edilmiştir. UNMIK Emniyet Teşkilatı gerek uluslararası sivil polis gücü gerekse Kosova Polis Teşkilatı'nın yerel görevlileriyle baş başa çalışarak Kosova'da hukukun ve düzenin istikrarlaştırılmasına katkıda bulunmuştur. UNMIK Emniyet Teşkilatı içindeki uzman birimler saldırıya açık tanıkları korumak, insan ticareti yapanları yakalamak ve diğer organize suç şekilleriyle savaşmak gibi konulardan sorumlu tutulmuşlardır²²⁸.

18 Haziran 2006'da BM Kosova Geçici Misyonu (UNMIK) Başkanı Søren Jessen Petersen, Kosova'daki siyasi temsilcilerin nihai statü müzakerelerine daha fazla önem vermeleri için yerel seçimlerin 12 ay ertelendiğini açıklamıştır²²⁹.

UNMIK, askeri ya da polis kuvvetlerinin BM dışında başka bir örgüt çatısı altında faaliyet gösterdikleri bir operasyona örnek teşkil etmiştir. Bu tür operasyonlarda BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi çalışmalarını, meşruiyetini BM kararlarından alan bu kuvvetlerle yakın işbirliği halinde yürütmüştür. BM organları bir BM misyonunun bileşenlerini oluşturmuştur. Bu bağlamda UNMIK'i oluşturan dört sütundan birini BM Mülteciler Yüksek Komiserliği teşkil etmiştir.

2.9. İNSANİ MÜDAHALE OLARAK NATO'NUN ASKERİ HAREKATI

NATO müdahalesinin günümüz uluslararası hukuk sisteminde öngörülmuş olan kuvvet kullanma yasağının istisnalarından olmadığı genellikle kabul edilen bir gerçektir. Bu nedenle uluslararası hukuk yazınındaki tartışmalar daha çok eylemin yasallığı üzerine değil bir insancıl müdahale olarak meşru kabul edilip edilemeyeceği üzerine sürdürülmüştür.

²²⁸ UNMIK-Police&Justice (Pillar I), http://www.unmikonline.org/justice/index_pillar1.htm (02.12.2009).

²²⁹ <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/haziran2006.htm> (12.12.2009).

İnsancıl müdahale, aslında günümüz uluslararası hukukunda yeri olmayan bir kuvvet kullanma şeklidir. Ancak yine de bazı yazarlar çeşitli nedenlerle insancıl müdahaleyi uluslararası hukukta yeri olan bir yöntem olarak göstermekte veya en azından uygulamada böyle bir yönetime ihtiyaç olduğunu ileri sürmektedirler. İnsancıl müdahale kavramının en azından bir örf âdet hukuku kuralı olarak kabul edilmesi de bu yazarlar ve bazı uluslararası kuruluşlar tarafından bir zorunluluk olarak ortaya konulmuştur.

İnsancıl müdahaleye ilişkin yapılan çalışmalarda da bu kavramı uygulanabilir kılmak amacıyla kavramla ilgili çeşitli unsurlar belirlenmiş ve istismanın engellenmesi için çeşitli sınırlar oluşturulmuştur. Bu unsurlar, genel geçer kabul edilmemekle beraber pek çok açıdan ortaklık taşıyanlarına yukarıda değinilmiştir. NATO müdahalesinin bir insancıl müdahale olarak bu ölçütlerden kuvvet kullanma, uluslararası bir örgüt olma gibi bazılarını sağladığı açık olduğu kadar günümüzde en önemli meşruiyet ölçütü olan GK kararı ile yetkilendirilen bir birim olma şartını sağlamadığı da yine bilinen bir gerçektir. Ancak diğer temel unsurları taşıyıp taşımadığı ve meşruiyet ölçütlerine uygunluk teşkil edip etmediği ise tartışmaya açık konulardır ve aşağıda ayrı şekilde ele alınacaktır. Bu değerlendirme, aynı zamanda insancıl müdahale kavramının ne kadar kaygan bir zeminde durduğuna dair bir örneklendirme yaratmak amacını taşımaktadır.

Kosova’da yaşanan olayların Dayton Anlaşması’nda dikkate alınmaması bölgedeki çatışmaları hızlandırmıştır. Dayton öncesinde de Kosova’ya ilişkin GK’nde Kosova’ya ilişkin tek bir karar çıkarılmış; karar yalnızca bölgedeki uluslararası temsilcilerin arttırılmasını ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı’nın (AGİK) bölgedeki görevlerine izin verilmesini öngörmüştür. Sonraki dönemde ise ülkenin diğer bölgelerinde yükselen tansiyon nedeniyle Kosova konusu pek fazla ele alınmamıştır.

Kosova’da durumun kötüye gitmesi ve çatışmaların artması dikkatlerin ikinci kez bu bölgeye çevrilmesine neden olmuştur. Bu konuda önce Genel Kurul, daha

sonra da Irkçılığın Önlenmesi Komisyonu durumu tespit eden ve konu ile ilgili tavsiyelerde bulunan kararlar almıştır. Faal olarak olaylara müdahale edebilecek olan GK ise 1998 yılına kadar sessiz kalmıştır. 1998 yılında aldığı bir kararla GK yedinci bölüm kapsamında Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'ne silah ambargosu uygulamasına karar vermiştir. Aynı kararla Konsey, Belgrat ve Kosova Arnavutlarının temsilcileri arasında anlamlı ve etkili bir diyalog kurulması çağrısında bulunulmuş ve Uluslararası Temas Grubu'nun bu diyalogu başlatmak için elinden geleni yapmaya hazır olduğu bildirilmiştir. Ayrıca bu karar diyalogun Yugoslav devletinin bütünlüğünü, BM Antlaşması standartlarını ve Kosova'ya daha fazla özerklik verilmesini temel alan bir içerik taşıması gerektiğini belirtmiştir.

Çatışmaların başlamasıyla beraber bölgedeki halkın bir kısmı güvenlik nedeniyle evlerinden ayrılarak dağlık bölgeye yerleşmek zorunda kalmış, birkısmı da göçmek zorunda bırakılmıştır. Bu dönemde Güvenlik Konseyi Kosova sorununu bir kez daha gündeme alarak toplanmış ve yukarıda değinildiği haliyle sükunet ve gelişim hedefi ile 1998 yılının eylül ayında 1199 sayılı kararı çıkarmıştır.

ABD kararın ardından Uluslararası Temas Grubu'nun da desteğiyle iki taraf arasında bir uzlaşmaya varılabilmesi için çeşitli düzenlemeler yapmak üzere tecrübeli diplomatlarını görevlendirerek ve Sırp Hükümeti'ne anlaşma çağrısında bulunmuştur. Ancak, bu anlaşma çağrısından sonra Kuzey Atlantik Paketi'nden (NATO) gerektiği takdirde hava saldırısına başlamak için hazırlıkları başlattığı açıklaması gelmiştir. Bazı kaynaklara göre Sırp Hükümeti'nin görüşmeleri kabul etmesinin en temel nedeni NATO'nun yaptığı bu kuvvet kullanma tehdididir. Bu görüşme sürecinin sonunda bir taslak belge hazırlanmıştır. Taslakta Kosova'nın yasal statüsü belirtilmeyerek bunun yerine 3 yıllık bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Bu dönemde Kosova halkına bir meclis oluşturması ve Federal Hükümette kendisini temsil edecek bir temsilci seçmek için yetki verilecek, bu dönemin sonunda ise oluşturulmuş olan sistemin işlerliğine dayanarak yeni bir uzlaşmaya varmak için çok taraflı bir anlaşma yapılacaktır.²³⁰ Anlaşmanın uygulanmasını sağlamak üzere Sırp güçlerinin Kosova'dan çekilmesi ve bunun gerçekleştirilmesi için 2000 silahsız

²³⁰ Weller, s.219.

uluslararası temsilci bulundurulmasına izin verilmesi de yine anlaşmanın taleplerindendir²³¹.

İki taraf da farklı gerekçelerle bu plana karşı çıkmıştır. Kosovalı Arnavutlar bunun Kosova'nın hak ve yetkilerini büyük ölçüde kısıtladığını ve anlaşmada bu durumun geçici olduğunu temin eden bir hüküm bulunmadığını öne sürerek bu düzenlemenin kalıcı olma ihtimaline karşı tedbirli olmak için karşı çıkmışlardır. Yugoslavya ise tam tersi şekilde Yugoslavya'nın bölge üzerindeki etkilerini azaltacağı için tasarıya onay vermekten kaçınmıştır. İki tarafın da bunu reddetmesi üzerine bu planda birkaç kez değişiklik yapılarak taraflara sunulmuştur. Sırp Hükümeti kuvvetlerini çekmeyi kabul ederek bir adım atmış ancak bu kez de Sırp askerlerinin çekildiği bölgelerde KKO'nun etkisi artmaya başlamıştır. Anlaşmalar yapılırken KKO'nun rolü göz ardı edilmiştir, oysa KKO bölgede artık neredeyse Rugova hükümetinden daha etkin hale gelmişti. KKO'nun başta göz ardı edilmesinin nedeni ise, büyük ölçüde, örgütün bir uluslararası aktör olmaktan çok bir terörist örgüt olarak hareket etmesi ve batı ülkelerinde terörist ilan edilmesi olmuştur²³². Ancak, KKO'nun şiddet kullanımı kendilerinin de amaçladığı şekilde işe yaramıştır. Bu yöntem ile halkın desteğini kazanmış; bu nedenle daha önce terörist ilan edilmiş ve batılı ülkelerce de kınanmış olmasına rağmen bu örgütle bölgenin geleceği ile ilgili görüşmeler başlatılmıştır²³³.

1999 yılının ocak ayında, KKO gerillaları Suvo Reka ve Urasevac kasabalarında Sırp kuvvetlerine karşı bir saldırı düzenleyerek birkaç askerin ölümüne sebep olmuşlar; saldırının ardından 1998'den beri kontrollerinde olan Racak Köyü'ne dönmüşlerdir²³⁴. Sırp kuvvetleri ise KKO'yu takip ederek köye bir misilleme saldırısında bulunmuştur. Saldırıda aralarında sivillerin de bulunduğu 45 kişi hayatını kaybetmiş ve 5000 kişi köyü terk etmiştir. Racak'ta yaşanan bu olay

²³¹ Weller, s.220.

²³² Dannreuther, s.19.

²³³ Megwire, s.5.

²³⁴ S. Gowans, Sorting Through the Lies of the Racak Massacre and other Myths of Kosovo, <http://www.mediamonitors.net/gowans1.html>., Massacre in Racak http://en.wikipedia.org/wiki/Massacre_in_Racak (14.12.2009).

uluslararası basın yayın araçları tarafından bir katliam hatta bir soykırım olarak nitelendirilmiştir.²³⁵

Ancak, ‘*Racak Katliamı*’ birçok kaynakta tartışmalı bir olay olarak değerlendirilmiştir. Öncelikle Sırp kuvvetlerinin bölgeye sıcak takip sırasında girmiş olması bu olayın planlı bir soykırım şeklinde planlanmış olması ihtimalini düşürmüştür. Olayda ikinci şüphe uyandıran durum ise KKO gerillalarının savaş yöntemi olarak köylerin içine girerek mücadele etmeyi seçmiş olmalarıdır. Bu da, sivillerin birebir saldırıya uğramış olmalarından çok iki ateş arasında kalarak ölmüş olabilecekleri ihtimalini arttırmıştır. KKO’nun bu mücadele yöntemini benimsemesinin sivil kaybını artırarak uluslararası kamuoyunda Sırpı zor durumda bırakmak ve mücadelelerinin haklılığını göstermek olduğu da yine ileri sürülen iddialar arasında yer almıştır²³⁶. Ancak tüm bu iddialara rağmen Racak Katliamı uluslararası toplum tarafından bir etnik katliam olarak nitelendirilmiş ve bu olayın hemen ardından Uluslararası Temas Grubu yeniden toplanma kararı almıştır.

2.9.1. Ramboulliet Görüşmeleri

29 Ocak’ta toplanan Uluslararası Temas Grubu savaşan tarafları yeni bir barış anlaşması oluşturmak için 6–14 Şubat tarihleri arasında Ramboulliet şehrine çağırıştır. Temas Grubu, bu toplantıda, iki tarafın da kendileri tarafından belirlenen ilkeler çerçevesinde bir anlaşma yapmaya hazır olması gerektiğini, bu anlaşmanın temel ilkeleri üzerinde çalışılacağını belirtmiş ayrıca görüşmelerin süresini ve toplantı başkanlarını belirleyen kararlar almıştır. Aynı gün içinde GK de bir başkanlık görüşü yayınlarak bu çağırışı desteklediğini belirtmiştir²³⁷.

Barış görüşmelerine ilişkin bu toplantıdan bir gün sonra Temas Grubu üyelerinin de içinde bulunduğu NATO’dan bu kararlarla uyumlu şekilde Temas

²³⁵ McGwire, s.5.

²³⁶ D. Johnstone, ‘*TheRacakHoax*’, <http://emperorsclothes.com/articles/Johnstone/racakhoax.htm> (19.12.2009); Despic-Popovic, Hazan, Merchet, ‘Nine Questions Concerning the Racak Dead’, http://www.srpskamreza.com/ddj/Racak/Articles/Liberation990121_Eng.html (19.12.2009)

²³⁷ 29.01.1999 tarihli Güvenlik Konseyi Başkanlık Görüşü, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/023/83/PDF/N99.02383.PDF?openelement> (20.12.2009).

Grubu'nun çatısı altında, Yugoslavya'nın politik bağımsızlık ve bütünlüğünün korunmasını sağlayan; aynı zamanda tüm etnik toplulukların haklarını koruyabilecek bir çözüme varılması gerektiği şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Ancak açıklamanın devamında, böyle bir çözüme varılamaması durumunda, NATO'nun duruma gereken her şekilde müdahale etmek üzere askeri hazırlıklarını arttırdığı, Konsey'in genel sekretere Yugoslavya toprakları üzerinde hava saldırısı düzenleme yetkisi verdiği ve böyle bir saldırı kararı verilmesi durumunda örgütün Kosova liderliğinin ve Kosova'daki tüm silahlı kuvvetlerin kontrolünü ele almış sayılacağı da belirtilmiştir²³⁸.

NATO'nun yapmış olduğu açıklamalar oldukça çelişkilidir. Açıklamalarda, bir yandan Yugoslav Federal Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün devamlılığı vurgulanırken bir yandan ülkeye karşı açıkça ve resmi olarak hava saldırısında bulunma tehdidi yapılmıştır. Yugoslavya, NATO'nun bu tavrının ardından örgütü kınayan bir açıklama yapmışsa da yine de barış görüşmelerine katılmayı kabul etmiştir²³⁹.

Görüşmelerden önce Temas Grubu taraflara üzerinde tartışma yapılamayacak ilkeler başlığı altında anlaşmanın temellerini belirten bir bildirimde bulunmuştur. Bildirinin başlıkları, genel ilkeler, yönetim, insan hakları ve uygulama olarak sayılabilir. Bildirinin ilk kısmı genel ilkelerdir, bunlar:

- İki tarafın da ateşkes ilan etmesi,
- Sürekli bir diyalog kurularak barışçıl çözüme gidilmesi,
- Üç yıllık geçici bir süreçten sonra nihai statü için yeniden görüşülmesi, bu süreçte geçici statünün tek taraflı değiştirilmemesi,
- Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün korunması,
- Tüm etnik grupların kimliklerinin ve haklarının korunması için gerekli tedbirlerin alınması,
- Kosova'da özgürce seçim yapılması,
- Savaş döneminde işlenen suçlarla ilgili hiçbir yargılama yapılmaması,

²³⁸ Weller, s.222.

²³⁹ Mcgwire, s.6.

-Siyasi tutuklularla ilgili hiçbir yargılama yapılmaması, Uygulama hususunda uluslararası işbirliğine açık olunması olarak sıralanabilir.

Yönetimle ilgili ise Kosovalıların kendi yasama, yürütme ve yargı organlarını kurması planlanmış, ancak bu hakkın tanınmasının yanı sıra Kosova hükümetine Sırp hükümeti ile uyumlu çalışma ve tüm etnik azınlıkların yönetim bazında temsilinin sağlanması görevleri verilmiştir. Bu ilkeler dışında bölge ile ilgili olarak belirlenen başka bir nokta ise insan haklarının ve anlaşmanın uygulanmasının yabancı temsilciler tarafından düzenlenecek ve denetlenecek olmasıdır²⁴⁰.

Görüşmeler 6 Şubat günü başlamıştır. Kosova'nın bu görüşmelerdeki temsilcileri ağırlıklı olarak Kosova Kurtuluş Ordusu'nun üyeleridir. 27 Şubatta ABD ile görüşen KKO temsilcileri anlaşmayı kabul etmek istemediklerini bildirmişlerdir. Bunun en önemli nedeni, Anlaşmada Kosova'nın bağımsızlığına dair hiçbir garanti verilmemiş olmasıdır²⁴¹.

Sırp Hükümetinin temsilcileri ise Kosova'ya özerklik verilmesi ve bölgeden çekilme planı da dâhil olmak üzere temel ilkeler ile ilgili bir sorun yaşamadıklarını bildirmişlerdir²⁴². Sırp Hükümeti için sorun teşkil eden nokta anlaşma eklerinden B bölümünde yer alan çok taraflı askeri kuvvetlere ilişkin hükümler olmuştur. Bölümde anlaşmada bahsedilen uluslararası kuvvetin NATO tarafından kontrol edilecek bir kuvvet olacağı belirtilmiş, öncelikle ülkeye 28 bin kişilik bir NATO kuvvetinin gelmesi planlanmıştır. Kuvvetin NATO tarafından oluşturulmasının yanı sıra Sırp Hükümeti için diğer bir sorun da bu kuvvetlerin yetkilerinin genişliği olmuştur. Öncelikle NATO'nun yetkileri yalnızca sorunlu bölge olarak Kosova'yı değil tüm Yugoslavya'yı kapsamaktaydı. İkinci olarak bu hüküm kabul edildiği takdirde NATO kuvvetleri Yugoslavya'nın hava, kara ve deniz sahalarını serbestçe geçebilecek, ülke içinde istediği bölgede ordugâh kurabilecek, askeri eğitim ve tatbikat yapabilecek ve gerekli gördüğü takdirde ülkenin herhangi bir yerine askeri müdahalede bulunabilecekti. NATO personeli ile ilgili bir başka hüküm ise NATO

²⁴⁰ Weller, s.124.

²⁴¹ Judah, s.114.

²⁴² Mcgwire, s.7.

personelinin Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin yasalarına saygı göstermekle yükümlü ancak bu yasalara karşı dokunulmazlığa sahip olduğuydu²⁴³

Toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına saygı gösterileceğine ilişkin temel prensiplere rağmen anlaşmaya eklenen bu maddeler Sırp Hükümeti'nin tepkisine yol açmıştır. Yugoslavya topraklarında bir askeri kuvvetin varlığını kabul edecek olsa bile bu kuvvetin NATO askerlerinden oluşmasına kesinlikle karşı çıkmıştır. Böyle bir durumda askerlerin BM'den veya Avrupa ve Rusya'nın ortak oluşturacağı bir birlikten sağlanmasını talep etmiştir. Ancak bu teklife ABD tarafından şiddetle karşı çıkılmıştır, ABD bu plana katılımlarının ancak NATO askerleri kabul edilirse gerçekleşebileceğini açıklamıştır²⁴⁴. Sonuç olarak NATO ile ilgili hükümlerde bir değişiklik yapılmamış ve Sırp Hükümeti'nin temsilcileri Anlaşma'yı imzalamayı reddetmiştir. Bu hükümlerin ABD tarafından Sırp Hükümetinin Anlaşma'yı imzalamasını sağlamak ve böylece kuvvet kullanımına zemin hazırlamak amacıyla konulmasını savunan çeşitli kaynaklar da bulunmaktadır²⁴⁵.

İki tarafın da Anlaşmayı reddetmesi üzerine görüşmelerin Mart ayına ertelenmesine karar verilmiştir. ABD bu ara dönemde Arnavut tarafı ile görüşmelerini hızlandırarak Anlaşma'nın kabul edilmesi amacıyla çeşitli tekliflerde bulunmuştur. ABD, Kosova'daki Arnavutların yanında olduğunu belirtmiş, KKO'ya bir hükümet vaat etmiş,²⁴⁶ milislerini ülkeye çağırarak eğitmeyi ve gerekirse örgütü bir gerilla topluluğu olmaktan çıkararak gerçek bir ordu haline getirmeyi önermiştir²⁴⁷. ABD'nin Arnavutları ikna amacıyla kullandığı söylemlerden biri de üç yıl sonra kendi kaderlerini tayin amacıyla bir seçim yapılacağı olmuştur. Bu seçimlerle Kosova bağımsızlığını kazanabilirdi²⁴⁸. Son olarak eğer KKO Anlaşma'yı kabul etmezse Sırp tarafı üzerinde baskı kurmak pek mümkün olmayacaktır. Bu

²⁴³ Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, Appendix B, <http://members.fortunecity.com/serbia/doc/rambeng.htm#Article%20I:Principles> (21.12.2009).

²⁴⁴ Andre Gunder, 'Rambouillet Steps To War', http://www.rrjasdatabank.org/agfrank/nato_kosovo/msg00123.html (21.12.2009).

²⁴⁵ Noam Chomsky, **Kosova Barış Antlaşması**, NATO'nun Balkan Seferi (der. Tarık Ali), İstanbul, Om Yayınları, 2001, s.21.

²⁴⁶ Weller, s.232.

²⁴⁷ E.C. Carry, 'The Kosovo Liberation Army: Does Clinton Policy Support Group with Terror, Drug Ties?', www.senate.gov/~rpc/releases/1999/fr033199.htm, (22.12.2009).

²⁴⁸ Chomsky, s.13

görüşmelerin ardından KKO, eğer işbirliğine yanaşmazsa ABD desteğini kaybedeceğini anlamış ve böylece Anlaşma şartlarını kabul edeceğini açıklamıştır²⁴⁹.

Anlaşma'nın diğer tarafı olan Sırp Hükümeti için ise herhangi bir değişiklik veya diplomatik girişim düşünülmemiştir. Yugoslavya'yı Anlaşma'yı kabul etmeye ikna edecek tek nokta, her an toprakları üzerinde bir askeri müdahale olması ihtimali olmuştur. NATO mart ayının ortalarına kadar AGİT temsilcilerinin güvenliğini sağlamak gerekçesi ile Kosova'nın güneyine 9000 kişilik bir güç konuşlandırmıştır²⁵⁰.

13 Mart'ta ateşkese son verilmiş ve çatışmalar yeniden başlamıştır. 15 Mart'ta taraflar, Anlaşma'yı yeniden görüşmek üzere toplandıysa da Sırp Hükümeti NATO askerlerinin olduğu koşulda Anlaşma'yı kabul etmeyeceğini, Temas Grubu ise NATO kuvvetlerinden vazgeçmeyeceğini bildirmiştir. 18 Mart'ta Amerikan, İngiliz delegeler ile Arnavut temsilciler Sırp'ların ve Rusların kabulden imtina ettikleri bu anlaşmayı aynen kabul etmiş ve imzalamışlardır. Bir gün sonra NATO, AGİT temsilcilerine çekilmeleri gerektiğini bildirmiştir²⁵¹.

Anlaşmanın bu şekilde kabul edilmesinin ardından 23 Mart'ta Sırp Ulusal Meclisi toplanarak konu ile ilgili çeşitli kararlar almış ve toplantının sonunda bir bildiri yayınlamıştır²⁵². Bildiride meclis, öncelikle ülkenin büyük tehlike altında olduğu vurgulamış ve NATO kuvvetlerinin sınıra birlikler yerleştirmesinin ve kuvvet kullanımı tehditlerinin BM Antlaşması'na kesinlikle aykırılık teşkil ettiğini belirterek GK' yi görev başına çağırmıştır. İkinci olarak Ramboulliet Anlaşması'nı NATO ile ilgili hükümler dışında kabul ederek Kosova'ya özerklik verilmesine karar vermiş ancak ülkesinin bölünmez bütünlüğü ve egemenliğine kesinlikle hanel getirecek olan Ek-B'de yer alan şartları kabul etmesinin imkânsız olduğunu açıklamıştır. Yugoslavya, yine aynı kararda Kosova'da tüm etnik toplulukların ve yurttaşların haklarını güvence altına alacak, Sırbistan toprak bütünlüğüne saygılı özerk bir yapı

²⁴⁹ Mcgwire, ss.7-8.

²⁵⁰ Christopher Brewin, **Should NATO Bomb Serbia? Kosovo: The Politics Of Delusion** (Der. Kyril Drezov, Bülent Gökay, Michael Waller), London ; Portland, OR : Frank Cass, 2001, ss.86- 88.

²⁵¹ Mcgwire, s.8.

²⁵² 'The Myth Of Humanitarian Intervention In Kosovo', **Lessons Of Kosovo: The Dangers Of Humanitarian Intervention** (der. Aleksander Jokic), Toronto, Broadview Press, 2003, s.130.

oluşturulması için görüşmelere başlamak istediğini bildirmiştir. Bulunması istenen uluslararası gücün sayısı ve niteliğiyle ilgili ise sorunu gözden geçirmeye hazır olduğunu Temas Grubu'na bildirmiş, görüşmelerin devam etmesini talep etmiş ve ülkede bulunacak uluslararası kuvvetin niteliği hakkında anlaşmaya hazır olduğunu da eklemiştir. AGİT ve BM'yi barışçı bir çözüm için görev başına çağırmış, AGİT Kosova Misyonu'nun ABD'nin isteğine uygun olarak Kosova'dan çekilmesini kınamıştır²⁵³. Bu bildiri Temas Grubu tarafından pek fazla göz önüne alınmamış ve basında da çok fazla yer almamıştır. Sonuçta uluslararası toplumun kararı 18 Mart'ta verilmiştir²⁵⁴.

22 Mart günü artık NATO'nun 36000 kişilik birliği sınırlardan içeri girmişti, buna ek olarak 8000 kişilik bir birlik de sınırı geçmek üzereydi. Sırp güçleri 22 Mart'ta Kosova'nın güney ve batı bölgelerine saldırmaya ve bu operasyonlarla KKO militanlarını sınırdışı etmeye başlamıştır. Bölgedeki güvenlik politikası şiddetlendirilmiş ve bu 800 000 Arnavut'un bölgeyi terk etmesine, onbinlercesinin de dağlara kaçmasına sebep olmuştur²⁵⁵.

2.9.2. Nato'nun Askeri Müdahalesi

Askeri müdahale 24 Mart'ta hava bombardımanı ile başlamış ve bombardımanın başlamasıyla beraber Kosova'da durum daha da kötüleşmiştir²⁵⁶. Bombardımanın en yoğun olduğu 24-25-26 Mart tarihlerinde binlerce Arnavut'a evlerini terk etmeleri emredilmiştir, çünkü NATO bombardımanı ile birlikte KKO da artık şiddetini arttırmış ve NATO'nun kara gücü olarak hareket etmeye başlamıştır. KKO'nun Arnavut köylerine saklanarak sivil halkın arasında savaşmayı seçmiş olması onları halktan ayırt etmeyi imkânsız hale getirmiş ve ordunun işi oldukça zorlaşmıştır. Sonuç olarak, Sırp kuvvetleri hem NATO ile hem KKO ile aynı anda mücadele edemeyeceği için bu sorunu çözmek amacıyla Arnavutlara tamamen karşı

²⁵³ Conclusions on Serbian Parliament, 24.03.2006, <http://www.serbia-info.com/news/1999-03/24/10030.html> (22.12.2009).

²⁵⁴ Megwire, ss.9-12.

²⁵⁵ Megwire, ss.9-12.

²⁵⁶ William Hagen, "The Balkans Lethal Nationalisms, Foreign Affairs, July-August 1999.

bir politika belirleyerek onları Kosova'dan sürmeyi tercih etmiştir. Pek çok Arnavut şehirden ayrılarak dağlık alanlara yerleşmek zorunda kalmıştır.

Bombardıman 9 Haziran'a kadar devam etmiş, bu süre içinde NATO uçakları 27 bin uçuş gerçekleştirmiş, 23 bin bomba ve füze kullanmış bütün bu süreçte hiç kayıp vermemiştir²⁵⁷. Saldırıları bekleneni sağlamaktan oldukça uzaktır. Öncelikle Yugoslav ordusu Tito döneminde Sovyet tehdidi altında olduğu için çok başarılı şekilde, dağınık örgütlenmiş yeryüzünde konuşlandırılmış bir orduydı, bu nedenle ülkenin askeri mühimmatı hava saldırılarından beklendiği şekilde zarar görmemiştir. Bombalar gerçek askeri hedefler yerine Sırpların açık alana yerleştirdiği helikopter ve tank maketlerini, eski askeri kamyonları, vurmuştur²⁵⁸. Hava saldırıları çok yüksekte gerçekleştirildiği için NATO kayıp vermemiş ancak bunun bedelini Yugoslav siviller ödemiştir. Saldırıları boyunca vurulan yerler arasında yüzlerce yıllık sanat eserleri, pazaryerleri, çocuk tiyatrosu, hastaneler, okullar, mülteci kampları bulunmaktadır²⁵⁹. Bir bombardıman sırasında uçaklar Arnavut mülteci konvoyunu bombalayarak 70 Arnavut sivilin hayatını kaybetmesine neden olmuştur²⁶⁰. Ayrıca Yugoslavya'nın bütün altyapısı tahrip edilmiş, fabrikalar yıkılmıştır. Bunların sonucunda 2 hastane, 300 okul yok edilmiş, ülkenin bütün iletişim ağı çökmüş, 100 bin işçi fabrikaların yıkılması sonucunda işsiz kalmış, 1500 Sırp sivil, 500 asker hayatını kaybetmiş, bunun birkaç katı yaralanmıştır. Bir milyon Arnavut Sırp tarafından, pek çok Sırp ve Çingene ise savaşın başında KKO tarafından Kosova'dan sürülmüştür. Bombardımanın devam ettiği süre boyunca Yugoslav güçleri tarafından 4600 Arnavut öldürülmüştür²⁶¹. Ayrıca füze başlıklarındaki uranyumun yayılması nedeniyle kullanılması sebebiyle hem çevreye hem de insanlara kalıcı şekilde zarar verilmiştir²⁶².

²⁵⁷ McGwire, s.10.

²⁵⁸ Debray, ss.435-436.

²⁵⁹ H. Pinter, **Sırbistan'da Nato Eylemi**, Nato'nun Balkan Seferi (der. Tarık Ali), İstanbul, Om Yayınları, 2001, s.445.

²⁶⁰ Greg McLaughlin, 'Rules Of Engagement: Television Journalism And 'Nato's Faith In Bombing' During Kosovo Crisis 1999', **Journalism Studies**, Vol.3, Number 2, 2002, s.259.

²⁶¹ Robin Blackburn, **Kosova:Nato'nun. Yayılma Savaşı**, (Der. Tarık Ali), İstanbul, Om Yayınları, 2000, ss.486-515.

²⁶² Pinter, s.444.

2.10. KOSOVA KRİZİNDE / GÜVENLİK YÖNETİŞİMİNDE AVRUPA BİRLİĞİ: AGİT

Kosova'daki savaş ve NATO'nun Mart-Haziran 1999 dönemlerindeki bombalama kampanyaları Balkanlarda yeni bir durum meydana getirmiştir. Söz konusu yeni durumun politik ve ekonomik yansımaları olmuştur. Avrupa'da istikrara bir tehdit algılanması ve bir mülteci krizinin yaşanması Avrupa Birliği'ni Kosova Krizi konusunda harekete geçirmeye zorlamıştır. Bu çerçevede AB, uluslararası topluluğu özel bir İmar Ajansı (Reconstruction Agency) kurmak üzere Güneydoğu Avrupa İstikrar Pakti'na katılmaya ikna etmiştir. AB bölgede istikrarı sağlayacak girişimlerde bulunarak bölge için ortaklık anlaşmaları düzenlemiştir.

1995 Dayton Anlaşmalarından sonra Avrupa Birliği sözde bir bölgesel yaklaşım geliştirmiş ve Royamount sürecini başlatmıştır. Royamount süreci Dayton Anlaşmaları çerçevesinde AB tarafından oluşturulmuştur. Sürecin katılımcıları AB üye ülkeleri ile Türkiye, Rusya, ABD, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Macaristan, Makedonya, Romanya, Slovenya ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti idi. Royamount süreci bölgesel diyalogun, işbirliğinin ve ekonomik imarın güçlendirilmesini hedeflemiştir. Bulgaristan ve Romanya gibi bazı bölge ülkeleri AB genişleme sürecinin bir parçası konumundayken bazı bölge ülkeleri arasında örneğin Arnavutluk ve Romanya arasında ticaret ve işbirliği anlaşması vardı. Söz konusu ilişkiler eski Yugoslavya Cumhuriyeti ile dondurulmuştu. 1998'de Kosova'daki olaylar patlak verdikten sonra AB Kosova'ya sözde bir kapsamlı yaklaşım benimsemiştir. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası çerçevesinde Batı Balkanlar için ortak bir strateji hazırlanmasına karar verilmiştir²⁶³. 2000 yılında AB üye ülkeleri, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Slovenya, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, AB Komisyonu, ODGP Yüksek Temsilcisi, BM Genel Sekreteri özel temsilciliği, Güneydoğu Avrupa İstikrar Pakti Koordinatörlüğü ve Bosna-Hersek Yüksek Temsilciliğinin hazır bulunduğu Zagreb Zirvesi'nde Batı Balkanlar için istikrar ve ortaklık süreci başlatılmıştır²⁶⁴.

²⁶³ Presidency Conclusions, Vienna European Council, 11 and 12 December 1998.

²⁶⁴ Conclusions, Zagreb Summit 2000, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/Declang4.doc.html (23.12.2009).

Kosova’da çatışmalar başladığı nda Batılı ülkeler bunun yayılmasını önlemek üzere harekete geçmişlerdir. Kosova’da kanlı olaylar başgösterince BM Güvenlik Konseyi’nin 31 Mart 1998 tarihli 1160 sayılı Kararı ile Kosova dahil Yugoslavya Federal Cumhuriyeti’ne silah ambargosu uygulanmasını talep etmiştir. Ayrıca YFC ve Kosovalı Arnavutlara çağrıda bulunularak soruna siyasi bir çözüm bulmaları istenmiştir. AB ise Yugoslavya uçaklarının AB havaalanlarına inişini yasaklamış ve hava ambargosu uygulamaya başlamıştır.

Kosova’daki çatışmalar Avrupa Birliği’nin çatışmaları önlemedeki kusurlarını ve askeri harekât yapma yetersizliğini gözler önüne sermiştir. Avrupa’da barışı ve güvenliğini tesis etmek Avrupa entegrasyonunun temelini oluşturduğundan AB, kriz yönetimindeki rolünü güçlendirme gereksinimi duymuştur. Bu bağlamda Kosova Krizi AB için bir tecrübe olmuştur. Bu çerçevede Almanya, Güvenlik Pakti’ni duyurmuştur. Güvenlik Pakti düşüncesi daha önce AB Dışişleri Bakanları Troykasının Kosova Krizinden etkilenen sekiz komşu ülke (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya, Romanya ve Slovenya) temsilcileriyle yapılan toplantıda dile getirilmiştir. Toplantıda AB’nin Güneydoğu Avrupa’da sorumluluk alması ve uzun dönemli bir strateji geliştirmesi gerektiği dile getirilmiştir. Güvenlik Pakti, ‘Güneydoğu Avrupa ülkelerini Avro-Atlantik Topluluğunun kurumsal yapılarının değerlerine sıkı sıkıya bağlamıştır’²⁶⁵.

Güvenlik Pakti’nin ilk taslağı 8 Nisan 1999’da AB Siyasi Direktörlerine sunulmuştur²⁶⁶. Taslağın temel unsuru bölgesel güvenlik konuları üzerinde yapılan görüşmelerin kurumsallaştırılması önerisidir. Söz konusu öneri sınır ve azınlık sorunları gibi alt konuların müzakere edilmesini kolaylaştıracak ve bölge ülkelerine üyelik perspektifi kazandıracaktı. Güvenlik Pakti’nin ilk taslağında paktın AGİT şemsiyesi altında oluşturulması önerilmişti. Böylece Rusya’nın ve ABD’nin de katılımına olanak sağlanacaktı²⁶⁷. AB üyesi ülkelerin dışişleri bakanları, Kosova

²⁶⁵ Agence Europe, no.7439 (1999), s.4.

²⁶⁶ General Affairs Council, special meeting, 8 April 1999, Press Release: Luxembourg (08-04-1999)-Press: 94-nr.7208/99.

²⁶⁷ Lykke Friis and Anna Murphy, ‘Turbo-charged negotiations: the EU and the Stability Pact for South Eastern Europe’, *Journal of European Public Policy*, Vol.7, No.5, 2000, s.770.

Krizinin çözümünün bölgenin bir bütün olarak istikrarlaştırılması yönünde kararlı bir çaba sarf edilmesinde yattığını dile getirerek, Güneydoğu Avrupa'nın uzun dönemli siyasi ve iktisadi istikrarlaşma sürecine kapı açacak bir Güvenlik Paktına gereksinim duyduğu konusunda mutabık kalmışlardır²⁶⁸.

NATO da böyle bir paktın oluşturulmasına ilgi göstermiştir. 12 Nisan 1999'da NATO, Güneydoğu Avrupa'daki kriz bölgelerinin istikrara kavuşması amacıyla kapsamlı bir yaklaşıma ve bölge ülkelerinin Avro-Atlantik topluluğuna entegrasyonuna gereksinim olduğunu dile getirmiştir²⁶⁹.

AB Genel İşler Konseyi 17 Mayıs 1999'da bir Ortak Tutum benimsemiştir²⁷⁰. Söz konusu ortak tutum AB üyesi olan ve olmayan ülkeler ile uluslararası örgütlerin müdahil olduğu çok-taraflı müzakerelerin yerini alacak paktın oluşumuna yol açmıştır. 4 Haziran 1999'da sona eren NATO'nun bombalama kampanyasının ardından 10 Haziran 1999'da AB üyesi ülkelerin dışişleri bakanları Köln'de paktın kurulmasının ve BM Güvenlik Konseyi'nin Kosova'daki çatışmayı sona erdiren ve Kosova'nın imarı için düzenlemeler getiren 1244 sayılı Kararının resmen benimsendiğini ilan etmiştir.

Avrupa Birliği Kosova'nın imarında önemli bir rol oynamıştır. 1999'da Avrupa (AB) Komisyonu Kosova Krizi mağdurlarına acil insani yardımda bulunulması amacıyla 378 milyon euro, daha sonra savaşın hemen ardından başlayan imar programları için de 127 milyon euro tutarında kaynak ayırmıştır. Avrupa Birliği, Kosova için 2000 yılında 360 milyon euro, 2001'de ise 350 milyon euro tutarında yardımda bulunmuştur²⁷¹.

²⁶⁸ General Affairs Council, special meeting, 8 April 1999, Press Release: Luxembourg (08-04-1999)- Press: 94-nr.7208/99, s.3.

²⁶⁹ Lykke Friis and Anna Murphy, 'Turbo-charged negotiations', s.771; NATO, 'The situation in and around Kosovo', **Statement of Extraordinary Ministerial Meeting**, Brussels, 12 April 1999, Press Release M-NAC-1 (99) 51, point 15.

²⁷⁰ General Affairs Council: *Common Position concerning the launching of the Stability Pact of the EU on South-Eastern Europe*, Brussels, 17 May 1999, Press Release: Brussels (17-05-1999) – Press: 146 – nr: 8016/99.

²⁷¹ The EU's Relations with South Eastern Europe (Western Balkans) – Kosovo, http://europa.eu.int/comm/external_relations/sec/fry/kosovo/index.htm (24.12.2009).

Avrupa Birliği'nin Kosova'daki mevcudiyeti üç farklı görünüm almıştır. Bunlardan ilki, ihtiyacı olan insanlara acil yardım sağlayan AB'nin insani yardım şubesi İnsani Yardım Ofisi (European Community Humanitarian Office –ECHO)'dır. İkincisi, Avrupa (AB) Komisyonu'nun siyasi yönlendirmesi doğrultusunda Kosova'da sürdürülebilir imar ve gelişme programlarını finanse eden ve yöneten Avrupa İmar Ajansı (the European Agency for Reconstruction)'dır. Sonuncusu ise UNMIK'in AB sütunudur. UNMIK'in bir unsuru olarak Avrupa Birliği Kosova'da iktisadi hayatın canlandırılması, savaş nedeniyle zarar gören yapıların inşası ile açık pazar ekonomisi için gerekli koşulların oluşturulmasından sorumlu tutulmuştur. ECHO genel olarak tüm bu alanlarda insani yardım ile imar ve kalkınma yardımı arasındaki pürüzsüz geçişi tanımlamak amacıyla Avrupa İmar Ajansı ve UNMIK ile eşgüdümlü hareket etmiştir. Avrupa İmar Ajansı, AB Komisyonu'nun siyasi yönlendiriciliğinde Kosova'da sürdürülebilir kalkınma ve gelişme programlarını yönetmiştir. Ajans, imar ve kurum inşası üzerinde durmuştur²⁷². Projelerin yürütülmesinde UNMIK, belirli sektörlerde faaliyet gösteren diğer uluslararası ajanslar ve bağış yapanlarla ve KFOR ile yakın işbirliği içerisinde bulunmuştur²⁷³. Bu çerçevede 1999-2005 arasında AB, Kosova için 1,6 milyar euro harcamıştır²⁷⁴.

Haziran 2003 Selanik Zirvesi'nde teyit edildiği üzere Kosova, İstikrar ve Ortaklık Süreci çerçevesinde AB'ye demirlenmiştir²⁷⁵. Avrupa Konseyi 14 Haziran 2004'te Kosova'da dahil olmak üzere Sırbistan-Karadağ ile Avrupa Ortaklığı'nı (European Partnership) benimsemiştir²⁷⁶. 20 Nisan 2005 tarihinde AB Komisyonu Konsey'e sunduğu 'Kosova için bir Avrupa Geleceği' başlıklı belgede Komisyonun Kosova'ya ilişkin görüşleri yer almıştır²⁷⁷.

²⁷² Örneğin, Avrupa Kalkınma Ajansı, 2000 yılında imar projeleri için 260 milyon avro ve 2001'de 285 milyon avro tutarında fon tahsisinde bulunmuştur. <http://www.ea.eu.int/kosovo/kosovo.htm>.

²⁷³ The EU's Relations with South Eastern Europe (Western Balkans) – Kosovo, http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/fry/kosovo/index.htm (24.12.2009).

²⁷⁴ European Commission, *A European Future for Kosovo*, IP/05/450, Brussels, 20 April 2005.

²⁷⁵ Thessaloniki European Council, The Thessaloniki Agenda for the Western Balkans, 16 June 2003 http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_agenda_en.htm (25.12.2009).

²⁷⁶ European Council Decision of 14 June 2004 on the principles, priorities and conditions contained in the European Partnership with Serbia and Montenegro including Kosovo as defined by the United Nations Security Council Resolution 1244 of 10 June 1999, 2004/520/EC.

²⁷⁷ EU-Kosovo Relations, http://ec.europa.eu/enlargement/serbia/kosovo/eu_kosovo_relations_en.htm (24.12.2009).

2003 yılında AB Dönem Başkanlığı'nı üstlenen Yunanistan, Balkanların özellikle de Batı Balkanlar'ın AB'nin öncelikli hedefi olacağını açıklaması nın ardından PHARE ve CARDS²⁷⁸ programları başlatılmıştır. AB, Kopenhag Kriterleri'nin yerine getirilmesi durumunda Balkan ülkelerine geleceklerinin AB içinde olacağı nın da garantisini vermiştir. Mayıs 2004'ten itibaren 25 üyeli bir birlik haline gelen AB, genişlemenin getirdiği sıkıntıları aşmak üzere gündeme Avrupa Anayasası getirilmiştir. Ancak, 15-16 Haziran 2005'te Brüksel'de yapılan zirvede, Anayasa üzerinde anlaşma sağlanamadığından genişleme sürecinin akıbeti de cevapsız bırakılmıştır. Avrupa Konseyi Zirve Bildirisi'nde 2007'de Bulgaristan ve Romanya'nın Birliğe katılımının ardından genişleme sürecinin durdurulacağını bildiren AB, Balkan devletlerinin genişleme süreci içinde yer almaya devam ettiğini ve sürecin her ülkenin bireysel performansına bağlı olduğunu açıklamıştır²⁷⁹.

BM Güvenlik Konseyi 1199 (1998) sayılı Kararı ile Kosova'daki olayların bölgede barışa ve güvenliğe bir tehdit oluşturduğunu belirtmiştir. NATO da 13 Ekim 1998'de Yugoslavya Federal Cumhuriyeti (YFC)'ne son bir ultimatoma çekmiştir. Yugoslavya'nın BM kararlarına uymaması halinde askeri müdahalede bulunacağını belirtmiştir. Buna göre, NATO Daimi Konseyi, 1199 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararını 96 saat (4 gün) içinde kabul edecekti. Ayrıca, Sırbistan birliklerinin bu süre içinde Kosova'dan çekilmemesi durumunda İttifak, Yugoslavya'ya bir hava operasyonu düzenleyecekti. Buna yanıt olarak YFC Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç ertesi gün, 14 Ekim 1998'de BM Güvenlik Konseyi'nin 23 Eylül 1998 tarihli 1199 sayılı kararındaki şartları kabul ettiklerini açıklamıştır. BM Güvenlik Konseyi, Arnavutlara yönelik saldırıların durdurulması, Sırbistan'ın polis ve askerlerini Kosova'dan çekmesini, mültecilerin evlerine güvenli bir şekilde geri dönüşlerinin sağlanmasını ve Kosova'nın statüsü için bir takvim çerçevesinde görüşmelere derhal başlanmasını talep etmiştir.

²⁷⁸ CARDS, 'Community Assistance for Reconstruction Development and Stabilisation'ın kısaltılmış halidir. AB'nin 2000 yılında başlattığı Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Makedonya, ve Sırbistan'ı kapsayan mali programının adıdır.

²⁷⁹ 'AB Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirisi', http://www.belgenet.com/arsiv/ab/brukselzirve_122004.html (25.12.2009).

Slobodan Miloseviç, 15 Ekim’de NATO Genel Sekreteri Javier Solana ile ve 16 Ekim’de de AGİT Başkanı Bronislaw Geremek ile Belgrad’da imzaladığı iki ayrı anlaşmayla Sırbistan birliklerinin Kosova’dan ayrılmasını ve mültecilerin evlerine dönüşlerini gözlemek üzere Kosova’nın havadan ve karadan denetlenmesini kabul etmiştir. Bu anlaşmalar uyarınca NATO, Kosova üzerinde keşif uçuşları yapabilecek, AGİT ise 2000 sivilden oluşacak silahsız denetleme gücünü Kosova’ya yerleştirebilecekti. Bu gözlemcilerin güvenliğini ise NATO sağlayacaktı. BM Güvenlik Konseyi bu anlaşmanın sonuçlarını 24 Ekim 1998 tarihli 1203 sayılı Kararı ile kabul ettiğini beyan etmiştir.

Temas Grubu’nun Kosova planında, bölgede nüfusun yüzde doksanını oluşturan Arnavutlara yasama, yürütme ve yargı erkinde YFC içinde geniş bir yönetsel özerklik verilmiştir. Bunun için yapılacak yönetsel özerklik görüşmelerinin uluslararası arabulucuların katılımıyla sürdürülmesi ve yapılacak anlaşmanın uluslararası toplum tarafından garanti altına alınması öngörülmüştür.

AGİT gözlemcilerinin Kosova’ya yerleşmesinden sonra da olaylar durulmamıştır. 15 Ocak 1999’da Racak köyünde 45 Arnavut’un katledilmesinden sonra NATO, yeniden güç kullanma tehdidinde bulunmuştur. Artan uluslararası baskılar sonucu Fransa’nın Rambouillet şehrinde 7 Şubat 1999’da bir barış konferansı toplanmıştır. Uzun süren görüşmeler neticesinde bir sonuca ulaşılamamıştır. Rambouillet görüşmelerinin sonuçsuz kalması ve Yugoslavya ordusunun Kosova’da kullanılarak ağır insan hakları ihlallerine yol açması bahaneleriyle NATO, 24 Mart 1999’da Yugoslavya üzerine hava bombardımana başlamıştır. 78 gün süren bombardımanlar sonucunda Sırbistan tüm güçlerini Kosova’dan çekmek zorunda kalmıştır. Akabinde NATO’nun öncülüğünde bir Kosova Barış Gücü (KFOR) teşkil edilmiştir.

AGİT Daimi Konseyi 1 Temmuz 1999’da 305 sayılı kararıyla AGİT Kosova Heyeti’ni oluşturmuştur. Söz konusu heyet BM Kosova Geçici İdare Heyeti (UNMIK)’nin farklı bir bileşenini teşkil eder. AGİT Daimi Konseyi, BM Güvenlik Konseyi’nin 1244 sayılı Kararına göndermede bulunarak AGİT Kosova Heyetinin

kurum ve demokrasi inşası ile insan haklarına ilişkin konularda UNMIK çerçevesinde faaliyet göstermesini kararlaştırmıştır²⁸⁰.

AGİT Kosova Heyetinde yaklaşık 1100 personel görev yapmıştır. AGİT Misyonu insan hakları ve hukuk düzeninin sağlamlaştırılması; sivil toplumun, medyanın ve merkezi ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi yoluyla toplumun demokratikleşmesi; polis eğitimi, seçim süreçlerinin geliştirilmesi gibi konular üzerinde faaliyet yürütmüştür.

AGİT Kosova Heyeti uluslararası örgütler arasında işbirliğinin güçlenmesine yönelik atılmış bir adımdır. İlk kez olarak AGİT, BM tarafından yürütülen bir faaliyetin parçası olmuştur. AGİT, BM İnsan Hakları Komiseri, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği ile de yakın bir ilişki içine girmiştir. Tüm bunların yanında Heyet, Kosova’da AGİT faaliyetleri için güvenli bir ortam temin eden Kosova İstikrar Gücü (KFOR) ile de birlikte çalışmıştır²⁸¹.

Kosova savaşı Avrupalıların ateş gücünün yalnızca onda birini karşılayabildiğini göstermiştir. Avrupalıların savunma harcamaları yaklaşık olarak Amerikalıların üçte ikisine tekabül etmesine rağmen operasyonları yürütmekteki etkileri çok sınırlı kalmıştır. Bunların sonucunda bir AB çevik muharebe gücü için müşterek bir öneri sunulmuştur. Avrupa (AB) Konseyi Aralık 1999’da Helsinki’de Batı Avrupa Birliği’nin AB’ye entegre edilmesi hususunda karara varmıştır. Çevik muharebe gücü NATO’nun müdahil olmadığı barışı koruma ve kriz yönetimi operasyonlarını üstlenmiştir.

1999-2002 yıllarında NATO-AB ilişkileri her iki örgüt tarafından alınan kararlarla gelişmiştir. 24 Ocak 2001’de mektup teatisi ile danışmalar ve işbirliğine ilişkin düzenlemeler kararlaştırılmıştır. 2001 yılına değin NATO ve AB arasında dışişleri bakanları düzeyinde düzenli müşterek toplantılar tertiplenmiştir. 14 Mart 2003’te Lord Robertson ve AB Başkanlığı adına Yunanistan Dışişleri Bakanı George Papandreou Atina’da NATO-AB Güvenlik İstihbaratı Anlaşması’nı imzalamışlardır.

²⁸⁰ OSCE Mission in Kosovo-Overview, <http://www.osce.org/kosovo/overview/> (26.12.2009).

²⁸¹ OSCE Mission in Kosovo-Overview, <http://www.osce.org/kosovo/overview/> (26.12.2009).

Söz konusu anlaşma NATO ve AB arasındaki gizli bilgilere nasıl muamele edileceği hususunda görüşmelerin sonucudur. NATO ve AB, güvenlik konularına ilişkin bilgilerin paylaşımında ve güvenlik konularında danışma ile işbirliğinde bulunabilmek için ortak güvenlik standartları hususunda karara varmışlardır. Diğer varılan anlaşmalarla birlikte NATO-AB Güvenlik ve Enformasyon Anlaşması kriz yönetimi ve çatışmaların önlenmesinde NATO-AB stratejik ortaklığının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Söz konusu işbirliğinin temelleri 2002 ve 2003 yıllarında AB'nin yönetimindeki operasyonlar için NATO varlıklarına ve yeteneklerine erişimi hususunda iki örgütün verdiği anlaşmalardır. Aslında söz konusu anlaşmalar NATO'nun bir bütün olarak müdahil olmadığı AB yönetimindeki kriz yönetimi operasyonlarını desteklemesine olanak vermiştir. NATO ve AB yetkilileri ortak güvenlik kaygılarını tartışmak, enformasyon teatisinde bulunmak ve müşterek çabaları planlamak amacıyla düzenli olarak toplanmışlardır²⁸².

30 Mayıs 2001 tarihinde Budapeşte'deki ilk resmi NATO-AB dışişleri bakanları toplantısında NATO Genel Sekreterliği ve AB Başkanlığı Batı Balkanlar'a ilişkin müşterek bir açıklama yayınlamışlardır. Daha sonra Aralık 2001'de Brüksel ve Mayıs 2002'de Reykjavik'teki toplantılarda işbirliği hususlarını gözden geçirmişlerdir. Ağustos 2001 - Mart 2003 tarihleri arasında NATO Ohri (Makedonya) kentinde uluslararası toplumun desteğiyle AB ve AGİT gözlemcilerinin güvenliğini sağlamıştır. 31 Mart 2003 tarihinde NATO önderliğindeki barışı koruma gücü lağvedilmiş ve görev ve sorumluluklarını Avrupa Birliği'ne devretmiştir. Bu, aynı zamanda AB'nin üstlendiği ilk kriz yönetimi operasyonu olmuştur.

29 Temmuz 2003'te AB ve NATO, 'Batı Balkanlar'da uyumlaştırılmış güvenlik ve istikrar yaklaşımı' üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Aynı zamanda, bölgenin sorunlarına yönelik stratejik yaklaşımlarını tespit etmişlerdir. Her iki kurum da bölgenin bir bütün olarak istikrara kavuşmasına yardımcı olmak ve çatışmalara

²⁸² NATO Issues – NATO-EU, <http://www.nato.int/issues/nato-eu/index.htm> (27.12.2009).

son vermek için birlikte çalışmaya devam edecekleri hususunda kararlılıklarını göstermiştir.

Haziran 2004 İstanbul Zirvesi'nde Bosna-Hersek'te güvenliğin sağlanması nda kaydedilen ilerlemeler nedeniyle NATO liderleri, 1996'dan bu yana sürdürdükleri barışı koruma misyonuna son vermeyi kararlaştırmışlar ve Berlin Artı düzenlemeleri temelinde AB'nin yeni bir misyon (Operation Althea) için hazır olmasına duyulan memnuniyeti dile getirmişlerdir. AB misyonunun planlamasına ve yürütülmesine ilişkin yakın işbirliği ve eşgüdüm, NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutan Yardımcısının, AB Harekât Komutanı olarak atanmasıyla sağlanmıştır. NATO güvenlik sorumluluğunu 2 Aralık 2004'te AB'ye resmen devretmiştir. Yine de, Saraybosna'daki NATO Karargahı açık bırakılmış ve böylece NATO'nun Bosna-Hersek'teki askeri varlığı devam ettirilmiştir. NATO, savunma alanındaki reform sürecine yardımlarda bulunmakta ve terör karşıtı ve eski Yugoslavya için Uluslararası Suç Mahkemesi'ne destek sağlama işlevlerini sürdürmüştür²⁸³.

Avrupa güvenlik yönetişimi uygulamaları sonucunda kendine özgü bir statüye sahip 'Kosova modeli' ortaya çıkmıştır. Kosova'nın egemenlik hakları uluslararası örgütlerce kullanılmıştır. Bu meyanda Kosova'ya gitmek isteyenlerin pasaportuna damgayı UNMIK vurmuştur. Kosova, BM tarafından yönetilmiş ve NATO tarafından korunmuş, AB tarafından denetlenmiş ve yine AB tarafından iç güvenliği sağlanmıştır.

²⁸³ NATO Handbook, 2006, s.250.

2.11. AB GENİŞLEMESİ VE BATI BALKANLAR

Avrupa Birliği, 1990'da Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ortaya çıkan durum karşısında kendi stratejik planlamasını yapmış; buna göre siyasal olarak güçlü olabilmek ve Avrupalılar tarafından tarih boyunca arzulanan en önemli konulardan biri olan Avrupa'yı birleştirme idealini gerçekleştirmek için, Doğu Avrupa ve Balkanlar Bölgeleri'ni AB'nin muhtemel genişleme bölgeleri olarak tespit etmiştir. Doğu Avrupa ve Balkanlar'dan çok sayıda ülke ile de teknik, ekonomik ve siyasal mahiyetli yardım antlaşmaları imzalamıştır.

2000'li yıllardan sonra AB ile Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki etkileşim iyice artmış ve ABD'nin de verdiği destekle birlikte AB, bu ülkeleri genişleme dalgasının içine almıştır. 2004 yılında da uzun görüşmeler sonrası, 8 adet Doğu Avrupa ve Balkan ülkesi ile 2 adet küçük ada ülkesi AB'ye girmiştir. 2007 yılında da, 2004 genişlemesinin bir parçası olan Bulgaristan ve Romanya'nın AB'ye katılım süreci gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi AB, Doğu Avrupa ve Balkanlar'ı birliğin içine katarak Avrupa'yı birleştirme idealini gerçekleştirme yolunda önemli adımlar atmıştır. Az önce de bahsettiğimiz gibi, ABD'nin bu genişleme sürecine verdiği önemli destek yadsınamaz. Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından Eski Sovyet Bloğu'na dahil olan Doğu Avrupa ve Balkan Ülkeleri ile ilk teması coğrafi yakınlık avantajı bulunmasına rağmen AB değil, ABD sağlamıştır. Onlara birçok alanda destek veren ABD, ilk yıllarda işlerin yolunda gitmesini sağlayan taraf olmuştur. 1993'e kadar olan dönemde AB'nin bu bölgeye olan ilgisi sembolik kalırken, ABD çok ciddi ekonomik ve mali yardım sağlamıştır. Eski Sovyet Bloğu ülkeleri öncelikle ABD ile bağlantı kurmayı tercih etmiş, daha sonra AB ile yakın temasa geçmişlerdir. Tabii, temasların yoğunlaşmasında ve daha sonra AB'ye katılımı ABD'nin büyük rolü vardır.

AB Genişlemesi ile NATO'nun genişlemesini bir arada gerçekleştirmek isteyen ABD, bu planında oldukça başarılı olmuştur da denilebilir. Birçok Doğu Avrupa ve Balkan Ülkesi aynı zaman dilimlerinde hem NATO'ya hem de AB'ye üye olmuş ve böylece askeri ve siyasal açıdan Batı Kanadı'na geçiş sağlamışlardır.

Avrupa Birliği, ABD ile bir çeşit ortaklık kurarak gerçekleştirdiği GenişlemeHareketi'ni şimdi de Batı Balkanlar'a yöneltmiş durumdadır.

Bosna-Hersek, Makedonya, Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ ve Arnavutluk'tan oluşan bölge, AB tarafından Batı Balkanlar olarak adlandırılmaktadır²⁸⁴. Avrupa Birliği, bu bölgenin de Birliğin geleceğinde çok önemli bir yeri olduğuna inanmaktadır. Buraları da AB içine dahil etmeden Avrupa Kıtası içinde bir bütünlük sağlanamayacağına inanılmaktadır. Bu nedenle, AB Komisyon'u Batı Balkanlar ile ilgili çalışmalarını sürdürmektedir. Ancak, bu bölgedeki ülkelerin şu an için büyük problemleri olduğu söylenebilir.

Batı Balkanlar, Soğuk Savaş sonrası büyük bir çatışma ve etnik problemler dizisi yaşamışlardır. Soğuk Savaş sonrası bölgenin en büyük devleti olan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin çöküşü ve ortaya çıkan aşırı milliyetçi nostaljik akımlar, bölgede katliamların, soykırımın ve büyük çaplı bir göçün yaşanmasına neden olmuştur. 2000 yılından sonra yaşanan olumlu gelişmelere rağmen, her an anlık milliyetçi patlamalar yaşanabilir. Bu konuda da en sorunlu ülke kuşkusuz Sırbistan'dır. Ayrıca, Arnavutlar ve onların '*Büyük Arnavutluk Ütopyası*' bölgeyi karıştırmaya aday bir başka milliyetçi fenomendir²⁸⁵.

Bilindiği gibi AB'ye üye olabilmek çok ciddi reformlar yapmak gerektirmektedir. Her ülkede reformlara karşı çıkacak önemli bir gelenekselci grup bulunabilir. Bu da süreci oldukça sancılı hale getirmektedir. Batı Balkanlar'a bakarsak, öncelikle bu devletlerin kendi aralarında, sınır sorunları dahil çok ciddi problemleri olduğunu görürüz. Bu da daha önce değindiğimiz gibi çoğunlukla Yugoslavya'nın dağılması ile ortaya çıkmıştır. Öncelikle bu sorunların ortadan kaldırılması, savaş suçlularının adalete teslim edilmesi ve daha sonra sağlıklı bir reform sürecine girilmesi gerekir. Avrupa Birliği de işte bu yüzden Batı Balkanlar ülkelerini sürekli olarak birincil görevlerini yerine getirmeleri yolunda uyarmaktadır.

²⁸⁴ M. Kavalalı, **AB'nin Merkezi Doğu Avrupa ve Batı Balkan Ülkeleri ile İlişkileri**, DPT Müsteşarlığı, Ankara, 2005, s.37.

²⁸⁵ J. O'Brien, '*Brussels: Next Capital of the Balkans?*', **The Washington Quarterly**, Summer 2006, s.77.

AB'ye üye olacak bir ülkenin öncelikle insan hakları sicilinin iyi durumda olması gerekir. Adalet sisteminin iyi işlemesi gerektiği de açık ortadadır.

Eğer, Batı Balkan ülkeleri iyi bir şekilde hazırlanır ve AB'nin kendisine verdiği ödevleri yerine getirebilirse şüphesiz Birliğe üye olacaktır. AB, bu bölgenin kendisine katılmasını tabii ki isteyecektir. Yeni, girişimci ve Avrupa değerlerini özümsemiş insanlara AB'nin kapısı her zaman açıktır²⁸⁶. Unutulmamalı ki, AB daha önce gerçekleştirdiği Doğu Avrupa ve Balkan Genişleme Hareketi'ni tarihinin en önemli başarılarından biri olarak görmektedir. AB, tarihinde ilk kez bu denli derin bir genişleme hareketi gerçekleştirmiştir. Üstelik, AB artık sadece Batı Avrupa Devletleri'ne değil Doğu Avrupa Devletleri'ne de hitap etmektedir²⁸⁷.

AB'nin Batı Balkanlar'a yönelik ilk politika girişimi Royaumont Girişimi olmuştur. AB'nin girişimiyle 13 Aralık 1995'te, Fransa'nın Royaumont Kasabası'nda toplanan 27 ülke Güneydoğu Avrupa İyi Komşuluk ve İstikrar Süreci'ne ilişkin bir senet imzalamışlardır²⁸⁸.

Daha sonraları bu senedin uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla; AGİT, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Parlamentosu da girişime dahil olmuşlardır. Bu senede göre, başlangıçta Bosna'daki durumun düzeltilmesi için çalışılması gündeme alınacak ve Dayton Antlaşması'nda öngörülen şartların uygulanması desteklenecekti²⁸⁹. Royaumont Süreci'nde yer alan Batı Balkanlar Ülkeleri, Kosova Savaşı'ndan sonra da demokrasi ve insan hakları konusunda iyileştirmeler yapacaklarını AB'ye bildirmişlerdir.

AB Komisyonu'nun 26 Mayıs 1999 tarihinde, Batı Balkan Ülkeleri'nin reform sürecine destek vermek ve bu ülkeleri AB'ye yakınlaştırmak için oluşturduğu 'İstikrar ve Ortaklık Süreci' olarak da adlandırılan yeni politikası, AB'nin sunduğu şartları kabul eden ve reform konusunda gelişmeler gösteren ülkeler ile İstikrar ve

²⁸⁶ O'Brien, s.71.

²⁸⁷ M. Vachudova, **Europe Undivided: Democracy, Leverage and Integration After Communism**, Oxford University Press, Oxford, 2005, s.244.

²⁸⁸ Kavalalı, s.37.

²⁸⁹ Kavalalı, s.38.

Ortaklık Antlaşması imzalanmasını öngörmektedir. 19-20 Haziran 2000’de gerçekleştirilen Fera Zirvesi’n de de İstikrar ve Ortaklık Antlaşması’na olan destek dile getirilmiş ve AB’nin öngördüğü reformları, bölgesel işbirliğini, demokrasinin üstünlüğü ilkesini kabul eden Batı Balkan Ülkeleri ile AB’ye katılım konusunda görüşmeler yürütülebileceği kararlaştırılmıştır. Batı Balkanlar Bölgesi’nde AB’ye üye olmak yolunda en güçlü adayların Hırvatistan ve Makedonya olduğu da belirtilmiştir²⁹⁰. Batı Balkanlar’ın, AB normlarına uygunluğunu sağlamak için daha sonra da birçok çalışma yapılmış; Zagreb Zirvesi, Selanik Gündemi, vb. gibi toplantılar düzenlenmiştir. Bu zirvelerde ortaya konan ana görüş, Batı Balkanlar Ülkeleri’nin öncelikle kendi aralarında iyi komşuluk ilişkileri sürdürmesi gerektiğini ortaya koymuş, devletler arasında suçluların teslimi, adalet ve ortak ticaret konusunda anlaşmalar yapıp, uygulanması gerektiği belirtilmiş; AB Normları’na uyum sağlandığı anda da bu ülkelerin müzakerelere başlayacağı ve sonunda da üye olabilecekleri kararlaştırılmıştır. Kopenhag Kriterleri’nin önemi de sürekli olarak vurgulanmıştır.

Kuşkusuz AB, Batı Balkanlar Bölgesi’nin AB içinde güvenlik risklerinin ve suçun her daim bulunduğu bir getto olmasını istememektedir. AB Ortak Güvenlik ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana da bu konuya birçok kez değinmiştir.

Sırbistan’ın özellikle Kosova’nın bağımsızlığının ardından AB’yi sorgulaması; Arnavutluk’taki ekonomik çarpıklıklar, rüşvetin yaygınlığı ve yolsuzluklar, bu ülkeleri şu an için AB Üyeliği’nden uzakta tutmaktadır. Diğer ülkelerden Makedonya, Hırvatistan’dan sonra en hızlı gelişmeyi gösteren ve AB’ye en yakın olan ülke konumundadır. Karadağ ise AB ile Ortaklık Görüşmeleri’ne başlamıştır. Bu küçük ülke düşük nüfusu ve küçük ekonomisi ile AB tarafından çok rahatlıkla kabul edilebilir.

Bosna-Hersek ve Sırbistan’ın iç yapıları bir türlü sağlıklı bir şekle bürünememiştir. Bosna’nın pamuk ipliğine bağlı federal yapısı işleyişin önüne set çekerken, Kosova’nın Sırbistan’dan ayrılıp bağımsızlığını ilan etmesiyle bu ülke

²⁹⁰ Kavalalı, s.42.

biraz daha karamsarlığa bürünmüştür. Çünkü, Bosna'nın federal parçalarından biri olan Sırp Cumhuriyeti, bu bağımsızlığı örnek olarak göstererek anavatan Sırbistan'a bağlanmak istediğini açıklamıştır. Bu nedenle bu ülkede durum oldukça karışık durumdadır. Sırbistan'da ise milliyetçi rüzgarlar her zaman olduğu gibi yine ön plandadır. Kosova'nın bağımsızlığını asla kabul etmeyeceğini ve bu bölgeyi Sırbistan'ın bir parçası olarak gördüğünü açıklayan Sırp Yönetimi, Kosova olmadan AB ile müzakereleri yürütmeyeceklerini açıklamışlardır. Onlara göre, Sırbistan eğer AB'ye girecekse bu Kosova'nın Sırbistan'a bağlılığının teyit edilmesi ile olacaktır. Başbakan Kostunica, bunu birçok kez vurgulamıştır. Reformcu ve AB yanlısı gözüken Cumhurbaşkanı Boris Tadic de AB ile bağların koparılmaması yanlısı olmasına rağmen, Kosova'nın bağımsızlığını asla kabul etmeyeceklerini belirtmiştir.

Her ne kadar Batı Balkanlar'da sorunlar bitecek gibi görünmese de, bölge AB için önemli olmaya devam edecek gibi görünmektedir. Zaten, bölge ülkeleri de; en radikal görünen Sırbistan'da dahi, iç kamuoylarının isteklerini görmezden gelemezler. Milliyetçi partiler bu ülkelerde etkili olsa bile, AB perspektifini destekleyen çok sayıda Batı Balkan ülkeleri vatandaşı yakın bir tarihte ülkelerini yöneten liderlere AB'ye giriş konusunda bir baskıda bulunacaklardır. Çünkü, bölge ülkeleri Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından bir yalnızlık içerisinde kalmış ve yüzyılların getirdiği etnik sorunlar içinde sıkışmışlardır. Ancak, önümüzdeki 10-15 yıl içerisinde hiçbir şüphe yoktur ki, bu bölgede yer alan ülkeler AB'nin perspektifini kabul edecek ve ona katılacaklardır. Ekonomik, toplumsal ve siyasal gereksinimler bunu çok açık bir şekilde göstermektedir²⁹¹.

AB'nin Batı Balkanlar ile birleşmesi oldukça önemli olacaktır. Bu fakir, kültürel açıdan farklılıklar taşıyan, dinen heterojen ve eski sosyalist ülkeler, AB'ye katıldıklarında, bu Birliğe değişik bir soluk, bir dinamizm katacaklardır. Üstelik, Osmanlı Egemenliği'nden beri Avrupa değerlerinden ve yaşantısından kopmuş durumda olan bu ülkeler tekrar Avrupa yaşam tarzı ve değerlerine kavuşacaklardır.

²⁹¹ Göktürk Tüysüzoğlu, 'Kosova'nın Bağımsızlığı Ve Dünya Politikasına Etkileri', Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008, s.74.

AB de, kendi demokratik kültürünü başka bölgelere de yayarak hem küresel gücünü arttıracak, hem de demokrasisini derinleştirecektir²⁹².

ABD'nin, Avrupa Birliği'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na etki ederek, AB'nin Batı Balkanlar'a yayılmasında yaptığı yardımlar da unutulmamalıdır²⁹³. Aslında, NATO'yu da kullanarak bunu gerçekleştiren ABD, AB'ye kendisi olmadan asla etkili olamayacağını da göstermiştir. ABD'nin amacı, küresel düzlemde AB'nin kendisinden ayrı bir güç olmasını ve bağımsız hareket etmesini önlemek olduğu için, Batı Balkanlar Bölgesi'nde, tıpkı Doğu Avrupa Genişlemesi'nde olduğu gibi, AB'ye yardım ederek onu kendisine bağlamaya çalışıyor. AB yetkilileri de ABD-AB Birlikteliği'nin ne kadar işlevsel olduğunu bu gelişmelerle açık bir biçimde görüyorlar.

2.12. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KOSOVA SINAVI

Soğuk Savaş sonrası, Avrupa Kıtası'nda yaşanan ilk sorun olan Yugoslavya'nın dağılması sırasında AB çok etkili bir aktör olamamıştır. AB Yetkilileri, bu örgütün hem kendi coğrafyasında, hem de tüm dünyada insiyatif alan, olaylara müdahalede bulunabilecek bir örgüt olacağını söyleseler de, 1990'ların başında durum hiç de öyle gözüküyordu.

AB, homojen bir bütün olmadığı için hala kendi bütünleşmesini tamamlayabilmiş değildir. Yugoslavya'nın dağılışı ve Bosna-Hersek Sorunu, AB'nin kendi ortak güvenlik ve dış politikasını geliştirme ve yapılandırma sürecinde gerçekleştiği için, AB bu sorunlarda çok pasif bir tutum sergilemiş ve bir Birlik görüntüsünden uzak görünmüştür. AB, bu olaylar sayesinde kendi kurumsal gelişmesinin sınırlarının farkına varmıştır. 1998'den sonra Kosova Sorunu'nda ortaya konulan tavır ise daha gelişmiş ve hatalarının farkına varmış bir AB'nin yavaş da olsa ortaya çıktığını gösteriyordu²⁹⁴.

²⁹² O. Rehn, **The EU Accession Process: An Effective Tool Of the European Foreign and Security Policy**, <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/112&format>, (07.01.2010).

²⁹³ O'Brien, s.86.

²⁹⁴ Ş. Kut, **Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005, s.182.

AB'nin hala homojen bir bütün haline gelemediği ve AB'yi oluşturan ulus-devletlerin hepsinin kendisine özgü dış politika önceliklerinin bulunduğu da apaçık bir şekilde ortadadır. Eski Yugoslavya'nın dağılması sırasında da ulus devlet önceliklerinin ön plana geçtiği net bir biçimde görülmüştür.

Aslında, AB Yugoslavya'yı oluşturan halkların demokratik bir biçimde kendi geleceklerini kararlaştırmalarını destekliyordu. Ayrıca, Soğuk Savaş sonrası oluşan uluslararası sistemde Yugoslavya gibi büyük ve sosyalist yapıya sahip bir devlete de ihtiyaç yoktu. Bu nedenle, AB; Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'nın bağımsızlıklarını destekledi. Yugoslavya'yı oluşturan diğer etnik grupların da haklarının geliştirilmesinden yanaydı.

AB'nin statülerini arttırmak için çaba gösterdiği hedef popülasyonlardan birisinin Kosovalı Arnavutlar olduğu da bilinmektedir. 23 Ekim 1991 tarihli Carrington Antlaşma Taslağı'nda, Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin, kendilerine bağlı otonom eyaletler için 1990 öncesinde oluşturulan hükümleri tam olarak uygulaması istenmektedir. Burada, Sırbistan'ın iptal ettiği, Kosova ve Vojvodina'nın otonomilerine ilişkin açık bir gönderme yapılmıştır. Ancak, daha sonra değiştirilen Carrington Antlaşması ve AB'nin 1996 yılında Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyetleri'nden oluşan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin içindeki otonom yönetimlerin önemine daha az vurgu yapması Kosova'da hayal kırıklığına sebep oldu²⁹⁵.

Bosna Savaşı'nı sona erdiren Dayton Antlaşması'nda, Kosova ile ilgili hiçbir maddenin yer almaması, Kosovalı Arnavutları tam olarak bir umutsuzluk içine sokmuştu. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Dayton Antlaşması ve İbrahim Rugova'nın sivil itaatsizliğe dayanan politikasından bir sonuç alınamaması, UÇK'nın kuruluşunu ve silahlı eylemlere başlamasını teşvik etmişti.

AB, Dayton Antlaşması'nda, Kosovalı Arnavutlar için hiçbir madde ileri sürmemişti. Çünkü, bu görüşmeler esnasında gündem o kadar yoğundu ki, sıra

²⁹⁵ R. Caplan, 'International Diplomacy and the Crisis in Kosovo', **International Affairs**, Vol.74, No.4, 1998, s.750.

Kosova’da yaşananlara ve bu bölgenin geleceğine gelememişti. Ayrıca, AB ve ABD, Bosna’daki krizi çözmek için Bosnalı Sırplar’ı yatıştıran ve onları antlaşmaya yanaştıran Slobodan Milosevic’e ihtiyaç duyuyordu. Sırp lideri Kosova’nın statüsünün ne olacağı konusunda sıkıştırmak, onun Dayton Antlaşması’ndan geri çekilmesine ve bunun ardından Bosnalı Sırpların eylemlerinin tekrar başlamasına neden olabilirdi²⁹⁶. Anlaşılan hem AB, hem de onun stratejik ortağı ABD, Bosna Krizi’ni sona erdirebilmek ve Boşnaklara karşı uygulanan etnik temizliği bitirebilmek için Kosova’yı görüşmeyi ertelemişlerdir.

1996 sonrasında Kosova’da Sırp Yetkilileri’nin yaptığı kültürel, siyasi ve ekonomik baskılar, ardından gelen göç ettirmeye yönelik politikalar ve devlet kurumlarında, üniversitelerde, vb. yerlerde çalışan etnik Arnavutların işlerinden çıkarılmaları, faili meçhul cinayetlerin baş göstermesi, Sırp Askerleri’nin, Arnavutlar’a karşı hoşgörüsüz hareketleri ve şiddete başvurmaları, AB Üyesi ülkelerin ve AB Komisyonu’nun Milosevic’e karşı harekete geçmelerine neden olmuştur. Dayton Antlaşması sırasında, barışı sağlamak için ihtiyaç duydukları Sırp lider, Kosova’da yaptıkları ve yapmaya çalıştıkları nedeniyle suçlanmıştır.

Sırp Yetkililer ise faili meçhul cinayetlerin hepsini UÇK’nın işlediğini savunmuş ve başta Almanya olmak üzere, AB üyesi ülkeleri Yugoslavya’nın işlerine karışmakla ve UÇK’yı desteklemekle suçlamışlardır. İşte, bu noktadan sonra AB de, tıpkı ABD gibi Kosova’ya operasyonu savunmaya başlamış ve bu bölgenin Sırplar’dan alınmasının gerekli olduğunu dillendirmeye başlamıştır.

1999 yılında gerçekleştirilen Rambouillet Görüşmeleri’nde de, AB üyesi ülkeler Yugoslavya’nın Sırbistan’da gerçekleştirdiği katliamları ve etnik temizliğe kadar varan kanlı saldırıları durdurmasını istemiş ve Kosova’ya NATO Askerleri komutasında, AB’nin de içinde yer alacağı bir uluslararası gücün konuşlandırılmasını desteklemiştir. Milosevic önderliğindeki Yugoslavya, bu önerileri reddedince de birkaç üye ülkenin çekimser tutumlarına rağmen (Fransa, İtalya ve Yunanistan) AB, NATO Operasyonu’nu sonuna kadar destekleyen bir tutum içerisine girmiştir.

²⁹⁶ H. Emiroğlu, **Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu**, Orient Yayınları, Ankara, 2006, s.109.

Bu da göstermektedir ki, ABD'siz bir AB'nin sorun çözme yeteneği sınırlıdır, ama AB'nin sorunları derinleştirme yeteneği, ABD'nin AB Politikalarını etkileme yoluyla AB'nin içişlerine müdahale etmediği durumlarda sınırsız gibi görünmektedir²⁹⁷.

Avrupa Birliği, Kosova Sorunu'nu kendisi açısından bir sembol olarak da görmüştür. Bunun sebebi de daha önce yaşanan Bosna Savaşı'dır. Hatırlanacağı gibi Bosna Felaketi, Avrupa'nın ve Dünyanın birleştiği bir dönemde 3,5 yıl boyunca süren bir savaş ve 250 bin ölü, 1 milyonu aşkın yaralı, 20 bin tecavüz vakası ve 2,5 milyon mülteciden oluşan bir dramdır²⁹⁸. İşte AB, bu olayı bir daha yaşamamak için Kosova konusunda oldukça ciddi davranmış ve sorumluluk alma gereği duymuştur. Bosna Savaşı'ndan önce takındığı '*Balkanlar böyledir, Balkan Halkları tarihsel olarak birbirlerinden nefret ederler, bırakalım birbirlerini yesinler*'²⁹⁹ şeklinde ortaya konulabilecek oryantalist tutumunu Kosova konusunda yenilememiş ve sorumlu davranmıştır.

Avrupa Birliği, küresel aktör olmak istediği bir zamanda burnunun dibindeki Bosna Dramı'na müdahale edememiş ve bunun getirdiği eziklik duygusundan kurtulmak için Kosova'nın esenliğini kendisine bir sembol olarak belirlemiştir. Buna göre, her ne olursa olsun Bosna'da yaşanan dram tekrarlanmayacak ve Kosovalı Arnavutlar, ABD ile ortaklık yapılarak da olsa Sırp Zulmü'nden kurtarılacaklardır. Daha sonra yaşanan gelişmelere bakılırsa AB, Kosova'da oluşturulan UNMIK ve KFOR'da da çok aktif bir biçimde yer alarak üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmiştir. Ya da, AB yetkilileri öyle düşünmektedirler. Birçok önemli düşünür (Chomsky, Noel Malcolm) AB'nin, Kosova'daki şiddeti önlemek için hava operasyonuna katılmak yerine, diplomatik çözümü zorlamakla üzerine düşen sorumluluğu yerine getirebileceğini belirtmişlerdir. Onlara göre, askeri operasyon Balkanlar'da bir tarafı memnun ederken, diğer tarafı karşısına almakla sonuçlanmıştır ve bu, AB'nin Balkanlar'da oluşturmak istediği geleceği

²⁹⁷ Ş. Kut, '*Bosna'dan Kosova'ya: ABD ve AB'nin Balkan Politikaları'nda Süreklilik ve Değişim*', **Sosyal Demokrat Değişim**, Sayı 12, 1999, s.45.

²⁹⁸ Kut, s.46.

²⁹⁹ Kut, (Balkanlar'da:185).

etkileyecektir. Nitekim, Sırpların şu anda AB'ye karşı sergilediği tutum da bunu doğrulamaktadır.

Açıkçası, Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılmasının sağlanması ve AB tarafından desteklenmesi, Bosna Dramı'ndan sonra, Kosova'nın bir vicdan aklama aracı haline gelmesine neden olmaktadır³⁰⁰. Almanya'nın Eski Dışişleri Bakanı Joschka Fischer'in 'AB'nin Geleceği Kosova'nın Statüsüne Bağlı' başlıklı yazısı, konuya önem verildiğinin bir başka göstergesi. Fischer, Kosova konusunda AB'nin düşüncesini çok net olarak şöyle özetliyor:

'Kosova'nın kaderi AB'ninkiyle iç içe geçmiş durumda. Güçlü ve istikrarlı bir Kosova, birleşik bir Avrupa gerektiriyor. AB, kendi coğrafyasının ve çıkarlarının merkezindeki bir konu nedeni ile bölünürse, sınırları dışındaki konular hakkında bir dış politika aktörü olarak inanılabilirliğini da dramatik biçimde azaltır. Ve sadece birleşik bir AB, Rusya'yı Balkanlar üzerinde uyumlu bir politikaya dahil edebilir.'

Bu sözler, Balkanlar'da ve Kosova'da düzenin AB eliyle sağlanmasının bu Birlik için stratejik önemini sergilemektedir.

AB'nin iki büyük ülkesi, Almanya ve Fransa'nın, son zamanlarda ABD ile yakınlaşmaları ve bunun da etkisiyle AB ile ABD'nin yakınlaşması, NATO'nun da Avrupa Birliği ile ortaklık paralelindeki ilişkilerinin düzelmesine neden oldu. Kosova da, bağımsız olsa da, bir NATO üssü olarak kalacak olması nedeniyle, AB bu bölgenin bağımsızlığını ve Sırplar'dan resmen ayrılmasını destekleyerek, ABD ve NATO'ya birlikte hareket etme mesajı vermiştir³⁰¹.

Kosova, AB için bir konuda daha büyük önem arz etmektedir. O da, uzun zamandır tartışılan AB'nin bir Hristiyan Kulübü olup olmadığı hususudur. AB, Kosova'nın Ortodoks Hristiyan Sırplar'dan kurtulmasını destekleyerek bu konuda da önemli bir mesaj vermiştir. Ancak, şu anda Kosova'nın bağımsızlığını tanıma

³⁰⁰ Kut, (Balkanlar'da: 192-194).

³⁰¹ K.G. Över, 'Kosova Sadece Bir İsim Değildir', <http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=1327&kat1=3> (12.01.2010).

konusunda tüm ülkeler hemfikir olmadığı için Kosova'ya, diğer Batı Balkanlar ülkelerine yapıldığı gibi AB üyeliği stratejisi bağlamında bir hedef çizilememektedir.

Kosova Savaşı'nın, AB için bir diğer önemli yanı da Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) geliştirilmesi gerektiğini göstermiş olmasıdır. Kosova Savaşı sırasında ve sonrasında AGSP'nin oluşumu konusunda kurumsal ivme devam etse de realist faktörler de işin içine dahil olmuştur. Kosova Savaşı sırasında açık olarak ortaya çıkan sonuç, AB'nin Yugoslavya'nın dağılması sonrası ortaya çıkmış olan savaşlarda son derece başarısız bir sınav verdiğidir. AGSP'nin gerçek anlamda ortaya konduğu ilk savaş, Kosova Savaşı olmuştur. AB, Kosova Savaşı sırasında, NATO'ya ne kadar bağımlı olduğunu anlamış ve bu da AGSP'nin daha da geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur³⁰².

1990'ların başından beri NATO'dan ayrı olarak kendi ordusunu ve ortak dış ve güvenlik politikasını oluşturmaya çabalayan Avrupa Birliği, önce Bosna Savaşı ve ardından gelen Kosova Savaşı sırasında, ortak dış politika yürütme ve sorunlu bölgelere asker konuşlandırma konusunda ne kadar eksik olduğunu görmüştür. Öyle ki, Kosova Savaşı sırasında hava saldırılarının çoğu Amerikalılar tarafından yapılmış ve yine Avrupalıların istihbarat ve hava köprüsü oluşturulması konusunda çok yetersiz kaldığı görülmüştür.

Kosova Sorunu, Avrupalı liderlerin savunma endüstrilerini geliştirmek ve askeri zorunlulukların uyumlaştırılması konusunda güçbirliği kararını almalarını hızlandırmıştır³⁰³.

1999'dan sonra Kosova'da oluşturulan uluslararası vesayet yönetimi sırasında AB de etkin rol oynamış ve bu sırada AB görevlileri ve silahlı güçleri, kriz yönetimi konusundaki becerilerini arttırma fırsatı bulmuşlardır. Gerçekten de bu deneyim, AB için kriz yönetimi konusundaki yeterliliğini deneme fırsatı olmuştur.

³⁰² M. Caşın, U. Özgöker, H. Çolak, **Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi**, Nokta Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.266.

³⁰³ Caşın, Özgöker, Çolak, s.267.

Sonuç olarak, AB, Kosova Sorunu'nu kendisi için bir sembol haline getirmiş ve bu bölgenin esenlik içinde siyasi, askeri ve ekonomik açılardan dengede tutulmasına çok büyük önem vermiştir. Küresel bir güç olduğunu tüm dünyaya ilan etmek isteyen AB, işe öncelikle kendi kıtasındaki sorunların halledilmesiyle başlaması gerektiğini nihayet anlamış ve Bosna Savaşı sırasında büyük darbe yiyen prestijini kurtarmak için Kosova'nın belki de son şans olduğunu çok iyi kavramıştır. AB yetkilileri, Kosova Savaşı sırasında bir durumu daha fark etmişlerdir: İşleyebilir bir Güvenlik ve Savunma Politikası oluşturmadan, NATO'dan ve ABD'den kopmaları ve bağımsız hareket etmeleri mümkün değildir.

2.13. ULUSLARARASI HUKUKTA KENDİ KADERİNİ TAYİN

Devletlerin kurulması ve uluslararası alanda gerçekleştirdiği faaliyetler bilindiği gibi, uluslararası hukukun gözetimi altında gerçekleştirilir. Ancak, devletlerin iç hukukuna nazaran kesin kurallardan ve uygulamalardan yoksun olan uluslararası hukuk, çoğu zaman güçlü devletler tarafından değiştirilmekte ve diğer devletler de kendi çıkarlarına bir zarar gelmediği sürece bu değişimlere uyum gösterme eğilimi içinde bulunmaktadır. Bilindiği gibi, devletlerin iç hukuklarında söz edilen cezalar tabiatı itibarıyla caydırıcıdır. Çünkü, kuralları koyan devlet otoritesi vatandaşlarının yapacağı illegal hareketlere ceza verme gücüne ve yetkisine sahiptir. Ancak, uluslararası hukukta böyle bir durum söz konusu değildir. Uluslararası alanda kuralları koyan ve kurallara uyulmadığı takdirde devletleri cezalandıracak güçlü bir kurum ve/veya otorite bulunmamaktadır. Uluslararası arena anarşik bir yapıya sahiptir.³⁰⁴

Birçok alanda olduğu gibi yeni devletlerin ortaya çıkması ve bu devletlerin uluslararası alanda tanınması da henüz tam anlamıyla bir çözüme kavuşturulmuş değildir. Uluslararası aktörler, çok farklı koşullarda, farklı çözümler uygulayabilmekte ve dolayısıyla çifte-standartların doğmasına neden olabilmektedirler. Yeni devletlerin uluslararası alanda tanınması sorunu da çoğu kez

³⁰⁴ M. Shaw, **International Law**, Cambridge University Press, Cambridge, 1997, s.3.

diğer devletlerin çıkar çatışmalarına ve güç elde etme mücadelelerine konu olmaktadır.

Normalde, bir devletin ülkesinde yeni bir devletin doğuşu, ya bir gelişme sonucunda, ya da isyanla olur. Her iki durumda da, sorunun yaşandığı toprak parçasında sürekli ve etkin bir devlet kurulana kadar, bu durum, o devletin işlerini ilgilendiren ve milli yetkisi içinde bulunan bir sorun olarak değerlendirilir. Bağımsızlığını ilan eden bölge, diğer devletler tarafından tanınana kadar milletlerarası hukuk açısından sadece bir vakıdır³⁰⁵.

Bir devletin uluslararası hukuk açısından varolabilmesi için tanınmış olması bir zorunluluk mudur, yoksa değil midir? Yani, eğer bir devlet, devletin oluşması için gerekli olan şartlara (insan topluluğu, ülke, bağımsız bir kamu otoritesi) sahip olsa bile, uluslararası hukuk bakımından varolabilmesi için tanınması vazgeçilmez bir koşul mudur? Yoksa, devletin oluşması için gerekli olan şartlara sahip olan bir birim, öteki devletlerce tanınmasa da uluslararası hukukta geçerli olan devlet olma koşullarına sahip midir?³⁰⁶.

Bu soruya verilen yanıt çok tartışmalı olsa da uluslararası hukuk üzerine çalışan uzmanların çoğunluğu bir devletin tanınması işlemini kurucu bir öge olarak değil, durumu açıklığa kavuşturan, 'açıklayıcı' bir işlem olarak değerlendirmektedirler.

Bu konuda, Polonya Devleti'nin 1919'da tanınması işlemini değerlendiren Karma Hakemlik Mahkemesi'nin verdiği yanıt oldukça değerli bir örnektir.

*'Uluslararası hukuk yazarlarının büyük çoğunluğunca yerinde olarak kabul edilen görüşe göre, bir devletin tanınması kurucu değil, yalnızca açıklayıcıdır. Devlet kendiliğinden vardır ve tanıma bu işlemde bulunan devletlerce onun varlığının duyurulmasından başka bir şey değildir'*³⁰⁷.

³⁰⁵ S. Toluner, **Milletlerarası Hukuk Dersleri**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.22.

³⁰⁶ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, ss.336-337.

³⁰⁷ Pazarcı , s.337

Tabii, şunu da belirtmek gerekir ki, bir devletin diğer devletler tarafından tanınması uluslararası hukuk açısından tamamen değersiz bir gelişme olarak addedilemez. Çünkü, o devletin bağımsızlığını tanıyan ve bunu deklare eden devletler, tanınan devletler ile aralarında birtakım kurucu işlemler de başlatırlar. Tanıma işlemi ile bir devlet diğer devlet ile arasında bulunan belirsiz uluslararası ilişkiye bir son verir ve ilişkilere hukuksal bir belirginlik getirir. Ancak, bir devletin bağımsızlığını ilan eden diğer devleti tanıması uluslararası camiadaki diğer devletler açısından bir kurucu unsur yaratmamakta, sadece oluşan devleti tanımış olan ülke uluslararası hukuk açısından bir sorumluluk altına girmektedir.

Devletleri tanımada uluslararası hukukun herhangi bir sınırlama getirip getirmediği konusu oldukça tartışmalıdır. Öğreti ve uygulama bir devletin tanınması için genellikle bağımsız bir yönetimin belirli bir ülke üzerinde fiili bir otorite kurmuş olması koşullarının arandığını göstermektedir. Yine, uygulanan uluslararası hukuka göre tanıma birtakım koşullara da bağlanmıştır. Bunlar: Öteki devletlerin içişlerine karışmama, kuvvete başvurma yasaklanması ve halkların kendi kaderini kendi tayin etmesi (self- determinasyon)³⁰⁸. Görüldüğü gibi uluslararası hukuk açısından da yeni devletlerin ortaya çıkması hususunda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Aslında ikilem, self-determinasyon ilkesi ile devletlerin içişlerine karışmama ilkesinin çakışmasından ortaya çıkmaktadır.

Self-determinasyon İlkesi, oluşum bakımından milliyetçilik ve demokrasinin birlikte geliştiği Avrupa Medeniyeti'nin bir ürünüdür. Bu ilke, teorik olarak ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonrası ortaya konmuştur. İlk ortaya koyan da, kendisi de bir hukukçu olan ABD Başkanı Woodrow Wilson'dur. Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında diplomatik anlamda yeni düzenlemeler içeren Wilson İlkeleri içinde, self-determinasyon ilkesi de mevcuttu. Bu ilke özellikle, dağılan imparatorlukların ardından ortada kalan etnik gruplar ile Afrika'da, Asya'da yaşayan, sömürgecilikten etkilenmiş halklar için geçerliydi.

³⁰⁸ Pazarcı , s.338, Shaw,s.177.

ABD Başkanı'nın yoğun çabalarına rağmen, Birinci Dünya Savaşı sonrası oluşturulan Milletler Cemiyeti, Avrupalı sömürgeci güçlerin de bastırmasıyla self-determinasyon ilkesini geçerli bir ilke olarak kabul etmedi. Ancak, buna rağmen azınlıkları ilgilendiren birçok olayda self-determinasyon ilkesi uygulandı. İkinci Dünya Savaşı öncesi self-determinasyon ilkesi açık bir ilke olarak kullanılmazken, sadece birkaç sorunun çözümünde aktif rol oynadı. Yine de, Aaland Adaları Sorunu'nun çözümünde etkin rol oynayan self-determinasyon ilkesi, Uluslararası Yargıçlar Komisyonu ve Uluslararası Raportörler Komisyonu tarafından politik bir konsept olarak kabul edildi. Ancak, legal olmadığı açıkça vurgulandı³⁰⁹.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, durum, kısmen de olsa değişmiştir. Milletler Cemiyeti'nin yerini alan, Birleşmiş Milletler, dünyayı tekrar İkinci Dünya Savaşı gibi bir savaşla karşı karşıya bırakmamak için çok titizlikle çalışmaya başlamış ve yeni düzenlemeler ortaya koymuştur.

Birleşmiş Milletler Şartı, devletlerarası ilişkilere bir düzen getirmekle kalmamış, devamlı bir barış ve güvenliğin sağlanması için, devlet ile kişi arasındaki ilişkileri de öngören bazı hükümlere yer vermiştir. Şart'ın 1.maddesinin 2.fikrasında *'milletler arasında halkların eşit hakları ve kendi geleceklerini kendilerinin kararlaştırması ilkesine saygı esasına dayalı dostane ilişkilerin geliştirilmesi'*, 3.fikrasında ise *'insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygıyı geliştirmek ve teşvik etmek'* BM Teşkilatı'nın amaç ve ilkeleri arasında sayılmıştır. Ayrıca, Şart'ın muhtar olmayan ülkelerle ilgili 10.Bölümü'nde ve vesayet altındaki ülkelerle ilgili 12.Bölümü'nde, bu ülkeler halklarının kendilerini idare etme yeteneğini kazanmaları bir amaç olarak kabul edilmiştir³¹⁰.

Self-determinasyon ilkesine BM Şartı'nda da değinilmiş olmasına rağmen, uzun süre, bu hükmün nasıl ve ne şekilde uygulanacağı konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Birçok uzman, bu hükmün kendiliğinden uygulanma niteliğine sahip olmadığını ve BM'ye üye devletlere çerçevesi belirli olan bir görev yüklediği

³⁰⁹ Shaw, s.177.

³¹⁰ Toluner, s.29.

görüşüne sahip olmuştur. *‘Hangi halkların neyi kararlaştırma hakkı’*³¹¹ sorusu bir türlü net olarak açıklığa kavuşturulamamıştır.

1960 tarihli, Sömürge Ülke ve Halklarına Bağımsızlık Verilmesine Dair Deklarasyon, 1514 No’lu karar olarak BM kayıtlarına girmiştir. Bu deklarasyonda, self- determinasyon konusu işlenmiş ve bu konuda şu notu kayıtlara düşmemizi sağlamıştır:

*‘Tüm halklar self-determinasyon hakkına sahiptir, bu hakkın verdiği destekle tüm insanlar, politik statülerini serbestçe düzenleyebilir, serbestçe ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini sağlayabilirler’*³¹².

BM tarafından hazırlanmış olan bu deklarasyonda dikkat çekici olan unsurlardan biri, self-determinasyonun tüm halklar için tanınmış olmakla birlikte, 1.maddesinde halkların yabancı baskı, sömürü ve egemenliğine tabii olmalarının, temel insan haklarına, BM Antlaşması’na ve uluslararası barış ve işbirliğine aykırılığını vurgulayarak self-determinasyon hakkı öznesini sömürge devletleri ile sınırlamasıdır. Bildirge’nin 6.maddesinde ise ulusal birlik ve devletlerin ülke bütünlüğünü tehlikeye atacak ve bozacak her türlü girişimin, BM Antlaşması’na aykırı olduğu belirtilmiştir³¹³. Bu çerçevede, self-determinasyon hakkının pratikte, sömürge durumunda olan bölgeler için geçerli olduğu ortaya konmaktadır.

BM Teşkilatı çerçevesinde hazırlanmış olan 16 Aralık 1966 tarihli İnsan Hakları Konvansiyonları’nın 1.maddesinde self-determinasyon ilkesi ile ilgili ilkeler de yer almıştır.

Buna göre:

³¹¹ Toluner, s.28.

³¹² Shaw, s.178.

³¹³ M. Kütükçü, ‘Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri’,http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CM.Akif%20KÜTÜKÇÜ%5C259-276.pdf (14.01.2010).

- Bütün halklar self-determinasyon hakkını haizdir. Bu hak uyarınca siyasi statülerini serbestçe tayin ederler ve iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe gerçekleştirirler
- Bütün halklar, kendi amaçları için milletlerarası hukuk ve karşılıklı fayda ilkesine dayalı milletlerarası iktisadi işbirliğinden doğan yükümleri saklı olmak üzere, kendi doğal zenginlik ve kaynaklarını serbestçe kullanabilirler. Bir halk, hiçbir durumda, kendi geçim olanaklarından mahrum edilemez.
- Muhtar olmayan ülkelerin ve vesayet altındaki ülkelerin idaresinden sorumlu olanlar da dahil olmak üzere, bu konvansiyona taraf olan devletler, Birleşmiş Milletler Şartı hükümlerine uygun olarak self-determinasyon hakkının gerçekleştirilmesini teşvik edecekler ve bu hakka saygı göstereceklerdir³¹⁴.

Bu maddelerde, Şart'ın normal hükümlerinden farklı olarak, self-determinasyon prensibinden değil, hakkından söz etmektedir. Yani, self-determinasyon prensibi yol göstericilikten çıkmış, artık hukuki bir hüküm haline gelmiştir. Ancak, bu hukuki hüküm de ne halklara verilen haklar, ne de devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi hakkında yeterli bir açıklama getirmemiştir.

BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970 tarihinde 2625(XXV) sayılı kararı ile kabul ettiği 'Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği İle İlgili Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi', halkların eşit hakları ve bu haklara uyulması prensibi tüm halklar için bir hak, devletler için ise uyulması gereken bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Ancak, ülke bütünlüğünün korunması ilkesinin ise self-determinasyondan önce geldiği de belirtilmiştir³¹⁵.

Bu bildirge, hükümler ve bağımsız bir devletin kurulması, bağımsız bir devlete serbestçe birleşme veya ortaklık kurma veya, serbestçe tayin edilecek diğer herhangi bir statüye girmeyi self-determinasyon hakkını kullanılması olarak

³¹⁴ Toluner, ss.28-29.

³¹⁵ A. Karaosmanoğlu, 'Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslararası İstikrar ve Demokrasi', **Doğu- Batı Dergisi**, Yıl 6, Sayı 24, 2003, s.69.

nitelendirmiştir. Diğer devletlerin de buna saygı göstermesi gerekir, çünkü bu o ülkenin kendi işlerine ait bir sorunsaldır³¹⁶.

BM uygulaması, görüldüğü gibi, daha başlangıçtan itibaren, mevcut bir devletin sömürge ülkeleri dışındaki ülkesi içinde yaşayan halklar bakımından böyle bir talebi kabul edemeyeceğini ortaya koymuştur. Self-determinasyon hakkı, sömürgeler dışında bir devletten ayrılma hakkını vermemektedir.

Ulusal kurtuluş hareketleri için konuya bakıldığında da açıklıkla söyleyebiliriz ki, ulusal kurtuluş hareketlerinin de ancak sömürgeleikten kurtulma durumunda self- determinasyon hakkı vardır³¹⁷.

BM, self-determinasyon konusunda sömürgeleikten kurtulma dışında, devletlerin toprak bütünlüğünü desteklemektedir.

Self-determinasyon ilkesi, daha çok sömürge durumunda olan devletlerle ilgili olduğu için, bu devletlerin bulunduğu coğrafyalardaki örgütler de self-determinasyon ilkesinin gelişiminde önemli rol oynamışlardır. Örneğin, Afrika Birliği'nin, self- determinasyonun bir hak olarak gelişiminde ve sonuçlar doğurmasında önemli katkıları olmuştur. Afrika Birliği'ne göre, *'halkların kendi kaderlerini kendilerinin belirleyebilmeleri, her yerde ve her zaman geçerli, istisnalara yer vermeyen bir hak durumundadır ve kuvvet kullanmanın yasaklanması, barışçı çözüm ve işlerine karışmama ilkelerine oranla önceliğe sahiptir'*³¹⁸.

Halkların self-determinasyon hakkı AGİK Sürecinde de yer almıştır. Bu sürecin önemli parçalarından biri olan Helsinki Nihai Senedi, katılımcı devletler arasındaki ilişkilere dair 'İlkeler Bildirgesi' konu başlığı altında, 'Halkların hak eşitliği ve self-determinasyon ilkesinden dolayı, tüm halkların her zaman tam bir özgürlük içinde, dıştan bir siyasi müdahale olmaksızın, ne zaman ve nasıl isterlerse,

³¹⁶ Toluner, s.29.

³¹⁷ Pazarcı, s.349.

³¹⁸ Karaosmanoğlu , s.71.

iç ve dış siyasi statülerini belirleme ve siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimlerini istedikleri gibi sürdürme hakkını tanımaktadır³¹⁹.

Self-determinasyon hakkına ‘ülkelerin toprak bütünlüklerine zarar vermeme koşuluyla’ 1989 Viyana Belgesi ve 1991 Moskova Belgesi de yer vermektedir. Ancak, görüldüğü gibi bu belgelerde de ülkelerin toprak bütünlüğü ilkesi, self-determinasyon ilkesinin önünde yer almış, öncelik toprak bütünlüğüne verilmiştir.

BM Sözleşmesi, Helsinki Nihai Senedi ve diğer uluslararası antlaşmalar, devletlerin toprak bütünlüğünü destekleyen kurallara sahip olmalarına rağmen, self-determinasyonu da bir ‘hak’ olarak ilan etmiş ve halklara bu hakkı tanımlamıştır. Ancak, sorun halklar arasında eşitsiz davranılmasından ortaya çıkmaktadır. Yani, eski sömürge ülkeleri halklarına self-determinasyon hakkı verilirken, sömürge olmamasına rağmen baskı ve şiddet ile karşılaşan ve kendi geleceğini kendisi tayin etmek isteyen halklara bu hakkın tanınmaması büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. 1990 sonrası ortaya çıkan uluslararası ortamın ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiş olan BM Sözleşmesi ve diğer uluslararası belgeler üzerinde ciddi bir çalışmanın ve güncellenmenin, tüm tarafların katılımıyla, yapılması zorunlu hale gelmiştir. Çünkü, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında ortaya çıkan Soğuk Savaş mantığıyla yapılandırılmış olan bu belgeler küresel dünyanın ihtiyaçlarına artık cevap veremez hale gelmişlerdir. Bunun en güzel örneği de Kosova’dır.

2.14. KOSOVA’NIN STATÜSÜ İLE İLGİLİ PLANIN AÇIKLANMASI: KOSOVA’NIN BAĞIMSIZLIĞI VE AB’NİN POZİSYONU

BM Genel Sekreteri’nin özel elçisi Marti Ahtisaari, 14 ay süren müzakerelerden sonra, Kosova’nın nihai statüsü ile ilgili hazırladığı planı BM’ye göndermiştir.

21 Ocak 2007’de gerçekleşen erken meclis seçimleri ardından, Sırbistan belirsizlik yoluna girmiştir. Savaş suçlarından dolayı yargılanmakta olan Voyislav Şeşely’in liderliğindeki SRS aldığı yaklaşık yüzde 29’luk oyla, birinci parti olmayı

³¹⁹ Kütükçü, ss.270-271.

yine başarmıştır. Seçim sonuçları, demokratik bir hükümetin iş başına gelmesine müsaade ediyor. Nitekim, aktörler rasyonel davranırsa, yeni koalisyon hükümeti Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris Tadić'in liderliğindeki DS, Sırbistan Başbakanı Voyislav Koštunica'nın önderlik ettiği DSS-NS koalisyonu ve G17 Plus isimli siyasi parti arasında kurulabilir. Sırbistan'ı Avrupa Birliği üyeliğine götürebilecek tek seçenek de, böyle bir hükümetin kurulmasından geçer. Ancak, bu hükümetin kurulabilmesi için, DS ve DSS bir anlaşmaya varabilmelidir. Oysa bu iki siyasi parti, karşılıklı desteğe ihtiyaç duymalarına rağmen, birbirleriyle iyi geçinememektedirler³²⁰.

Nitekim, 21 Ocak 2007 tarihinde Sırbistan'da yapılan seçimlerin ardından, hükümet, yasalarca kendisine tanınan sürenin bitimine saatler kala 15 Mayıs 2007 tarihinde kurulmuştur. Batı yanlısı partiler arasındaki anlaşmazlığın temel nedeni, oyların % 16,6'sını alan Voyislav Koštunica'nın liderliğindeki DSS'nin hem Başbakan hem de İçişleri Bakanlığı koltuklarını istemesiydi. Milošević sonrası demokratik Sırbistan'ın birinci yüzü olan Boris Tadić'in Demokrat Partisi, aldığı %22,9 oyla Başbakanlık ve özellikle güvenlik birimleri üzerindeki kontrolünü almak istemiştir. Ayrıca Tadić'in bu isteklerinin, AB ve ABD tarafından desteklendiği bilinmektedir. Tadić'in kendisinin desteği olmadan hükümeti kuramayacağını bilen Koštunica, görüşmeler boyunca bahsedilen isteklerden vazgeçmemiştir. Hükümetin kurulması için öngörülen son tarih olan 15 Mayıs yaklaştığında, Tadić'ten istediklerini alamayacağını anlayınca Parlamento Başkanı seçimlerinde Tadić'in DS adayı yerine Sırp Radikal Partisi Başkan Yardımcısı Tomislav Nikolić'e destek vermiştir. Böylece Tadić'e, istediğini alamaması halinde Radikallerle koalisyona girip hükümeti kurabileceği mesajını göndermiştir. Tüm uluslararası kamuoyunun tepkisini çeken bu siyasi manevranın, Koštunica için iyi sonuçlandığını söylemek mümkündür. Sırbistan'ın Milošević dönemine geri sürüklenmesinden korkan AB'nin baskısıyla Tadić, Koštunica'ya Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı'nı vermek zorunda kalmıştır. Bunun karşılığında Tadić, tüm güvenlik birimlerini (Sırbistan Güvenlik-İstihbarat Teşkilatı-BIA dahil) bir çatı altında buluşturacak Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Başkanı olacaktır. Ayrıca Tadić, BIA'nın başına bir siyasetçinin değil bağımsız bir uzmanın getirilmesini istemektedir.

³²⁰ Erhan Türbedar, 'Sırbistan'da Belirsizlik Günleri'
<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=722&kat1=23&kat2> , (15.01.2010).

Sonuç olarak, AB'nin tabiriyle Sırbistan'da (tekrar) Batı yanlısı ve 'demokratik' bir hükümet kurulmuştur. Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu Komiseri Olli Rehn, yaptığı açıklamada, Sırbistan'da demokratik hükümetin kurulmasından duyduğu memnuniyeti dile getirdi ve AB'nin, dondurduğu İstikrar ve Katılım Anlaşması'nı tekrar başlatabileceği sinyalinin vermiştir³²¹.

Sırbistan'daki seçimlerin ardından hükümetin kurulmasını beklemeden Ahtisaari, Kosova'nın statüsüyle ilgili hazırladığı planını taraflara açıklamıştır.

Nihai statü planında, Kosova'da şu anki statüko durumunun çok zayıf ve devam edemez olduğunu ve Kosova'nın bağımsız olması gerektiğini açıkça belirten görüşler hakimdir. 2 Şubat 2007 de Sırp ve Kosovalı yetkililere gönderilen plan taslağı ile ilgili şikâyet ve önerilerini sunmaları için, iki ülke yetkilileri 10 Mart'ta son bir kez müzakere masasında buluşmuş, ancak bu toplantıda da herhangi bir sonuç alınamamıştır. Söz konusu toplantıda Sırbistan temsilcileri, Kosovalı Sırpların kontrolünde olacak bir entitenin oluşturulmasını talep etmişlerdir. Kosovalı yetkililer ise bu talebe karşı çıkarak, Kosova'nın idari olarak bölünmesini öngören bu öneriyi reddetmiştir. Sırpların tezi, Kosova'nın, Sırbistan'a bağlı özerk bir bölge olduğu yönündedir. Ancak, bu irade beyanının ne kadar doğru olduğu tartışmalıdır. Çünkü Kosova, dağılan Yugoslavya'nın özerk bir bölgesiydi. Bilindiği gibi, Soğuk Savaş'ın sonunda Sırbistan Federe Cumhuriyeti, Kosova'nın özerkliğini kaldırdığını ilan etmiş ve bölgenin Sırbistan Federe Cumhuriyeti'ne (daha sonra Yugoslavya Federal Cumhuriyeti olacak) bağlandığını ilan etmişti.

Ancak, Sırp Yönetimi'nde zamanla bir yumuşamanın ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Önceleri Kosova'ya yönelik çözüm önerilerini içişlerine müdahale olarak gören Sırp Yönetimi, bölgede hiçbir etkisinin olmadığını, zamanın Arnavutlar lehine işlediğini ve Kosova'nın UNMIK yönetiminde adım adım bağımsızlığa doğru gittiğini görünce Kosova'ya 'özerklikten fazla, bağımsızlıktan az' bir statü tanınması tezini savunmaya başlamıştır. Buna göre, Kosova yasama, yürütme, yargı yetkilerine

³²¹ Mirzet Muezinoviç, 'Aylık Balkan Raporu' <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=711&type=16>, (17.01.2010).

sahip olacak, kendi kurumlarıyla bölgenin iç yönetimine sahip olacak, buna karşılık Sırbistan bölgenin devlet ve ülke egemenliğini elinde tutacaktır³²²

Sırbistan'ın bu talebi arkasında, Bosna Hersek'te yaşanan benzer ortamın ortaya çıkarması bulunmaktadır. Anlaşma sağlanamadığı için de Maarti Ahtisaari, BM GK'da Mart ayının sonunda veya Nisan'ın başında ele alınması beklenen Nihai Statü Planı'nı 15 Mart 2007 BM'ye göndermiştir^{323 - 324}

Bu plan, Kosova'nın aşamalı bir şekilde bağımsızlığa ulaşmasını hedefliyordu. Planın özünde şu maddeler yer alır.

- Kosova, kendi kendini yönetme hakkına sahip olmalı ve uluslararası antlaşmalara taraf olabilmelidir.
- Kosova, uluslararası örgütlere katılabilmelidir. - Kosova'daki sivil ve askeri konuları düzenleyebilmek ve barış ile statükoyu koruyabilmek amacıyla uluslararası örgütler bu ülkeye sivil görevliler ve askerler göndermelidir.
- Kosova, uluslararası kuruluşların gözetiminde ve desteğinde aşamalı olarak bağımsızlığa doğru yürümelidir³²⁵.

Planın ayrıntılarına göre, Avrupa Birliği'nin görevlendireceği özel temsilci, Kosova'da uluslararası temsil görevini üstlenecek ve bu temsilcinin sivil hayatın düzenlenmesi konusunda çok geniş yetkileri olacaktı. Örneğin, zararlı olduğuna inandığı yasaların değiştirilmesini isteyebilecek, istikrarı baltalayan kamu görevlilerini görevden azledebilecekti. Bölgeye gönderilecek Avrupa Güvenlik ve Savunma Misyonu, Kosova'da gerçekleştirilecek polis, adalet ve ceza uygulaması reformlarını denetleyecek ve bölgede güvenliğin korunması ve taraflar arasındaki gerginliğin azaltılabilmesi için çalışacaktı. Plan, ayrıca, Kosova'da yaşayan Sırlar

³²² B. Çelik, 'Kosova'nın Geleceği Üzerine', http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Kosova_Sorunu.html. (19.01.2010).

³²³ Mirzet Muezinoviç, 'Kosova Nihai Statüsü Planı Birleşmiş Milletlere Teslim Edildi' <http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=214&type=16>, (19.01.2010).

³²⁴ J. D'Aspremont, 'Regulating Statehood: The Kosovo Status Settlement', *Leiden Journal of International Law*, 2007, s.651.

³²⁵ <http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf> (03.02.2010).

için geniş çaplı haklar da getiriyordu. Buna göre, Sırp Toplumu, kendisini doğrudan ilgilendiren konularda karar verme yetkisine sahip olacaktı³²⁶.

Sırp lar, Ahtisaari Planı'nı hemen reddettiler. Sebep olarak da Kosova'nın bağımsızlığını öngörmesini gösterdiler. Zaman içinde bağımsızlık elde edecek Arnavutlar bile, hemen self-determinasyon hakkı kullanmak istedikleri ve beklemek istemedikleri için plana soğuk yaklaştılar. Hem Sırp lar, hem de Arnavutlar, uluslararası toplumun Kosova üzerinde sahip oldukları etkilerini kaybetmek istemediklerinin farkındaydılar. BM Güvenlik Konseyi'nde ise, Rusya temsilcisi Kosova ile ilgili AB-ABD kaynaklı ve bağımsızlıktan bahseden tüm kararları bloke ediyordu. Ruslar, Kosova'nın Sırbistan'a bağlı özerk bir bölge olmasında ısrar ediyor ve görüşmelere devam edilmesini istiyordu.

AB ve ABD, Rusya'nın Ahtisaari Planı'nı kabul etmesini sağlayamadığından, bir süre daha görüşmelerin devam etmesini kararlaştırdılar. 6 devletten oluşan bir Temas Grubu oluşturularak, ABD, AB ve Rusya'nın önderliğinde Kosova Sorunu üzerinde 120 gün sürecek müzakereler yapılması kararlaştırıldı³²⁷.

Kosovalı Arnavutlar, 120 günlük müzakere sürecini gereksiz görmüşlerdir. Çünkü, onlara göre, artık tartışılacak bir şey kalmamıştı. Kosova'nın bağımsızlığından başka bir çözüm kabul edilemezdi. Bu süreçle birlikte Kosova'nın bağımsızlığına varacak geri sayım da başlamıştı. Çünkü, 120 günlük sürenin dolmasının ardından Kosovalı Arnavutlar bağımsızlıklarını ilan etmeye hazırlanıyorlardı.

120 gün süren müzakereler, herhangi bir sonuca varılmadan 10 Aralık 2007 tarihinde sona ermiştir. Sırbistan ve Rusya'nın müzakerelerin sürdürülmesi yönündeki irade beyanlarına rağmen, ABD ve AB temsilcileri müzakerelerden bir sonuç alınamayacağını belirtmişler ve devam etmenin bir manasının olmadığını açıklamışlardır.

³²⁶ USAK Balkan Studies, 'Independence Of Kosovo and Its Aftermath', <http://www.usak.org.tr> (08.02.2010).

³²⁷ Kosovo: New Initiative to Resolve Status, <http://www.wieninternational.at/en/node/4758> (08.02.2010).

Uluslararası Troyka (Temas Grubu) müzakerelerin bitmesinin ardından BM Genel Sekreteri Ban-Ki Moon'a bir rapor sunmuştur. Bu raporda aynen şöyle denilmektedir:

'120 günlük müzakere sürecinden sonra tarafların Kosova'nın statüsü hakkında bir uzlaşmaya varamadıkları ve her iki tarafın da Kosova'nın bağımsızlığı hususuna dair mevcut pozisyonlarını bırakmaya gönüllü olmadıkları anlaşılmıştır'
328

Müzakereler sona ermesine rağmen her iki taraf da mevcut pozisyonlarından feragat etmeye yanaşmamışlardır. Rusya, Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesi durumunda BM Güvenlik Konseyi'nde bunu veto edeceğini belirtmiştir. AB ülkeleri arasında da bölünmeler yaşanıyordu. Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkeler bağımsızlıktan yana tavır almışken, Yunanistan, Romanya, Slovakya, İspanya, Güney Kıbrıs gibi ülkeler ise emsal oluşturma riski nedeniyle bağımsızlık karşıtı idiler. Bölgenin en önemli ülkelerinden biri olan Türkiye ise, çok eski tarihlerden beri kültürel ve siyasi ilişkiler içinde olduğu, her türlü askeri, mali, teknik desteği verdiği Kosova'nın bağımsızlığını savunuyordu. Türkiye, Kosova'nın bağımsızlığının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için de bir emsal oluşturabileceğini düşünüyordu.

Ahtisaari Planı, 120 günlük müzakerelerden bir sonuç alınamaması üzerine tekrar gündeme gelmiştir. ABD ve AB yetkilileri, Rusya yanaşmasa da, çözümün bu plan dahilinde olabileceğini savunmuşlardır. ABD ve AB, Rusya'nın Ahtisaari Planı'nı BM Güvenlik Konseyi'nde reddetmesi halinde, vazgeçmeyeceklerini ve çözüme BM ekseninde değil AB ve NATO ekseninde ulaşacaklarını ortaya koyarak Rusya'yı tehdit etmişlerdir³²⁹. Bu tehditle, AB, aynı zamanda AB üyesi olmak isteyen Sırbistan'ı da uyarıyordu. Ancak, bu sorun sırasında da tek vücut olarak hareket edemeyen Avrupa Birliği, bazı üyelerinin Sırlar'a destek vermesini engelleyemiyordu.

³²⁸ M. Mujezinovic, 'Kosova Statüsü Müzakereleri'nin Sonu: Barışçıl Ayrılmaya Doğru Mu?', <http://www.turkishweekly.net/turkce/yazarlar.php?type=12&id=32> (12.02.2010).

³²⁹ C. Sancaktar, 'Kosova Çıkmazı: Sonu Gelmez Müzakereler Sistemi?' <http://www.tasam.org/index.php?altid=1780> (13.02.2010).

Kosova'nın bağımsızlığı söz konusu olunca, 2006 yılında Sırbistan'dan barışçı bir şekilde ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Karadağ konusu da tartışmaların içine çekiliyordu. Karadağlılar, bir süre bağlı oldukları Sırbistan-Karadağ Devleti'nden kendi istekleri ile ayrılmış ve self-determinasyon hakkını kullanarak bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Ancak, iddia edildiği gibi Karadağ'ın bağımsızlığı, Kosova'nın bağımsızlığı ile aynı düzlemde değildi.

21 Mayıs 2006'daki halkoylamasının ardından bağımsızlığını ilan eden Karadağ'ın durumu ile Kosova'nın durumu oldukça farklıdır. Bilindiği gibi, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin 1974'te ilan edilen Anayasası'na göre merkezi hükümete ait bazı yetkiler, 6 kurucu cumhuriyete aktarılmıştı.

Kosova'nın ise Karadağ'ın aksine, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin içinde hiçbir zaman kendi kaderini belirleme (self-determinasyon) hakkı olmamıştır. Kosova, en fazla Sırbistan'ın bir özerk bölgesi statüsüne yükselebilmüş ve kurucu cumhuriyet olarak tanınmamıştır. Uluslararası hukuktaki toprak ve ülke bütünlüğü ilkeleri de Sırbistan'ın Kosova üzerindeki haklarını ortaya koymaktadır³³⁰. Dolayısıyla, bugün bağımsızlığını ilan etmiş olan Kosova'nın durumu, uluslararası aktörler tarafından her ne kadar meşrulaştırıcı sebepler ortaya korsa da tartışmalıdır³³¹. Kosova'nın bu konuda ileri sürebileceği en önemli nokta ise Sırpların kendilerine karşı düzenlediği kitlesel eylemler, hak gaspları ve saldırılar olmaktadır. Tabii, bir devletten başka bir devletin ayrılması konusu özellikle 1990 sonrası ortaya çıkan uluslararası düzlemde henüz standart bir kritere bağlanmadığı için Kosova'nın durumu da aslında belirsizdi ve bu bölgenin elde edeceği statü ilerisi için işlevsel bir örnek teşkil edebilirdi.

Kosova'nın bağımsızlık günleri yaklaşırken, Rusya ve Sırbistan, BM aracılığıyla bir kez daha Kosova'dan bir kısım toprakların Sırbistan'a verilmesi halinde, Kosova'nın geri kalan kısmının bağımsızlığını tanıyacaklarını ifade etmişlerdir. Ancak, ülkenin tamamında egemen olmak isteyen Arnavutlar, Batılı

³³⁰ S. Çaycı ve Erhan Türbedar, 'Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova'nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder Mi?', **Stratejik Analiz**, Kasım 2007, s.30.

³³¹ H. Quane, 'A Right to Self-Determination for the Kosovo Albanians?', **Leiden Journal of International Law**, 2000, s.226-227.

müttefiklerinden aldıkları destekle bu isteği bir kez daha reddetmişlerdir. ABD, AB'nin de desteğini alarak Rusya ile oynadığı küresel oyunda bu ülkeye sembolik bir koz bile vermek istememiştir. Bu nedenle de Kosovalı Arnavutları sonuna kadar desteklemiştir³³².

Kosova konusunda bu gelişmeler yaşanırken, Kosova'nın iç siyasetinde de önemli değişimler yaşanmış ve Kasım 2007'de gerçekleştirilen seçimler sonucu, UÇK'nın önemli isimlerinden biri olan genç ve dinamik bir politikacı Haşim Taçi'nin partisi Kosova Demokrat Birliği Partisi galip gelmiştir. İbrahim Rugova'nın partisi Kosova Demokratik Birliği ise seçimleri kaybederek bir sürprize imza atmıştır. İbrahim Rugova'nın 2006 yılında ölümü ile bu partinin Kosova siyasetindeki öneminin azaldığı bu seçimle de tescil edilmiştir.

Taçi, göreve gelir gelmez, bağımsızlıktan başka bir çözüm olamayacağını ve en kısa zamanda bağımsızlıklarını ilan edeceklerini belirtmiştir. Sırp tarafı bunun olamayacağını söylese de, Şubat 2008'den itibaren Sırp Devlet Yetkilileri, Kosova'nın bağımsızlık ilan etmeye hazırlandığını ve bunu asla kabul etmeyeceklerini bildirmişlerdir³³³.

ABD Hükümeti'ne yakınlığıyla bilinen Charles Kupchan, ABD ve AB ortaklığının Sırbistan'a, Kosova'yı tanıması halinde büyük ekonomik yardım sağlamayı vaat ettiğini ve 13 milyar dolarlık bir paketin konuşulduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda, Sırbistan'ın Kosova'yı bölme girişimlerinde bulunmadan bir bütün halinde tanıması halinde, AB ve NATO üyeliğinin de çok çabuk bir şekilde sağlanacağını belirtmektedir. Kupchan, Balkanlar'da bir krizin yaşanmaması ve etnik gerginliğin azaltılması için Sırbistan'ın tartışmalara mahal vermeden Kosova'yı tanıması gerektiğini öne sürmüştür³³⁴.

Rusya, Sırbistan'ın Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmeye hazırlandığını ortaya koymasından sonra, BM Güvenlik Konseyi'ni acil toplantıya çağırdı ve

³³² I. Eland, 'The Solution to the Kosovo Problem: Partition within a Partition', **The Independent**, December, 2007.

³³³ M. Tran, 'Kosovo to Declare Independence, Serbia Claims', <http://www.guardian.co.uk> (16.02.2010).

³³⁴ C. Kupchan, 'Independence for Kosovo', **Foreign Affairs**, November/December 2005.

Kosova Konusu'nun çözüme kavuşturulması gerektiğini bir kez daha belirtti. Ancak, Batılı güçler, müzakerelerle bir sonuca varılamadığını ve Kosova'nın bağımsızlığını desteklediklerini söylediler. Bu nedenle, BM Güvenlik Konseyi'ndeki görüşmelerde yine bir sonuca varılamadı³³⁵.

17 Şubat 2008 Pazar günü, saat 16.00 itibarıyla Kosova Meclisi, Sırbistan'dan ayrıldığını ve bağımsızlığını ilan ettiğini belirten bir karar aldı. Böylece, uluslararası güçler arasında çekişmelere sahne olan Kosova, Balkanlar'ın yeni devleti olarak uluslararası alanda konumlandırıldı. Bağımsızlığını ilan ettikten sonra, tanınmak için birçok devlete başvuran Kosova'yı ilk tanıyan devlet de en büyük destekçisi ABD olmuştur. Zaten, Kosova'daki bağımsızlık kutlamaları ABD ve Arnavutluk bayrakları ile birlikte yapılmış ve ABD'ye olan minnettarlık gösterilmiştir. ABD'den sonra, ülkemizin de dahil olduğu birçok devlet Kosova'yı resmi olarak tanımıştır. AB ülkeleri de, daha önce tanımayacaklarını ilan eden birkaç ülke hariç, yavaş yavaş da olsa Kosova'nın bağımsızlığını tanımaktadırlar. Bağımsız Kosova'nın ilk cumhurbaşkanı Agim Ceku olurken, ilk başbakan da Haşim Taçi olmuştur.

Kosova, bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Ahtisaari Planı'nın gereklerine uygun olarak, BM ve AB'ye başvurarak Kosova'ya sivil bir gözlemci heyeti ile polis misyonu gönderilmesi için başvuruda bulunmuştur. Bu görevlilerin de yardımıyla, Kosova, sürdürülebilir barış ve kalkınmayı sağlamak istiyor ve Sırlara, yeni Kosova Devleti'nin barışçı olduğunu göstermek istiyordu. Kosova'da NATO'ya bağlı KFOR ise güvenliği sağlama görevini hala sürdürmekteydi³³⁶.

Sırbistan ise Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesine çok şiddetli bir tepki göstermiştir. Sırp Yetkililer, Kosova'ya askeri bir müdahalede bulunmayacaklarını belirttikten sonra, Kosova'nın bağımsızlığının illegal olduğunu ve bu bağımsızlığın kabul edilemez olduğunu belirterek, Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan devletler ile ilişkileri yeniden gözden geçireceklerini bildirmişlerdir. Sırbistan, Kosova'ya yönelik ekonomik tedbirler uygulayacağını da uluslararası toplumun bilgisine sunmuştur.

³³⁵ Erhan Türbedar, 'Büyük Finalde Kosova', <http://www.asam.org.tr> (16.02.2010).

³³⁶ USAK Balkan Studies, 'Independence Of Kosovo and Its Aftermath', s.18. <http://www.usak.org.tr> (21.02.2010).

Sırbistan, Kuzey Kosova’da yoğunlaşan Sırp Azınlığın da, Kosova’nın resmi kurumlarına paralel olarak kendi kurumlarını oluşturmalarını destekleyeceğini açıklamış, Kosovalı Sırpların, Kosovalı Arnavutların oluşturduğu kurumları tanımayacaklarını açıklamıştır. Sırbistan, ayrıca, Kosova’nın diğer bölgelerinde oturan Sırp Azınlığı da Kuzey Kosova’ya taşınmaları konusunda uyarmıştır. Sırbistan, Kuzey Kosova’nın ileride Sırbistan’a bağlanmasını da kendisine hedef olarak belirlemiştir³³⁷.

Kosova’nın bağımsızlığını ilan etmesinin önlenememesi ve bu ülkenin bağımsızlığını tanıyan ülke sayısının gün geçtikçe artması, Sırbistan iç siyasetinde de çatlaklara neden olmuş ve Başbakan Vojislav Kostunica, artan baskılara daha fazla dayanamayarak cumhurbaşkanı Boris Tadic’ten ‘erken seçim’ kararı almasını istemiştir. Bu erken seçim kararının alınmasında, Kosova’nın bağımsızlığı konusu ile gündeme gelen kırılmaların da büyük etkisi olmuştur.

Sırbistan’da 2 dönemdir cumhurbaşkanlığı koltuğunda oturan Boris Tadic, ülkenin AB’ye üye olmasını her şeyin önüne koymuş bir siyasetçidir. Tadic; Sırbistan’ın, Avrupa Birliği’ne katılmasıyla birçok sorunun halledilebileceğini ve daha demokrat bir Sırbistan yaratılabileceğini savunmaktadır. Bu nedenle, Boris Tadic, milliyetçi grupların çok yoğun eleştirilerine maruz kalmakta ve bazı gruplar tarafından vatan hainliği ile de damgalanmaktadır. Bilindiği gibi Sırp Siyaseti’nde, Milosevic’in başlattığı ‘Sırp Milliyetçiliği’ düşüncesi çok etkin bir konumdadır. Hemen her seçimde, en çok oyu Sırp Milliyetçisi Sırp Radikal Partisi almaktadır. Başbakan Vojislav Kostunica ise ülkenin en büyük üçüncü partisi konumunda bulunan Sırbistan Demokrat Partisi’nin lideridir. Kostunica, aslında milliyetçi eğilimlere sahip bir politikacı olmasına rağmen, Batı kurumlarına kendisini demokrat olarak tanıtmayı bilmiş ve Batı yanlısı Boris Tadic ve partisi Demokratik Parti’ye verdiği destek karşılığında uzun süredir Başbakanlık yapmakta olan bir siyasi figürdür. Cumhurbaşkanı Boris Tadic, Kosova’nın bağımsızlığını kabul edilemez bulsa da, AB Hedefi’ni her şeyin önünde tuttuğu için, Kosova’nın bağımsızlığında büyük etkisi bulunan AB ile ilişkilerin devamından yanadır. Ancak, Kostunica,

³³⁷ USAK Balkan Studies, ‘Independence Of Kosovo and Its Aftermath’, s.19.
<http://www.usak.org.tr> (22.02.2010).

Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan bir AB ile ilişkilerin sürdürülemeyeceğini belirtmekte ve Sırbistan'ın ancak, Kosova'nın Sırbistan'a bağlılığı teyit edilirse AB ile müzakerelere girişebileceğini kabul etmektedir³³⁸. İşte, iki lider arasında bu görüş ayrılığından dolayı çatışmalar yaşanmaya başlamış, Kostunica, belki de önümüzdeki seçimde barajı dahi aşamayacak olmasına rağmen, Tadic'in başında bulunduğu bir Sırbistan'da Başbakan olarak bulunmak istememiştir. Tabii, ülkede yaşanan bu gelişmeler en çok da aşırı milliyetçi Sırp Radikal Partisi'ne yarayacaktır.

Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, AB ve NATO'nun halletmesi gereken en önemli problem, Kosova topraklarında Sırp Azınlığa karşı gerçekleştirilebilecek etnik temelli saldırıları önlemek olmuştur. Sırlar ve Arnavutlar arasında sükuneti sağlamak oldukça zor bir iş olacaktır. Mart 2008 ortalarında, Kuzey Kosova'da, Sırlar ile Arnavutlar arasında bölünmüş olan Mitrovica Şehri'nde etnik Sırların, BM ve NATO Güçleri'ne karşı giriştiği eylemler ve yoğun protestolar, Kosovalı Sırların milliyetçi patlamalar yapmaya hazır olduğunu ve Kosova'da işlerin ne kadar karışık olduğunu ortaya koymaktadır³³⁹. Son olarak 2010 yılının Temmuz ayında Kosova hükümetinin Mitroviça'nın çoğunluğunu Sırların oluşturduğu bölgesinde bir ofis açmasına protesto olarak bir patlama gerçekleşmiştir. 1 Kişinin ölümüyle sonuçlanan bu olay barut fıçısının halen güvende olmadığına göstergesidir.

Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlığının ardından çok tehlikeli bir oyun oynamaya başlamıştır ve Balkanlar'da yaşayan bütün Sırları da bu oyuna ortak etmeye çalışmaktadır. Bilindiği gibi, Kosova'nın bağımsızlığından sonra Sırbistan Yöneticileri, Kosovalı Sırlar'dan Kuzey Kosova'ya geçerek burada çoğunluğu ele almalarını istemişlerdir. Burada amaç, Kuzey Kosova'da çoğunluğu oluşturarak, bölgenin ileride Sırbistan'a bağlanmasını sağlamaktır³⁴⁰. Bu plan Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasının öncesinde de müzakereler sırasında ön plana alınmış ancak ne Batılı devletler ne de Kosovalı Arnavutlar tarafından kabul görmüştü. Ancak, Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından bu planı

³³⁸ M. Mujezinovic, 'Kosova'nın Bağımsızlığının Ardından Sırbistan'da Siyasi Kriz', <http://www.turkishweekly.net/turkce/yazarlar.php?type=12&id=347> (24.02.2010).

³³⁹ T.G. Carpenter, 'Kosovo Independence Grenade', <http://www.metimes.com> (01.03.2010).

³⁴⁰ G.K. Yaşın, 'Kosova Bölünür Mü?', <http://www.tusam.net> (01.03.2010).

uygulamaya koymak istemektedir. Bugünlerde Kosova'nın geri kalan kısımlarından Kuzey Kosova'ya yoğun bir göç söz konusudur. Sırlar, Kuzey Kosova'nın Sırbistan'a bağlanmasını sağlamak için NATO güçlerine ve UNMIK'e karşı da itaatsiz hareketlerini arttırmışlardır.

Nitekim, Belgrad 25 Mart 2008 tarihinde UNMIK'e sunduğu yeni teklifle, Sırlar'ın çoğunlukta olduğu bölgelerde Sırp nüfusunun kendi yargı, polis, eğitim ve gümrük gibi yönetsel teşkilatlarını kurabilmelerini istemiştir³⁴¹. Bu bölgelerin neredeyse tamamı Kuzey Kosova'da yer alıyor ve Sırların amacının zaman içinde Kuzey Kosova'nın, Kosova'nın geri kalan kısmından ayrılması olduğu bu istekle de çok açık bir şekilde ortaya konmaktadır. UNMIK Temsilcileri, Sırbistan'ın, Kosova'nın kuzeyinde, resmi olarak Kosova Devleti'nin sınırlarının içinde bulunan bölgelerde dahi Sırbistan Polis Güçleri'nin olduğunu belirtmiş ve Sırp Güçleri'nin buradan çekilmesi gerektiğini vurgulamıştır³⁴². Her ne kadar Sırp Hükümeti bundan haberi olmadığını belirtse de bu gücün yasadışı olarak Kosova topraklarında bulunması, Sırbistan'da birtakım çevrelerin Kosova'nın kuzeyi konusunda ortaya koydukları planları uygulamaya başladığını gösteriyor. Bu planlara en son olarak Sırbistan Parlamentosu da ortak olmuş ve Mayıs 2008'de Sırbistan'da düzenlenecek genel ve yerel seçimler ile paralel olarak Kosova'da Sırların çoğunlukta olduğu bölgelerde de yerel seçimlerin düzenleneceğini açıklamıştır. UNMIK Temsilcisi bunun yararsız ve hukuksal yönden bir geçerliliği olmayan bir hareket olacağını belirtmiş ve Sırbistan'ın bu kararını yeniden gözden geçirmesini istemiştir³⁴³. Ancak, yapılan açıklamalara bakılırsa Sırp tarafı bu tip eylemlerden vazgeçmeyeceğini ortaya koymaktadır.

2008 yılının baharında Kosova Parlemtosunun kabul ettiği yeni anayasa ile BM kontrolündeki yönetim gücü etnik çoğunluğu arnavut olan hükümete bırakıldı. Kosova'lı Sırlar da Mitroviça'da kendi yönetim idarelerini kurdular. Fakat Kosova Hükümeti bu tavra karşı pasif bir irade göstermiştir.

³⁴¹ I. Jovanovic, 'Belgrad, Kosova'nın Etnik Topluluklar Arasında Bölünmesi Çağrısında Bulundu', <http://www.balkantimes.com> (01.03.2010).

³⁴² I. Jovanovic, 'UNMIK: Sırp Polisi'nin Kosova'daki Varlığı Yasadışı', <http://www.balkantimes.com> (03.03.2010).

³⁴³ 'Sırbistan, Kosova'da Seçim Kozunu Oynuyor', <http://www.ntvmsnbc.com> (03.03.2010).

Kosova’da Kasım 2009’da yapılan ilk yerel seçimler de rahat geçmemiştir. Sırbaların Kosova’nın kuzey bölgesinde ki iki bölgeyi yerel seçimlerde kazanmaları zaten bölünmüş Mitroviça’da şiddetli protestolara neden olmuştur. Bu nedenledir ki Kosova’nın bağımsızlığını engelleyemeyen Sırbistan yönetiminin yapabileceği en büyük yanlış Kosova’nın bölünmesine yönelik adımlar atmaktır. Zira, Kosova’nın nihai statüsünü belirlemek amacıyla yapılan müzakerelerin başında kabul edilen kriterlerin arasında Kosova’nın bölünmemesi kriteri yer almaktaydı. Diğer kriterler, Kosova’nın 1999 yılından önceki statüsüne geri dönmemesi ve Kosova’nın diğer ülkelerle birleşmemesidir. Her tarafın kabul ettiği bu kriterlere uyulması halinde büyük bir istikrarsızlık beklenmemelidir. Ancak Kuzey Kosova’da yaşanan son gelişmelere bakıldığında, Sırbistan Hükümeti’nin bu bölgeden vazgeçmeyeceği anlaşılmıştır. Yukarıda değinildiği gibi Kuzey Kosova’nın Sırbistan sınırında düzenlenen protestolarda, BM araçları ve kontrol noktaları ateşe verilmiştir. Daha da önemlisi, Sırbistan Hükümeti’nin Kosovadan sorumlu Bakanı yaptığı açıklamada, ‘bunlar güzel görünmeyen ancak yasal eylemler’ ifadesini kullanmıştır.

Yakın geçtiğimiz zamanda (2010 Temmuz) Uluslararası Adalet Divanı 2008’de Kosova’nın Sırbistan’dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesinin Sırbistan’nın kendi toprak bütünlüğünün ihlal edilmesi iddiasına rağmen Uluslararası hukuka uygun olduğunu açıklamıştır. Kuşkusuz bu Kosova için rahatlatıcı bir haber olmuştur. Kosova’nın bağımsızlığı hususunda hukuken sıkıntı olmasa da uluslararası arenada neler yaşanabileceği çok muğlaktır. Her şeye rağmen Kosova Balkan coğrafyasında son 2 yılını hatırı sayılır bir ilerlemeyi başararak geçirmiştir. Son yıllarda arka arkaya açılan kalkınma ajansları AB’nin ekonomik yardımlarının somut sonuçları arasındadır.

SONUÇ

Tito'nun ölümünden sonra YSFC'de başlayan parçalanma süreci ilk başlarda tam bir istikrarsızlık olarak ortaya çıkmamışsa da 6 cumhuriyetin cumhurbaşkanlarının rotasyon sistemi halklar arasında bir rahatsızlık yaratmıştır. YSFC zaten diğer tüm doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinden gerek ekonomik yapısı, gerek etnik yapısı ve federal sistemi, gerekse dış politikası açısından farklılık gösteriyordu. Dolayısıyla, zaten hassas dengeler üzerinde duran Yugoslavya'da rejim değişikliğiyle birlikte, bir parçalanma sürecine de tanık olunmuştur. YSFC'de bağımsızlığını ilan eden ilk ülke olan Slovenya'nın Haziran 1991'deki ayrılığı Yugoslavya'nın dağılma sürecini başlatmıştır. Bunun ardından Hırvatistan'ın da bağımsızlığının ilan etmesi AT'nin Balkanlar coğrafyasında ilk genişleme perpektifininin açığa çıkmasını sağlamıştır. AT, Yugoslavya'daki çatışmaların başladığı ilk yıllarda güçlü ve kararlı bir tepki göstermekten uzak kalmıştır. Bu dış politika zayıflığı birlik üyelerinin tam anlamıyla ortak bir dış politika geliştirememiş olmalarına ve ulusal çıkarları doğrultusunda ayrı tavırlar sergilemelerine bağlanmaktadır.

16 Aralık 1991'de AT tarafından yapılan açıklamada bazı şartların yerine getirilmesi halinde, Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin 1992'nin ocak ayından itibaren tanınabileceği belirtilmiştir. Fransız Anayasa Hukuku uzmanı Robert Badinter başkanlığında kurulan 'Badinter Komisyonu' cumhuriyetlerin tanınma şartlarını belirlemiştir. Komisyonun görevi; bağımsızlıklarını ilan eden cumhuriyetlerin ekonomik durumlarını, insan hakları ve demokrasi alanlarındaki ilerlemelerini saptama ve rapor hazırlamak olarak belirlenmiştir.

Soğuk Savaş Dönemi'nin ardından Eski Yugoslavya cumhuriyetlerindeki gelişmeler AT/AB için çok önemli bir deneyim olmuştur ve AT/AB'nin dış politika konusunda zayıf kaldığı ve daha ileri adımlar atılmasının gerekliliği somut olarak ortaya çıkmıştır. 1993'te yürürlüğe giren 'Maastricht Antlaşması' ile 'Avrupa Siyasi İşbirliği', 'Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası' (ODGP) haline dönüştürülmüştür. Antlaşmanın İkinci Maddesi'nde, Birliğin amaçlarından birinin özellikle, ortak bir savunmaya doğru gidecek olan ve aşamalı bir şekilde ortak bir savunma politikasının

oluşumunu da içeren, ortak bir dışışleri ve güvenlik politikasının oluşturulması yoluyla kimliğini uluslararası düzeyde kabul ettirmek olduğu belirtilmiştir.

Sırbistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Kosova ise bir cumhuriyet olma ve özellikle de Sırp milliyetçiliğinin boyunduruğundan kurtulma çabaları gündemdeki yerini korumuş milliyetçilik akımları her bölgede filizlenmesini tamamlamış ve siyasetin temel unsuru haline gelmiştir.

Özellikle Kosova'daki savaş sırasında AB'nin zayıf kalmasının da etkisiyle üye devletlerin ODGP'nin ancak önemli bir savunma gücüyle desteklendiğinde başarılı olabileceğini vurgulamaları sonucunda, Haziran 1999'da düzenlenen 'Köln Zirvesi'nde, 'Petersberg Görevleri' olarak anılan kriz yönetim görevleri OGSP'nin güçlendirilmesi sürecinin merkezine yerleştirilmiştir. Bu görevler insani yardım ve kurtarma; barışı koruma ve barış yapma dahil, kriz yönetiminde muharebe kuvveti görevlerinden oluşmaktadır. Aynı zirvede, AB Konseyi, 'Birliğin askeri güçle desteklenen özerk eylem kapasitesi kazanması ve NATO'nun girişimlerinden bağımsız şekilde uluslararası krizlere müdahale etmeye hazır bulunmasına karar vermiştir.

Soğuk Savaş Dönemi'nin bitiminden günümüze kadarki süreçte geline nokta bir değerlendirme yapılacak olursa, Eski Yugoslavya cumhuriyetlerinde çok önemli adımların atılarak olumlu gelişmelerin kaydedildiği ve bunda AB'nin önemli rolü olduğu söylenebilir.

1995 yılına gelindiğinde Yugoslavya artık resmi olarak dağılmış, ancak ülkenin pek çok yerinde etnik çatışmalar azalmakla beraber devam etmiştir. Söz konusu bölgeler, BM askerleri tarafından kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Kosova'da da gerginlik doksanlı yıllarda yükselmiştir bu durumun nedenleri çok çeşitlidir. Öncelikle hükümet diğer bölgelerdeki sorunlar nedeniyle zayıflamakla birlikte Kosova ile ilgili herhangi bir karar almamıştır. Daha önce bölge üzerinde getirilen tüm kısıtlamalar devam etmiş, söz konusu kısıtlamalara karşın Arnavutların kurmuş olduğu sistem ayakta kalmıştır. Bu sistemde Sırlar ve diğer azınlıklar ayrımcılığa uğramışlar ve kendilerini çok güvende hissetmemişlerdir. Bunlardan

başka, özellikle dağılma ile birlikte ülkenin ekonomik durumu daha da kötüleşmiş ve elbette bu durum tüm az gelişmiş bölgeleri olduğu gibi Kosova'yı da çok etkilemiştir

NATO üyesi Devletlerin hükümetleri askeri müdahaleye karar vermeden önceki yakın süreçte, sadece Mart 1998 ve Mart 1999 arasında, yaklaşık 2000 kişi Sırp yönetimine ait polisler tarafından öldürülmüştür. 1998 yazında çeyrek milyon insan evleri, kasabaları ve tarlaları Sırp tarafından yok edilerek yaşadıkları yerlerden sürülmüşlerdir. Ocak 1999'da Racak Kasabasında 40 kişi katledilmiş ve bu katliama ait deliller BM insani yardım ekipleri tarafından bulunmuştur

BM Güvenlik Konseyi 1160 Sayılı Karar ile, FYC'ni 25 Mart 1998 tarihinde Temas Grubu'nun belirttiği eylemleri uygulayarak ve görüşme yoluyla Kosova sorununa politik çözümü sağlayacak gerekli önlemleri derhal almaya; Kosova'nın Arnavut liderlerini tüm terörist eylemleri kınamaya ve Kosova Arnavut toplumu içindeki bütün unsurları, barışçı yollarla amaçlarını gerçekleştirmeye çağırmıştır.

Kosova'da çatışmalar başladığı nda Batılı ülkeler bunun yayılmasını önlemek üzere harekete geçmişlerdir. Kosova'da kanlı olaylar başgösterince BM Güvenlik Konseyi'nin 31 Mart 1998 tarihli 1160 sayılı Kararı ile Kosova dahil Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne silah ambargosu uygulanmasını talep etmiştir. Ayrıca YFC ve Kosovalı Arnavutlara çağrıda bulunularak soruna siyasi bir çözüm bulmaları istenmiştir. AB ise Yugoslavya uçaklarının AB havaalanlarına inişini yasaklamış ve hava ambargosu uygulamaya başlamıştır.

BM Güvenlik Konseyi, 1199 Sayılı Kararında ise, insani felaket ve mülteciler sorununun ve bunun uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini belirtmekle birlikte askeri bir müdahale öngörmediği gibi, Kosova'daki insani krize son vermek ve bölgede barış ve düzeni sağlamak için, sorunun çözümünde tarafları diyalog ve işbirliği gibi barışçı yöntemleri uygulamaya çağırmıştır. Kararda Sırp polisi Arnavutlar üzerinde baskı ve şiddeti derhal sona erdirmeye, KKO terörist eylemlerini durdurmaya, Federal Yugoslavya Cumhuriyeti Hükümeti de acilen Kosova ile siyasi diyalog başlatmaya ve gerekli önlemleri almaya çağırılmıştır. Üye ülkelere ise terörist eylemlere yardımcı olacak herhangi bir davranıştan kaçınmaları, silah ambargosunu sürdürmeleri istenmiş, ayrıca GK çatısı altında bir komite oluşturularak

şartların uygulanmasının denetleneceği, ayrıca bölgede bulunan AGİT temsilcilerinin de BM genel sekreterine durumla ilgili periyodik raporlar vermesi gerektiği bildirilmiştir.

Birleşmiş Milletler Kosova'da faaliyet alanı ve yapısal karmaşıklığı bakımlarından benzeri görülmemiş bir misyon yükümlenmiştir. Kosova'da BM liderliğinde diğer çok-taraflı örgütlerle birlikte yürütülecek bir misyon tasarlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Kosova Misyonu (United Nations Mission in Kosovo-UNMIK) 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararında, BM Genel Sekreterinin savaşın tahrip ettiği Kosova'da BM önderliğinde geçici bir sivil idare oluşturulması ve bu idare altında Kosovalıların tedricen tam özerklikten yararlanabilecekleri hususunda yetkilendirilmesi sonucu 10 Haziran 1999'da hayat bulmuştur.

Kosova'daki savaş ve NATO'nun Mart-Haziran 1999 dönemlerindeki bombalama kampanyaları Balkanlarda yeni bir durum meydana getirmiştir. Söz konusu yeni durumun politik ve ekonomik yansımaları olmuştur. Avrupa'da istikrara bir tehdit algılanması ve bir mülteci krizinin yaşanması Avrupa Birliği'ni Kosova Krizi konusunda harekete geçirmeye zorlamıştır. Bu çerçevede AB, uluslararası topluluğu özel bir İmar Ajansı (Reconstruction Agency) kurmak üzere Güneydoğu Avrupa İstikrar Pakti'na katılmaya ikna etmiştir. AB bölgede istikrarı sağlayacak girişimlerde bulunarak bölge için ortaklık anlaşmaları düzenlemiştir.

1995 Dayton Anlaşmalarından sonra Avrupa Birliği sözde bir bölgesel yaklaşım geliştirmiş ve Royamount sürecini başlatmıştır. Royamount süreci Dayton Anlaşmaları çerçevesinde AB tarafından oluşturulmuştur. Sürecin katılımcıları AB üye ülkeleri ile Türkiye, Rusya, ABD, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Macaristan, Makedonya, Romanya, Slovenya ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti idi. Royamount süreci bölgesel diyalogun, işbirliğinin ve ekonomik imarın güçlendirilmesini hedeflemiştir. Bulgaristan ve Romanya gibi bazı bölge ülkeleri AB genişleme sürecinin bir parçası konumundayken bazı bölge ülkeleri arasında örneğin Arnavutluk ve Romanya arasında ticaret ve işbirliği anlaşması vardı. Söz konusu ilişkiler eski Yugoslavya Cumhuriyeti ile dondurulmuştu. 1998'de Kosova'daki olaylar patlak verdikten sonra AB Kosova'ya sözde bir kapsamlı

yaklaşım benimsemiştir. Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası çerçevesinde Batı Balkanlar için ortak bir strateji hazırlanmasına karar verilmiştir.

AB'nin hala homojen bir bütün haline gelemediği ve AB'yi oluşturan ulus-devletlerin hepsinin kendisine özgü dış politika önceliklerinin bulunduğu da apaçık bir şekilde ortadadır. Eski Yugoslavya'nın dağılması sırasında da ulus devlet önceliklerinin ön plana geçtiği net bir biçimde görülmüştür. Aslında, AB Yugoslavya'yı oluşturan halkların demokratik bir biçimde kendi geleceklerini kararlaştırmalarını destekliyordu. Ayrıca, Soğuk Savaş sonrası oluşan uluslararası sistemde Yugoslavya gibi büyük ve sosyalist yapıya sahip bir devlete de ihtiyaç yoktu. Bu nedenle, AB; Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'nın bağımsızlıklarını destekledi. Yugoslavya'yı oluşturan diğer etnik grupların da haklarının geliştirilmesinden yanaydı.

Sonuç olarak, AB, Kosova Sorunu'nu kendisi için bir sembol haline getirmiş ve bu bölgenin esenlik içinde siyasi, askeri ve ekonomik açılardan dengede tutulmasına çok büyük önem vermiştir. Küresel bir güç olduğunu tüm dünyaya ilan etmek isteyen AB, işe öncelikle kendi kıtasındaki sorunların halledilmesiyle başlaması gerektiğini nihayet anlamış ve Bosna Savaşı sırasında büyük darbe yiyen prestijini kurtarmak için Kosova'nın belki de son şans olduğunu çok iyi kavramıştır. AB yetkilileri, Kosova Savaşı sırasında bir durumu daha fark etmişlerdir: İşleyebilir bir Güvenlik ve Savunma Politikası oluşturmadan, NATO'dan ve ABD'den kopmaları ve bağımsız hareket etmeleri mümkün değildir.

BM Genel Sekreteri'nin özel elçisi Marti Ahtisaari, 14 ay süren müzakerelerden sonra, 10 Şubat 2007 tarihinde Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili hazırladığı planı BM'ye göndermiştir. Nihai statü planında, Kosova'da şu anki statüko durumunun çok zayıf ve devam edemez olduğunu ve Kosova'nın bağımsız olması gerektiğini açıkça belirten görüşler hakimdir. AB ve ABD, Rusya'nın Ahtisaari Planı'nı kabul etmesini sağlayamadığından, bir süre daha görüşmelerin devam etmesini kararlaştırdılar. 6 devletten oluşan bir Temas Grubu oluşturularak, ABD, AB ve Rusya'nın önderliğinde Kosova Sorunu üzerinde 120 gün sürecek müzakereler yapılması kararlaştırıldı. Ahtisaari Planı, 120 günlük müzakerelerden bir

sonuç alınamaması üzerine tekrar gündeme gelmiştir. ABD ve AB yetkilileri, Rusya yanaşmasa da, çözümün bu plan dahilinde olabileceğini savunmuşlardır. ABD ve AB, Rusya'nın Ahtisaari Planı'nı BM Güvenlik Konseyi'nde reddetmesi halinde, vazgeçmeyeceklerini ve çözüme BM ekseninde değil AB ve NATO ekseninde ulaşacaklarını ortaya koyarak Rusya'yı tehdit etmişlerdir. Bu tehditle, AB, aynı zamanda AB üyesi olmak isteyen Sırbistan'ı da uyarıyordu. Ancak, bu sorun sırasında da tek vücut olarak hareket edemeyen Avrupa Birliği, bazı üyelerinin Sırplar'a destek vermesini engelleyemiyordu.

Kosova, bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Ahtisaari Planı'nın gereklerine uygun olarak, BM ve AB'ye başvurarak Kosova'ya sivil bir gözlemci heyeti ile polis misyonu gönderilmesi için başvuruda bulunmuştur. Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, AB ve NATO'nun halletmesi gereken en önemli problem, Kosova topraklarında Sırp Azınlığa karşı gerçekleştirilebilecek etnik temelli saldırıları önlemek olmuştur.

Bu çalışmanın vardığı nokta, Kosova'nın bağımsızlığına sevinen her kişinin taşıdığı endişeyi yani geçmişin hatalarını düzeltmek niyetindeki Avrupa'nın Kosova'da yaşayan etnik Sırp ve Arnavutlar için ortak bir gelecek yaratabilecek güce sahip olduğu geçen iki yolda ortaya çıkmış olduğudur. AB'nin geliştirdiği kalkınma programları ve ajansları bugün çok iyi şekilde çalışmaktadırlar. Bağımsızlık konusunda da hukuken bir sorun kalmamıştır.

KAYNAKÇA

ÖNEN, Ahmet Meriç. 'Kosova'nın Nihai Statüsü-Tarihi Süreç ve Günümüzdeki Gelişmelerin İncelenmesi', Atılım Üniversitesi SBE, 2006.

AKŞİN, Şule ve Melek, Fırat. **İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar**, OBİV yayınları, İstanbul, 1993.

ALLAN, Williams, M. **The Balkans: A European challenge', Reconstructing The Balkans**, Derek Hall and Darrick Danta (eds.), New York, John Wiley and Sons, 1996.

ALLOCK, John B. **Nationalism and Politics in Yugoslavia**, The Eastern Europe and CIS Yearbook 1992, European Publication Limited, London, 1992.

ALTES, Edy Korthals. **The Contribution of the EU to Peace and Security in an Unbalanced World**, Pugwash Conferences on Science and World Affairs.

ÂNIÇ, Nikola. **The National Liberation War in Yugoslavia 1941-1945'**, Belgrade, 1985.

ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl siyasi Tarihi (1914-1980)**, C. 1, Ankara.

BAĞCI, Hüseyin. **Güvenlik Politikaları Ve Risk Anazlizi Çerçevesinde Balkanlar (1991-1993)**, Ankara, Dış Politika Enstitüsü, 1994.

BENNETT, Christopher, **Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences**, London, Hurst and Company, 1995.

BLACKBURN ,Robin. **Kosova:Nato'nun. Yayılma Savaşı**, (Der. Tarık Ali), 2000.

BORA, Tanıl. **Yugoslavya, Milliyetçiliğin Provakasyonu**, 2. Baskı, İstanbul: Birikim Yayınları, 1995.

BOZBORA, Nuray. '*Kosova'da Uluslararası Yönetimin Kurulması ve Yeni Belirsizlikler*', **Türkiye-ABD İlişkileri, Ankara: Avrasya Dosyası Dergisi**, Cilt 11 sayı:2, 2005.

BREWİN, Christopher '*Should NATO Bomb Serbia?*', **Kosovo: The Politics Of Delusion** (Der. Kyril Drezov, Bülent Gökay, Michael Waller), London ; Portland, OR : Frank Cass, 2001.

BUZOV, Snjezana. 'The Problem of Muslims in Non-Muslim States of The Balkans: Bosnians, Albanians and Others', **Balkan Currents: Studies in the History, Culture and Society of a Divided Land**, L. A. Tritle (ed.), Los Angeles, The Basil P. Caloyeras Center for Modern Greek Studies, Loyola Marymount University, 1994.

CAPLAN, R. '*International Diplomacy and the Crisis in Kosovo*', **International Affairs**, Vol.74, No.4, 1998.

CASSESE, Antonio. '**International Law**', New York, Oxford Press, 2005.

CASTELLAN, Georges. **Balkanların Tarihi**, 1. Baskı, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1993.

CAŞIN, M., ÖZGÖKER, U., ÇOLAK, H. **Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına Etkisi**, Nokta Yayıncılık, İstanbul, 2007.

CHAPMAN, Michael. **Slovenian National Identity Exemplified**, Reconstructing The Balkans, Derek Hall ve Darrick Danta (eds.), New York, Wiley, 1996.

CHAUMONT, Charles. **Birleşmiş Milletler**, (çev. Radi BAŞGUT), İstanbul İletişim Yayınları, 1995.

CHOMSKY, Noam. **Kosova Barış Antlaşması**, NATO'nun Balkan Seferi (der. Tarık ALİ), İstanbul, Om Yayınları, 2001.

CHRISTOPHER Cviic, 'Croatia', **Yugoslavia and After: A Study in Fragmentation, Despair and Rebirth**, David A. Dyker ve Ivan Vejvoda (eds), New York, Addison Wesley Longman Publishing, 1996.

CONCLUSIONS, Presidency. Vienna European Council, 11 and 12 December 1998.

Council of the European Union, Cologne European Council, 3-4 June 1999.

CRAMPTON, R. J. **The Balkans Since The Second World War**, London, Longman, 2002.

CVIIC, Christopher. **Remaking the Balkans**, London, Royal Institute of International Affairs, 1995.

ÇAYCI, S. TÜRBEDAR, E. '*Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova'nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder Mi?*', **Stratejik Analiz**, Kasım 2007

ÇELİK, Bilgin. **Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri**, Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Derneği Yayınları, 2008.

DEBBAS, Vera Gowlland. 'The Limits of Unilateral Enforcement of Community Objectives in the Framework of UN Peace Maintenance', **European Journal of International Law**, Vol. 11, No: 2, 2000.

DEBRAY, Regis. **Bir Gezginden Cumhurbaşkanı Açık Mektup**, NATO'nun Balkan Seferi (der. Tarık Ali), İstanbul, Om Yayınları, 2001.

DEDEOĞLU, Beril. ‘Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birikimler’, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Beril Dedeoğlu (ed.), İstanbul, Boyut Yayınları, 2003.

DYKER David A. ve Ivan Vejvoda (eds.). **Yugoslavia and After, A Study in Fragmentation, Despair and Rebirth**, New York, Addison Wesley Longman, 1996.

ELAND, I. ‘*The Solution to the Kosovo Problem: Partition within a Partition*’, **The Independent**, December 2007.

EMİROĞLU, H. **Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu**, Orient Yayınları, Ankara, 2006.

ESMER A. Şükrü. **Siyasi Tarih**, İstanbul, 1944.

EUROPA, ‘Activities of the European Union’, **The Common Foreign and Security Policy**, Summaries of Legislation, 2008.

EUROPA, Activities of the European Union, The Common Foreign and Security Policy, Summaries of Legislation, **Foreign and Security Policy**, 2008.

EUROPA, European Commission, External Relations, European Union in the World, **European Commission Proposes New European Integration Partnerships for the Western Balkans**, IP/03/721-Brussels.

EUROPEAN COMMISSION, ‘*A European Future for Kosovo*’, IP/05/450, Brussels, 20 April 2005.

FRIEDMAN, Francine, **Bosnia and Herzegovina: A Polity on the Brink**, London, Routledge, 2004.

FYSON George ve Silberman Jonathan. **Roots of The Conflict; The Truth About Yugoslavia**, George Fyson (ed.), New York, Pathfinder, 1993.

GENERAL AFFAIRS COUNCIL. *Common Position concerning the launching of the Stability Pact of the EU on South-Eastern Europe*, Brussels, 17 May 1999, Press Release: Brussels (17-05-1999) – Press: 146 – nr: 8016/99.

GENERAL AFFAIRS COUNCIL. Special Meeting, 8 April 1999, Press Release: Luxembourg (08-04-1999)- Press: 94-nr. 7208/99.

GENERAL AFFAIRS COUNCIL. special meeting, 8 April 1999, Press Release: Luxembourg (08-04-1999)- Press: 94-nr. 7208/99

GJEJLANI, Erleta. ‘Değişien Uluslararası Güvenlik Sistemi Bağlamında Yugoslavya’nın Dağılması ve Kosova’nın Nihai Statüsü Sorunu’, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa 2007.

GLENNY, Misha. **Balkanlar 1804-1999, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler**, İstanbul, 2000.

GLENNY, Misha. ‘Migration Policies of Western European Governments and the Fight Against Organised Crime in SEE’, **Journal of Southeast European and Black Sea Studies**, Cilt 4, Sayı 2, May 2004.

GOSAR, Anton. **Slovenian Responses to New Regional Development Opportunities, Reconstructing The Balkans**, Derek Hall ve Darrick Danta, (eds.), New York, Wiley, 1996.

GÜRKAN, İhsan. **Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar ve Türkiye**, Orta Doğu ve Balkan İncelemeleri , İstanbul: Vakfı Yayınları, 1997.

HAGEN, William. **The Balkans' Lethal Nationalisms**, Foreign Affairs, July-August 1999.

HALL, Derek and Darrick Danta. **Reconstructing the Balkans: a Geography of the New Southeast Europe**, New York, Wiley, 1996.

HEDGES, Chris. 'Kosovo's Next Masters?', **Foreign Affairs**, Vol. 78, No: 3, 1999.

INAF. **The Republic of Macedonia, The Rising Sun in the Balkans**, İstanbul, 1993.

IVANOV, Andrey. **The Balkans Divided: Nationalism, Minorities and Security**, Frankfurt, Euro- Atlantic Security Studies, Peter Lang, 1996.

JACOB W. Kipp ve L. Thomas Timothy. 'International Ramifications of Yugoslavia's Serial Wars: the Challenge of Ethno-national Conflicts for a Post Cold War European Order', **European Security**, Winter 93, cilt 1, sayı 4 , **The Kansas City Star**, October 9, 1992.

JELAVICH, Barbara. **Balkan Tarihi**, İkinci Cilt, İstanbul: Küre Yayınları, 2006.

JOHNSTONE, Diana. **Ahmakların Seferi**, Çev. Emre Ergüven, Ergin Bulut, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2004.

JUDAH, Tim. 'A History of the Kosovo Liberation Army', **Kosovo: Contending Voices on Balkan Interventions** (der. William Joseph BUCKLEY), Michigan, Cambridge Press, 2000.

KANSU, Aykut. **Sunuş: 1908'e gelinirken Osmanlı İmparatorluğu ve Balkanlar**, Türk Devrimi ve İstikbali (Vladan Georgevitch), İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

KAPLAN, Robert D. **Balkanlarda Kaynayan Kazan**, çev. Dilek Şendil, İstanbul, 1995.

KARAOSMANOĞLU, A. ‘*Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslararası İstikrar ve Demokrasi*’, **Doğu- Batı Dergisi**, Yıl 6, Sayı 24, 2003.

KARATAY Osman ve Bilgehan A. Gökdağ. **Balkanlar El Kitabı**, Cilt 1 : Tarih, Karam Vadi Yayınları, Ankara 2006.

KARATAY, Osman. **Kosova, Kanlı Ova**, İstanbul: İz Yayıncılık,1998.

KAVALALI, M., **ABnin Merkezi Doğu Avrupa ve Batı Balkan Ülkeleri ile İlişkileri** , DPT Müsteşarlığı, Ankara, 2005.

KOHN, Hans. **Panislavizm ve Rus Milliyetçiliği**, çev. Ağâh Oktay Güner, Ankara, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1991.

KORAY, Meryem. ‘Günümüz Dünyasında AB’nin Rolü: Liderlik Değil,’Modellik’ mi?’, **KALDER** Konuşma Metni.

KUPCHAN, A. ‘*Independence for Kosovo*’, **Foreign Affairs**, November/December 2005.

KUT, Ş. **Balkanlar’da Kimlik ve Egemenlik**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.

KUT, Ş. ‘*Bosna’dan Kosova’ya: ABD ve AB’nin Balkan Politikaları’nda Süreklilik ve Değişim*’, **Sosyal Demokrat Değişim**, Sayı 12, 1999.

LYKKE FRIIS AND ANNA MURPHY. ‘Turbo-charged negotiations: the EU and the Stability Pact for South Eastern Europe’, **Journal of European Public Policy**, Vol. 7, No.5, 2000.

NATO. *'The situation in and around Kosovo'*, **Statement of Extraordinary Ministerial Meeting, Brussels**, 12 April 1999, Press Release M-NAC-1 (99) 51, point 15.

MALCOM Neol. **Kosova**, Sabah Yayıncılık, Çev.Özden Arıkan, İstanbul, 1999.

MATJAZ Klemencic, ve Zagar, Mitja. **Ethnic Diversity Within Nations: The Former Yugoslavia's Diverse Peoples**, California, ABC-CLIO, 2003.

MCGWIRE, Michael. Why did we bomb Belgrade?, **International Affairs** , 76/1, 2000.

MCLAUGHLIN, 'Greg Rules Of Engagement: Television Journalism And 'Nato's Faith In Bombing' During Kosovo Crisis 1999', **Journalism Studies**, Vol.3, Number 2, 2002.

CRNOBRNJA, Mihailo . **The Yugoslav Drama**, Quebec, McGill-Queen's University Press, 1994.

MUZBEK, İskender. **Hukuki Belgeler Çerçevesinde Kosova Türkleri**, Balkan Türkleri, ASAM Yayınları, Ankara, 2003.

O'BRIEN, J. *'Brussels: Next Capital of the Balkans?'* , **The Washington Quarterly**, Summer 2006.

ÖZCAN, Mehmet. *'AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, **Turkish Weekly**, 2006.

ÖZFATURA, M. Necati. **Hedefteki Ülke Kosova**, 1. Baskı, İstanbul: İzci Yayın No:10,1998.

ÖZTÜRK, Osman Metin. **Türk Dış Politikasında Balkanlar**, Balkan Diplomasisi, Ankara, ASAM Yayınları, 2001.

PATTEN, Chris. 'EU Strategy in the Balkans', **The International Crisis Group**, Brussels, 10 July 2001.

PATTEN, Chris. **EU Strategy in the Balkans**, The International Crisis Group, Brussels, 10 July 2001.

PAZARCI, Hüseyin. **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004.

PINTER, H. **Sırbistan'da Nato Eylemi**, Nato'nun Balkan Seferi (der. Tarık Ali), İstanbul, Om Yayınları, 2001.

POULTON, Hugh. **Balkanlar: Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler**, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1993.

PUSICH, Scott M. 'The Case for Regionalism in Croatia', '**Reconstructing The Balkans**', Derek, Hall ve Darrick Danta (eds.), New York, John Wiley and Sons, 1996.

QUANE, H. '*A Right to Self-Determination for the Kosovo Albanians?*', Leiden **Journal of International Law**, 2000.

SAMARY, Catherina. **Parçalanın Yugoslavya: Bosna'da Etnik Savaş**, çev. Bülent Tanatar, İstanbul, Yazın Yayıncılık, 1995.

SANDER, Oral. **Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918'e**, 4. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 1995.

SHAW, M. **International Law**, Cambridge University Pres, Cambridge, 1997.

ŞİMŞİR, Bilal. **Rumeli'den Türk Göçleri**, Birinci Cilt, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1968.

TAŞDEMİR, Fatma ve Pınar Yürür. ‘Kosova Sorunu: Tarihi ve Hukuki Bir Değerlendirme’ **GÜİBF Dergisi**, Cilt 1, Sayı.3, 1999.

TEZCAN, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar ve Rıfat Murat Önok. **İnsan Hakları El Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006.

The EU’s Relations with South Eastern Europe (Western Balkans) – Kosovo,

The Myth Of Humanitarian Intervention In Kosovo, **Lessons Of Kosovo: The Dangers Of Humanitarian Intervention** (der. Aleksander Jokic), Toronto, Broadview Press, 2003.

TODOROVA, M. **Balkanlar’ı Tahayyül Etmek**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

TOLUNER, S. **Milletlerarası Hukuk Dersleri**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996.

TÜYSÜZOĞLU, Göktürk. Kosova’nın Bağımsızlığı Ve Dünya Politikasına Etkileri’, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

ÜZGEL, İlhan. **Doğu Blokunda Sosyalist Rejimlerin Çöküşü Balkanlar ve Türkiye**, TDP, Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1980-2001, Cilt II, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

ÜLGER İrfan Kaya. **Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.

ÜLGER, İrfan Kaya. ‘Ortadoğu Sorunu ve Yugoslavya’nın Dağılmasının Avrupa Dış Politikası Çerçevesinde Analizi’, **Stradigma Dergisi**, Eylül 2003.

ÜNAL Hasan. **Balkanlar’da Geniş ‘Arnavut Meselesi’ ve Türkiye**, Avrasya Dosyası, Sayı 1-2, Cilt 4, İlkbahar-Yaz, 1998.

VACHUDOVA, M. *Europe Undivided: Democracy, Leverage and Integration After Communism* , Oxford University Pres, Oxford, 2005.

VERLİ, Marangelen. **Kosova in the Historical Focus**, vol. 1, Botimpex, Tirana, 2002.

VESEL, David. 'The Lonely Pragmatist: Humanitarian Intervention in an Imperfect World', **Brigham Young University Journal of Public Law**, January, 2004.

WELLER, Marc. The Ramboulliet Conference on Kosovo, **International Affairs**, 75/2, 1999.

WOLFGANG, Höpken. 'Balkan Cooperation between the Two World Wars: National Self-Interest and Multilateral Cooperation', **İki Dünya Savaşı Arasında, Avrupa ve Balkanlar, İdeolojiler ve Uluslararası Politika**, Istanbul, 1994.

ZIMMERMANN, Warren. **Origins of a Catastrophe** , Times Boks, New York, 1996.

İnternet Kaynakları

AB Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirisi,

http://www.belgenet.com/arsiv/ab/brukselzirve_122004.html (25.12.2009).

<http://www.ntvmsnbc.com> (03.03.2010).

1199 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı,

<http://www.un.org/documents/scres.htm11199> (03.11.2009).

29.01.1999 tarihli Güvenlik Konseyi Başkanlık Görüşü,

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/023/83/PDF/N99.02383.PDF?open&element> (20.12.2009).

ALBANIA, http://en.wikipedia.org/wiki/Albania#The_Fall_of_Communism_and_Democratic_Albania (29.12.2009).

BABUNA, http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm (15.10.2009).

CARRY, C. '*The Kosovo Liberation Army: Does Clinton Policy Support Group with Terror, Drug Ties?*', www.senate.gov/~rpc/releases/1999/fr033199.htm (22.12.2009).

CONCLUSIONS of Zagreb Summit 2000,
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/Declang4.doc.html (23.12.2009).

CONCLUSIONS on Serbian Parliament, 24.03.2006,
<http://www.serbia-info.com/news/1999-03/24/10030.html> (22.12.2009).

Council of the European Union, '**European Security and Defence Policy**',
http://ue.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=261&lang=EN (03.02.2010).

EU KosovoRelations, http://ec.europa.eu/enlargement/serbia/kosovo/eu_kosovo_relations_en.htm (24.12.2009).

GOWANS, S. '*Sorting Through the Lies of the Racak Massacre and other Myths of Kosovo*', <http://www.mediamonitors.net/gowans1.html> (26.12.2009).

GUNDER, Andre. '*Ramboulliet Steps To War*', http://www.rrojasdatabank.org/agfrank/nato_kosovo/msg00123.html (21.12.2009).

<http://ec.europa.eu/comm/world/enp> (26.12.2009).

http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War (02.02.2010).

http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/fry/kosovo/index.htm
(24.12.2009).

http://kisi.deu.edu.tr/bilgin.celik/Kosova_Sorunu.html. (19.01.2010).

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=722&kat1=23&kat2> , (15.01.2010).

<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/haziran2006.htm>.
(12.12.2009).

<http://www.eur.eu.int/kosovo/kosovo.htm>. (12.12.2009).

<http://www.fas.org/irp/world/para/kla.htm>. (02.01.2010).

http://www.foreignpolicy.org.tr/turkish/dosyalar/ababuna_p.htm (15.10.2009).

<http://www.ihh.com/kosova> (03.10.2009).

<http://www.nato.int/kosovo/history.htm> (04.01.2010).

<http://www.oncevatan.com.tr/Detay.asp?yazar=31&yz=8862> (11.10.2009).

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CM.Akif%20KÜTÜKÇÜ%5C259-276.pdf (19.10.2009).

<http://www.tasam.org/index.php?altid=1780> (13.02.2010).

<http://www.turkishweekly.net/turkce/yazarlar.php?type=12&id=32>, (12.02.2010).

<http://www.turkishweekly.net/turkce/yazarlar.php?type=12&id=347> (24.02.2010).

<http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf> (03.02.2010).

<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=214&type=16> (19.01.2010).

<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=711&type=16> (17.01.2010).

<http://www.wieninternational.at/en/node/4758> (08.02.2010).

Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo, Appendix B,
<http://members.fortunecity.com/serbia/doc/rambeng.htm#Article%20I:Principles>
(21.12.2009).

JOVANOVIĆ I. 'UNMIK: Sırp Polisi'nin Kosova'daki Varlığı
Yasadışı', <http://www.balkantimes.com> (03.03.2010).

JOVANOVIĆ, I. 'Belgrad, Kosova'nın Etnik Topluluklar Arasında Bölünmesi
Çağrısında Bulundu', <http://www.balkantimes.com> (01.03.2010).

Massacre in Racak http://en.wikipedia.org/wiki/Massacre_in_Racak (14.12.2009).

NATO Issues – NATO-EU. <http://www.nato.int/issues/nato-eu/index.htm>
(27.12.2009).

NEUSTAEDTER, Carman. 'State Sovereignty vs. Humanitarian Intervention:
The NATO Kosovo Conflict', November 2000,
<http://pages.cpsc.ucalgary.ca/~carman/courses/kosovo.html> (13.10.2009)

OSCE. Mission in Kosovo-Overview,
<http://www.osce.org/kosovo/overview/> (26.12.2009).

ÖVER, K.G. 'Kosova Sadece Bir İsim Değildir'
<http://www.21yyte.org/tr/yazi.aspx?ID=1327&kat1=3> (12.01.2010).

REHN, O. 'The EU Accession Process: An Effective Tool Of the European Foreign and Security Policy', <http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/112&format>, (07.01.2010).

Resolution 1160 (1998), Adopted by the Security Council at its 3868th meeting, on 31 March 1998, <http://www.nato.int/kosovo/docu/u980331a.htm> (23.12.2009).

Stabilization and Association Process,
http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/actions/sap.htm (07.09.2009).

The EU's Relations with South Eastern Europe (Western Balkans) – Kosovo,
http://europa.eu.int/comm/external_relations/see/fry/kosovo/index.htm (24.12.2009).

TRAN, M. 'Kosovo to Declare Independence, Serbia Claims',
<http://www.guardian.co.uk> (16.02.2010).

TÜRBEDAR, E. 'Büyük Finalde Kosova',
<http://www.asam.org.tr> (19.02.2010).

UNMIK - At a Glance- Introduction,
<http://www.unmikonline.org/intro.htm> (01.12.2009).

USAK Balkan Studies, 'Independence Of Kosovo and Its Aftermath',
<http://www.usak.org.tr> (08.02.2010).

YAŞIN, G.K. 'Kosova Bölünür Mü?', <http://www.tusam.net> (01.03.2010).

EKLER

Ek: Kosova Kronolojisi

1389	Sırp, Kosova Meydan Muharebesi'nde Osmanlı İmparatorluğu önünde büyük bir yenilgiye uğradılar
1918	Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasından ve Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Kosova, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı'nın bir parçası oldu
1929	Ülke bu tarihte mutlak bir anarşiye kaydı. Ayrı bölgeler birleştirilerek Yugoslavya adı altında yeni bir yapı kuruldu
1941	Alman orduları, bu tarihte Kosova'yı işgal ettiler. Hemen ardından da ülkeyi Bulgarlar, Macarlar ve İtalyanlar işgal ettiler
1945	İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra Yugoslavya komünist rejime geçti
1968	Kosovalı Arnavutlar, ilk kez tam bağımsızlık için gösteri yaptılar, çok sayıda kişi tutuklandı
1974	Eski Yugoslavya'nın anayasası yeniden şekillendirildi, Kosova, Sırbistan Cumhuriyeti içinde özerk bölge ilan edildi
1980	Yugoslavya lideri Mareşal Josip Broz Tito öldü
1981	Kosova'da Arnavut asıllılar, Kosova'nın da ``federal birlik içinde ayrı cumhuriyet ilan edilmesi`` için sokak gösterileri düzenlediler, çıkan çatışmalarda çok sayıda kişi yaralandı
1987	Slobodan Miloseviç, iktidara geldi. Arnavut kökenlerin haklarını çiğneyerek Sırp milliyetçiliği politikaları gütmeye başlayan Miloseviç, savaşın ilk kıvılcımlarını politik söylemleriyle attı
1989	Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç, Kosova'nın özerkliğini lağveden bir karar aldı. Bunun üzerine yapılan şiddetli protesto gösterilerinde 20 kişi hayatını kaybetti
1990	Yugoslavya Federal Ordusu, Kosova'da tam hakimiyetin tesisi için bölgeye birlikler gönderdi; Sırbistan parlamentosu Kosova hükümetini feshetti
1991	Kosova bağımsızlık teşkilatları, bölgeyi ``ayrı bir cumhuriyet`` ilan etti, bu ilan, komşu Arnavutluk tarafından tanındı
Nisan 1992	Bosna Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Slovenya'nın Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinden ayrılmasının ardından, Sırbistan ve Karadağ, Yugoslavya Federal Cumhuriyetini kurdu
1992	Kosovalı Arnavutlar, ne Belgrad ne de diğer yabancı ülkeler tarafından tanınan bir plebizit gerçekleştirdi. 'Pasif direniş' savunucusu, yazar İbrahim Rugova, kendi kendine bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyetinin cumhurbaşkanı seçildi ve bir meclis kuruldu
1996	Bağımsızlık için savaşan Kosova Kurtuluş Ordusu (UCK) ilk kez meydana çıktı, polis karakollarına saldırıları üstlendi
28 Şubat 1998	Kosovalı militan Arnavutlar, iki Sırp polisini öldürdüler. Yugoslavya Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç, güvenlik güçlerine gereken yanıtın verilmesi için emir verdi

Mart 1998	Sırp güvenlik güçlerinin şüpheli ayrılıkçı Arnavutlara karşı şiddetli saldırılarında 40'a yakın kişi hayatını kaybetti
Nisan 1998	Sırbistan'da düzenlenen Kosova referandumunda halkın yüzde 95'i sorunun uluslar arası müdahaleyle çözülmesine karşı çıktı. Yugoslavya'ya yönelik uluslar arası yaptırımlar başladı
Mayıs 1998	Miloseviç ile Rugova yüz yüze ilk kez konuştular. Arnavut tarafı, bu temasın sürdürülmesini boykot etti
Temmuz Ağustos 1998	UCK'nın Kosova toprağının yüzde 40'ını ele geçirdiğinin anlaşılmasından sonra Sırp güvenlik güçlerinin, ayrılıkçı örgütün tüm üslerine yönelik kök söktürücü harekatı yoğunlaşmaya başladı
Eylül 1998	Sırp kuvvetleri Kosova'nın orta kesiminde taarruza geçti, 22 kişi katledildi. BM Güvenlik Konseyi, Kosova için derhal toplanarak, acil ateşkes ve taraflar arası siyasi diyalog çağrısında bulundu
Ekim 1998	NATO müttefikleri, Sırp askeri hedeflerine yönelik hava operasyonu için onay verdi; Miloseviç, Kosova'daki Sırp askerlerinin çekilmesini kabul etti ve evlerinden-yurtlarından olan on binlerce sığınmacının evlerine geri dönüşlerini kolaylaştırma sözü verdi. Belgrad hükümeti, Devlet Başkanı Miloseviç'in bu taahhüdünün yerine getirilip getirilmediğinin doğrulanması için Kosova'da silahsız 2 bin uluslararası gözlemcinin görev almasını kabul etti
Ekim – Aralık 1998	ABD'nin Üsküp Büyükelçisi Christopher Hill, arabulucu olarak Kosova'da siyasi çözüm uğraşına başladı; yer yer patlak veren çatışmalar çok kırılgan bir haldeki ateşkesi yıktı
Aralık 1998	Yugoslav ordusu askerleri 36 UCK militanını öldürdü. Bir kahvehanede 6 genç Sırp öldürüldü; Kosova'daki Sırp kökenli halkın protestoları patlak verdi. Kuzeydeki çatışmalarda 15 kişi öldü
15 Ocak 1999	Racak'ta 45 Arnavut kökenli Kosovalı katledildi. Katliam üzerine barışın sağlanması için uluslararası çabalar hız kazandı
29 Ocak 1999	Sırp polisi, UCK'nın saklanma noktalarından birinde 24 kişiyi öldürdü. Batılı müttefik devletler, tarafları, Kosova barış müzakerelerine davet etti, bu davete karşılık verilmediği takdirde NATO'nun askeri müdahalede bulunacağını ilan etti
6-17 Şubat 1999	Fransa'da başkent Paris'in 50 km yakınındaki tarihi kraliyet köşkü Rambouillet'de Belgrad hükümeti ile Kosovalı Arnavutlar arasında barış görüşmeleri yapıldı
Şubat –Mart 1999	Yugoslav ordu birlikleri Makedonya sınırında tarama hareketlerine girişti, kuzey bölgede UCK mevzileri bombalandı. UCK militanları Sırp güçlerine yönelik birkaç saldırıda bulundu. Sınırın öte yanında ise barış görüşmelerinde esas koşullardan biri olan, Sırp tarafının kabul etmediği NATO barışı denetleme birlikleri, Kosova'daki olası barış misyonu için binlerce askeri hazırlamaya devam ediyordu

18 Mart 1999	Kosovalı Arnavut halkının temsilcileri, Paris'te yeniden başlatılan barışmüzakerelerinde üç yıllık geçici özerk yönetim anlaşması ve bu anlaşmanın 28 bin mevcutlu NATO barış gücü tarafından teminat altına alınmasını ön gören anlaşmayı imzaladı. Sırp heyeti, anlaşmayı imzalamaya yanaşmayınca müzakereler tıkanı
20 Mart 1999	Uluslar arası barış gözlemcileri Kosova'yı terketmeye başladı. Yugoslavya ordu birlikleri yığınağını yoğunlaştırıp UCK mevzilerine daha ağır biçimde yüklenmeye başladı. NATO uçakları ve gemileri olası bombardıman hareketi için hazır beklemeye başladı
22 Mart 1999	Bosna'ya barış getiren Dayton Barış Anlaşması'nın mimarı ABD'li kıdemli arabulucu diplomat Richard Holbrooke, Miloseviç'i son kez uyarmak için Belgrad'a gitti ve 'Paris'teki barış anlaşmasını imzalayın, aksi halde NATO hava hareketine girişecektir' mesajını verdi; Miloseviç, barışı korumak için de olsa, 'Yugoslavya toprağında NATO askerlerinin yer almasına izin verilmeyeceğini' yineledi
23 Mart 1999	Holbrooke, son Belgrad temaslarından sonuç alamadığını ilan etti. Yugoslavya devleti, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez olağanüstü hal ilan etti
24 Mart 1999	NATO'nun hava hareketi, Genel Sekreter Javier Solana'nın verdiği yetkiyle birlikte beklenmeye başlanırken, Belgrad polisi, başkentin en büyük bağımsız yayın organı B-92 radyosuna kilit vurdu, radyonun baş editörü gözaltına alındı
24 Mart 1999	NATO, Yugoslavya'ya yönelik hava saldırılarına başladı
10 Haziran 1999	NATO Genel Sekreteri Javier Solana hava saldırılarını durdurdu. BM Güvenlik Konseyinin 1244 No'lu Kararı ile Yugoslavya'nın, şiddet eylemlerine bir an önce son vererek, askeri, polis ve paramiliter güçlerini hızla bölgeden çekmesi kararlaştırıldı. Kosova'yı BM idaresine bırakan karar çerçevesinde ayrıca UNMIK'in kurulması ve NATO liderliğindeki barışı koruma gücü KFOR'un bölgede konuşlanması öngörülüyordu
Kasım 2001	Kosova'da gerçekleştirilen ilk demokratik genel seçimi Rugova'nın partisi Kosova Demokratik Ligi (LDK) kazandı
Şubat 2002	Rugova, Kosova cumhurbaşkanı seçildi. Bayram Recepi, başbakanlık görevine getirildi
14 Ekim 2003	Sırp ve Kosovalı Arnavut liderler, 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmaların ardından ilk kez Viyana'da yüz yüze görüştüler
Aralık 2003	BM, Kosova'nın nihai statüsünü belirlemeye yönelik görüşmelerin 2005 yılında başlayabilmesi için Kosova'nın uyması gereken standartları açıkladı
Mart 2004	Üç gün süren ve 1998-1999 yıllarında yaşanan çatışmalardan bu yana bölgede görülen en şiddetli olay olarak kabul edilen etnik çatışmalar sonucunda 19 kişi öldü ve yüzlercesi de yaralandı. Çatışmalar sırasında yüzlerce konut ve düzinelerce dini eser tahrip edildi

Ekim2004	LDK'nın seçimleri kazanmasının ardından Rugova yeniden cumhurbaşkanı seçildi; Rugova'nın tekrar seçilmesi Kosovalı Sırp lar tarafından boykot edildi. Eski KLA komutanı ve Kosova'nın Geleceği için İttifak'ın lideri Ramush Haradinaj, başbakanlık koltuğuna oturdu
Mart 2005	Haradinaj, Eski Yugoslavya Hakkındaki Uluslar arası Ceza Mahkemesinde (ICTY) savaş suçu iddialarıyla yargılanacağı için başbakanlıktan istifa etti. Haradinaj'dan boşalan koltuğu Bayram Kosumi devraldı
21 Ocak 2006	Cumhurbaşkanı Rugova, Priştine'deki evinde akciğer kanserinden öldü. Kendisinden sonra Fatmir Sejdiu cumhurbaşkanı oldu
20 Şubat 2006	Kosova'nın nihai statüsü ile ilgili olarak Sırp ve Kosovalı Arnavut yetkililer arasında ve doğrudan BM sponsorluğunda gerçekleşen görüşmeler Viyana'da başladı. Görüşmelere, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın temsilcisi, eski Finlandiya Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari başkanlık etti
2006	Partisinin eleştirilerine maruz kalan Kosumi başbakanlık görevinden istifa etti. Kosumi'nin ardından Kosova'nın yeni başbakanı, eski KLA komutanlarından Agim Ceku oldu
Ekim 2006	Yapılan referandumda Sırp seçmenler, Kosova'yı Sırp topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak nitelendiren yeni anayasayı kabul etti
2006	Karadağ-Sırbistan Federasyonu, Karadağ'da gerçekleşen referandumdan sonra sona erdi
21 Ocak 2007	Sırbistan'da Kosova'nın Statüsünde belirleyici rol oynayacak olan hükümetin kurulması için genel seçimler yapıldı
10 Şubat 2007	Kosova Nihai Statüsü Planı baş müzakereci olan Ahtisaari tarafından açıklandı
Temmuz – 2007	ABD ve AB, Rusya'nın itirazına rağmen Kosova'nın bağımsızlığı konusunun Birleşmiş Milletler'de çözüleceğini yineledi. Sırbistan'la dört aylık müzakerelerden sonuç alınamaması durumunda çözüm planının yeniden gündeme geliceği duyuruldu
Kasım- 2007	Hasim Thaci genel seçimlerde birinci oldu
Şubat- 2008	Kosova Bağımsızlığını ilan etti. Sırbistan bunun hukuksal dışı olduğunu duyurdu. ABD ve önde gelen Avrupa'lı devletler Kosova'nın bağımsızlığını tanıdı
Mart- 2008	Bağımsızlık muhalifi Sırp lar Mitroviçada bir BM adalet binasını ele geçirdi. BM ve Nato güçleri ile çatışan sırp lar 100'den fazla kişinin yaralanmasına sebep oldu. Bir BM güvenlik polisi öldürüldü
Nisan – 2008	Parlamento yeni bir anayasa yaptı
Haziran – 2008	Yeni anayasaya göre BM kontrolündeki yönetim gücü etnik çoğunluğu arnavut olan hükümete bırakıldı. Kosova'lı Sırp lar Mitroviça'da kendi yönetim idarelerini kurdular

Ekim – 2008	BM Genel Kurulu Kosova'nın bağımsızlığının Uluslararası Adalet Divanına götürülmesi için oylama yaptı
Aralık -2008	AB Kosova Misyonu (EULEX) Güvenlik, Adalet ve Gümrük Hizmetlerini BM'den devraldı. Sırbistan eski savaş suçlusı şüphelisi olarak 10 etnik Arnavut isyancıyı tutukladı
Ocak -2009	Kosova'nın yeni çok-etnikli 'Güvenlik Gücü' NATO'nun yönetimi altında kuruldu
Şubat – 2009	BM Savaş suçları mahkemesi Sırbistan'ın eski Cumhurbaşkanı Milan Milutinoviç'in Kosova'da Arnavutlar'a karşı bir terör kampanyası başlattığı iddiasını reddetti ve beraat ettirdi
Mart – 2009	İspanya büyük eleştirilere rağmen Kosova'da bulunan 600 askerini yaz sonuna kadar çekeceğini açıkladı
Nisan – 2009	Sırbistan Cumhurbaşkanı Boris Tadiç, Kosova'ya nadir ziyaretlerden birini yaptı
Ağustos- 2009	Mitroviça'da etnik olaylar başgösterdi
Kasım- 2009	Bağımsızlıktan sonra ilk yerel seçimler yapıldı
Mayıs – 2010	Sırlar Kosova'nın kuzey bölgesinde ki iki bölgeyi yerel seçimlerde kazandılar. Bu olay zaten bölünmüş Mitroviça'da şiddetli protestolara neden oldu
Temmuz – 2010	Kosova hükümetinin Mitroviça'nın çoğunluğunu Sırların oluşturduğu bölgesinde bir ofis açmasına protesto olarak bir patlama gerçekleşti. 1 Kişi öldü 11 kişi yaralandı Lahey Savaş Suçları Mahkemesi eski başbakan Ramush Haradinaj ve Kosova Kurtuluş Ordusu (KLA)'nın iki eski üyesi hakkında 1998'de Sırlara veya destekçilerine karşı işledikleri suçlarla ilgili olarak yeni bir dava açılmasını kararlaştırdı Uluslararası Adalet Divanı 2008'de Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesinin Sırbistan'nın kendi toprak bütünlüğünün ihlal edilmesi iddiasına rağmen Uluslararası hukuka uygun olduğunu açıkladı